Tartalom

Az ábrák listája

A táblázatok listája

Bevezető megjegyzés a tanárokhoz és a szülőkhöz

Gazdag képi anyagot talál majd ebben a Kalauzban, amelyet otthon és az iskolában történő gyakorlati felhasználásra szántunk. Ne tántorítsa el az anyag mennyisége. Azért van rá szükség, hogy Ön szisztematikusan végigmehessen nagyszámú olyan példán, amelyek közt finom eltérések vannak, és ilyen módon segítse gyermekét abban, hogy jobban megértse az emberi elméket, az emberek gondolatait, szándékait, vágyait és érzelmeit. Előfordulhat, hogy meghökken majd némelyik technikai jellegű kifejezéstől, amelyet e könyvben használunk (különösen a *Bevezetés*ben). Megint csak azt tanácsoljuk, hogy ez ne szegje kedvét – ezeket azért használjuk, hogy a megfelelő tudományos hátteret jelezzük a szakmabéli olvasó számára. Azt reméljük, hogy Kalauzunk a képekkel együtt önmagában is érthető lesz, és Ön is jól használhatónak, hasznosnak találja majd. Mi, a szerzők, nagyon örülnénk, ha tájékoztatna arról, milyen tapasztalatai voltak a könyv használatával kapcsolatban.

A könyv angol kiadásához egy kiegészítő munkafüzet is készült, ez közvetlenül a könyv eredetijének kiadójától érhető el, címe: *Minden az érzésekről (All About Feelings).* Kérjük, jelentkezzen az alábbi címen:

John Wiley & Sons Ltd.
0-471-98816-2 „All about feelings"
Baffins Lane
Chichester
West Sussex
PO19 1UD
England

Köszönetnyilvánítások

Ezt a munkát a Simon Baron-Cohen és Pat Howlin által elnyert kutatási támogatásból finanszíroztuk, amelyet a Mental Health Foundation és a Bethlem-Maudsley Trust biztosítottak. Az eredményeket az alábbi publikációban jelentettük meg:

Hadwin, J., Baron-Cohen, S., Howlin, P. & Hill, K. (1996): Can we teach children with autism to understand emotions, belief, or pretence? *Development and Psychopathology*, 8, 345-365.

I. RÉSZ
BEVEZETÉS

E KALAUZ HÁTTERE ÉS CÉLJAI

Az autizmus egy összetett zavar, amely a gyermek viselkedésének és képességeinek számos aspektusát érinti. Különösen a társas és kommunikációs képességek fejlődése sérült mélyen, még az olyan személyeknél is, akiknek nem-verbális intelligenciájuk ép. Ezeket a zavarokat merev viselkedésmintázatok, kényszeres érdeklődési minták és rutinok súlyosbítják.[1] Noha az autizmus „rejtélye"[2] hatalmas mennyiségű kutatást inspirált, a zavar alapvető okait még mindig viszonylag kevéssé értjük. A genetikai tényezők világos módon igen fontos szerepet játszanak az autizmus sok esetében, de e könyv írásakor még nem ismerjük a pontos genetikai mechanizmust. Vannak hatékony kezelési eljárások, s ezek elsősorban viselkedéses természetűek, amelyek segítségével az autizmushoz társuló másodlagos problémák[3] némelyike csökkenthető, ám a társas és kommunikációs rendellenességek általában ellenállóbbak a beavatkozással szemben. Az ilyen jellegű problémák kezelésére összpontosít ez a Kalauz.

KORÁBBI KÍSÉRLETEK A TÁRSAS ÉS KOMMUNIKÁCIÓS KÉSZSÉGEK FEJLESZTÉSÉRE AUTIZMUSBAN

A szó szoros értelmében százával jelentek meg olyan tanulmányok, amelyek mind azt állítják, hogy segítségükkel fejleszthetőek az autizmussal élő gyermekek és felnőttek társas és kommunikációs készségei[4]. Mindenféle eljárásnak megvan a maga szószólója: a gyógyszeres terápiáknak, a vitaminok adagolásának, a diétával való kezelésnek, a „holding" terápiának, a „zene" vagy „társállat" kezelésnek csakúgy, mint a megtámasztott vagy facilitált kommunikációnak, a szenzoros és fizikai stimulációval operáló eljárásoknak, és az összes többinek is. Sajnálatos módon azonban, a sikerre vonatkozó állításokat igen ritkán támasztják alá szisztematikus, kísérletekből származó bizonyítékokkal. Azok a beavatkozási eljárások bizonyultak a leghatékonyabbaknak, amelyek erősen strukturált környezetre építenek, és a társas és kommunikációs készségek megfelelő irányban történő fejlesztésére összpontosítanak[5]. A nem sérült kortársak terapeutaként való alkalmazásának lehetőségét egy sor tanulmány vizsgálta[6], és azokat a technikákat is hatékonynak találták, amelyek a szorongás csökkentése révén próbálják meg a társas interakciókat fejleszteni[7]. A szerepjátékok és a dráma-technikák szintén alkalmazhatóak a társas képességek fejlesztésére, míg a videóra történő rögzítés révén visszajelzést tudunk adni a személynek, és ezzel segíthetjük abban, hogy visszaszorítsa az olyan, szociálisan feltűnő módon rendellenes viselkedéseket mint a tekintet nem helyénvaló irányítása, a grimaszolás, a furcsa hangadások.[8]

A HAGYOMÁNYOS KEZELÉSI MÓDSZEREK KORLÁTAI

Noha a kommunikációs és társas készségeket fejlesztő programoknak lényeges hatásuk lehet a társas viselkedések bizonyos aspektusaira, az autizmussal élő személyek gyakran csak igen kevéssé képesek az elsajátított képességeket általánosítani, alkalmazni olyan szituációkban is, amelyekben nem tanították ezeket a készségeket. Ráadásul, gyakran kevés jel mutat arra, hogy valóban fejlődött volna esetükben a társas világ *megértése*. Mindemellett, általában igen gyenge marad esetükben a nyelvi és nem-nyelvi készségek (pld. szemkontaktus, mosoly, gesztusok) szinkronizációja, összehangolása[9]. Mivel a társas megértéssel kapcsolatos problémák szorosan az autizmus lényegéhez tartoznak, nem is meglepő, hogy az egyes nagyon specifikus készségek zavaraira irányuló fejlesztési programok csak korlátozott sikert érhetnek el ezen a területen. Ezért ésszerűnek tűnik feltételeznünk, hogy amennyiben a társas megértés kulcsfontosságú területeire összpontosítjuk a fejlesztést, akkor ez szélesebb körű változást képes kiváltani a társas viselkedésekben. Azaz, szemben az olyan eljárásokkal, amelyek egy-egy körülírt készség megváltozatását célozzák meg, körülírt szituációkra összpontosítva, az olyan módszerek, amelyek a társas megértés kulcsfontosságú aspektusainak fejlesztését tűzik ki célul, képesek lehetnek átfogóbb, *minőségi* változásokat elérni a személy társas és kommunikációs képességeiben.

De mik is a társas megértés ezen kulcsfontosságú aspektusai, amelyek valószínűleg ilyen döntő hatással vannak a fejlődés egészére? A tipikusan fejlődő kisgyermekekről az utóbbi években folytatott kutatások azt mutatták, hogy kitüntetett fontosságú az úgynevezett „tudatelmélet" vagy „elmeelmélet" fejlődése, s véleményünk szerint ez az a terület, amelyre az autizmussal élő gyermekek és felnőttek fejlesztését célzó programoknak a jövőben különösen nagy hangsúlyt kell fektetniük.

A TIPIKUSAN FEJLŐDŐ GYERMEK, MINT ELME-OLVASÓ[10]

A „tudatelméletet" vagy „elmeelméletet" úgy definiáljuk, hogy ez az a képességünk, amelynek révén képesek vagyunk kikövetkeztetni, mások milyen mentális, lelki állapotban vannak (mit gondolnak, milyen vélekedéseik, vágyaik, szándékaik vannak), és ennek révén értelmezni, amit mondanak és tesznek, illetve bejósolni, mit fognak tenni legközelebb. Mire egy tipikusan fejlődő kisgyermek megtanul beszélni, már világos módon ilyen mentális állapotokra hivatkozva beszél az emberi cselekvésekről. A tipikusan fejlődő gyermekek már nagyon korán, 18-30 hónapos korban egy sor különféle mentális állapotra hivatkoznak a beszédükben: érzelmekre, vágyakra, gondolatokra, álmokra, tettetésre, stb.[11,12] Három-négy éves korra, ezt mutatják a kísérleti módszereket alkalmazó kutatások, a gyermekek elmeelmélete már jól kialakult. Újabban azonban vitatni kezdték, valóban helyes-e ezt a fajta tudást *elméletnek* hívni. Nem térünk itt ki erre a kérdésre bővebben, ezért inkább egy semlegesebb kifejezést használunk erre a képességre: „elme-olvasásnak" fogjuk nevezni.

Daniel Dennett[13] javasolta, hogy a *hamis vélekedést* magukban foglaló helyzetekben lehetne a legbiztosabb módon tesztelni, vajon egy gyermek rendelkezik e az elme-olvasás képességével. Így például, ha a gyermek tudja, hogy a pénz igazából a kínai vázában van, de azt is, hogy Betörő Béla azt *gondolja*, hogy az íróasztal fiókjában van, akkor a gyermeknek, ha megkérdezzük, hol fogja Betörő Béla a pénzt keresni, azt kell válaszolnia, hogy *rossz helyen* fogja keresni – az íróasztal fiókjában. Egy ilyenfajta hamis vélekedés feladatot

alkalmazva, Wimmer és Perner[14] kimutatták, hogy a kb. 4 éves korú, tipikusan fejlődő gyermekek képesek helyesen teljesíteni egy ilyen tesztben. Az 1.1. ábra az általuk alkalmazott eljárás[15] egyik változatát mutatja.

Amint az látható, a teszt lényege az, hogy a gyermeknek figyelembe kell vennie, hogy Zsuzsi nem volt jelen, amikor játékgolyóját elvették az eredeti helyéről, nem *látta* amikor Anna elvette onnan, ennek következtében Zsuzsi nem fogja *tudni*, hogy már nincs ott, így aztán szükségszerűen azt *hiszi*, hogy az eredeti helyén van. Amikor megkérdezzük, „Hol fogja keresni Zsuzsi a golyóját?" (azaz, egy vélekedésre vonatkozó kérdést teszünk fel), a 4 éves gyermekek nagy többsége helyesen fog válaszolni.

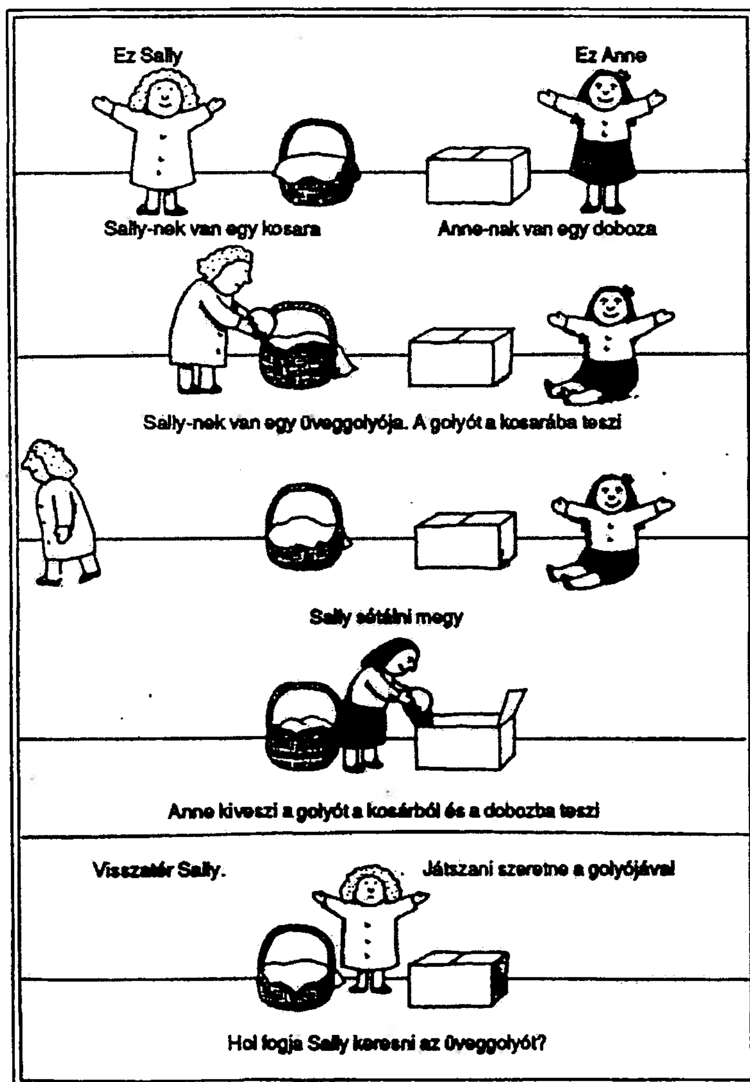
A hamis vélekedések megértésének képessége igen összetett, mert a gyermeknek Zsuzsi vélekedéseit kell figyelembe vennie annak érdekében, hogy helyes jóslást tehessen Zsuzsi viselkedését illetően. A tipikusan fejlődő gyermekek azonban, úgy tűnik, már jóval korábban tudatában vannak annak, hogy az embereknek információ van a fejében – azaz, értik, hogy az embereknek információs állapotaik vannak. E tudás egyik korai jele az, hogy képesek teljesíteni a vizuális nézőpont-átvételen alapuló tesztfeladatokat. A vizuális nézőpont-átvétel két szintjét azonosíthatjuk. Az 1. szinten a gyermek képes kikövetkeztetni, *mit* láthat egy másik személy. Ez már 2 éves korban jelen lehet.[16] Azaz, a kétévesek képesek egy tárgyat úgy elhelyezni, hogy valaki ne lássa, vagy éppen valakinek a látóterébe helyezni, ha erre kérjük őket. A 2. szintű vizuális nézőpont-átvétel azt jelenti, hogy a gyermek képes kikövetkeztetni, *miként* néz ki egy tárgy egy másik ember számára. Úgy tűnik, ennek az elsajátításához hosszabb idő kell a gyermekek számára. Ténylegesen 3-4 éves kor előtt a gyermekek nem képesek megbízhatóan teljesíteni a 2. szinthez tartozó tesztfeladatokat. Például, amikor kis 3 éveseknek egy teknős képét mutatják, amely aszerint tűnik a szokásos helyzetben lévőnek illetve felfordítottnak, hogy az asztal melyik oldaláról nézik, akkor az ilyen korú gyerekek nem tudják helyesen azonosítani, milyen módon látja a kísérletvezető a teknőst – ha a gyermek és a vizsgálatvezető perspektívája eltér egymástól.

Ezzel összefügg az a további állomás az elme-olvasás elsajátításában, amikor a gyermek megérti azt az elvet, hogy „a látás tudáshoz vezet". Például, a 3 évesek könnyen kiválasztják, két ember közül melyik *tudja*, mi van egy dobozban, ha a két ember közül az egyik *belenézett* a dobozba, míg a másik csak *megérintette*.[17] Ez a képességük rámutat, hogy a gyerekek már ebben a fiatal korban tudatában vannak annak, hogy mennyire fontos az *információhoz való hozzáférés* a tudás elsajátításának folyamatában.

Ennyit a gyermekek információs állapotokkal kapcsolatos tudásáról. Mi a helyzet az érzelmekkel és a vágyakkal kapcsolatos tudásukkal? Sokan gondolják úgy, hogy mások viselkedésének megértése kapcsán a vélekedés mellett *a másik* kulcsfontosságú mentális állapot a vágy. A vélekedések és a vágyak segítségével mindenfajta viselkedés értelmezhetővé válik. Például, ha egy filmet nézünk és próbáljuk megérteni, hogy a tulajdonos miért lopakodik be lábujjhegyen a lakásába, arra a következtetésre juthatunk, hogy úgy *véli*, valaki van a lakásában, és azt *szeretné* („arra *vágyik*"), hogy ne vegyék észre, amint bejut. Számos kutatás jutott arra a következtetésre, hogy a tipikusan fejlődő gyermekek számára a vágy hamarabb érthetővé válik a fejlődés során, mint a vélekedés – a tipikusan fejlődő kétévesek már világos módon értik a vágy fogalmát.[18] Sőt, a „kétéves dackorszak" jelenségét éppenséggel bizonyítékként szokták felhozni arra, hogy az ilyen korú gyermekek már egyre inkább tudatában vannak a saját vágyaik és szüleik vágyai közötti frusztráló eltérésnek.

Ami az érzelmek megértését illeti, már nagyon kis csecsemők meg tudják különböztetni a boldogság, a szomorúság, a düh és a félelem arckifejezéseit. Három éves korukra már előre tudják jelezni, hogyan befolyásolják a helyzetek az érzelmi állapotokat, és 4 éves korukra már *mind* a személy vágyait *mind* pedig vélekedéseit képesek figyelembe venni annak bejóslása során, mit fog érezni az illető. Például, ha János *szeretne* egy új könyvet, de azt *hiszi*, hogy valami más van a csomagban, szomorúságot fog *érezni*.

Egy másik fontos mentális állapot, amelyet alaposan tanulmányoztak már, a tettetés (*pretence*), az „úgy tenni, mintha" belső állapota. A gyermekek 10-18 hónapos korban kezdenek úgynevezett mintha-játékot* játszani.[19] A kísérleti elrendezést alkalmazó kutatások azt mutatják, hogy – amikor már egyáltalán képesek kérdésekre válaszolni, akkor – úgy tűnik, azt is értik, hogy a tettetett, mintha-világ különbözik a valós világtól.[20] Így például, noha esetleg úgy játszik a kisgyermek egy banánnal, *mintha* az egy telefon lenne, semmi féle nehézséget nem okoz számára, hogy helyesen ismerje fel és kezelje mindkét tárgy funkcióját. Ez kétségtelenül igen összetett tudást feltételez.

A Sally-Anne vizsgálati helyzet

---

* Az angol *pretend play* kifejezés (szó szerinti fordításban kb. „tettető játék") magyar megfelelője a pszichológiai irodalomban a *mintha-játék*, illetve a *szimbolikus játék* kifejezés. (*A fordító.*)

AZ ELME OLVASÁS SZEREPE: MIRE IS HASZNÁLJUK?

Értelmet adni a társas viselkedésnek

Ezen a ponton érdemes megállni egy kis időre, és kitérni arra, *miért* sajátítják el a gyermekek ezt a rendkívül gazdag és összetett tudásrendszert: milyen haszna van a gyermeknek abból, ha képes olvasni az elméket? Valószínűleg Daniel Dennett volt az első, aki kifejtette, miféle elkerülhetetlen szerepet játszik az elme-olvasás az emberi világ megértésében. Az emberek megértésének ugyanis messze az a legegyszerűbb módja, ha mentális állapotokat tulajdonítunk nekik. Megértés alatt pedig Dennett azt értette, hogy magyarázatokat tudunk alkotni viselkedéseikre és előre tudjuk jelezni, mit fognak tenni a következőkben.

Az elme-olvasást hívják néha „népi pszichológiának" vagy „folk pszichológiának" is, és lehetséges, hogy ez a jobb elnevezés**. Azért vonzó, hogy népi pszichológiaként beszéljünk erről a képességünkről, mert ténylegesen ez az a mód, ahogyan a hétköznapi életben megértjük az embereket, viselkedésüket. Mint arra Dennett rámutat:

> Állandóan használjuk népi pszichológiánkat annak érdekében, hogy megmagyarázzuk és bejósoljuk egymás viselkedését; nagy magabiztossággal – és anélkül, hogy tudatában lennénk – tulajdonítunk egymásnak vélekedéseket és vágyakat, és ébren töltött óráink jelentős részében ezen fogalmak segítségével értjük meg a világot – s benne saját magunkat is... Minden alkalommal, például, amikor kimerészkedünk az országútra, arra tesszük fel az életünket, hogy megbízható általános elvárásaink vannak a többi közlekedő észleléséről és abból fakadó vélekedéseiről, normális vágyairól és döntési hajlamairól. Arra a következtetésre kell jutnunk... hogy ez egy igen termékeny és hatékony elmélet. Amikor például egy olyan filmet nézünk, amelynek cselekménye nagyon eredeti és cseppet sem közhelyes, s látjuk, hogy a hős rámosolyog a gazfickóra, mindnyájan igen gyorsan és erőfeszítés nélkül (de valószínűleg nem tudatosan) ugyanarra az igen összetett elméleti következtetésre jutunk: „Áááá! Szóval, azt akarja, hogy a nő azt gondolja, hogy ő még nem tudja, hogy át akarja verni a saját bátyját!"[21]

Értelmet adni a kommunikációnak

Az elme-olvasás második funkciója a kommunikáció megértése. A legtisztábban ezt talán a nyelvfilozófus Grice[22] ragadta meg. Amellett érvelt, hogy a döntő jelentőségű mozzanat annak megértése során, mit is mondott valaki, annak megragadása, mi lehetett az illető kijelentésének *kommunikatív szándéka*. Így aztán, amikor egy zsaru azt kiáltja, „Dobja azt el!", a rabló nem ragad bele a kétségek mocsarába afelől, mennyi mindenre is vonatkozhatna az „azt" szó. Ehelyett, a rabló egy igen gyors feltételezéssel él, miszerint a zsaru az „azt" szóval a rabló kezében lévő fegyverre *akart* utalni, továbbá azt is *akarta*, hogy a rabló felismerje azon szándékát, hogy ezen a módon használja az „azt" szót (– s ezzel felismerje azt is, hogy mit is *akar* a zsaru). Ehhez hasonló módon, ha a művészettanár azt mondja a diákoknak, „Ma mindnyájan a ketrecében lévő nyulat fogjuk lefesteni," akkor az osztályban

---

** További, a téma tudományos irodalmában használt elnevezések: hétköznapi pszichológia (*common-sense psychology*), mentalizálás (*mentalising*). (*A fordító.*)

mindenki tudatában van annak, hogy ez nem azt jelenti, hogy a szerencsétlen nyulat kellene befedni a festékkel. Nyilvánvaló, hogy a képes beszéd (azaz nem szó szerinti beszéd – irónia, szarkazmus, metafora, humor) megértése során kulcsfontosságú az elme-olvasás képessége, hiszen ezekben az esetekben a beszélő nem azt *akarja*, hogy szó szerint értelmezzék, amit mond.

A nyelv ilyen, az összetett kommunikatív szándékok keretei közt történő elemzése világossá teszi, hogy a beszéd megértése során sokkal többet teszünk, mintsem egyszerűen feldolgozzuk a hallott szavakat. Messze túlmegyünk azon, amit hallunk, és hipotéziseket alkotunk a beszélő mentális állapotairól. Grice nem korlátozta a maga elemzését a beszédre, hanem éppenséggel amellett érvelt, hogy pontosan ugyanezek a folyamatok zajlanak a nem-nyelvi kommunikáció megértése során. Így például, ha A személy kinyújtott karral és a karon lévő tenyerét kinyitva egy gesztust tesz a kapubejáró felé, B személy azonnal feltételezi, hogy A azt *akarja*, hogy B megértse, be kellene mennie a kapubejárón.

A másik pont, ahol azt feltételezzük, hogy az elmeolvasás lényegi szerepet játszik a sikeres kommunikációban az a folyamat, melynek során a beszélő folyamatosan monitorozza a hallgató *információs szükségleteit:* azaz, megítéli, mi az amit már *tud* vagy még nem tud a hallgató, és milyen további információt kell még megadni a számára, hogy a hallgató *megérthesse* a kommunikatív szándékot. Emellett, annak érdekében, hogy a kommunikáció sikerre vezethessen, a beszélőnek monitoroznia kell azt is, vajon megértette-e a hallgató az üzenetet, olyan módon, ahogyan azt ő szánta, vagy újrafogalmazásra van szükség a félreértés tisztázása érdekében. Még egyszer hangsúlyozzuk: a dialógusok, ha ilyen módon elemezzük őket, sokkal többnek mutatkoznak egyszerű beszédprodukciónál: kiderül, hogy lényegüknél fogva összefonódnak az elme-olvasás képességével.

Mi másra használjuk még az elme-olvasást?

Azért hangsúlyoztuk az elme-olvasás fontosságát a társas megértés és a kommunikáció folyamataiban, mert ezek minden bizonnyal annak legfontosabb funkciói. Számos más funkciója is van azonban ennek a döntő jelentőségű képességünknek. vegyünk csak szemügyre néhányat.

Először is, ott van a becsapás. A becsapás lényege ugyanis, minden esetben, az, hogy rávegyünk valakit, hogy olyasvalamit *higgyen* igaznak, ami valójában hamis. A tipikusan fejlődő gyermekek nem sokkal azután kezdik gyakorolni az igen hatékony becsapást, amikor már értik a hamis vélekedés fogalmát, azaz 4 éves kor körül.[23]

Másodszor, ott van az empátia, az együttérzés. Az elme-olvasás képessége természetes módon ruházza fel a gyermeket azzal a képességgel, hogy kikövetkeztesse, mások hogyan értelmezhetnek egyes eseményeket, és miként érezhetik eközben magukat. Például, ha a gyermek 3 éves, képes lehet megérteni egy másik személy érzelmi állapotát, amit egy helyzet okozott, s amikor 5 éves, már igen jártas abban, hogy annak alapján értse meg valakinek az érzelmeit, amit az adott személy *gondol* a valószínű eseményekről – függetlenül attól, helyesen tükrözik-e ezek a gondolatok a valóságot.[24] (Pld., „Zsanett boldog, mert azt *hiszi*, ő nyerte meg a versenyt" – akár ténylegesen ő nyerte meg, akár nem.)

A harmadik hasznos melléktermékе az elme-olvasásnak az, hogy lehetővé teszi az én-tudatosságot vagy, más néven önreflexiót. Amint egy gyermek képes mentális állapotokat tulajdonítani magának, képessé válik arra, hogy saját elméjéről gondolkozzon. Így a 4 évesek már sikeresen különböztetik meg a látszatot a valóságtól[25], és tisztában vannak azzal, hogy vélekedéseik tévesek is lehetnek („Azt *gondoltam*, hogy az egy X dolog, de lehet, hogy tévedtem"), hogy mik viselkedésük okai („Azért kerestem a labdámat az autó alatt, mert azt *hittem*, hogy ott van"), illetve honnét származik tudásuk („Onnét *tudtam*, hogy ma van Kata szülinapja, hogy anya mondta nekem"). Ez a fejlemény világos módon

átalakítja gondolkodásukat, s az „itt-és-most" világáról gondolkodásuk fókusza átkerül saját szubjektivitásukra. Egy további előnye ennek, hogy ezzel képesé válnak arra, hogy problémák különböző megoldásait saját elméjükben próbálják ki először, s nem rögtön a valóságban („*Elképzelem*, mi lenne ha én X-et csinálnám – vajon működne a dolog?" – stb.)

Egy még további, negyedik haszon, amely az elme-olvasás képességéből származik, a tanítás képessége, illetve az, hogy megkísérelhetjük egy másik személy elméjét alakítani, pld. meggyőzés révén. Annak megértése, hogy más emberek gondolatait és vélekedéseit azok az információk alakítják, amelynek ezek a személyek ki vannak téve, lehetővé teszi a számunkra, hogy informálhassunk másokat annak érdekében, hogy megváltoztassuk azt, amit tudnak, és azt a módot ahogyan gondolkoznak.

ELME-VAKSÁG AZ AUTIZMUSBAN

Úgy tűnik, a saját magunk és mások elméjének megértésére való képesség egészen spontán módon bukkan fel gyermekkorunkban[26]. Gyorsan növekszik azonban azoknak a vizsgálatoknak a száma, amelyek azt mutatják, hogy az autizmussal élő gyermekek számára különösen nagy nehézséget okoz a mentális állapotokra következtetni, és felvetették, hogy éppen ez a sajátos sérülés húzódik meg számos olyan más rendellenes fejlődési jelenség mögött, amelyek az autizmust jellemzik[27]. A hamis vélekedések megértését tesztelő feladatokban például az autizmussal élő gyermekek több hibát vétenek, mint akár a tipikusan fejlődő, akár az értelmi sérüléssel küzdő, értelmi fejlettségi korukat tekintve kisebb társaik[28]. Míg az autizmussal élő gyermekek legtöbbje nem képes helyesen teljesíteni a hamis vélekedés feladatokban, egy kisebb részük igen. Ez az alcsoport a különböző minták esetében mintegy 20-35%-ot tesz ki az autizmuson belül. Ám amikor ezeknek a személyeknek megterhelőbb, nehezebb feladatokat adunk, amelyek szintén a vélekedések megértését tesztelik (mert pld. az úgynevezett másodrendű, azaz beágyazott vélekedések megértését mérik, a *vélekedésekre vonatkozó vélekedését* – pld. az olyanokét, mint „Anna azt hiszi, hogy Zsuzsi azt hiszi hogy X"), még sok autizmussal élő tizenéves is elbukik e feladatokon. A tipikusan fejlődő 6-7 évesek általában könnyedén teljesítik ezeket[29]. Az a helyzet tehát, hogy míg a legtöbb autizmussal élő gyermek még a 3-4 éves kornak megfelelő szinten sem érti a vélekedéseket, néhányan közülük mégis képesek erre; ám ők is zavart mutatnak a vélekedések megértésében, ha a tipikus fejlődés 6-7 éves kori szintjéhez viszonyítjuk teljesítményüket. Világos módon valami nem megfelelően alakul a vélekedések fogalmának elsajátításában.

Az autizmussal élő emberek mély nehézségei mások vélekedéseinek megértése kapcsán drámaian mutatkoznak meg a becsapásra, megtévesztésre épülő tesztekben[30]. Mint azt korábban már tárgyaltuk, a becsapás lényege a vélekedések manipulációja – így nehézségeik e téren összhangban vannak azzal a ténnyel, hogy esetükben sérült a vélekedések megértésének képessége. Így például egy egyszerű érme elrejtési játékban[31], amely a megtévesztés megértésének tesztjeként alkalmazható, s amelyben annyi a feladat, hogy a gyermek egyik vagy másik öklében elrejtsen valaki elől egy pénzérmét, az autizmussal élő gyermekek nem tudják eltitkolni azokat az egyszerű jeleket, amikből a másik ki tudja következtetni, hol van az érme[32]. Nem zárják be például az üres tenyerüket, vagy még azelőtt megmutatják a partnernek, melyik kezükben van a pénz, mielőtt a másik tippelhetett volna. A tipikusan fejlődő hároméves és az értelmi fogyatékossággal küzdő gyermekek sokkal kevesebb ilyen hibát követnek el ebben a játékban.

Mi a helyzet a mentális állapotokkal kapcsolatos tudásukkal? Amikor arról kérdezünk autizmussal élő gyermekeket, mit fog érezni egy történet szereplője, amikor valami olyasmit kap, amit *akar*, vagy éppen *nem akar*, nem hibáznak lényegesen többet, mint

a velük azonos mentális korú más gyermekek[33]. Azaz, a vágyak ilyen egyszerű aspektusainak megértése nem haladja meg korlátaikat. Hasonlóképpen, az *észlelés* megértésének tesztjein sem mutattak különösebb deficitet, akár az 1., akár a 2. szinten tesztelték a vizuális nézőpont-átvétel képességét[34].

A mentális állapotok további, kulcsfontosságú halmazát az érzelmek képezik. Peter Hobson[35] korai vizsgálataiban azt találta, hogy az autizmussal élő kísérleti személyek lényegesen rosszabbul teljesítettek mint más csoportok azokban a feladatokban, amelyekben érzelmi kifejezéseket kellett egymáshoz illeszteni. Más kutatások nem annyira az érzelmek felismerésére, hanem ez érzelmek bejóslására, predikciójára irányultak. Ezekben a cél annak megállapítása volt, mennyiben képesek az autizmussal élő gyermekek megérteni az érzelmek *okait* – azaz azt, miként fog érezni egy adott személy adott körülmények között. Mint azt fentebb már említettük, a tipikusan fejlődő 3-4 éves gyermekek már értik, hogy a *helyzetek* is okozhatnak érzelmeket (a kellemes helyzetek örömöt okoznak, a kellemetlen helyzetek elszomorítanak), és a *vágyak* is vezethetnek érzelmekhez (pld. a beteljesült vágyak boldoggá tesznek bennünket, míg szomorúságot érzünk, ha egy vágyunk beteljesületlen marad). Mintegy 4-6 éves korukra, a tipikusan fejlődő gyermekek már azt is értik, hogy a *vélekedések* is befolyásolják az érzelmeket (ha pld. valaki azt hiszi, hogy megkapja, amit szeretne, akkor örömöt érez, s ha valaki ennek az ellenkezőjét véli, akkor szomorúságot fog érezni – függetlenül attól, mi is történik valójában, azaz tényleg megkapja-e, amit szeretne.)

Kimutatták, hogy az autizmussal élő gyermekek képesek megítélni, egy történet szereplője milyen érzelmi állapotban van – ha az érzelmet a helyzet okozza, és ugyanolyan szinten teljesítettek, mint az értelmi fogyatékkal élő gyerekek, amikor egy szereplő érzelmét kellett bejósolni egy vágya alapján. Ám lényegesen (statisztikailag szignifikánsan) rosszabbul teljesítettek mint a tipikusan fejlődő 5 évesek és az értelmi fogyatékkal élő gyermekek, amikor a szereplő érzelmi állapotát egy vélekedésének függvényében kellett bejósolniuk.[36] Arra következtethetünk ebből, hogy az „egyszerű" érzelmi állapotokat képesek megérteni az autizmussal élő emberek, ám az „komplex," „összetett" érzelmek megértése komoly nehézségeket okoz nekik.

Ugyancsak erősen jellemzi az autizmussal élő személyeket, hogy kevéssé értik a „tettetést", a „mintha" jellegű tevékenységeket. A tipikus fejlődésben a „mintha-játék" (amikor a gyermek játéktevékenységében valamilyen nem valóban jelenlévő tárgy, személy, tulajdonság meglétét „tetteti", pld. azt játssza, hogy ő maga egy repülőgép, vagy egy botot fűrészként használ, stb. – *a fordító*) legalább két éves kortól jelen van a gyermek tevékenységében[37], ám az autizmussal élő gyermekek, még ha nyelvi szempontból akár jócskán el is múltak 2 évesek, egyáltalán nem vagy csak igen kevéssé játszanak spontán módon mintha-játékot[38]. A tanulási nehézségekkel küzdő kontrollcsoporthoz viszonyítva is szignifikánsan kevesebb spontán mintha-játékot figyelhetünk meg náluk[39].

PÉLDÁK A KLINIKAI TAPASZTALATBÓL[40]

Az elme-vakságnak sokkal átfogóbb következményei vannak a fejlődésre nézve, mint azt a kísérleti módszereket alkalmazó kutatások önmagukban megmutathatnák. Az elme-vaksághoz kapcsolódó nehézségek a gyermekkort követően is kihatnak az érintett személy társas és kommunikatív működéseire, és ez jócskán így van még felnőtt korban is. Nézzük a következő példákat erre.

(I) Érzéketlenség más személyek **érzelmei** *kapcsán*

Frigyes, egy 12 éves, autizmussal élő gyermek szülei szinte kétségbeesésig szoronganak amiatt, vajon Frigyes képes lesz-e beilleszkedni a helyi középiskolába. Rémület töltötte el őket, amikor megtudták, hogy rögtön az első héten, egy iskolai gyűlésen odament az igazgatóhoz és néhány megjegyzést tett azzal kapcsolatban, hogy milyen anyajegye van az igazgatónak.

(II) Képtelenség arra, hogy figyelembe vegyék, mit **tudnak** *mások*

György, egy rendkívül jó képességekkel rendelkező, autizmussal élő fiatalember, egy felelősségteljes állást töltött be egy számítógépes cégnél. Képtelen volt azonban arra, hogy megértse: ha szemtanúja volt bizonyos eseményeknek, így szerzett tudásának mások nem mindig vannak a birtokában. Nem volt képes felfogni, hogy az ő tapasztalati eltérnek mások tapasztalataitól, s így például gyakran hivatkozott eseményekre anélkül, hogy a lényeges háttérinfomációkat is megosztotta volna kollégáival, így azok nem is érthették, milyen körülményekből indul ki érvelése.

(III) Képtelenség arra, hogy **szándékok** *felismerésével és azokra való megfelelő válaszokkal barátságokat alakítsanak ki*

Szilvit, egy autizmussal élő 10 éves lányt, aki egy többségi általános iskolába jár, szülei igen gondosan megtanították arra, hogy helyesen el tudja mondani nevét és címét. Szilvi nyilvánvalóan azt hitte, ez minden, ami ahhoz szükséges, hogy „barátkozni" tudjon. Időnként odament hát játszó gyerekekhez, igen komolyan felmondta nekik nevét és címét, majd csépelni kezdte a hozzá legközelebb eső gyermeket, ha bemutatkozásának eredményeképpen nem hívták azonnal, hogy csatlakozzék a játékhoz.

(IV) Az arra való képtelenség, hogy következtessenek arra, milyen mértékben **érdeklődik** *valaki a mondanivalójuk iránt*

Róbert, aki 12 éves, szintén egy szokásos általános iskolába jár, folyamatosan azzal ingerli társait és tanárait, hogy „hosszú és unalmas" monológokat mond el a Renault típusú autók hengerűrtartalmáról, kedvenc hídjának szerkezeti részleteiről, és az albinizmusról. csak erről a három dologról hajlandó hosszabban beszélni bárkivel, és egyáltalán nem képes felismerni, hogy e titokzatos témák iránti lelkesedését mások egyáltalán nem osztják.

(V) Képtelenség arra, hogy felismerjék a beszélő által **szándékolt jelentést**

Rajzórán azt mondta a tanár Dávidnak, a 14 éves autizmussal élő fiúnak, hogy fesse le a mellette ülő társát. Komolyan véve a tanár szavait, Dávid pontosan így tett, halálra rémítve a mellette ülő gyermeket.

Leó, egy fiatalember, aki egy hivatalban dolgozott, szintén komoly gondokat okozott azzal, hogy szó szerint hajtotta végre mindazt, amit kértek tőle. Például, ha valaki elkeseredett hangon olyasmit mondott neki, hogy „Kösz szépen, csak csináld így máskor is..." akkor ő

engedelmesen elrobogott, és úgy is cselekedett – ami persze tökéletesen az ellentéte volt annak, amit a beszélő ténylegesen kívánt volna.

(VI) Képtelenség arra, hogy előre lássák, mit gondolhatnak *majd mások az ő cselekedeteikről*

József, amikor tizenéves volt, gyakran boldogított idegeneket önmagával kapcsolatos igencsak személyes részletekkel, s nem értette meg, hogy mennyire nem helyénvaló idegeneknek a magunk testi működéseiről, vagy a család életének intim részleteiről beszélni. Azzal is nem kis zavart okozott, hogy nyilvános helyeken levetette a ruháit, ha az időjárás túl melegre fordult, s maga semmiféle szégyent nem érzett ezzel kapcsolatban.

Noha az ilyesfajta problémák közül sok enyhült, ahogy József idősebb lett, újabb nehézségek kerültek elő nem sokkal azután, hogy munkába állt egy számítógépes vállalatnál. semmi jelét nem mutatta annak, hogy érezné a személyes tér határait: ott lebzselt a női alkalmazottak íróasztala körül, a liftben vagy sorban állva pedig egyszerűen rájuk támaszkodott, s hasonlók. Ez néhány hétig folyt így, aztán az adminisztratív alkalmazottak azzal a kívánsággal álltak elő, hogy szexuális zaklatás miatt bocsássák el.

(VII) Képtelenség arra, hogy megértsék a félreértéseket

Mihályt, egy autizmussal élő fiatalembert, egy incidens eredményeképpen elbocsátották a munkahelyéről: megtámadta a ruhatárost. Egyáltalán nem mutatott bűntudatot az eset miatt, noha egy esernyővel verte a hölgyet, „mert rossz ruhatári jegyet adott". Ő maga mindent igen pedánsan csinált, és így képtelen volt megérteni, hogy mások viszont esetleg elkövethetnek hibákat. Még jóval az eset után is megrökönyödését fejezte ki amiatt, hogy egy ilyen eset miatt neki kellett mennie, noha meg volt róla győződve, hogy ha komolyan tekintjük a dolgot, a ruhatárosnőnek kellett volna elvesztenie az állását.

(VIII) Képtelenség arra, hogy félrevezessenek másokat, vagy megértsék a félrevezetést

János, aki 25 éves, és autizmussal él, egy ékszerészüzletben volt állásban. Mivel mindenki számára világos volt, hogy tökéletesen becsületes, hozzáférhetett a páncélszekrény kulcsaihoz is. Mivel azonban nem tudta megérteni, mi az a becsapás, védtelen volt mások próbálkozásaival szemben, akik ki akarták használni, és egy újonnan jött éjjeliőr ki is aknázta ezt a lehetőséget. Mintegy mellékesen elkérte Jánostól a kulcsokat az egyik éjjel, s ő készségesen át is adta azokat – aztán, amikor az éjjeliőr, a kulcsok és a széf tartalma is nyomtalanul eltűnt, Jánost megvádolták azzal, hogy segédkezett a rablásban. Noha ezeket a vádakat később ejtették, világos módon, sohasem alkalmazhatták többet ilyesfajta bizalmi állásban.

(IX) Képtelenség arra, hogy megértsék az emberek cselekedeteinek indokait

Dávid, aki 20 éves és autizmussal él, komoly társas nehézségekkel küzd, noha értelmi képességei épek. Egy alkalommal nagybátyja kínált neki állást. A nagybácsi, kellő érzékenységgel végiggondolva Dávid különös társas viselkedési mintázatait, a könyvelői iroda egy csendes sarkában alakított ki neki egy kis fülkét. Dávid éppenséggel nem volt hálás nagybátyja erőfeszítéseiért, ehelyett rendkívül felháborodott, hogy nem nevezték ki

azonnal a cég ügyvezető igazgatójává. Néhány nap után otthagyta az állását, és attól kezdve súlyosan neheztelt az egyetlen emberre, aki komolyan kísérletet tett arra, hogy segítsen neki.

(X) Képtelenség az **„íratlan szabályok"** *vagy konvenciók megértésére*

Jónás, a 25 éves férfi, sok-sok hónapot töltött el egy társas készségeket fejlesztő csoportban, azon igyekezve, hogy fejlessze társalgási készségét és más társas viselkedéseit. Különösen nagy nehézségeket okozott a számára, hogy spontán módon kommentálja a beszélgetést, és a csoportvezető igen sokat dolgozott azon, hogy segítsen Jónásnak társalgási „nyitányokat" kifejleszteni, olyan témákat kitalálni, amelyek másokat is érdekelnek, és mások külsejére vonatkozó bókokat találni. Az első táncóráját követő napon büszkeséggel tele jött a csoportra, mert képes volt egy fiatal nőt az este nagy részére beszélgetésbe vonnia. „Miről beszéltél neki?" kérdezte a csoport vezetője, kissé nyugtalanul. „Nos, azt mondtam neki, hogy milyen jól néz ki, és mennyire tetszik a piros ruhájának a színe, mert olyan pontosan illik a csipáihoz"!

Ez a néhány példa az autizmussal élő gyermekek és felnőttek elme-olvasással kapcsolatos *hibáiról* közelről sem meríti ki mindazokat a problémákat, amelyek ezen a területen előfordulhatnak, de ahhoz bizonnyal elegendőek, hogy lássuk, ezek az embertársaink igen gyakran mennyire nem értik meg, amit mások cselekszenek és mondanak. E példák jelzik, mennyi társas nehézséget tapasztalnak meg, és ezek a nehézségek hogyan vezethetnek elutasításhoz, elszigetelődéshez, félreértésekhez, és még bántalmazásokhoz is.

TANÍTHATÓ-E AZ ELMÉK OLVASÁSA?

Úgy tűnik, a tipikusan fejlődő gyermekeknek nincs szükségük arra, hogy expliciten tanítsák őket elméket olvasni. Ezzel együtt azonban lehetséges, hogy az elme-olvasás tanítható azoknak a gyerekeknek, akik maguktól nem sajátították azt el. Így a tanítás egy alternatív utat jelenthet az elme-olvasás képességéhez, és így egy a korábbinál hatékonyabb módszer lehet az autizmussal élő gyermekek társas és kommunikációs készségeinek fejlesztésére.

Gondoljuk végig azt, mennyiben analóg a helyzet azzal, amikor veleszületetten vak gyermekek tanulnak olvasni: a Braille rendszer egy alternatív utat kínál a számukra ahhoz, hogy képesek legyenek megfejteni az írott szavakat. Az érdekel most bennünket, létezik-e egy ehhez hasonló alternatív út az elme-olvasás megtanulásának problémája kapcsán. A vak gyermekek esetében nem áll fent egy központi kognitív sérülés a „szófelismerő rendszerben," hanem egy szenzoros sérülésük van, amelyet a Braille írásrendszer mintegy megkerül. Ezzel szemben, az autizmussal élő gyermekekről ma azt feltételezzük, hogy nem szenvednek szükségszerűen valamilyen szenzoros problémától, ellenben egy központi kognitív sérüléssel küzdenek, amely az elme-olvasó képességüket érinti. Ebből eredően, a feladat, hogy megtanítsuk őket az elme-olvasásra, lényegesen nehezebbnek bizonyulhat, mint egy vak gyermeket megtanítani olvasni, hiszen esetükben maga a *megértés* működik másképpen. Ezzel együtt azonban, nyilvánvaló, h az autizmussal élő gyermekek sikerrel taníthatóak arra, hogy mentális állapotokat értelmezzenek.

Újabb kutatások azt jelzik, hogy képesek megtanulni a hamis vélekedések megértését[41], illetve, hogy megkülönböztessék a látszatot a valóságtól.[42] Ezekben a kutatásokban egy sor különböző médium segítségével folyt a tanítás, egyebek mellett

számítógépekkel és valódi személyekkel[43]. Egy tanulmány esetében[44] viselkedéses és érzelmi jeleket használtak arra, hogy segítsék e gyermekeket a hamis vélekedések megértésében, míg egy másik esetben[45] közvetlen irányításon alapuló módszert alkalmaztak a látszat-valóság megkülönböztetés tanításában. Mindezen kutatásokban ismételten adták ugyanazokat a feladatokat, visszajelzéssel, és az eredmények figyelemre méltóan következetesen jelentkeztek. Majdnem minden autizmussal élő gyermek képes volt megtanulni megoldani a feladatokat, és néhány esetben két vagy több hónapnál is hosszabb időre tartósnak bizonyult az, amit tanultak. Sajnos, csak korlátozott mértékben voltak azonban képesek általánosítani a tanultakat olyan feladatokra, amelyeket konkrétan nem tanítottak nekik.

Összefoglalva tehát, a rendelkezésre álló tanulmányok egyes eredményei bíztatóak ugyan egy ilyenfajta terápiás beavatkozás kimenetelét illetően, ám egy sor fontos kérdést is felvetnek.

- Ha valóban taníthatóak a mentális állapotokra vonatkozó fogalmak, mely technikák segítik legjobban a tanulást?
- Mennyi tanításra van szükség, és mennyire lesz tartós a tanítás hatása?
- Nehezebb-e bizonyos mentális állapot fogalmak (pld. az érzelmek, vagy a tettetés) elsajátítása az autizmussal élő gyermekek számára, mint másoké (pld. a tudás vagy a vélekedés)?
- Vajon a mentális állapot fogalmakat valamilyen szigorú, rögzített sorrendben sajátítjuk-e el? Azaz, bizonyos fogalmak (pld. az érzelmek) elsajátítása mindig szükségszerűen megelőzi-e mások (pld. a vélekedés fogalmának) elsajátítását? Más szavakkal: vajon az érzelmek megértése szükségszerű előfeltétele-e a vélekedések megértésének?
- Ha a mentális állapotokat adott feladatok segítségével tanítjuk meg a gyermeknek, vajon általánosítja-e ezt a tapasztalatát, s képes lesz-e a viselkedés új, nem tanított példáinak értelmezésére mentális állapotok segítségével?
- Vajon azokat a mentális állapot fogalmakat, amelyeket tanítás segítségével sajátít el a gyermek, ugyanolyan módon fogja-e használni, mint a természetesebb módon elsajátítottakat?
- A társas és kommunikatív viselkedések más aspektusaiban is változáshoz vezet-e, ha a gyermek elsajátít bizonyos mentális állapot fogalmakat? Ha igen, mely területeken?
- Milyen tényezők magyarázhatják, hogy egyes autizmussal élő gyermekek elsajátítanak mentális állapot fogalmakat, míg másoknak ez nem sikerül?

MEGKÖZELÍTÉSEK A MENTÁLIS ÁLLAPOT FOGALMAK TANÍTÁSA KAPCSÁN

Az alábbi szakasz röviden felvázolja a tanítási programunkat megalapozó legfőbb elveket, és összegzi a vizsgálataink[46] során nyert tapasztalatokat. A későbbi fejezetek részletesen bemutatják a tanítás során alkalmazott eszközöket és eljárásokat.

A tanítást megalapozó elvek

- A tanítási folyamatot apró lépésekből kell felépítenünk, így az összetett készségek fokozatosan sajátítódnak el, elkülönülő alkotóelemek sorozatából.
- A készségek elsajátításának sorrendjét illetően a tipikus fejlődési szekvenciák képezik a vezérfonalat. Azaz, azoknak a készségeknek az elsajátítását várhatjuk először, amelyeket

a tipikusan fejlődő gyermekek is korábban sajátítanak el, s nem pedig a tipikusan fejlődő gyermekek által is csak később megtanult készségeket.

- A természetességre törekvő tanítási eljárások általában hatékonyabbak, mint azok, amelyek kevéssé veszik figyelembe a gyermek szokásos környezetét, illetve az adott egyén készségeit és érdeklődését.
- Gyorsabb tanulást várhatunk azon viselkedések kapcsán, amelyeket megerősítünk, s ezen viselkedések esetében a tanulás eredménye is valószínűleg tartósabb lesz. Noha a külsődleges megerősítések (mint például a dicséret) is igen fontosak ebből a szempontból, az olyan, magából a feladatból származó intrinzik jutalmak, vagy maga a sikeres feladatmegoldás öröme, legalább ennyire lényegesek.
- Nagyban növelhetjük a készségek elsajátításának tempóját, ha hibamentes tanulási folyamatot tudunk biztosítani, (azaz, amennyire csak lehet, kiküszöböljük annak a lehetőségét, hogy a személy hibákat kövessen el tanulás közben).
- A tanultak általánosításának (generalizálásának) nehézségei (pld., hogy a személy nem képes alkalmazni a tanultakat új szituációkban vagy feladatokban), melyek gyakran szűk korlátok közé szorítják a fejlesztési programok eredményeit, csökkenthetőek azáltal, hogy a tanítás során a fogalmak mögött meghúzódó elvekre összpontosítunk, s nem szorítkozunk csak az instrukciókra.

Azokat a tanítási elveket, amelyeket az alább ismertetett tanulmányunkban alkalmaztunk, éppen a fenti kérdéseket szem előtt tartva alakítottuk ki. Lehetségesnek tűnt ugyanis, hogy a korábbi vizsgálatok azért hoztak annyira korlátozott eredményeket, mert a hamis vélekedések megértésének tanítására összpontosítottak, s így a fejlesztés túlságosan komplex szintjét célozta meg a mentális állapotok megértésének. Mi azonban igyekeztünk minimalizálni a feladatok fogalmi bonyolultságát, s ezért a mentális állapotok megértésének képességét három aspektusra bontottuk fel:

az információs állapotok megértése
az érzelmek megértése
a tettetés (mintha-játék) megértése

Minden gyermek esetében ezeknek csak egyikét tanítottuk, s ugyanakkor minden egyes fenti fogalom esetében ezek megértésének öt, egymásra épülő szintjét állapítottuk meg. Az 1. jelentette mindig a legegyszerűbb, míg az 5. a legösszetettebb szintet. E lépések példáit az **1.1. táblázat** mutatja.

A fejlesztés így kijelölt szintjeit arra építettük, amit már tudunk a mentális állapotok megértésének fejlődéséről tipikus gyermekek esetében[47] – ezzel biztosítottuk, hogy a feladatok sorrendje kövesse a fejlődés szekvenciáját. Annak érdekében, hogy a tanulás annyira természetes kontextusban történjék, amennyire csak lehetséges, a tanulási környezetet egy sor módszerrel gazdagítottuk: játékkal, képekkel, számítógéppel és társasjátékokkal. Magukat a feladatokat is úgy alakítottuk ki, hogy amennyire csak lehetséges, önmagukban is jutalomértékűek legyenek, az alkalmazott eszközök pedig gyors és világos visszajelzést adjanak a gyermek teljesítményéről. **A tanulás minden fázisában dicsértük és bátorítottuk a gyermekeket.** Amennyiben a gyermek hibázott, azonnal promptoltuk a helyes válasz segítségével, s ezzel igyekeztünk elkerülni a helytelen válaszok és félreértések perszeverációját, önkéntelen megismétlését.

1.1. táblázat. A mentális állapotok tanításának öt szintje

	ÉRZELEM	VÉLEKEDÉS	TETTETÉS
1. SZINT	Arckifejezések felismerése fényképekről (boldog / szomorú / dühös / fél)	Egyszerű nézőpont-átvétel	Szenzomotoros játék
2. SZINT	Arckifejezések felismerése sematikus rajzokról (boldog / szomorú / dühös / fél)	Komplex nézőpont-átvétel	Funkcionális játék (legfeljebb 2 példa)
3. SZINT	Helyzetből fakadó érzelmek (boldog / szomorú / dühös / fél)	A látás tudáshoz vezet (magunk / mások esetében)	Funkcionális játék (több, mint 2 példa)
4. SZINT	Vágyakból fakadó érzelmek (boldog / szomorú)	Cselekvés bejóslása igaz vélekedés alapján	Mintha játék (legfeljebb 2 példa)
5. SZINT	Vélekedésekből fakadó érzelmek (boldog / szomorú)	Hamis vélekedés	Mintha játék (több, mint 2 példa)

HOGYAN KÜZDJÜNK MEG AZ ÁLTALÁNOSÍTÁSSAL KAPCSOLATOS GONDOKKAL?

Végül, fejlesztési technikánk igyekezett elhárítani az „sikertelen általánosítás" jól ismert jelenségét, amely oly sokszor jelentkezett a korábbi hasonló kísérletek során. Tudományos módszerekkel szerzett tapasztalatok azt mutatják, hogy hatékonyabb, ha a gyermekeket a fogalmak alapjait képező elvekre tanítjuk, mint ha egyszerűen instruáljuk őket, mert hatékonyabban segíti őket a tanultak általánosításában[48]. A legtöbb gyermek esetében, természetesen, nincs szükség ezen elvek ilyesfajta explicit oktatására, ám amikor az elsajátítás szokásos útja sikertelennek bizonyul – mint az autizmussal élő gyermekek esetében is –, szükség lehet arra, hogy „induktív" módon tanítsuk őket. Ez nagyszámú példa segítségével történő intenzív fejlesztést jelent, a legkülönfélébb technikák igénybevételével (játékbabák, bábokkal előadott történetek, szerepjátékok, képes történetek, stb.). A jelen munka során a gyermekeknek *általános* elveket is tanítottunk, abból a célból, hogy így segítsük őket az egyes mentális állapot fogalmak elsajátításában.[49] Ennek elősegítésére megkíséreltük expliciten és formálisan megfogalmazni ezeket az elveket, amelyek egyébként, a tipikus fejlődésben, feltételezhetően implicitek maradnak.[50,51] Néhány alapvető mentális állapot kapcsán az **1.2. táblázat** bemutat néhány ilyen elvet.

1.2. táblázat. Az alapvető mentális állapot fogalmak alapjait képező néhány elv

Az észlelés tudást okoz: *Egy személy tudni fogja, hogy X, ha látta, hogy X, vagy hallotta, hogy X.* (Pld.: Hófehérke nem tudja, hogy az alma mérgezett, mert nem látta, hogy a boszorkány mérget tett bele.)
A vágyakat cselekvések vagy tárgyak elégítik ki: *Ha egy személy X-et akarja, akkor örülni fog, ha hozzájut X-hez. Ezzel szemben, ha a személy nem kapja meg X-et, szomorú lesz.* (Pld.: A gyerekek a parkba szeretnének menni, s örülnek, amikor az édesanyjuk elviszi őket a parkba. Szomorúak viszont, ha a park helyett a bevásárlóközpontba mennek.)
A tettetés tárgyak egymással való behelyettesítésére, vagy következmények felfüggesztésére épül: *Amikor egy személy azt tetteti, hogy X, akkor ezt a szokásos tárgyak vagy következmények nélkül teszi, csak játékból.* (Pld.: Gyuri egy banánt tart a füléhez. Azt játssza, tetteti, hogy telefonon beszél.)

Kísérleteken alapuló kutatásunk eredményei

Meglepetéssel tapasztaltuk, hogy már egy viszonylag rövid fejlesztési szakasz után is jelentős változások mutatkoztak a kiválasztott területeken, s az elért eredmények ráadásul tartósnak bizonyultak, a fejlesztéssel történt leállás után még sokáig fennmaradtak. Úgy sejtjük, hogy a hosszabb ideig tartó fejlesztés, különösen ha abba bevonják a családokat és a tanárokat is, még tovább tudná növelni módszereink hatékonyságát. Részben emiatt, részben pedig a szülőktől és tanároktól jött kérések okán állítottuk össze ezt a Kalauzt, hogy mások számára is elérhetővé váljék módszerünk.

Kik számára állítottuk össze ezt a Kalauzt?

Az a kísérleti kutatás, amelyen ez a kézikönyv is alapul, autizmussal élő, elsősorban kisebb gyermekeket vizsgált, 4-től 13 éves korig terjedő életkorral, és legalább 5 éves kornak megfelelő nyelvi képességekkel. Ez az a szintje ugyanis a nyelvi képességeknek, amelyen vagy amely fölött a tipikusan fejlődő gyermekek már világos módon képesek demonstrálni, hogy tudják olvasni az elméket. Minden eszközt úgy alkottunk meg, hogy közben ezt a korosztályt és képességszintet tartottuk szem előtt, ám nincs olyan ok, ami miatt ne lennének adaptálhatóak idősebb gyermekekkel történő alkalmazásra, amennyiben ők elérik a képességeknek ezen szükséges minimális szintjét. Azaz, noha a teljes könyvben „gyermekeket" emlegetünk, a megfelelő módosításokat eszközölve (különösen pld. a játéktárgyakban) az eljárásokat viszonylag könnyen átalakíthatjuk úgy, hogy megfeleljenek idősebb klienseink szükségleteinek.

MILYEN KORLÁTAI VANNAK AZ ILYENFAJTA TANÍTÁSI ELJÁRÁSOKNAK?

Az autizmussal élő gyermekek számára kialakított fejlesztő és terápiás programok sokféle különböző stratégiát és megközelítést kívánnak meg. Emellett még minden egyes esetben módosítanunk is kell a fejlesztési eljárásokon, hogy az megfeleljen az adott gyermek készségeinek, érdeklődési területeinek, és nehézségeinek. Így aztán nincsenek egyszerű „receptkönyvek", amelyek segítségével elháríthatnánk az autizmus lényegéhez tartózó, alapvető sérüléseket, s e Kalauz szerzői sem akarják azt állítani, hogy mindent átfogó módszert kínálnának arra, hogyan tanítsuk meg e gyermekeknek a vélekedések, az érzelmek vagy a képzelet fogalmait.

Az emberek érzelmeinek megértése – és az azokra történő megfelelő reagálás képessége – többet kíván meg annál, mint hogy valaki képes legyen képek vagy rajzok alapján felismerni néhány világos és egyszerű érzelmet. Az, hogy egy adott helyzet valóban szomorúságot, félelmet vagy vidámságot vált ki valakiből, nem csak a pillanatnyi kontextus függvénye, de az adott személy, vagy személyek múltbéli történetéé is. Emellett az is bonyolítja a helyzetet, hogy önmagában valakinek az arckifejezése nem feltétlenül és mindig tükrözi igazán, mit érez az adott ember – egy mosollyal valaki például megpróbálhatja vakmerően leplezni szomorúságát vagy fájdalmát. S emellett az, hogy képesek bizonyos egyértelmű érzelmeket felismerni mások esetében, még nem feltétlenül segíti az autizmussal élő gyermekeket abban, hogy teljességében megértsék és kezelni tudják saját érzelmi reakcióikat, különösen akkor, ha ezek különböznek másokéitól. A karácsonyi ünneplés, a születésnapi zsúrok, az iskolai szünidők mind nagy szorongást okozhatnak egy autizmussal élő gyermeknek, s ez természetesen élesen szemben áll azzal az örömmel, amelyet más gyermekek mutatnak az ilyen alkalmakkor.

Hasonlóképpen, „játszani" több, mint játéktárgyakat helyesen használni: attól fogva, hogy a játék más gyermekekkel való interakciót is magában foglal, egy sor, különböző komplexitású társas és kognitív készséget is megkíván.

A készségek ilyen összetett szövevényét nem célozhatjuk meg előre gyártott fejlesztési programokkal, s amennyiben a gyermek a kompetencia ilyen magas szintjének a közelébe jut, sokkal kifinomultabb és még inkább az egyénre szabott fejlesztési stratégiákra lesz szükségünk. Ezzel együtt azonban igaz, hogy a készségek elsajátításának korai szakaszában egyszerű eszközök és tanítási technikák is felbecsülhetetlen értékű szerepet tölthetnek be. Ezt a Kalauzt tehát azoknak a gyermekeknek illetve idősebb embereknek a számára állítottuk össze, akik a vélekedések, érzelmek és a tettetés megértésének területén a fejlődés küszöbén állnak.

E KALAUZ SZERKEZETE

A Kalauz következő négy fejezetét három fő részre tagoltuk: a mentális állapot fogalmak fenti három osztálya közül egynek-egynek a tanítására összpontosítunk kísérleti tanulmányunkban: az **Érzelem**, az **Információs állapotok**, és a **Játék** fogalmainak elsajátíttatására.

Minden egyes szakasz az alábbi kérdéseket részletezi:

- miként mérjük fel, milyen szintű készségekkel rendelkezik már az adott gyermek;
- miként állapítsunk meg egy kiindulási szintet (azt a szintet, amelyen a tanítást kezdenünk kell)
- az egyes szinteken alkalmazandó eszközök
- a követendő tanítási-fejlesztési eljárás.

A tanítási eljárást kétféleképpen igyekszünk segíteni: egyrészt megadjuk azokat az **általános elveket**, amelyek elsajátítását célul tűzzük ki, illetve konkrét tanítási anyagot is kínálunk. Az érzelmek és az információs állapotok fogalmainak tanításához általunk adott eszközök és vezérelvek sokkal konkrétabbak, mint a 'mintha játék' esetében. Ez utóbbi területen, amennyire csak lehetséges, a gyermek saját, egyedi érdeklődését kell követni, annak érdekében, hogy valódi haladást érhessünk el. Javaslataink a tanítás eszközeiről, illetve stratégiájáról azonban csak **vezérfonalak** a tanár számára: sem előírásként, sem pedig korlátozásként nem szabad azokat felfogni. A tanároknak éppenséggel teljes természetességgel kell kiaknázniuk saját kreativitásukat, amikor ez csak lehetséges, és az általunk javasolt tanítási eljárásokat a számukra legkényelmesebb fejlesztési stratégiába kell illeszteniük, a tanítás eszközeit pedig aszerint összeválogatniuk, ami tapasztalataik alapján a legnagyobb valószínűséggel vált ki érdeklődést abból a gyermekből, akivel éppen dolgoznak.

A fejlődés követése érdekében **űrlapokat** is mellékeltünk mind a három fejlesztett területhez. Ezek egyben mintegy keretet is adnak a tanítási program egészéhez, és minden egyes ülés végén kívánatos kitölteni őket (lásd az 1.1-es Mellékletet). Külön pontozási eljárás tartozik a helyes, a helytelen és az idioszinkretikus válaszokhoz csakúgy, mint a részben helyes vagy nehezen kódolható válaszadáshoz.

A fejlesztés minden egyes szakaszában döntő fontosságú, hogy megerősítsük a gyermek arra irányuló kísérleteit, hogy kooperáljon velünk. Ezt számos különböző módon megtehetjük: például azzal, hogy meggyőződünk róla, a tanításnál alkalmazott eszközök a lehető legérdekesebbek a gyermek számára; figyelünk arra, hogy a tanáron lelkesedés látszódjék a gyermekek teljesítményével kapcsolatban; mindig közvetlenül megerősítjük a helyes válaszokat, a helyteleneket pedig azonnal promptoljuk a helyes válasszal. A kezdeti, felmérés jellegű szakaszt kivéve, következetes visszajelzést és segítséget kell adnunk a gyermeknek, és sohasem szabad hagynunk, hogy irányítás vagy támogatás hiányában magára hagyatottan „bukdácsoljon". A szakasz végén valamilyen további jutalmat kell adnunk a gyermeknek (pld. megengedjük, hogy a gyermek valami olyasmit csináljon, amit élvez, akár kapcsolódik magához a tanítási folyamathoz, akár nem). Természetesen igen fontos, hogy emlékezzünk arra, hogy definíció szerint, „megerősítő" minden olyan esemény, amely növeli egy adott viselkedés újra megjelenésének valószínűségét, valamint arra is, hogy egy autizmussal élő gyermek esetében esetleg nagyon más jellegű dolgok lehetnek hatékony megerősítők, mint más gyermekeknél. A megszokott, „konvencionális" jutalmaknál sokkal hatékonyabb lehet, adott esetben, például a csend (s nem a dicséret); az, hogy egyedül hagyjuk egy időre, vagy megengedjük, hogy valamennyi időt kényszeres vagy rituális jellegű tevékenységgel tölthessen.

Az egyes tanítási alkalmaknak mindig valamilyen olyan tevékenységgel kell kezdődniük, amelyet a gyermek már kellő biztonsággal tud, sikeresen elvégez, s csak ezután térhetünk rá a nehezebb feladatokra.

HIVATKOZÁSOK

1. Lord, C. és Rutter, M. (1994). Autism and pervasive developmental disorders. In: M. Rutter, E. Taylor, és L. Hersov (szerk.) *Child and Adolescent Psychiatry* (3rd Ed.). Oxford: Blackwell.

2. Frith, U. (1989). *Autism: Explaining the Enigma.* Oxford: Basil Blackwell.

3. Howlin, P. és Rutter, M. (1987). *Treatment of Autistic Children.* Chichester: Wiley.

4. Howlin, P. (1989). Changing approaches to communication training with autistic children. *British Journal of Disorders of Communication,* **24,** 151-168.

5. Howlin, P. és Rutter, M. (1987). Uo.; valamint Schopler, E., Mesibov, G. (1986). *Social Behavior in Autism.* New York: Plenum.

6. Schuler, A (1989). The socialization of autistic children. Paper presented at International Conference on Educational Issues in Autism. August; Mons, Belgium.

7. Taras, M., Matson, J. és Leary, C. (1988). Training social interpersonal skills in two autistic children. *Journal of Behaviour Therapy and Experimental Psychiatry.* **19,** 275-280.

8. Howlin, P. és Rutter, M. (1987). Uo.

9. Howlin, P. (1987). An overview of social behaviour in autism. In: E. Schopler és G. Mesibov (szerk.) *Social Behavior in Autism.* New York: Plenum.

10. Ezt a szakaszt a következő munkából vettük át: Baron-Cohen, S. (1994). The development of a theory of mind: Where would we be without the Internal Stance? In: M. Rutter és D. Hay (szerk.) *Developmental Principles and Clinical Issues in Psychology and Child Psychiatry.* Oxford: Blackwell.

11. Wellman, H.M. (1990). *The Child's Theory of Mind.* Cambridge: MIT Press.

12. Bretherton,I. és Beeghly, M. (1982). Talking about internal states: The acquisition of an explicit theory of mind. *Developmental Psychology,* **18,** 906-921.

13. Dennett, D. (1978). Beliefs about beliefs. *Behavioral and Brain Sciences,* **4,** 759-770.

14. Wimmer, H. és Perner, J. (1983). Beliefs about beliefs: Representation and constraining function of wrong beliefs in young children's understanding of deception. *Cognition,* **13,** 103-128.

15. Baron-Cohen, S., Leslie, AM. és Frith, U. (1985). Does the autistic child have a "theory of mind?" *Cognition,* **21,** 27--43.

16. Flavell, J.H., Shipstead, S. és Croft, K. (1978). Young children's knowledge about visual perception: hiding objects from others. *Child Development,* **49,** 1208-1211.

17. Pratt, C. és Bryant, P. (1990). Young children understand that looking leads to knowing (so long as they ace looking info a single barrel). *Child Development,* **61,** 973-982.

18. Wellman, H.M. (1990) Uo.

19. Bates, E., Benigni, L., Bretherton, 1., Camaioni, L. és Volterra, V. (1979). Cognition and communication from 9-13 months: correlational findings. In: E.D. Bates (Ed). *The Emergence of Symbols: Cognition and Communication in Infancy.* New York: Academic Press.

20. Wellman, H.M. (1990) Uo.

21. Dennett, D. (1978). *Brainstorms: Philosophical Essays on Mind and Psychology.* Brighton: Harvester Press.

22. Grice, H. P. (1975). Logic and Conversation: In: R. Cole és J. Morgan (szerk.) *Syntax and Semantics: Speech Acts.* New York: Academic Press.

23. Sodian, B., Taylor, C., Harris, P.L. és Perner, J. (1991). Early deception and the child's theory of mind: false trails and genuine markers. *Child Development,* 62, 468-483.

24. Harris, PL (1989). *Children and Emotion.* Oxford: Basil Blackwell.

25. Flavell, J.H., Flavell, E.R. és Green, FL (1987) Young children's knowledge about the apparent-real and pretend-real distinctions. *Development Psychology,* 23, 816-822.

26. Perner, J. (1991). *Understanding the Representational Mind.* Cambridge, Mass: MIT Press.

27. Baron-Cohen, S., Tager-Flusberg, H. és Cohen, D.J. (szerk.) (1993). *Understanding Other Minds.* Oxford: Oxford University Press. See also Baron-Cohen, S. (1995) *Mindblindness.* Cambridge, Mass.: MIT Press.
28. Baron-Cohen, S., Leslie, A. M. és Frith, U. (1985). Uo.
29. Baron-Cohen, S. (1989). The autistic child's theory of mind: a case of specific developmental delay. *Journal of Child Psychology and Psychiatry,* 30, 285-298.
30. Sodian, B. és Frith, U. (1992). Deception and sabotage in autistic, retarded and normal children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry,* 33, 591-605.
31. Gratch, G. (1964). Response alteration in children: a developmental study of orientations to uncertainty. *Vita Humana,* 7, 49-60.
32. Baron-Cohen, S. (1992). Out of sight or out of mind? Another look at deception in autism. *Journal of Child Psychology and Psychiatry,* 33, 1141-1155.
33. Baron-Cohen, S. (1991). Do people with autism understand what causes emotion? *Child Development,* 62, 385-395.
34. Tan, J. és Harris, P. (1991). Autistic children understand seeing and wanting. *Development and Psychopathology,* 3, 163-174.
35. Hobson, P.R. (1986a). The autistic child's appraisal of expressions of emotion. *Journal of Child Psychology and Psychiatry,* 27, 321-342. Uő. (1986b). The autistic child's appraisal of expressions of emotion: A further study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry,* 27, 671-680.
36. Baron-Cohen, S. (1991). Uo.
37. Fein, G.G. (1981). Pretend play in childhood: an integrative review. *Child Development,* 52, 1095-1118.
38. Baron-Cohen, S. (1987). Autism and symbolic play. *British Journal of Developmental Psychology,* 5, 139-148.
39. Ungerer, J.A. és Sigman, M. (1981). Symbolic play and language comprehension in autistic children. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry,* 20, 318-337.
40. Ezt a szakaszt a következő munkából vettük át: Baron-Cohen, S. és Howlin, P. (1993). The theory of mind deficit in autism: Some questions for teaching and diagnosis. In: S. Baron-Cohen et al. (szerk.) Uo.
41. Bowler, D.M., Stromm, E. és Urquhart, L. (1993). Elicitation of first-order "theory of mind" in children with autism. Unpublished manuscript, Department of Psychology, City University, London.
42. Staff, E. (1993). Teaching the appearance-reality distinction to children with autism. Paper presented at the British Psychological Society Developmental Psychology Section Annual Conference, Birmingham.
43. Swettenham, J.S. (1991). The autistic child's theory of mind: a computer-based investigation. Unpublished D.Phil. thesis, University of York.
44. Bower, D.M., Stromm, E., és Urquhart, L. (1993). Uo.
45. Staff, E. (1993). Uo.
46. Hadwin, J., Baron-Cohen, S., Howlin, P. és Hill, K. (1996). Can children with autism be taught concepts of emotion, belief and pretence? *Development and Psychopathology.*
47. Wellman, H.M. (1990). Uo.
48. Perry, M. (1991). Learning and transfer: Instructional conditions and conceptual change. *Cognitive Development,* 6, 449-468.
49. Baron-Cohen, S. és Howlin, P. (1993). The theory of mind deficit in autism. Some questions for teaching and diagnosis. In: S. Baron-Cohen et al. (szerk.) Uo.
50. Perner, J. (1991). Uo.
51. Wellman, H.M. (1990). Uo.

II. RÉSZ
AZ ÉRZELMEK TANÍTÁSA

Ebben a részben az érzelmek megértésének öt szintjét ismertetjük, amelyek taníthatóak.

AZ ÉRZELMI MEGÉRTÉS ÖT SZINTJE

1. szint. Arckifejezések felismerése fényképek alapján
Az a képesség, hogy *fényképről* felismerjünk olyan arckifejezéseket, mint a boldogság, a szomorúság, a harag, és a félelem.

2. szint. Az érzelmek felismerése sematikus rajzokról.
A fentihez hasonlóan, akkor van jelen ez a képesség, ha a gyermek képes azonosítani a megfelelő arcot négy, arckifejezést ábrázoló rajz közül: boldogság, a szomorúság, a harag, és a félelem ábrázolása közül.

3. szint. A szituációs alapú érzelmek azonosítása.
Ezek olyan érzelmek, amelyeket helyzetek váltanak ki (pld. ilyen a félelem, amikor attól tartunk, hogy baleset fog bekövetkezni). Ezen a szinten a gyermeknek képesnek kell lennie arra, hogy bejósolja, mit érez egy személy, aki egy egyértelmű érzelmi kontextust megjelenítő képen szerepel.

4. szint. Vágy alapú érzelmek.
Ezek olyan érzelmek, amelyeket az okoz, hogy valakinek egy vágya beteljesül, vagy éppen beteljesületlen marad. Ezen a szinten a gyermeknek képesnek kell lennie arra, hogy azonosítsa egy személy érzéseit (boldog vagy szomorú), annak megfelelően, hogy a személy vágyai beteljesültek vagy beteljesületlenül maradtak.

5. szint. Vélekedés alapú érzelmek.
Ezeket az érzelmeket az okozza, amit valaki *gondol* a világról, még akkor is, ha amit gondol, az ütközik a valósággal. A gyermekektől azt várjuk el, hogy kövessenek egy három képből álló sorozatot, és aszerint értelmezzék a szereplők érzéseit, hogy vágyaik beteljesültek-e, vagy sem.

Az alábbiakban azt írjuk le, miként lehet felmérni, melyik szinten teljesít egy gyermek, és miként lehet fejleszteni a gyermek tudását az egyes szinteken.

1. SZINT: AZ ÉRZELMEK FELISMERÉSE FÉNYKÉPEK ALAPJÁN

Az 1. szintet akkor éri el valaki, ha képes *fényképről* felismerni olyan arckifejezéseket, mint a boldogság, a szomorúság, a harag, és a félelem.

Eszközök és felmérési eljárások

Négy fekete-fehér fénykép emberekről, akik boldog, szomorú, haragos, illetve félelmet kifejező arcot mutatnak. Ezekhez párosítható fotók laminált kártyákon a gyermek számára. Úgy is összeállíthatjuk az eszközöket, hogy az arcok öntapadósak vagy tépőzárasak, hogy a feladat érdekesebb legyen a gyermek számára.

2.1. ábra. Érzelmek fényképeken ábrázolt kifejezései. (Ekman és Friesen szíves engedelmével, *Unmasking the Face* című művükből, 1975. © Paul Ekman, 1975)

Tanár: Válasszon ki egy arckifejezést a négy közül, és kérje meg a gyermeket, hogy mutasson rá.

Érzelmi kérdés: Meg tudod mutatni, melyik ezek közül azaz arc, amelyik boldog/szomorú/mérges/fél?
Prompt – mutasd meg nekem, hol van az az ember, aki boldog/szomorú/mérges/fél!

A kiindulópont meghatározása

Mutassuk meg a négy fotót a gyermeknek.

<u>Mondjuk:</u> **Most megnézünk néhány képet, amik azt mutatják, mit éreznek az emberek.**
<u>Kérdezzük:</u> **Meg tudod mutatni, melyik a [boldog] arc?**

Ha a gyermek a négy érzelem egyikét sem képes felismerni a fotókról, akkor ezen a szinten kell kezdenünk a tanítást.

Tanítási eljárások

Arra kérjük a gyermeket, hogy azonosítsa a négy, fényképen megjelenített érzelmi arckifejezést (boldog/szomorú/mérges/fél), egymás után, véletlenszerű sorrendben.

A tanár először az asztalra helyezi a fényképeket, és megnevezi az egyes érzelmeket. Ezek után megkéri a gyermeket arra, hogy illessze a nála lévő képeket/arcokat azokhoz, amelyeket a tanár megmutat.

Tegyük ide ezt a négy arcot. Van egy boldog, egy szomorú, egy mérges és egy, amelyik fél.
Van még néhány képem, amiket megnézünk. Oda tudod rakni ezeket a másikak mellé, úgy, hogy a hasonlók kerüljenek egymás mellé?

Ez itt egy boldog. Hová kell tennünk a boldog arcot?

Rendben, ez az, az az arc is boldog! stb....

A feladatot könnyebbé teszi a gyermek számára, ha a tanár az elején modellezi, mi a teendő. Ha a gyermek bármikor hibázik, azonnal meg kell neki mutatni a helyes választ.

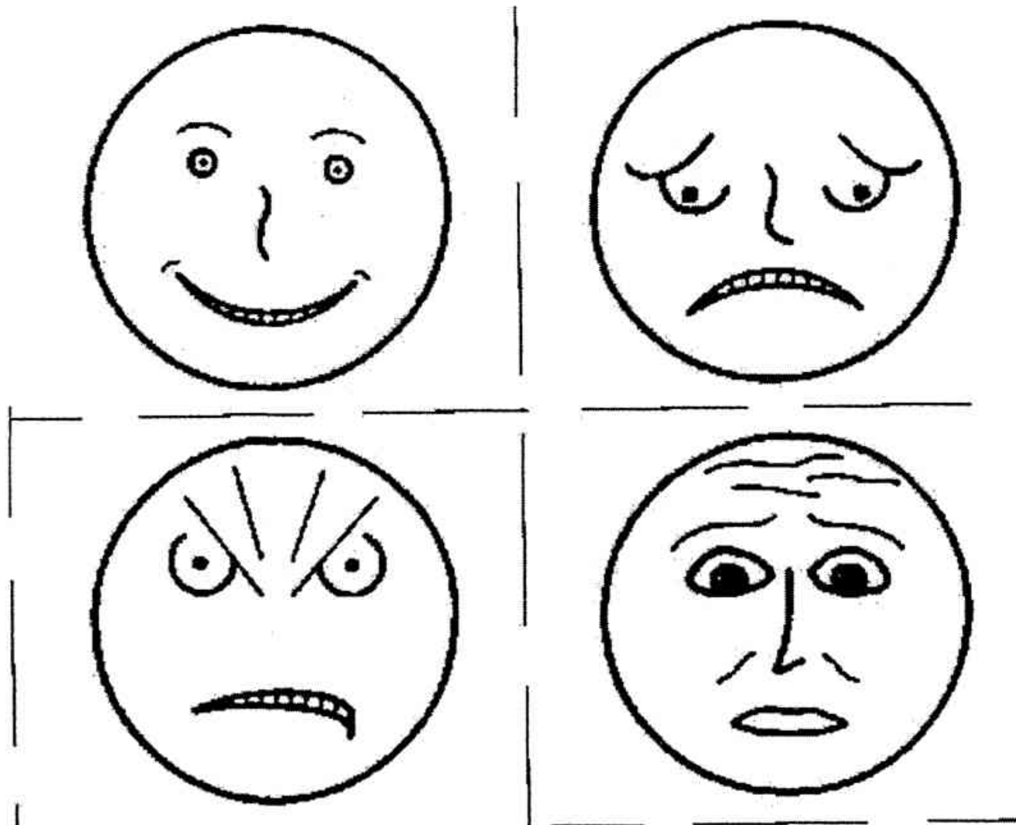
2. SZINT: AZ ÉRZELMEK FELISMERÉSE SEMATIKUS RAJZOK ALAPJÁN

Akkor éri el valaki ezt a szintet, ha képes egy érzelemhez (boldog/szomorú/mérges/fél) hozzárendelni a megfelelő, sematikus rajzok formájában megjelenített arcot, az előzőekben ismertetetthez hasonlóan.

Eszközök és felmérési eljárások

Négy fekete-fehér vonalrajz emberi arcokról, akik boldog, szomorú, haragos, illetve félelemteli arckifejezést mutatnak. Ezekhez párosítható rajzok a gyermek számára. Ezek lehetnek öntapadósak vagy tépőzárasak, hogy a feladat érdekesebb legyen a gyermek számára, stb.

2.1. ábra. Érzelmek sematikusan ábrázolt kifejezései. (Hobson, 1989 nyomán)

A kiindulópont meghatározása

Mutassuk meg a négy rajzot a gyermeknek.

> Mondjuk: **Most megnézünk néhány képet, amik azt mutatják, mit éreznek az emberek.**
> Kérdezzük: **Meg tudod mutatni, melyik a [boldog] arc?**

Ha a gyermek a négy érzelem egyikét sem képes felismerni a rajzokról, akkor ezen a szinten kell kezdenünk a tanítást.

Tanítási eljárások

Arra kérjük a gyermeket, hogy azonosítsa a négy, rajzon megjelenített érzelmi arckifejezést (boldog/szomorú/mérges/fél), egymás után, véletlenszerű sorrendben.

A tanár először az asztalra helyezi a rajzokat, és megnevezi az egyes érzelmeket. Ezek után megkéri a gyermeket arra, hogy illessze a nála lévő arcokat azokhoz, amelyeket a tanár megmutat.

> **Tegyük ide ezt a négy arcot. Van egy boldog, egy szomorú, egy mérges és egy, amelyik fél.**
> **Van még néhány képem, amiket megnézünk. Oda tudod rakni ezeket a másikak mellé, úgy, hogy a hasonlók kerüljenek egymás mellé?**
>
> **Ez itt egy boldog. Hová kell tennünk a boldog arcot?**
>
> **Rendben, ez az, az az arc is boldog! stb....**

A feladatot könnyebbé teszi a gyermek számára, ha a tanár az elején modellezi, mi a teendő. Ha a gyermek bármikor hibázik, azonnal meg kell neki mutatni a helyes választ.

3. SZINT: A „SZITUÁCIÓS ALAPÚ" ÉRZELMEK FELISMERÉSE

Olyan érzelmeket nevezünk „szituációs alapúaknak," amelyeket bizonyos szituációk váltanak ki (pld., a félelem, melyet az hív elő, ha éppen egy baleset fog történni). Ezen a szinten a gyermeknek egy kép érzelmi tartalma alapján képesnek kell lennie bejósolni, miként fog érezni egy személy.

Eszközök és felmérési eljárások

Négy képregény-arcból álló képkészlet, hasonlóan az előző szakaszhoz, és egy másik képsorozat, amelyen különféle érzelemkiváltó helyzetek vannak. A gyermeknek értelmeznie kel a képek társas és érzelmi kontextusát, és be kel jósolnia, milyen érzelemkifejezést fognak mutatni a szereplők. A szituációk a **FÉLELEM, BOLDOGSÁG, SZOMORÚSÁG VAGY A HARAG** érzelmeire utalnak. Időnként egy ugyanolyan kézenfekvő, alternatív érzelmi válasz is lehetséges (pld. a „szomorú" történetek némelyike egy „haragos" választ is kiválthat), és ha ez a helyzet áll elő, a tanárnak a saját ítélete alapján kell a választ pontoznia.

A kiindulópont meghatározása

A szituációs alapú érzelmek megértésének felméréshez válasszunk ki egy-egy történetet minden felsorolt érzelemhez (azaz összesen négy történetet). Az alábbi példával illusztráljuk, hogyan kell bemutatni a történeteket.

Szituáció: A nagy kutya kergeti Danit az utcán (1. Példa)
Mutassuk meg a képet a gyermeknek.

Mondjuk: **Nézd csak, a nagy kutya kergeti Danit az utcán.**

Érzelem kérdés: **Mit érez Dani amikor a nagy kutya kergeti?**
Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

Sorban mutassunk rá a megfelelő arcokra.

Lássuk csak, hogyan érzi magát Dani. A gyermek rámutathat az egyik arcra.
Nézd csak, Dani fél!

Miért kérdés: **Miért fél Dani?**

Ha a gyermeknek nem sikerül megválaszolnia vagy az *Érzelmi* kérdést, vagy a *Miért?* kérdést segítség (prompt) nélkül a bemutatott négy történet bármelyikében, akkor ezen a szinten kezdjük el a tanítást.

Tanítási eljárások

A (következő oldalakon bemutatott) képsorozatból a tanár kiválasztja azokat, amelyek a négy különböző érzés valamelyikét tükrözik (, boldogság, szomorúság, a harag vagy félelem). Minden egyes érzelemhez tizenkét kép tartozik.

A tanár megmutatja a képet a gyermeknek és elmondja a számára, mi történik a képen.

Ezután feltesz egy kérdést arról, hogyan fogja magát érezni a képen szereplő személy; a gyermek válaszát a négy lehetséges válasz felsorolásával promptolja (azaz, „Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?"). Bátorítja a gyermeket, hogy mutasson a megfelelő képre.

Ha a gyermek helyes választ ad, a tanár megerősíti a gyermeket abban, és tovább mélyíti a gyermek tudását azzal, hogy megkérdezi, *„Miért érzi magát boldognak/szomorúnak/stb.?"* Ha a válasz nem helyes, megmondjuk és megmutatjuk a helyes választ, s egyben azt is megindokoljuk, miért éppen azt az érzelmet érzi a személy, amit érez.

Példa egy szituációs érzelmet hordozó történetre (22. Példa): Tamás bohócokat lát a cirkuszban.

Mutassuk meg a képet a gyermeknek.

Nézd csak, Tamás bohócokat lát a cirkuszban.

Érzelmi kérdés: **Mit fog érezni Tamás, amikor látja a bohócokat?**

PROMPT: Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog? (Változtassuk az érzelmek megnevezésének sorrendjét!) *Sorban mutassunk rá a megfelelő arcokra!*

Lássuk csak, hogyan érzi magát Tamás. A gyermek rámutathat az egyik arcra.

Nézd csak, Tamás boldog!

Miért kérdés: **Miért boldog Tamás?**

Tanítás

Érzelmi kérdés: helytelen válasz esetében

Nézz csak ide, találjuk ki, hogyan érzi magát Tamás.

Nézd, tamás boldog. *Tamás arcára mutatunk.*

Boldog, mert látja a bohócokat. *Mutassunk a bohócokra.*

Tamás azért boldog, mert bohócokat lát a cirkuszban. *Mutassunk Tamásra.*

Általános elvek a tanításhoz

Akár helyes, akár helytelen választ ad a gyermek, mindig elmagyarázzuk neki az adott érzelem mögött meghúzódó alapelvet.

Amikor valaki valami szépet, kellemeset ad nekünk, vagy valami izgalmasat csinál (stb.), akkor örülünk.

Ha valami ijesztő történik, akkor félelmet érzünk, és el szeretnénk futni, vagy el szeretnénk bújni.

Ha véletlenül valami rossz dolog történik, vagy valaki elmegy, aki fontos (stb.), akkor szomorúak vagyunk.

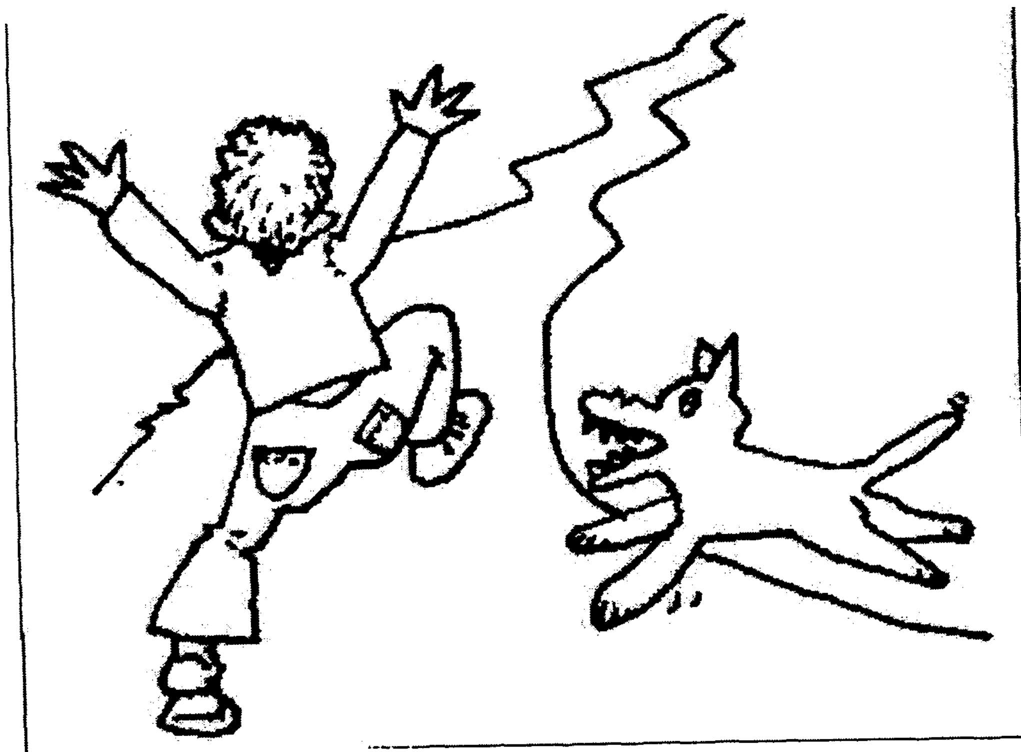
Amikor valaki szándékosan valami rosszat csinál nekünk (stb.), akkor dühösek vagyunk.

ɞ

2.3. Ábra: 1-48. számú képek.
Azok a képek és eljárások, amelyeket a „szituációs-alapú" érzelmek azonosításánál alkalmazunk.

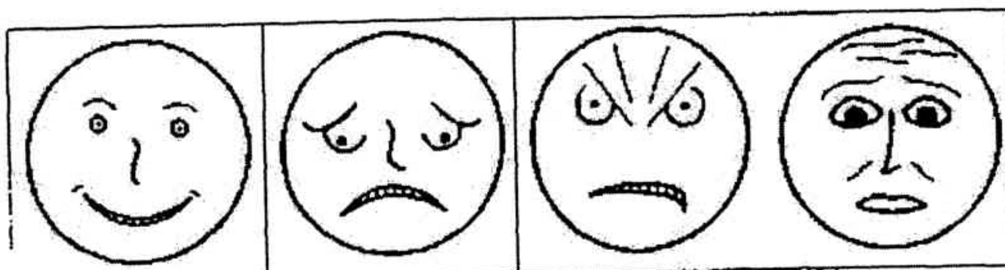
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy <u>mondja meg</u>, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy <u>mutasson rá</u> az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

1. kép: Egy nagy kutya kergeti Danit az utcán.

<u>Érzelem kérdés:</u> Hogyan fogja érezni magát Dani, amikor a nagy kutya kergeti?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

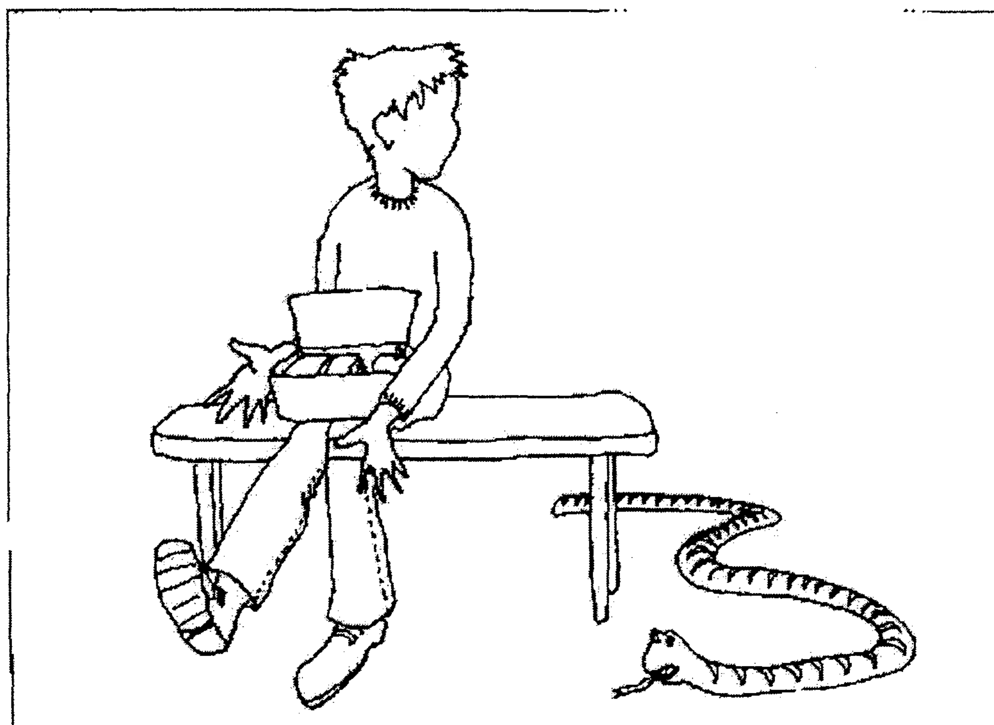
<u>Indoklás kérdés:</u> Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ॐ

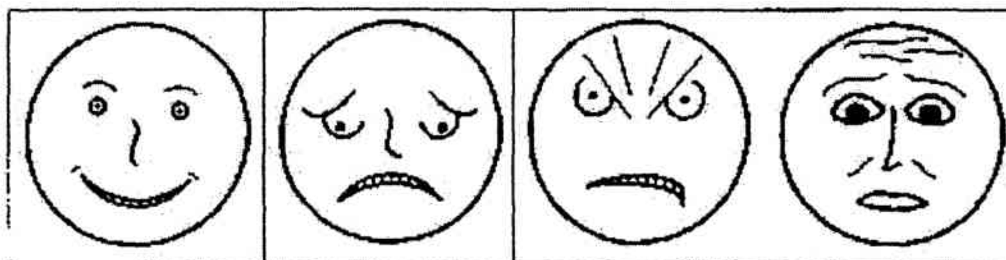
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

2. kép: Egy kígyó Tibor lába felé csúszik.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Tibor, amikor egy kígyó csúszik a lába felé?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

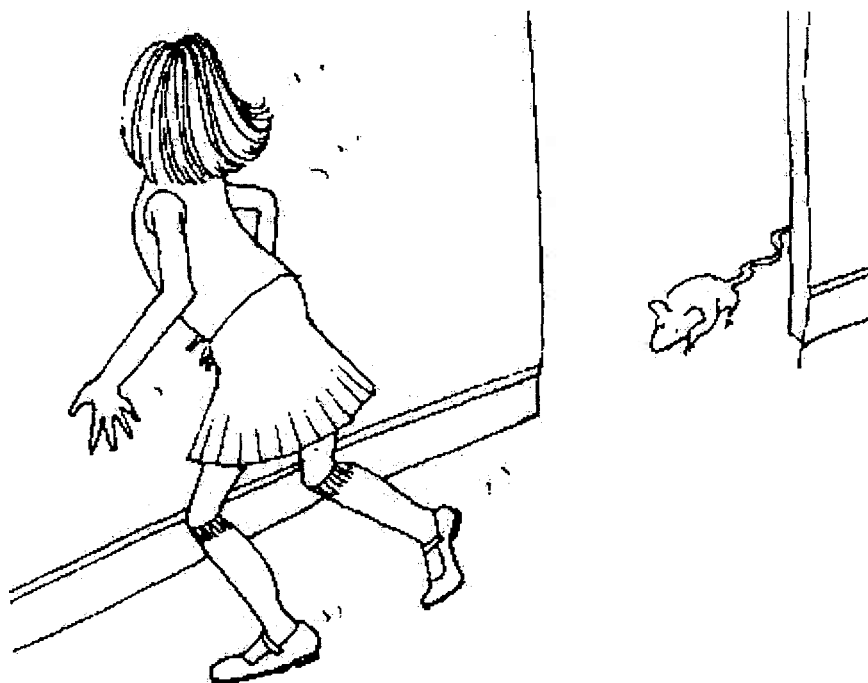
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ᴄ𝟑

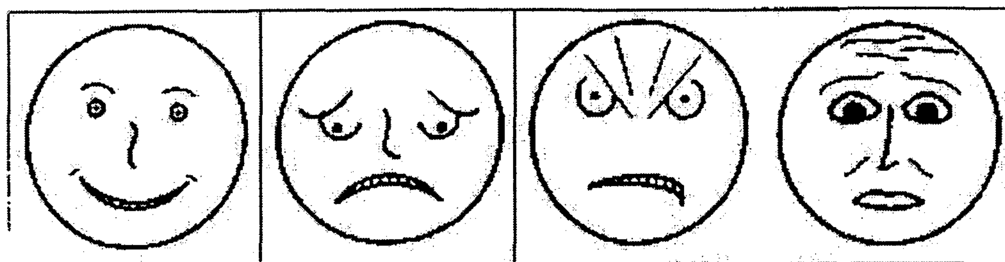
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

3. kép: Laura elfut a konyhában lévő egér elől.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Laura, amikor elfut a konyhában lévő egér elől?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

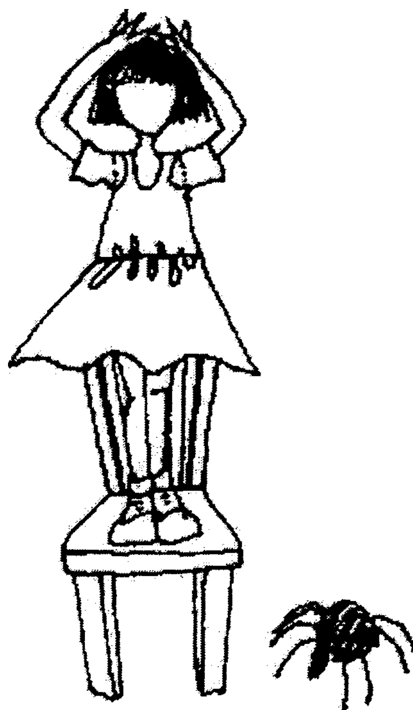
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ᴄᴚ

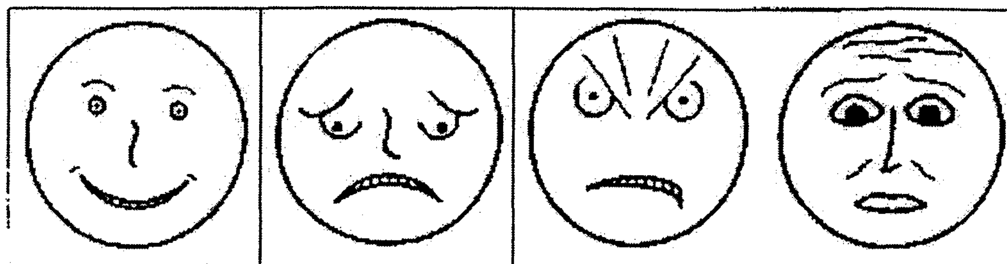
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

4. kép: A pók Zsuzsa széke felé mászik.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Zsuzsa, amikor a pók a széke felé mászik?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

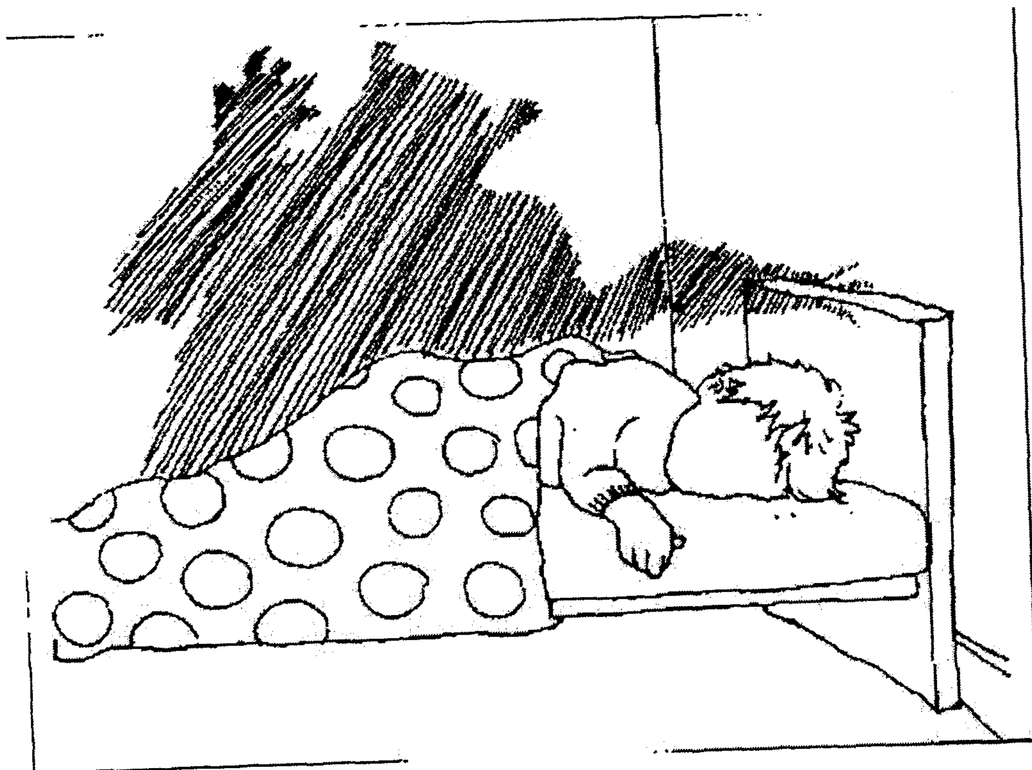
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

☙

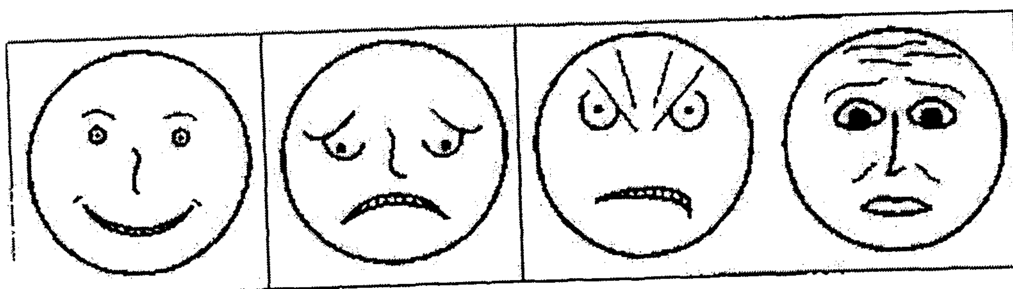
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy <u>mondja meg</u>, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy <u>mutasson rá</u> az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

5. kép: A falon lévő árnyék egy szörnyetegre hasonlít.

<u>Érzelem kérdés:</u> Hogyan fogja érezni magát Tóni, amikor az árnyék egy szörnyetegre hasonlít?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

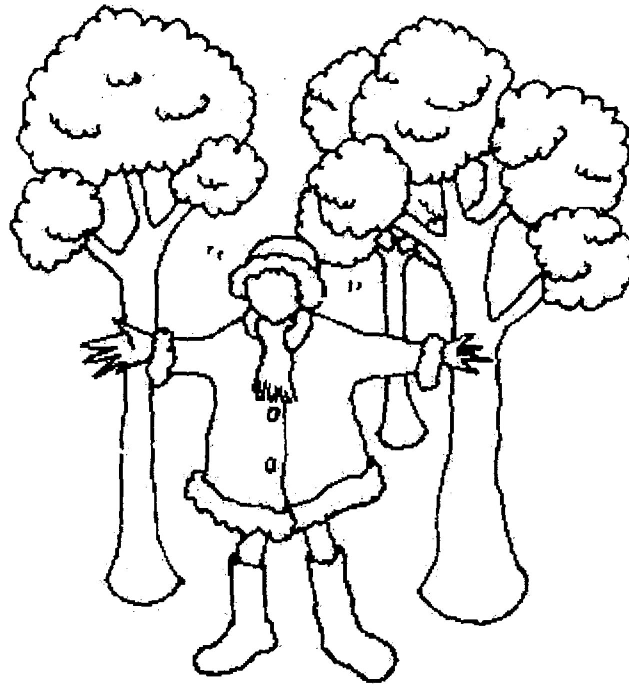
<u>Indoklás kérdés:</u> Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ꕤ

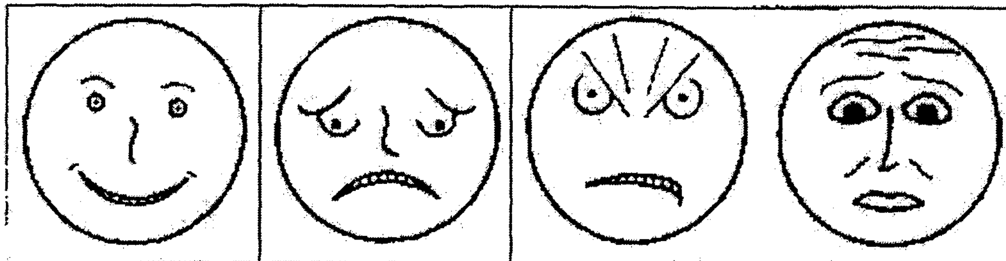
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

6. kép: Bori eltéved az erdőben. Elkezd sötétedni.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Bori, amikor eltéved az erdőben?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ↄ3

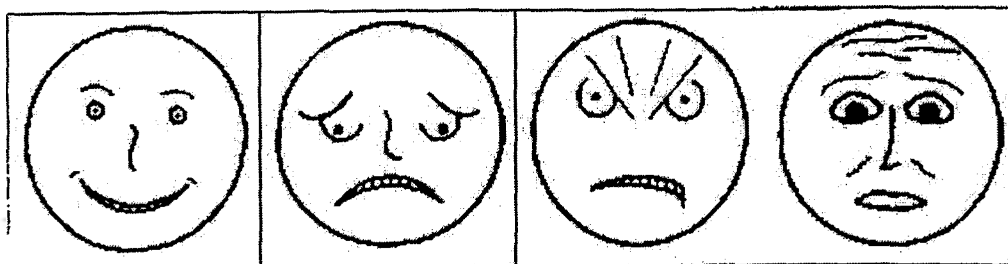
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

7. kép: Karcsi nem találja az anyukáját az üzletben.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Karcsi, amikor nem találja az anyukáját?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

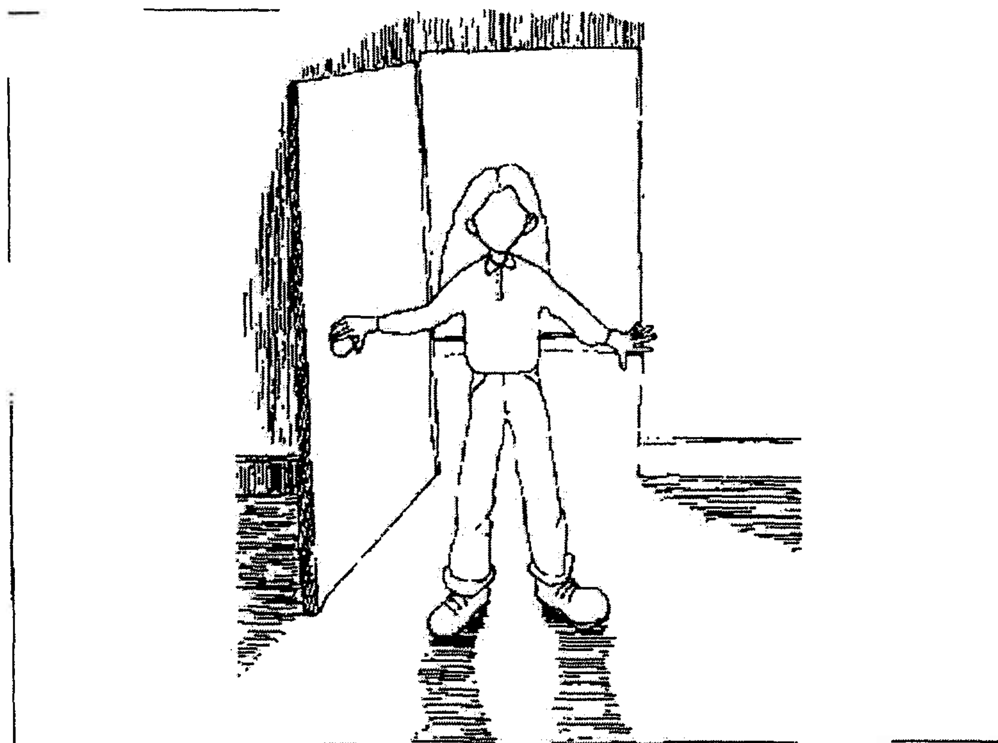
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ᴄᴐ

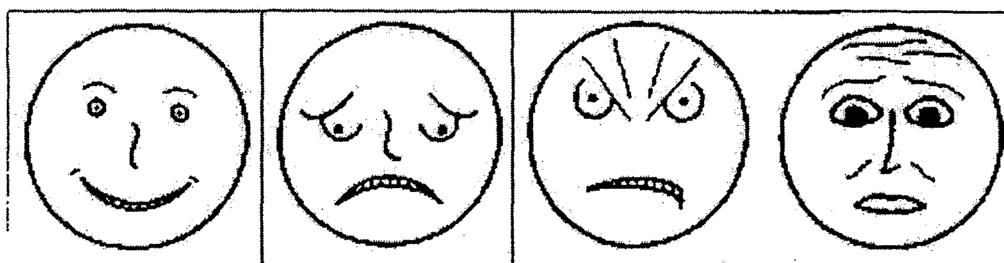
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

8. kép: Sári éppen hazaérkezik. A lakás üres és sötét.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Sári az üres és sötét lakásban?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

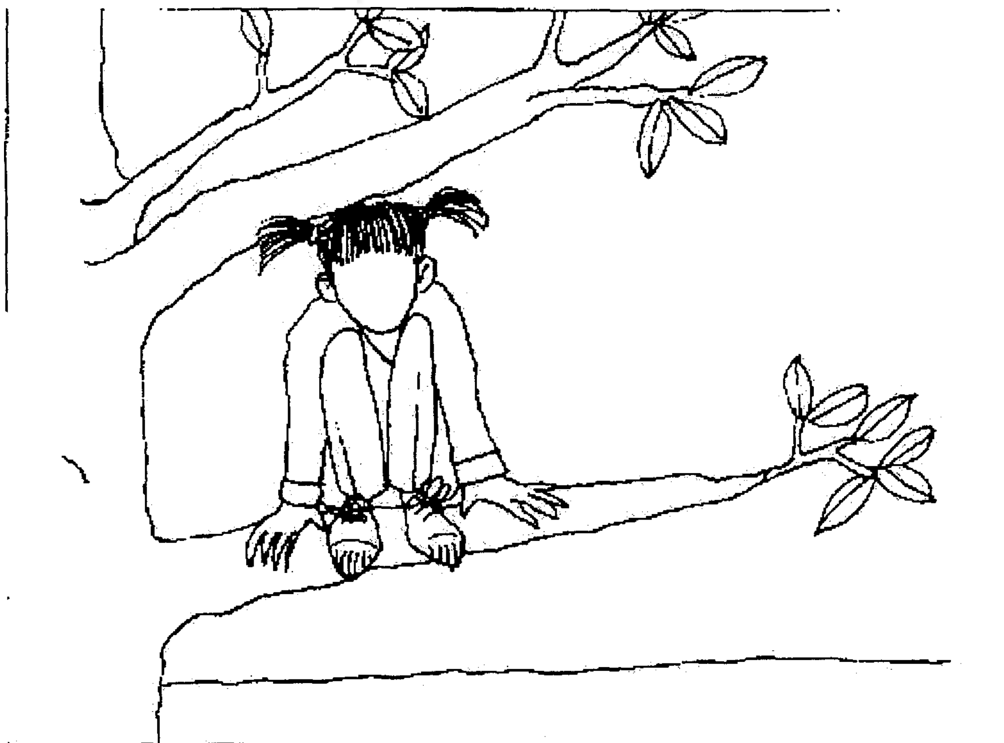
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ↄ3

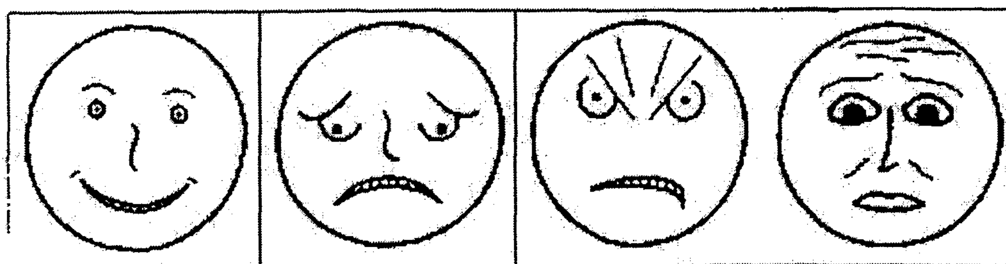
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

9. kép: Fanni nem tud lemászni a fáról. Lehet, hogy mindjárt le is esik.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Fanni, amikor nem tud lemászni a fáról?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

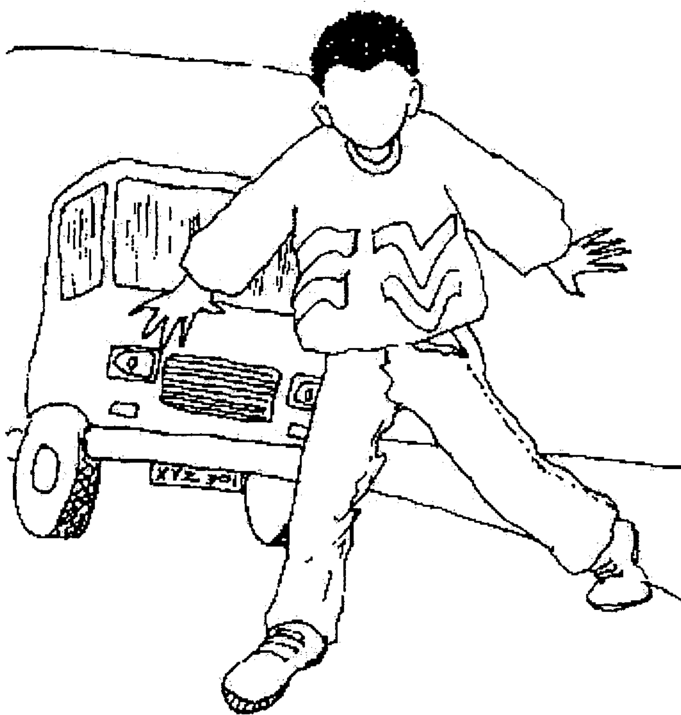
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ɞ

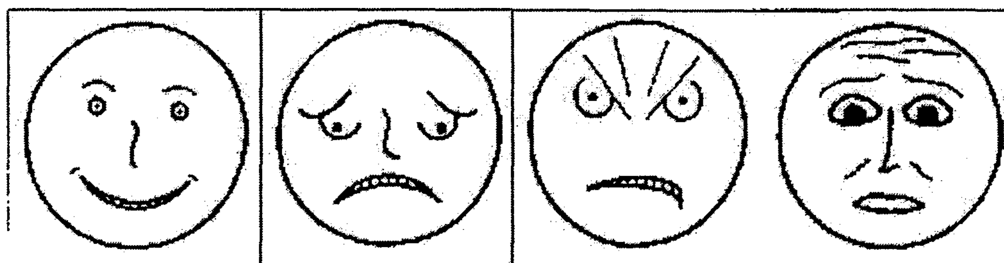
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy <u>mondja meg</u>, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy <u>mutasson rá</u> az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

10. kép: A kamion egyenesen Robi felé száguld.

<u>Érzelem kérdés:</u> Hogyan fogja érezni magát Robi, amikor a kamion egyenesen felé száguld? *prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?*

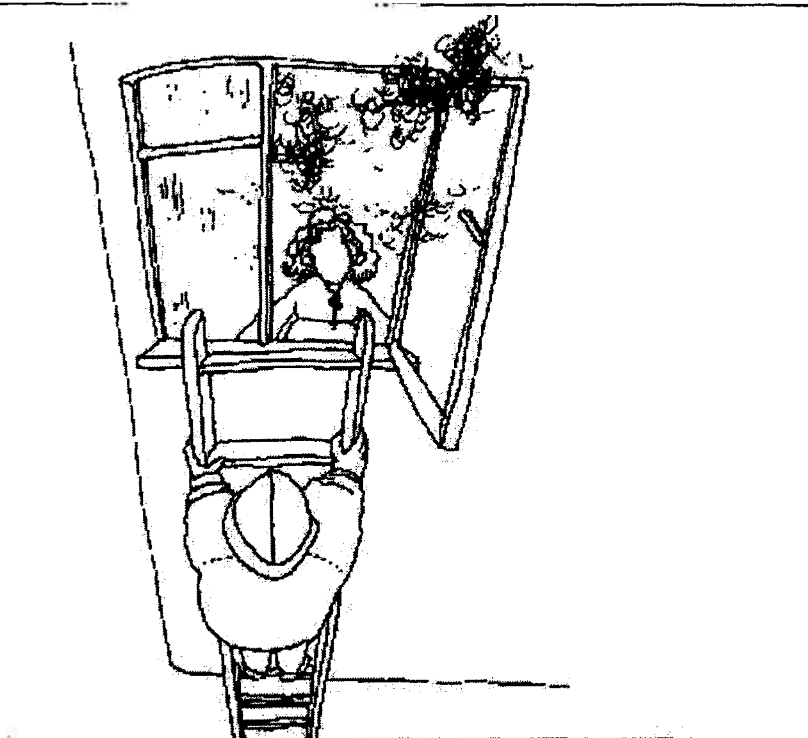
<u>Indoklás kérdés:</u> Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ꕥ

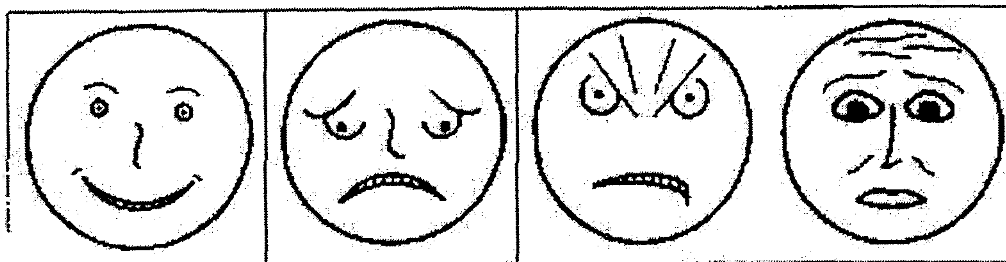
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

11. kép: Lilla arra vár, hogy a tűzoltó megmentse őt.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Lilla amikor éppen arra vár, hogy a tűzoltó kimentse?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

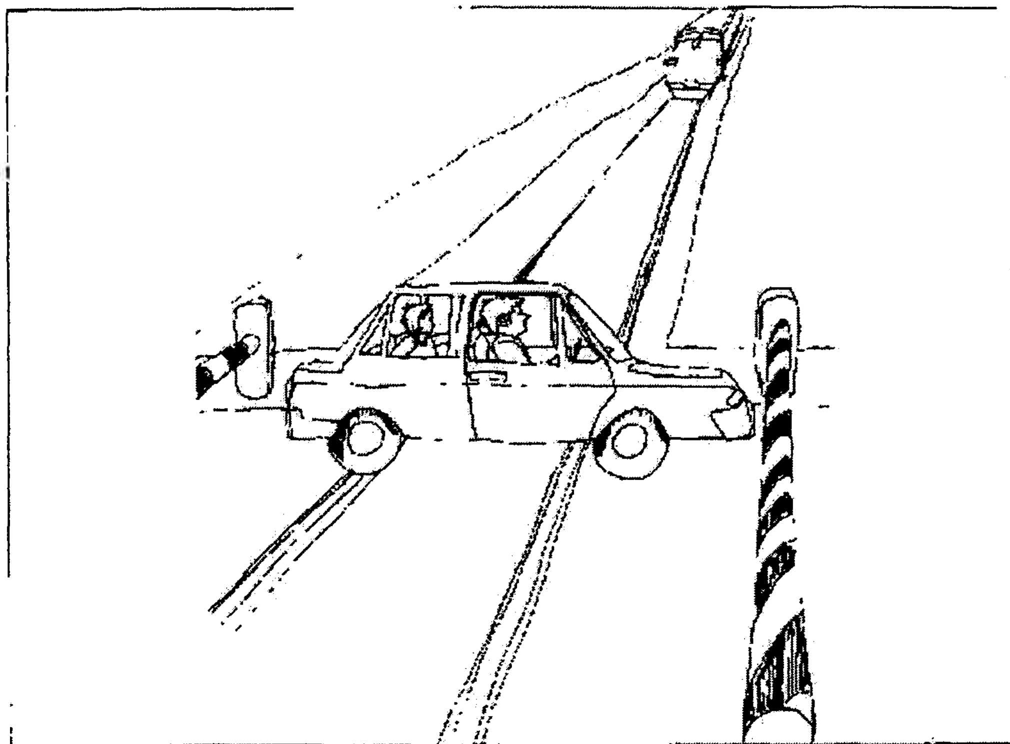
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ଓ

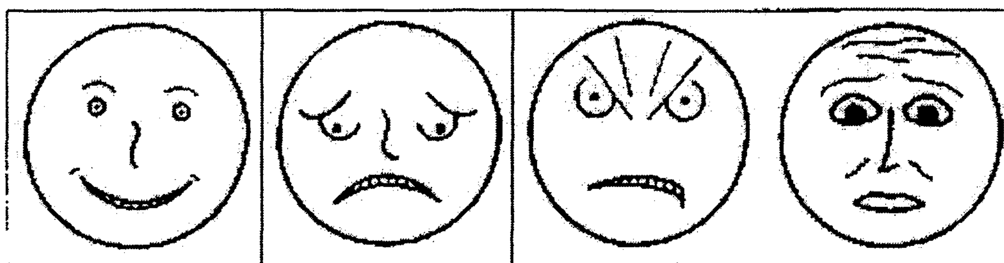
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

12. kép: Jónás bent ül a kocsiban. A sorompót hirtelen leengedik. A vonat közeleg.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Jónás, amikor közeleg a vonat?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

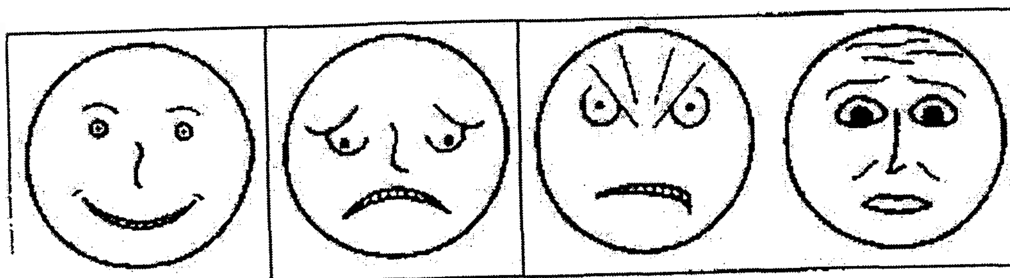
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

13. kép: Julinak az apukája sütit ad uzsonnára.

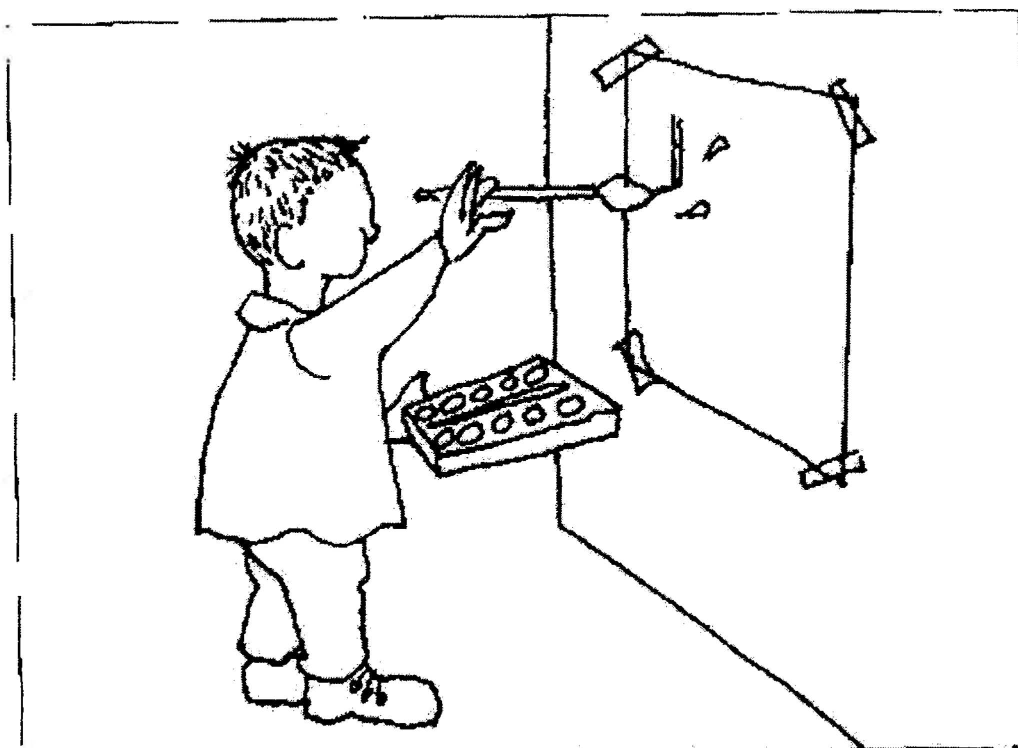
Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Juli, amikor az apukája sütit ad neki uzsonnára?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

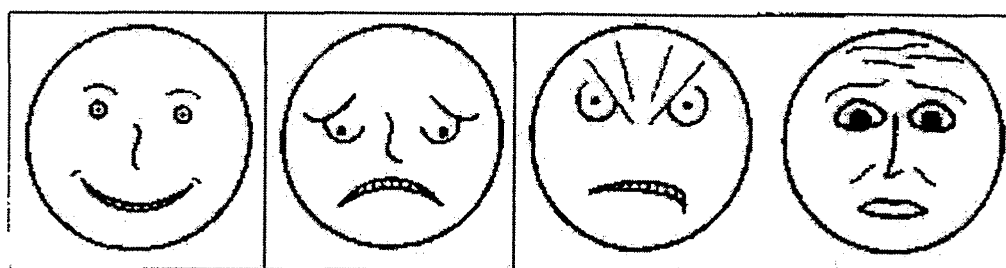
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

14. kép: Samu az anyukájától egy festőkészletet kap.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Samu amikor az anyukájától egy festőkészletet kap?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

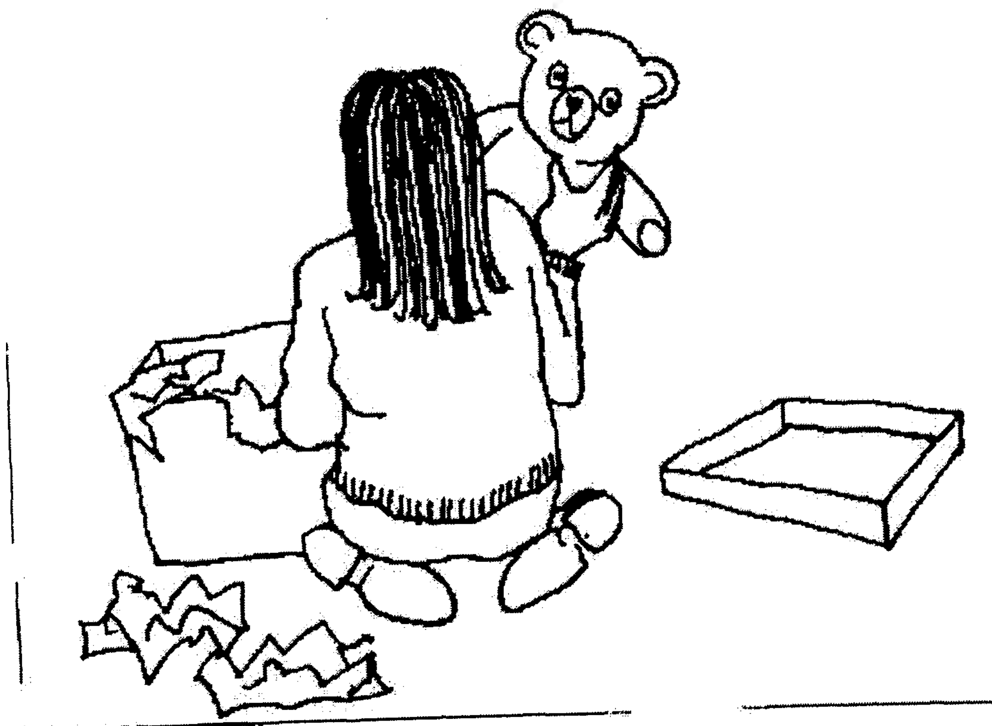
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ଓ

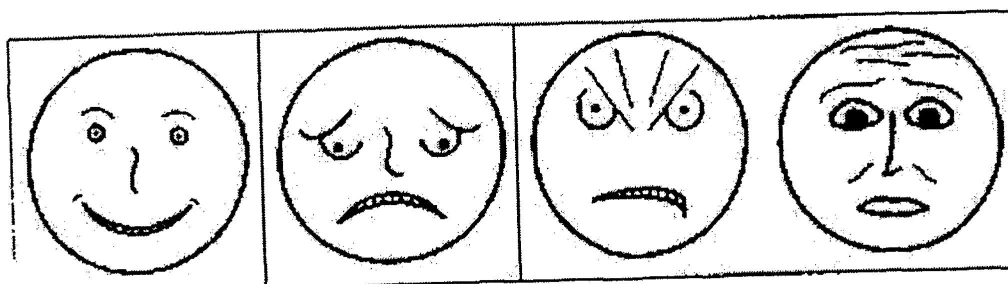
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy <u>mondja meg</u>, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy <u>mutasson rá</u> az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

15. kép: Betti születésnapjára egy játékmackót kap a nagymamájától.

<u>Érzelem kérdés:</u> Hogyan fogja érezni magát Betti, amikor egy játékmackót kap a nagymamájától?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

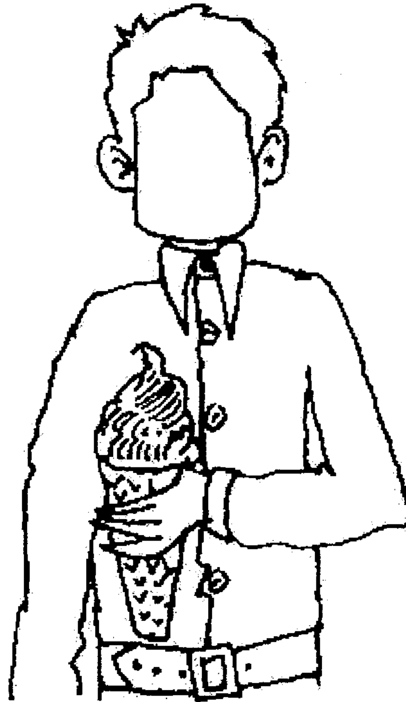
<u>Indoklás kérdés:</u> Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

Ꞓ

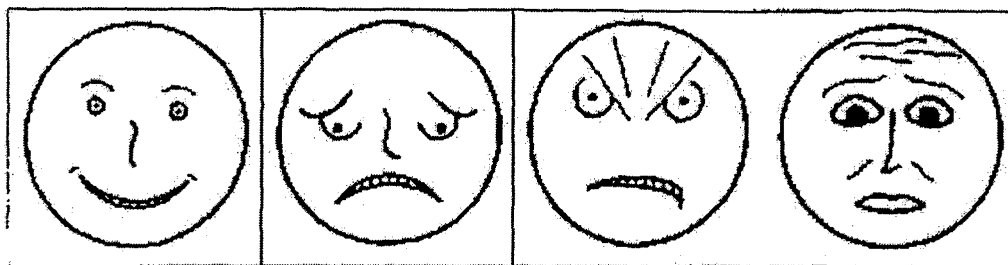
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy <u>mondja meg</u>, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy <u>mutasson rá</u> az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

16. kép: Albert nagypapája vesz Albertnek egy csokis fagyit.

<u>Érzelem kérdés:</u> Hogyan fogja érezni magát Albert, amikor nagypapája vesz neki egy csokis fagyit?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

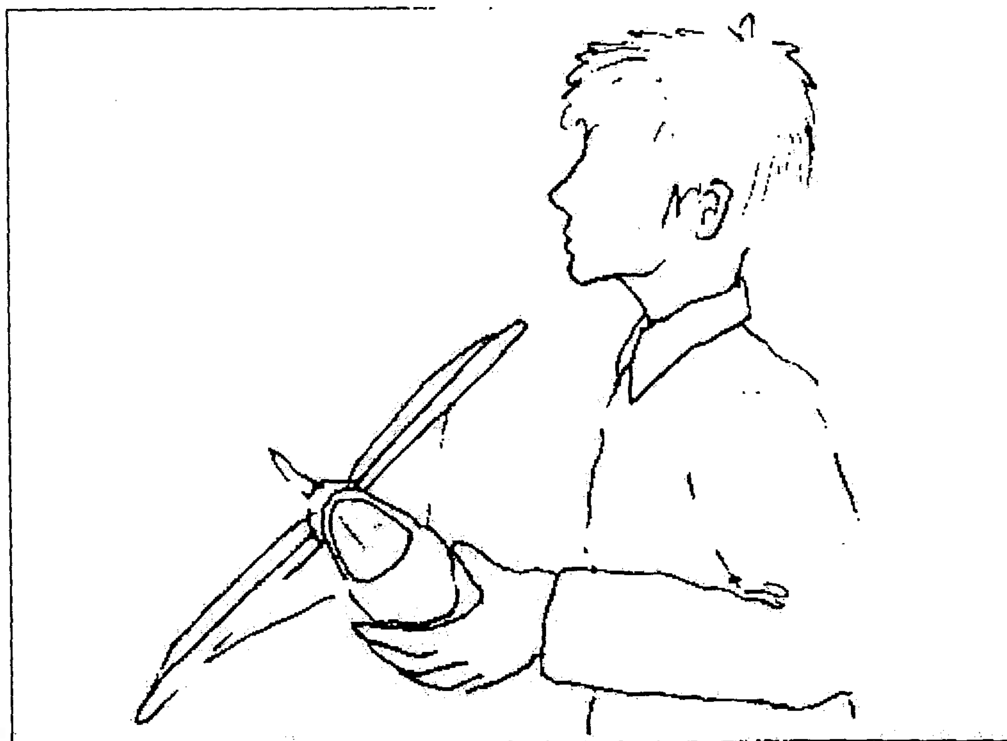
<u>Indoklás kérdés:</u> Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ᴓ

Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

17. kép: Mátyás a testvérétől kap egy játékrepülőgépet.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Mátyás, amikor a testvére egy játékrepülőgépet ad neki?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

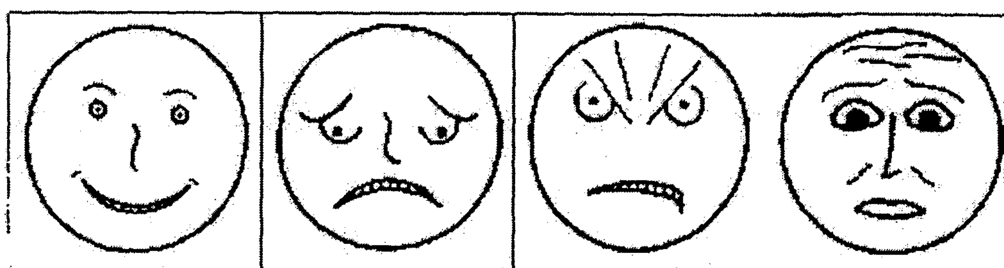
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

18. kép: Tina a nővérétől kap egy képet, amin virágok vannak.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Tina amikor a nővére vesz neki egy virágokat ábrázoló képet?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

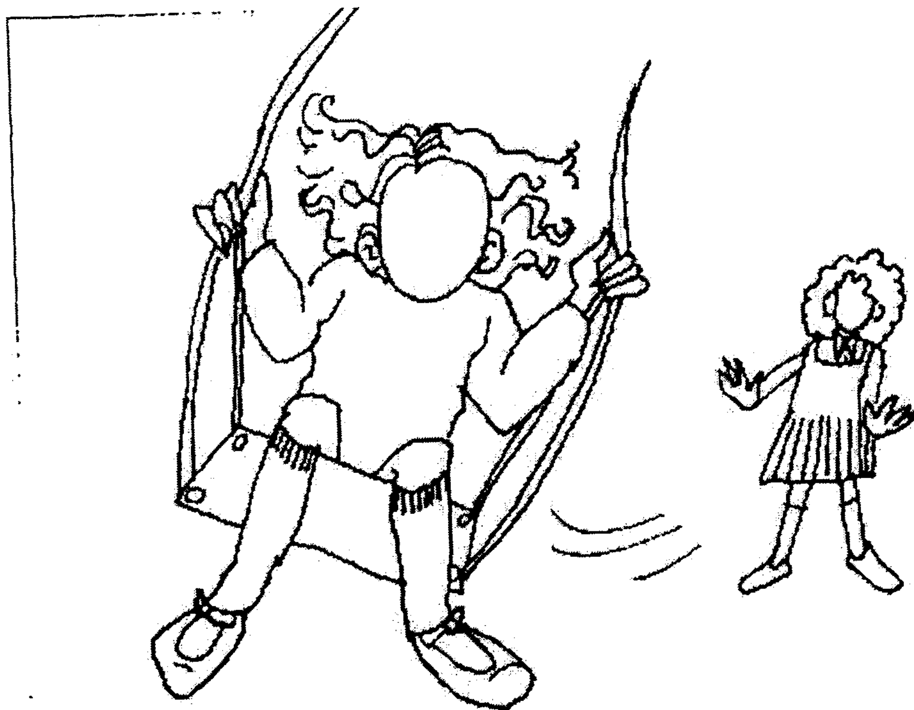
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ᘓ

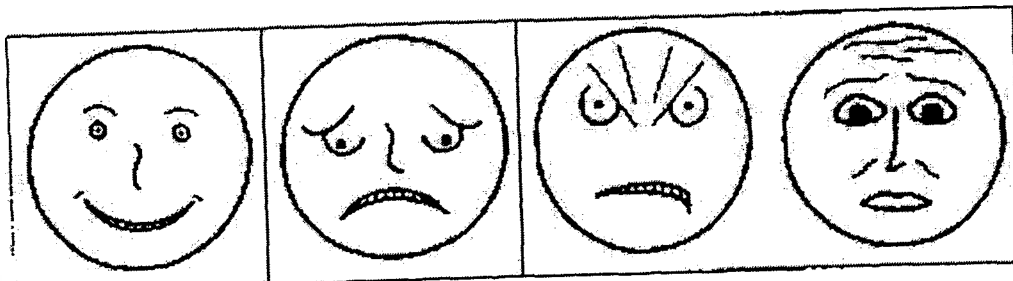
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

19. kép: Erzsi löki Zsanettet a hintán.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Zsanett, amikor Erzsi löki őt a hintán?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

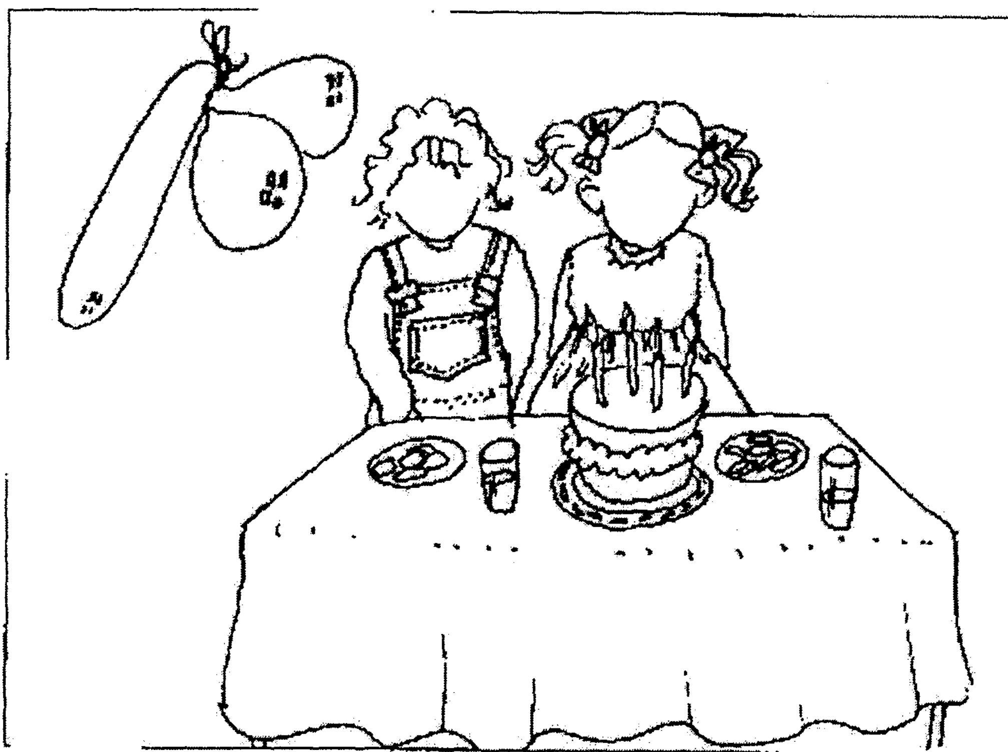
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ᴄᴕ

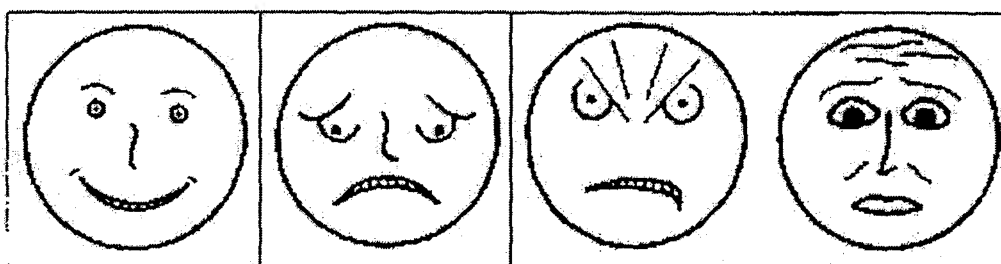
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg. hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

20. kép: Janka és Nándi egy születésnapi bulira mennek.

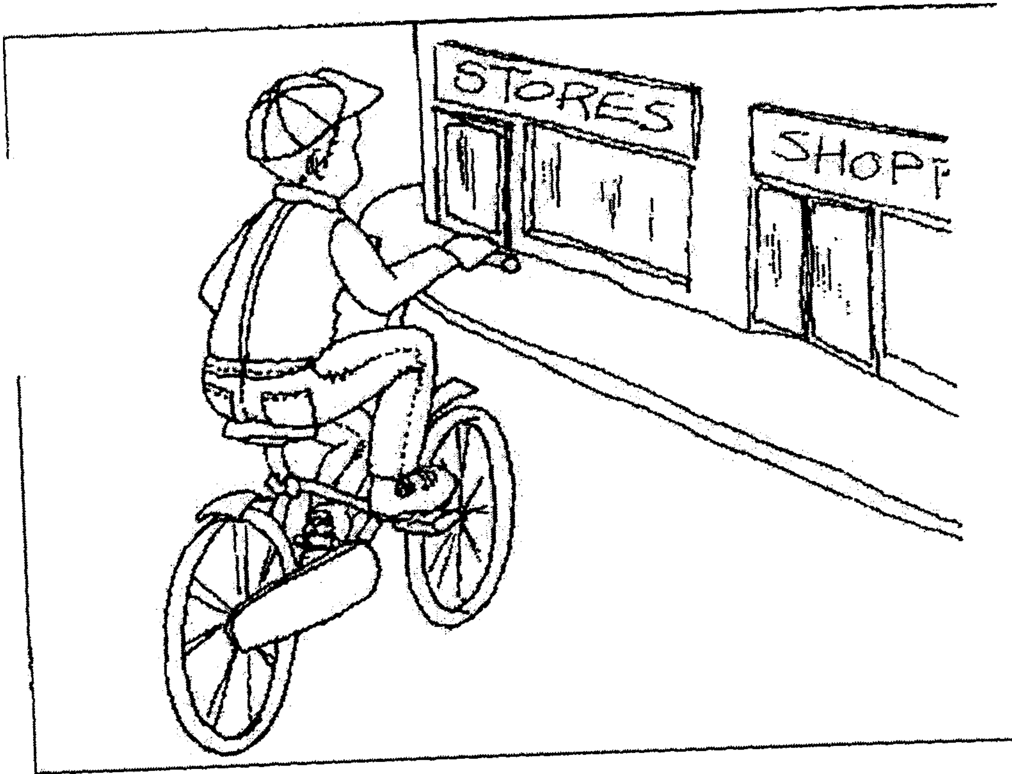
Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Janka, amikor Nándival elmennek a születésnapi bulira?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

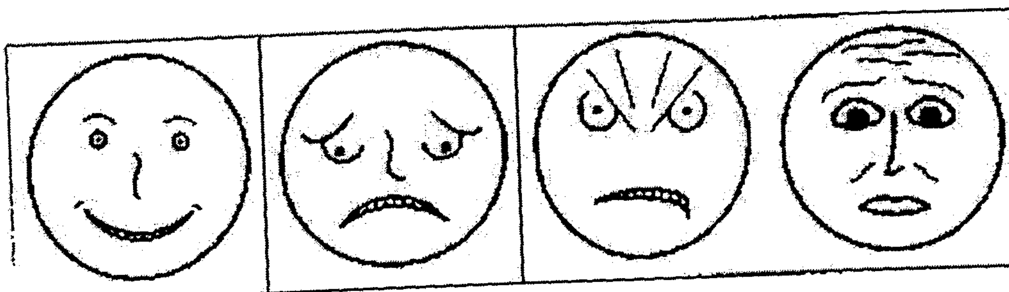
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

21. kép: Dominikot megkéri az anyukája, hogy biciklizzen el a bevásárlóutcába.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Dominik, amikor elbiciklizik a bevásárlóutcába?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ᏣᏕ

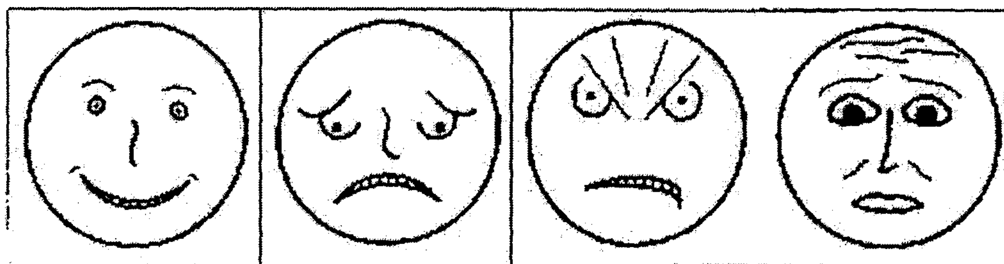
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

22. kép: Tamás bohócokat lát a cirkuszban.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Tamás, amikor látja a bohócokat?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

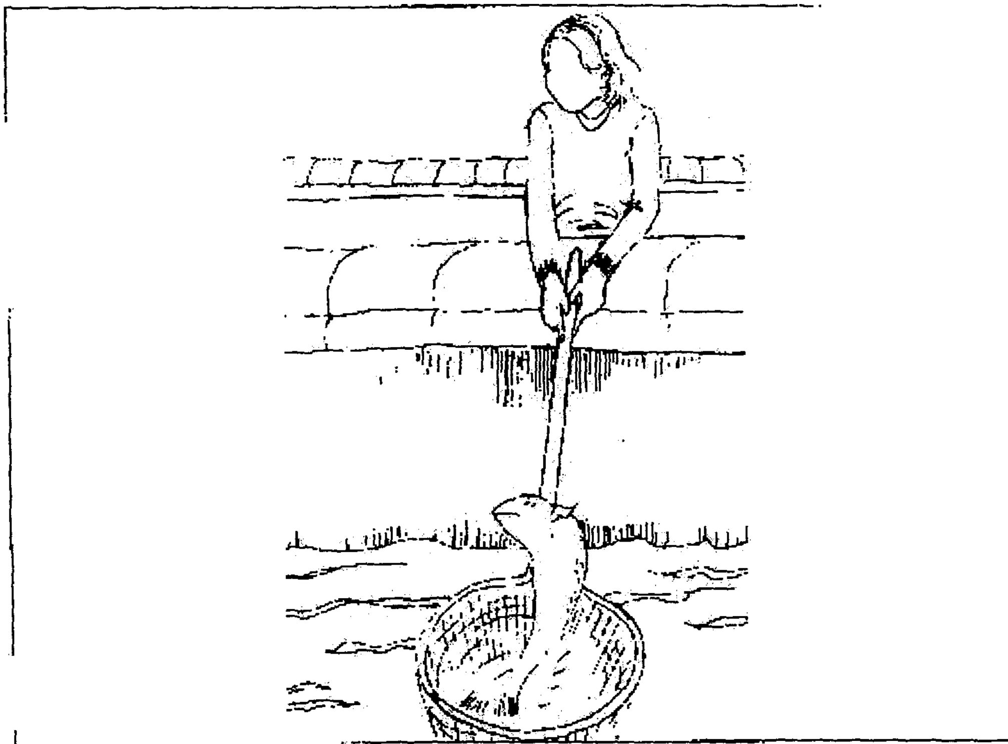
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

☙

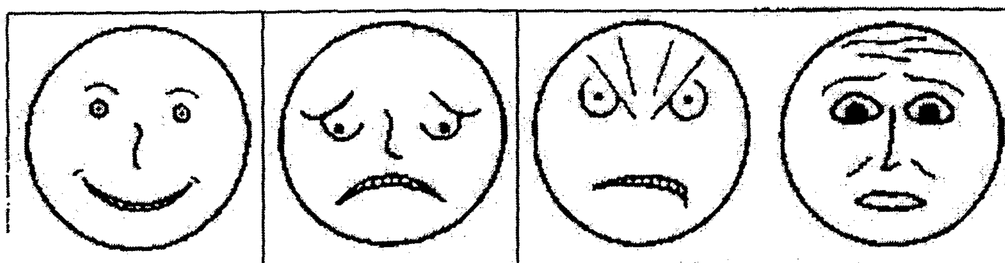
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

23. kép: Kati egy nagy halat fogott ki a Balatonból.

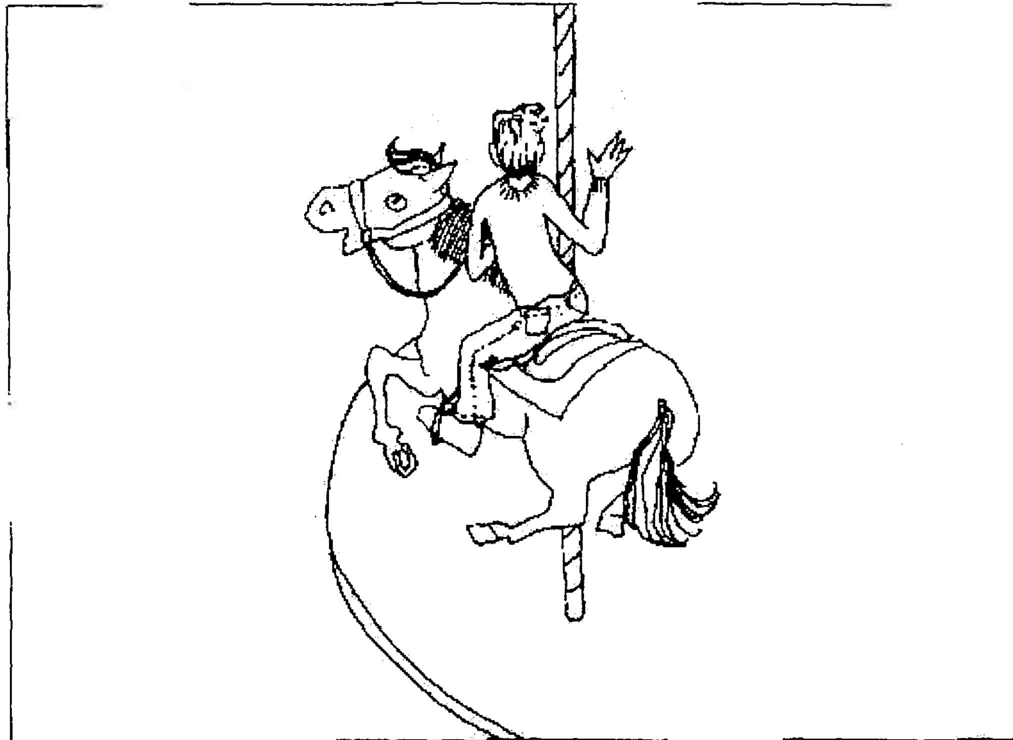
Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Kati, amikor megfog egy nagy halat?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

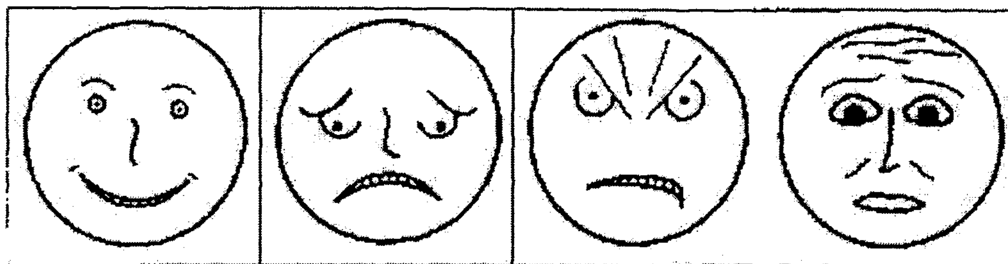
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

24. kép: Vili körbe-körbe megy a lóval a körhintán.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Vili, amikor körbe-körbe megy a lóval?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

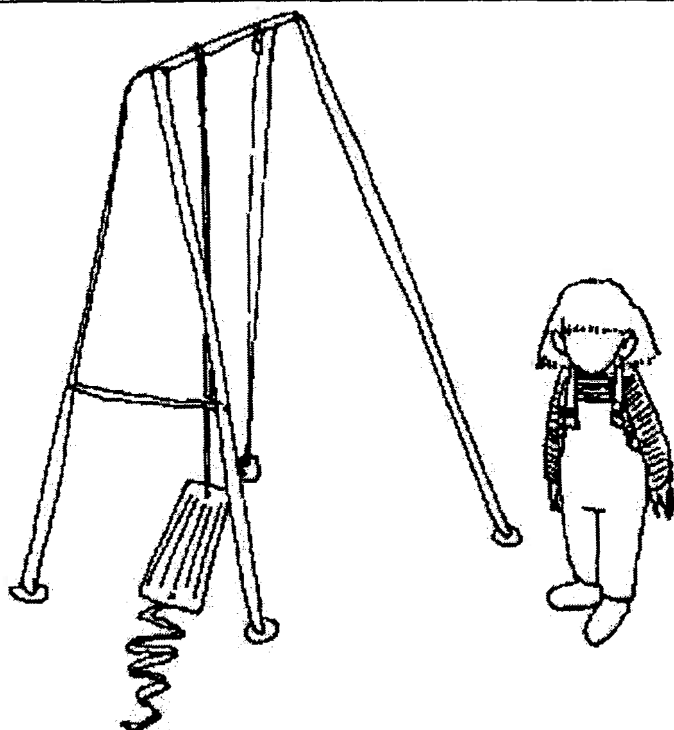
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ꙮ

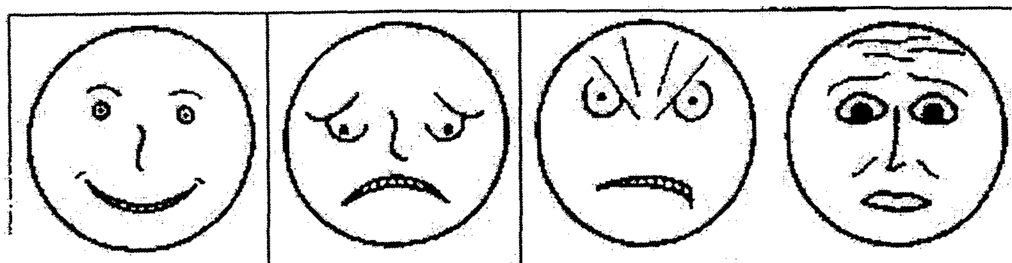
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

25. kép: Johanna nem tud hintázni, mert eltörött a hintája

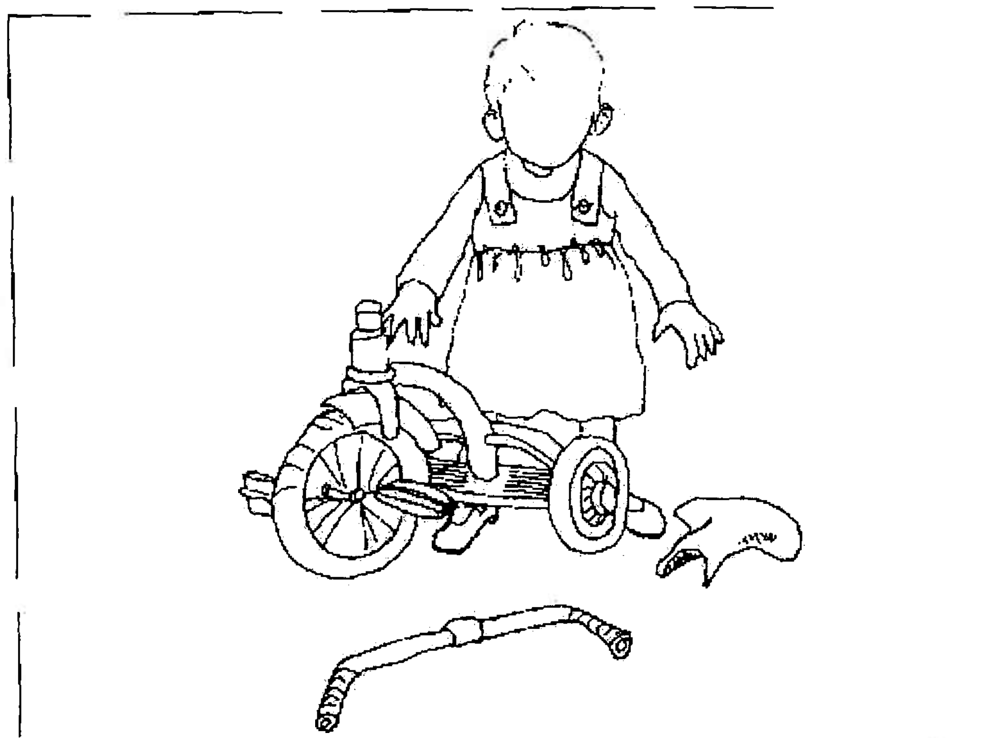
Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Johanna, amikor látja, hogy a hintája eltörött?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

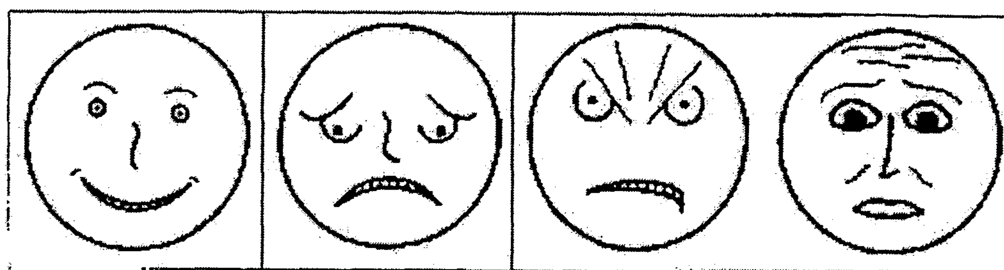
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

26. kép: Marcsi biciklijéről lesett az ülés és a kormány.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Marcsi, amikor az ülés és a kormány leesik a biciklijéről?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

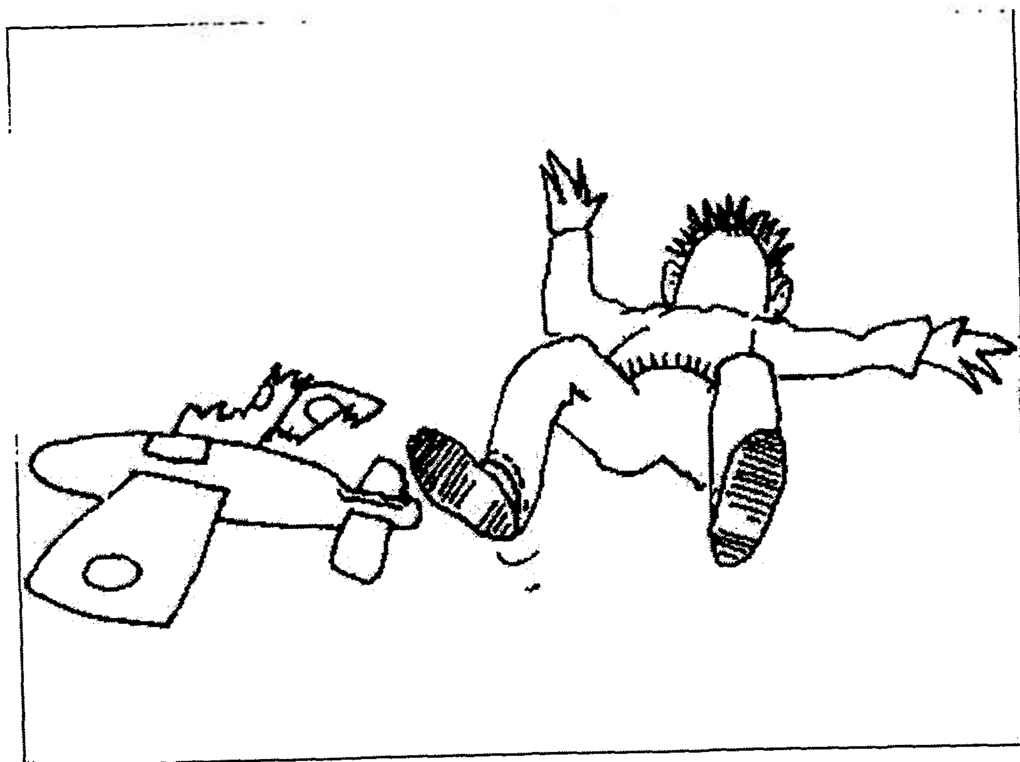
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ଓ

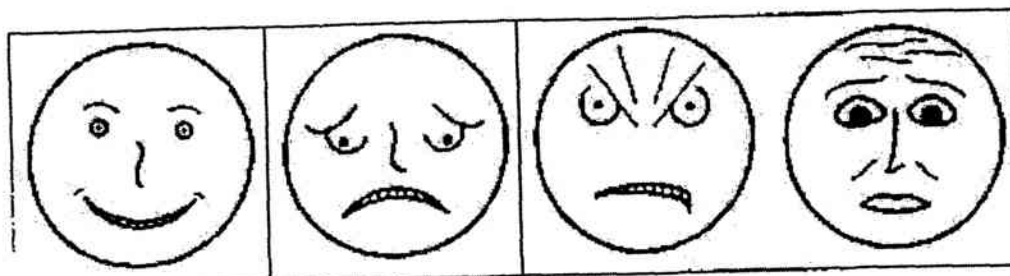
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

27. kép: Berci elesik, és a repülőgépe összetörik a padlón.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Berci, amikor a repülőgépe összetörik a padlón?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

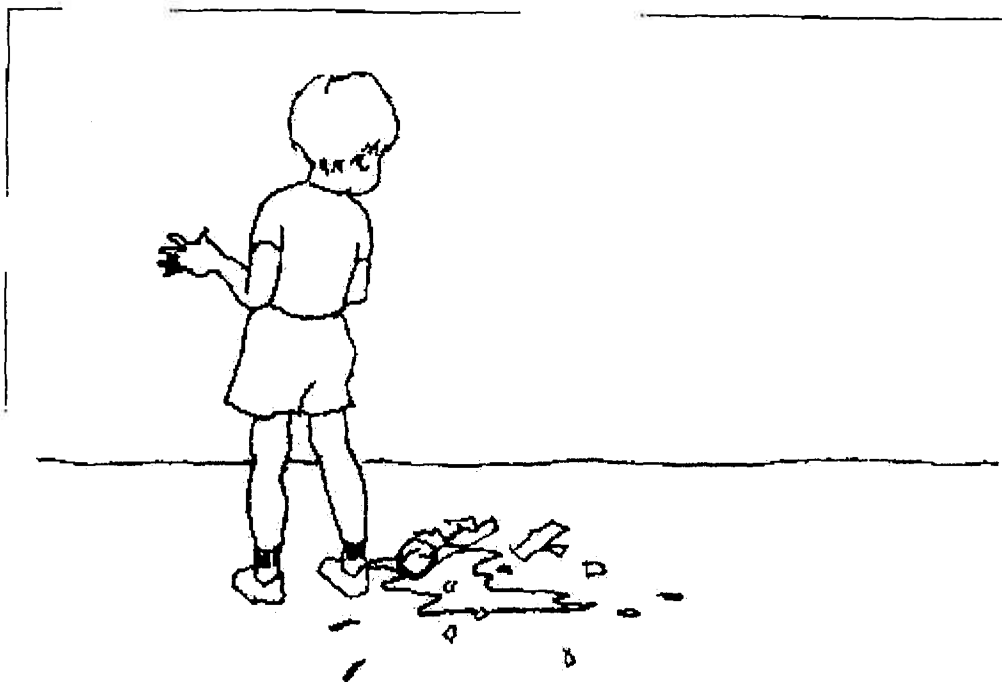
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ↄ3

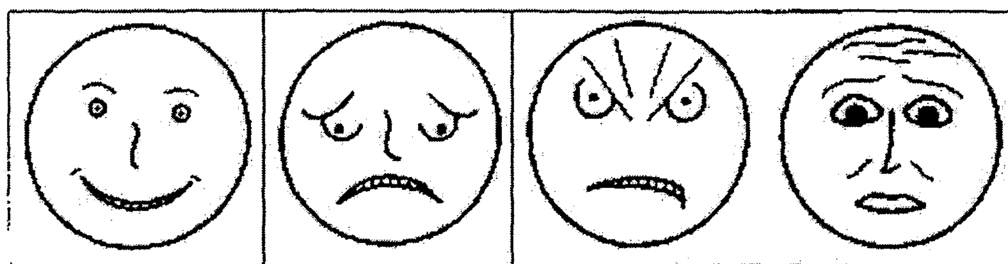
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

28. kép: Andris leejti a gyümölcsleves üvegét. Darabokra törik az üveg, és a gyümölcslé szétfolyik a földön.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Andris, amikor leejti a gyümölcsleves üvegét.?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

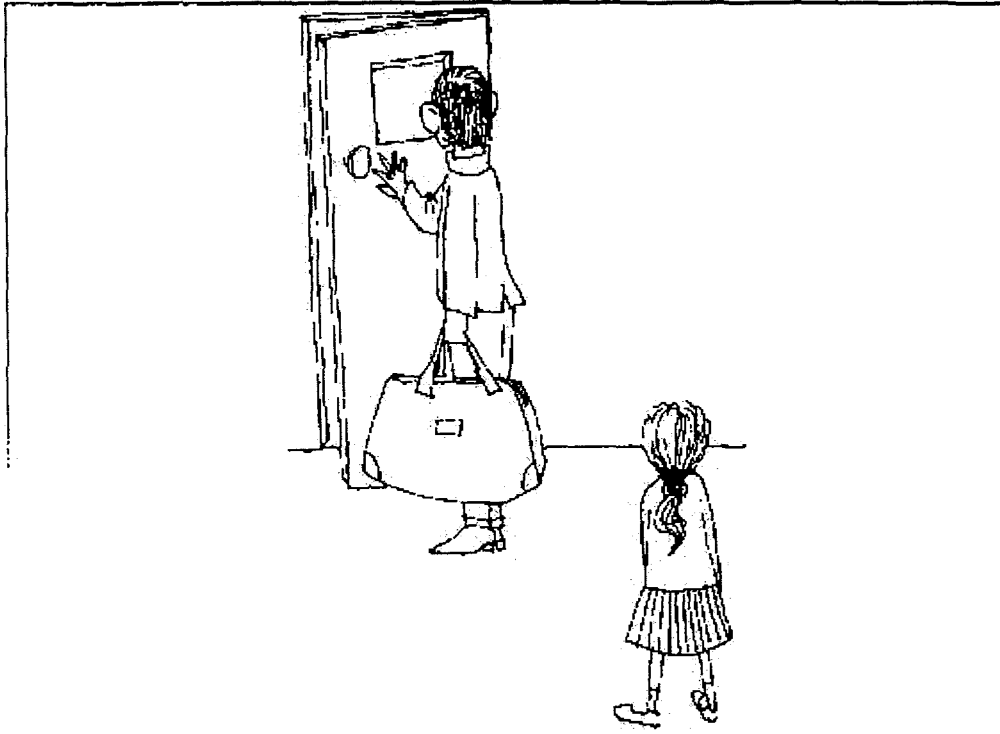
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ଔ

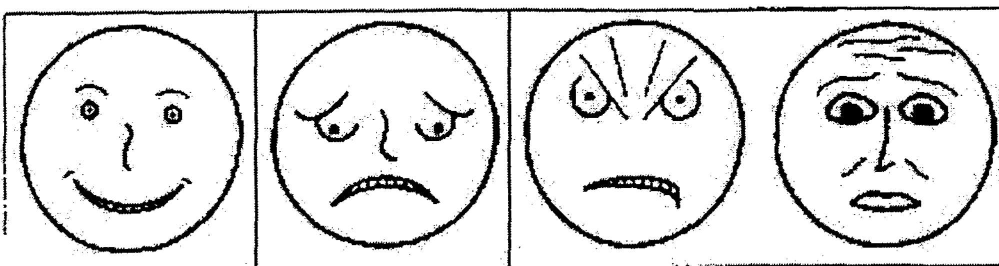
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

29. kép: Kitti apukájának el kell utaznia.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Kitti, amikor apukája elutazik?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

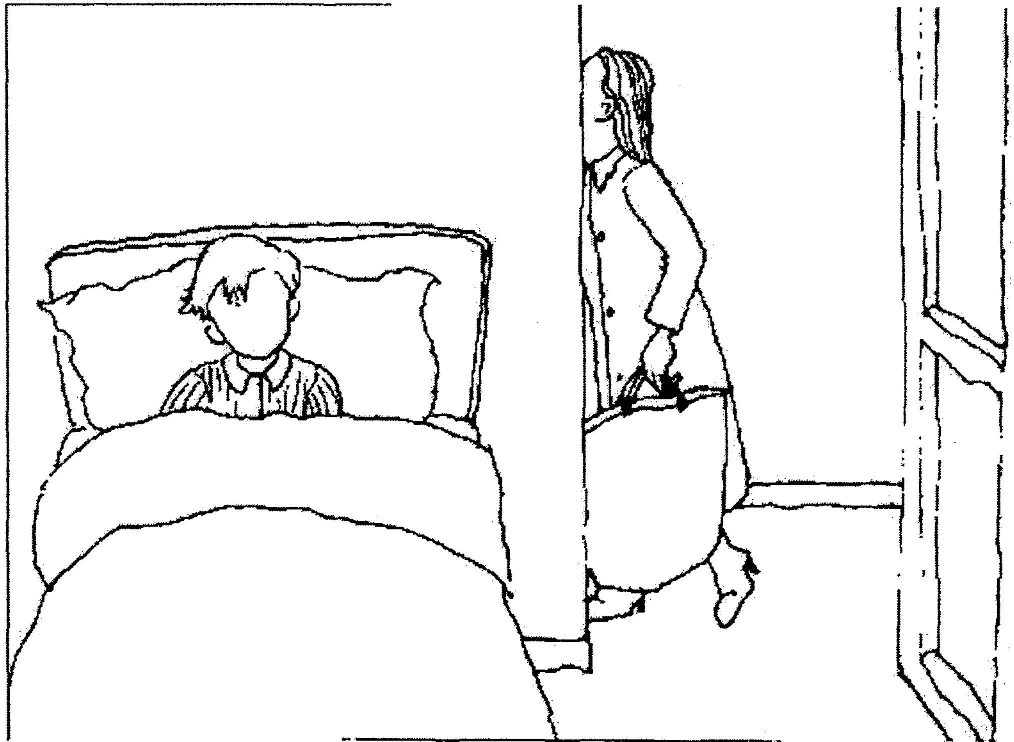
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ꟲ

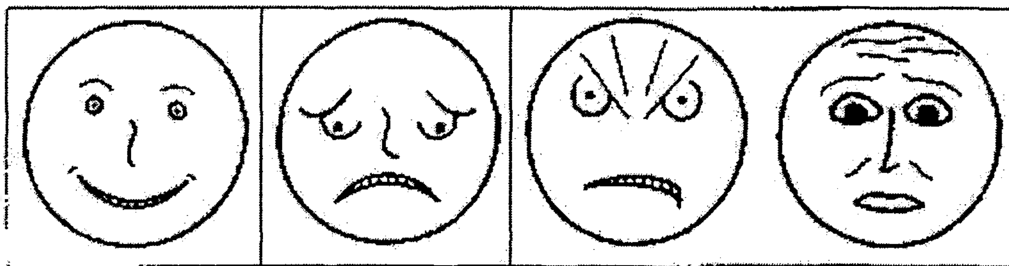
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

30. kép: Lőrinc beteg, és nem tud elmenni az anyukájával vásárolgatni

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Lőrinc, amikor nem tud elmenni vásárolgatni az anyukájával?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

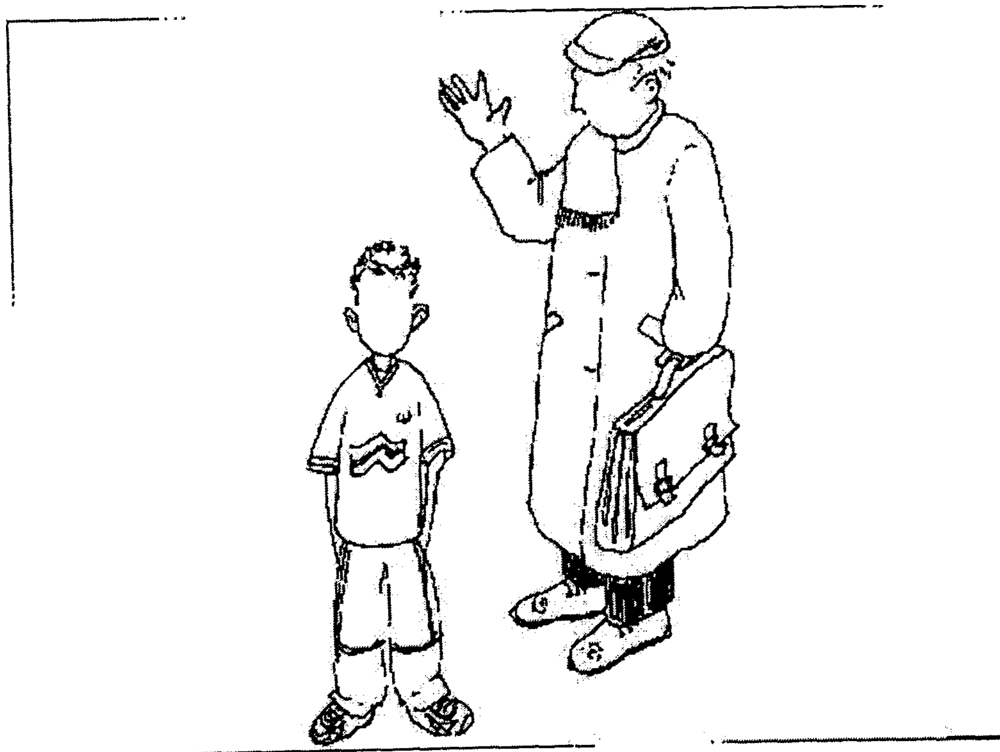
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

☙

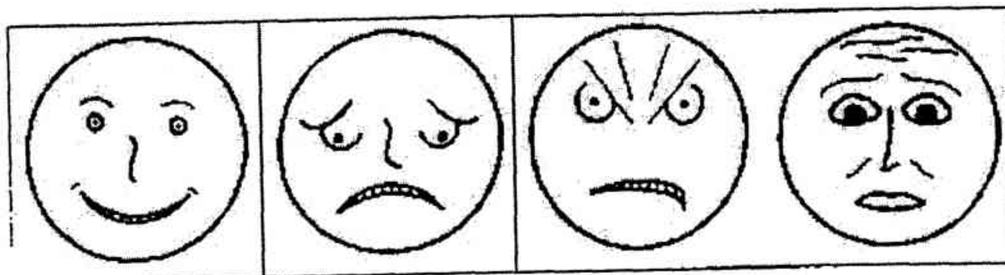
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

31. kép: Ádám nagypapájának indulnia kell hazafelé.

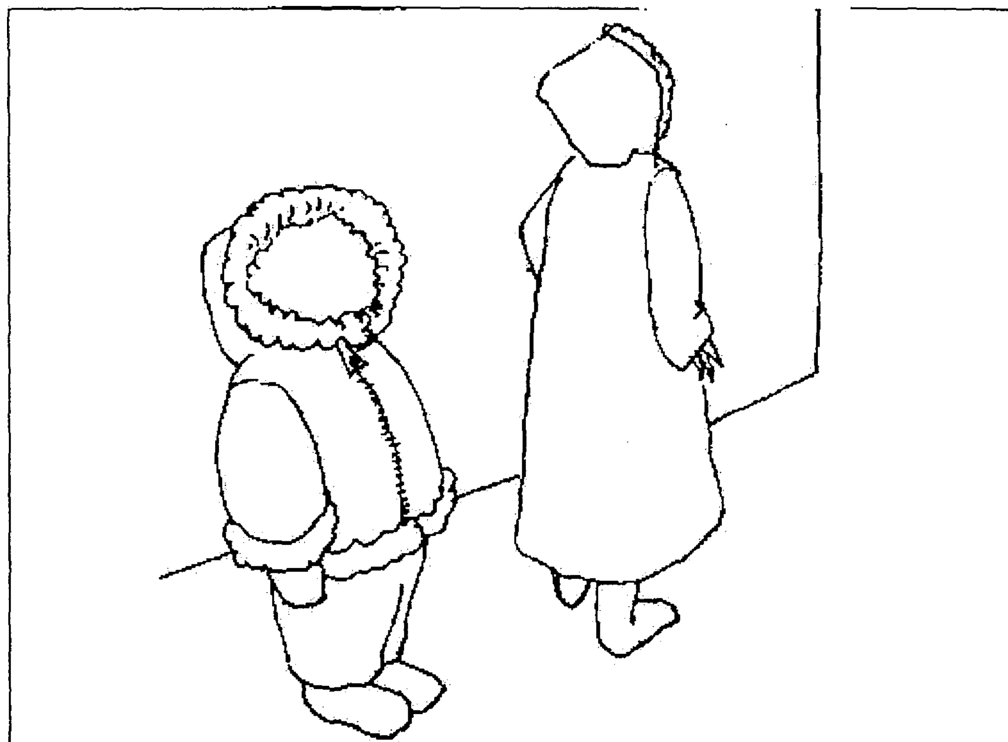
Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Ádám, amikor a nagypapája hazaindul?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

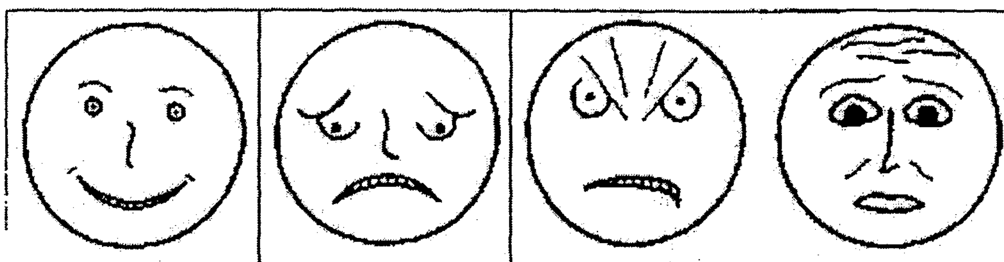
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

32. kép: Amália ma jött életében először az iskolába. Az anyukája most elmegy.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Amália, amikor az anyukája elmegy?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

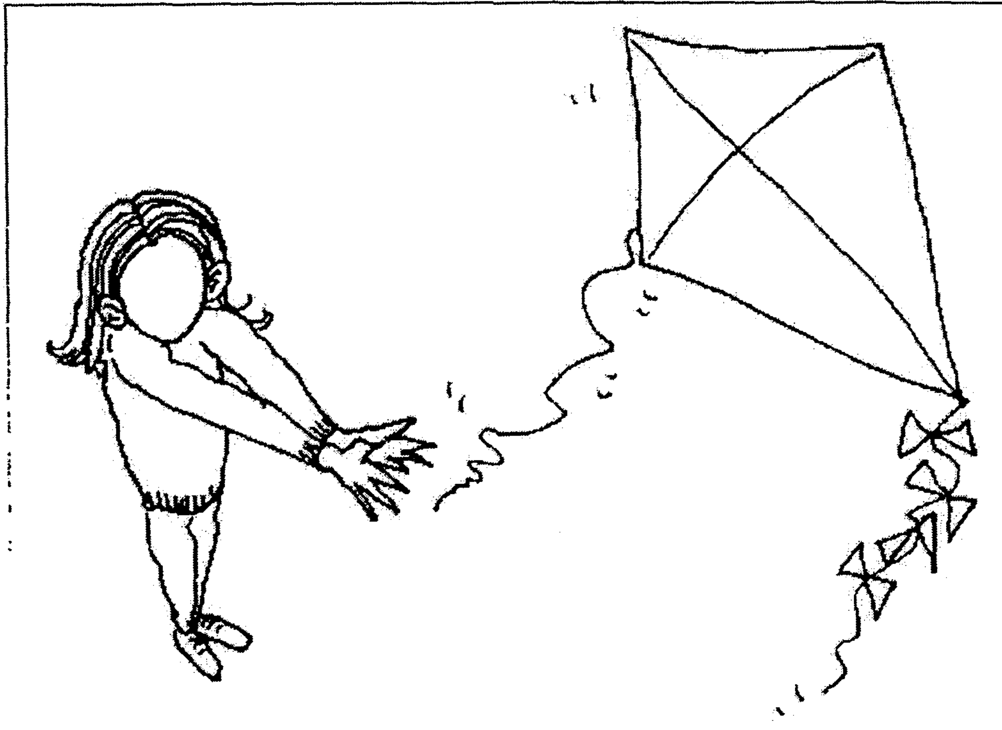
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ଓ

Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy <u>mondja meg</u>, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy <u>mutasson rá</u> az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

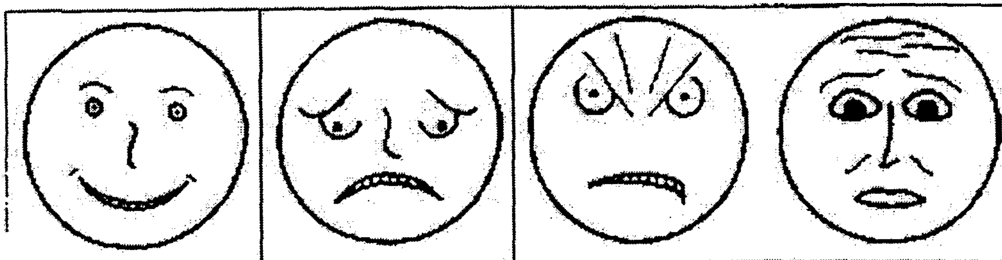
33. kép: Szilvi papírsárkányát elvitte a szél.

<u>Érzelem kérdés:</u> Hogyan fogja érezni magát Szilvi, amikor a papírsárkánya elrepül a szélben?

prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

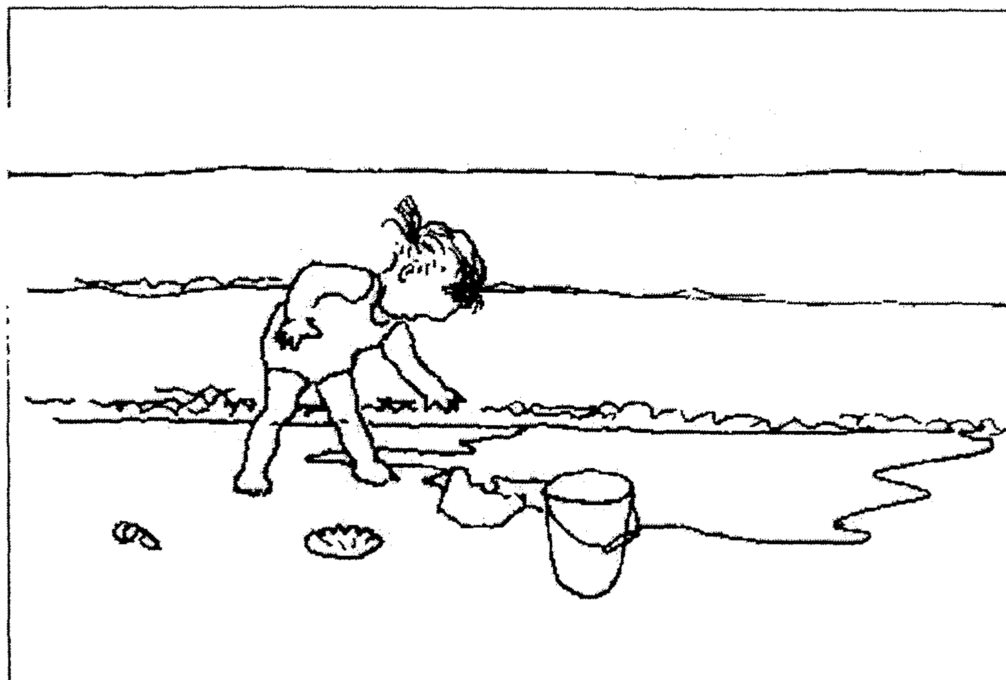
<u>Indoklás kérdés:</u> Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ʖɔ

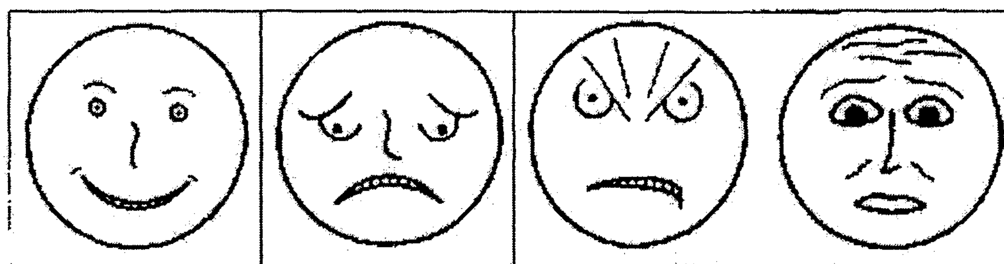
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

34. kép: A tenger hullámai elmosták Ilona homokvárát.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Ilona, amikor a hullámok elmossák a homokvárat?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ᴓ3

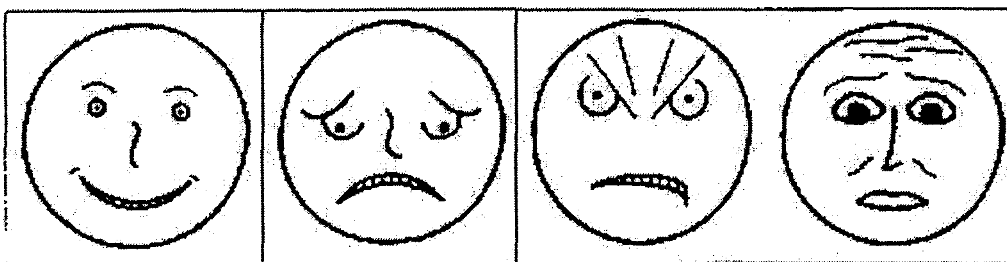
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

35. kép: A zuhogó eső tönkretette Feri festményét.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Feri, amikor festménye tönkremegy?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

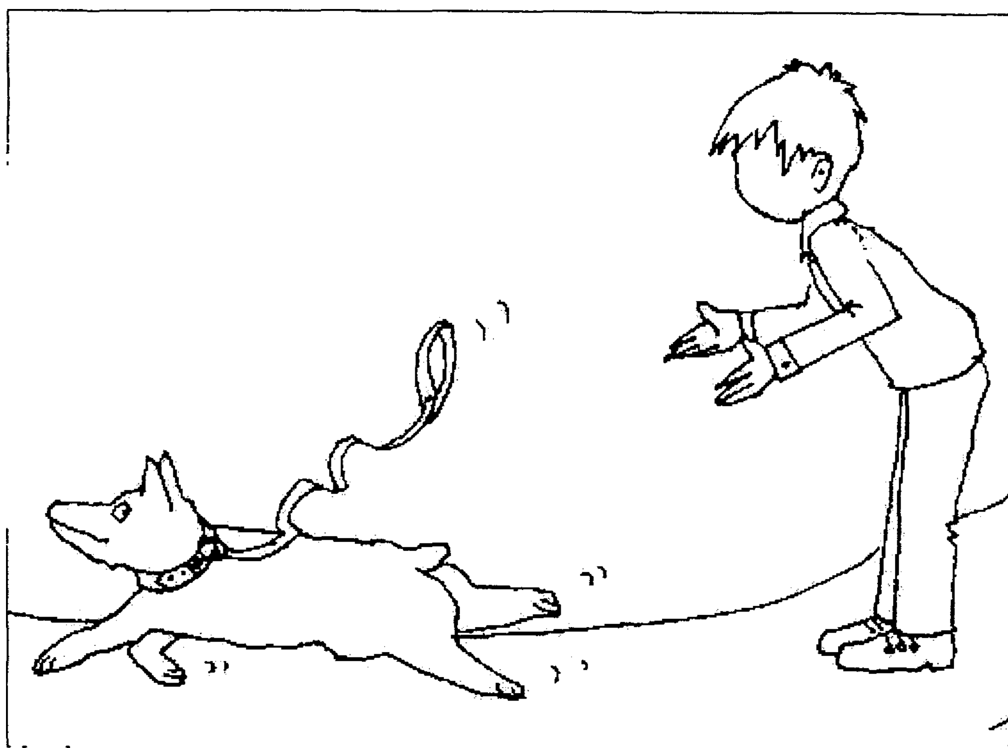
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ଓ

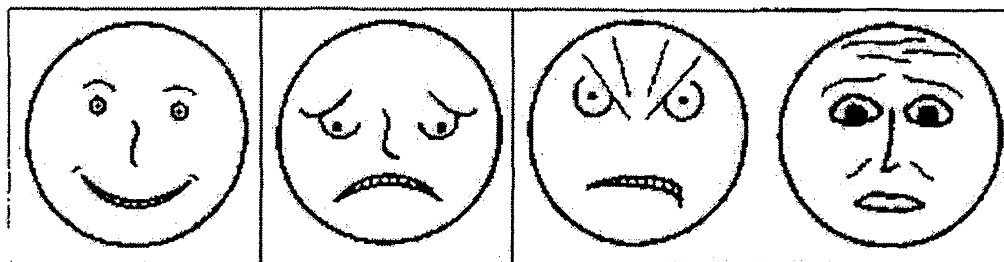
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

36. kép: Hugó kutyát sétáltat. A kutya elszökik tőle.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Hugó, amikor a kutya elszökik tőle?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

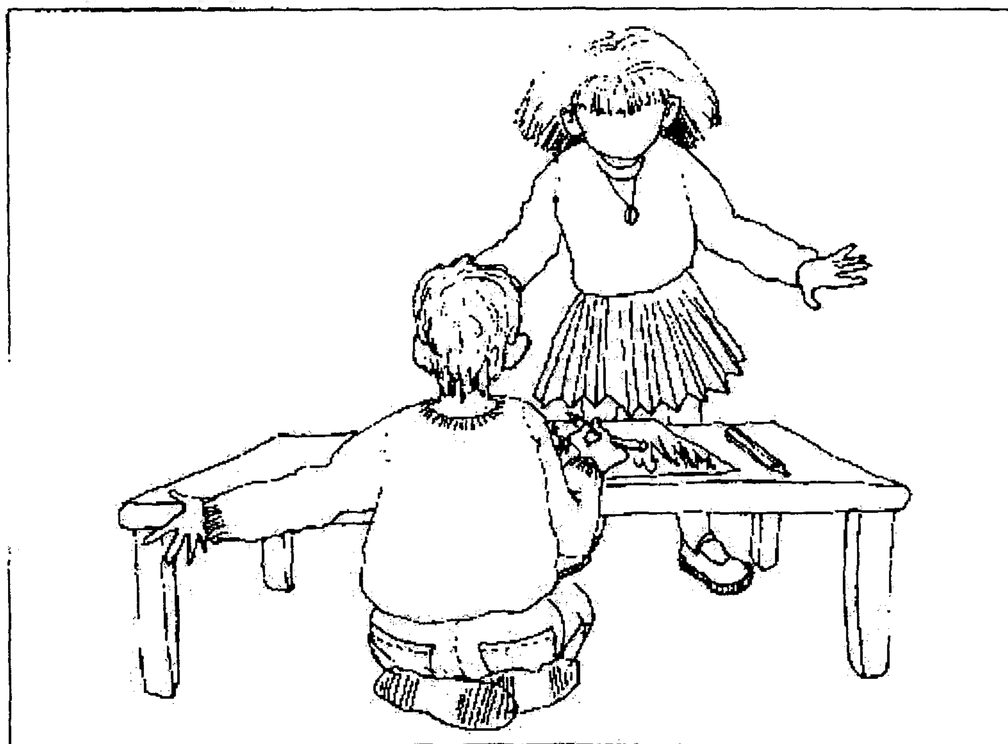
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ꕥ

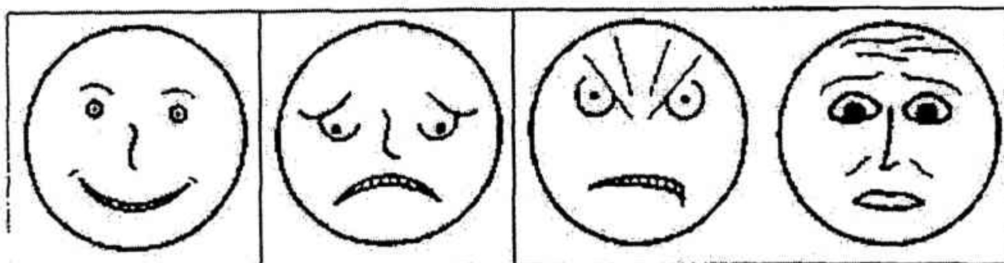
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

37. kép: Miki összefirkálja Klári rajzát, és ezzel teljesen tönkreteszi.

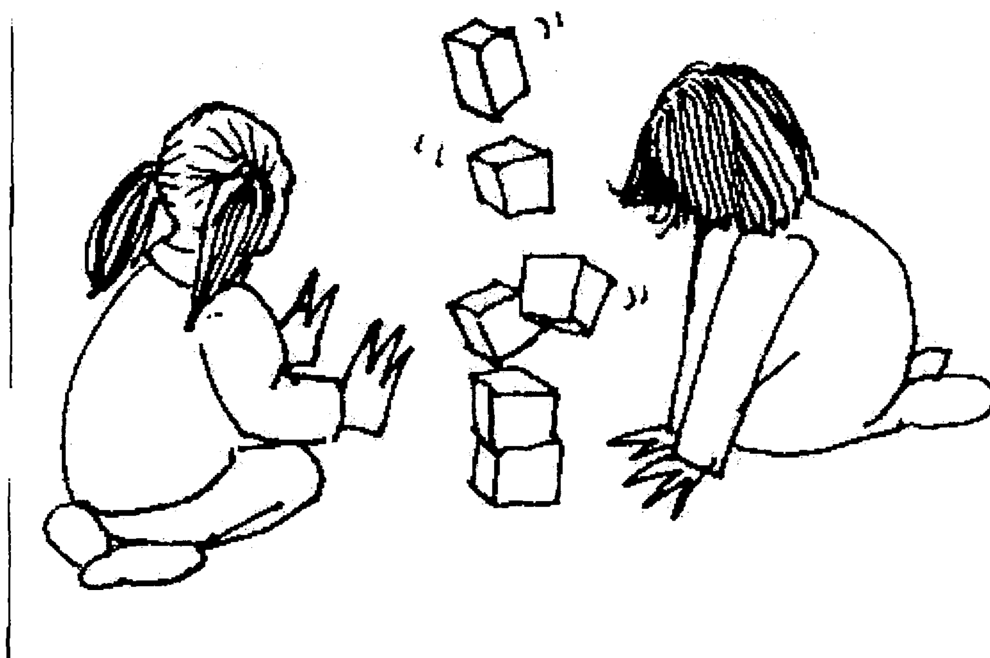
Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Klári, amikor Miki tönkreteszi a képét?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

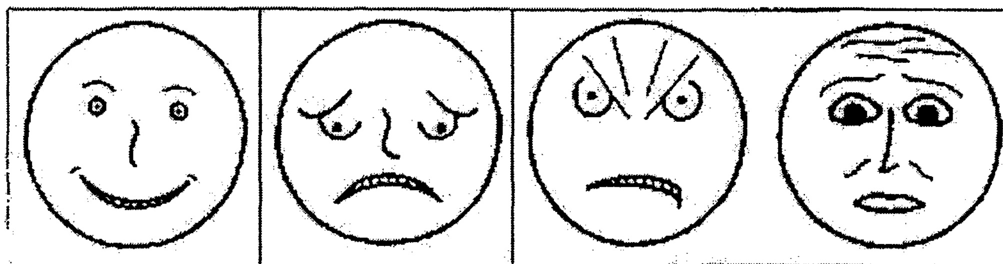
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

38. kép: Melánia meglöki Andi tornyát. A torony összedől.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Andi, amikor Melánia összedönti a tornyát?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

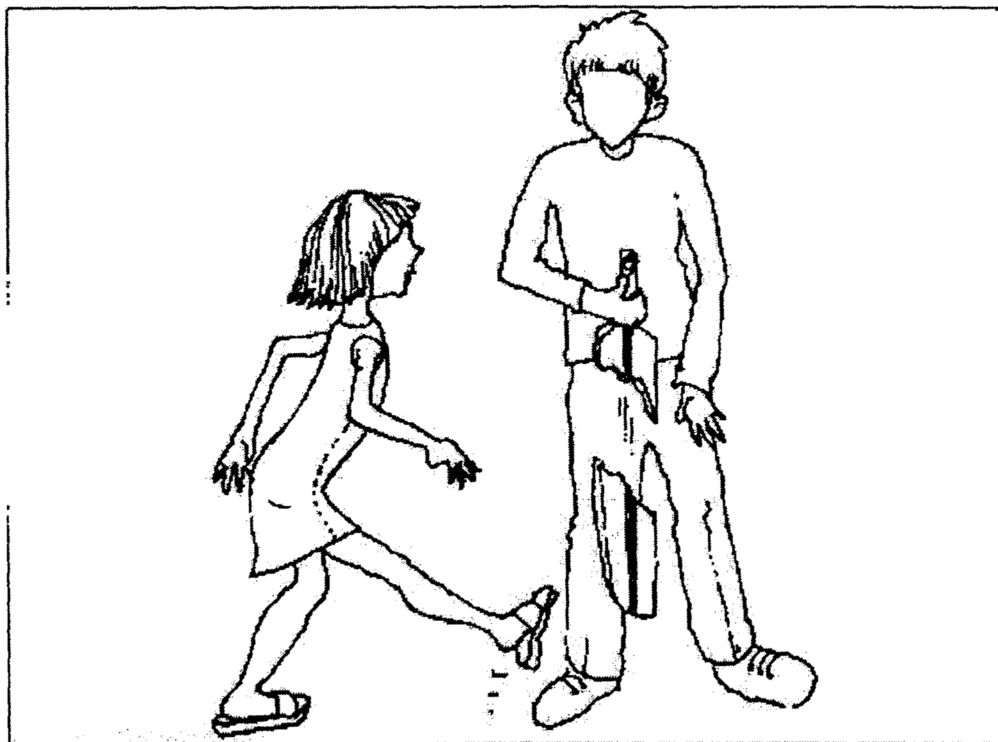
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ဏ

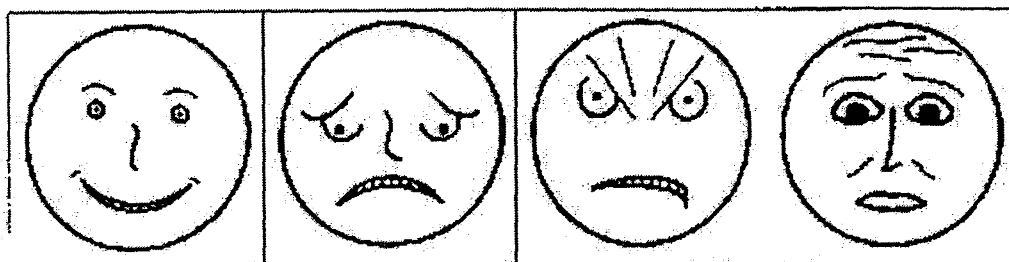
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy <u>mondja meg</u>, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy <u>mutasson rá</u> az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

39. kép: Elli belerúg Dávid ütőjébe, és az eltörik.

<u>Érzelem kérdés:</u> Hogyan fogja érezni magát Dávid, amikor Elli belerúg az ütőjébe, és az eltörik?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

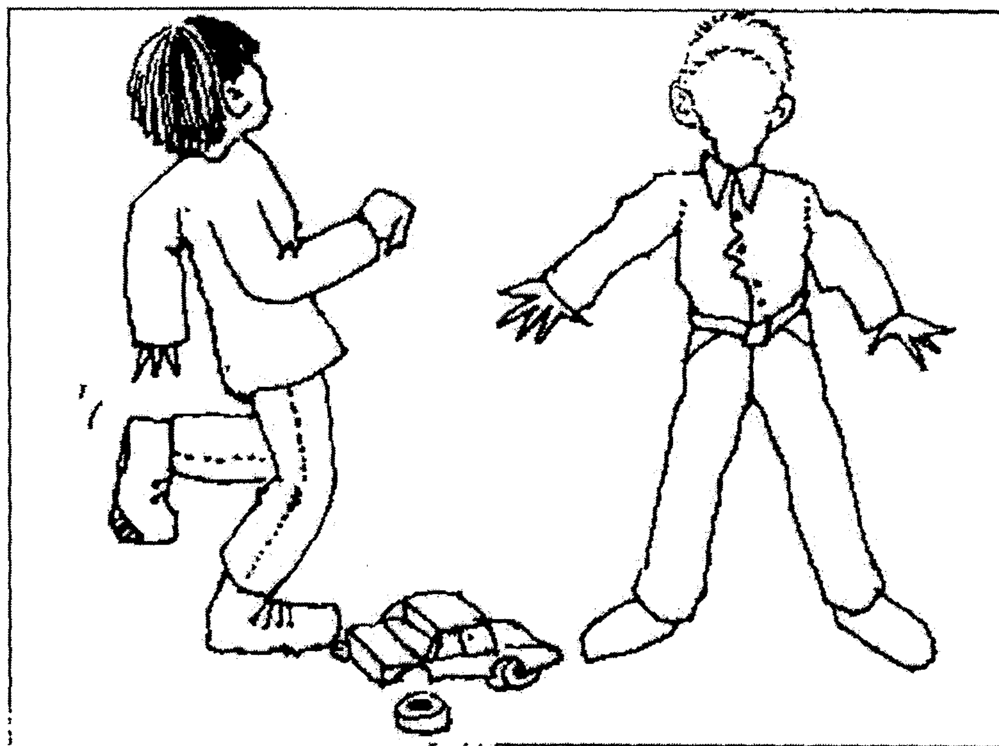
<u>Indoklás kérdés:</u> Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ශ

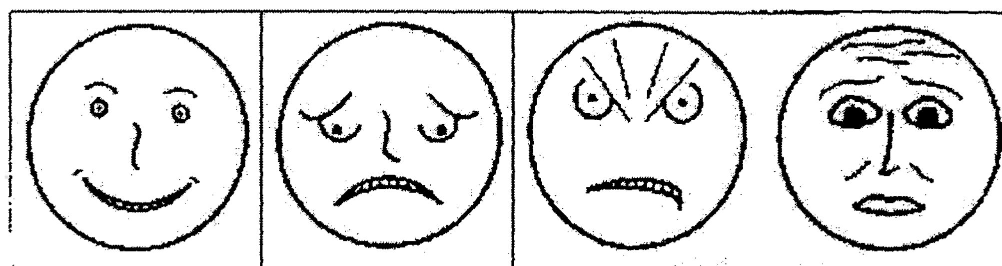
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

40. kép: Misi ráugrik Péter játékautójára. Az autó eltörik.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Péter, amikor Misi ráugrik az autójára, és az eltörik?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

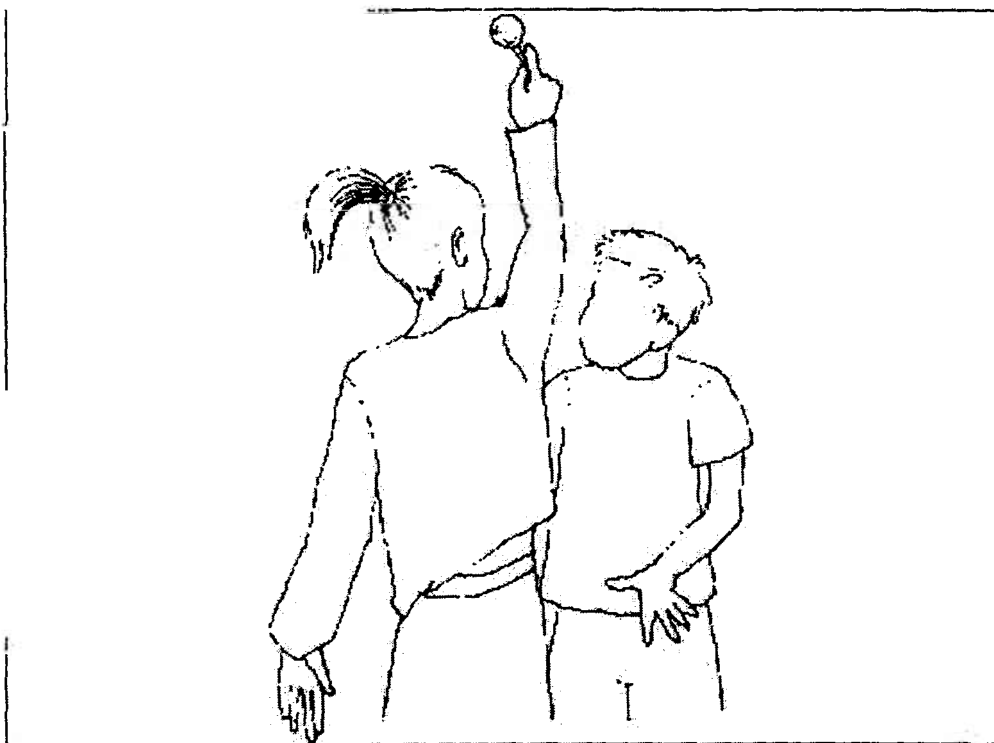
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ᴄᴊ

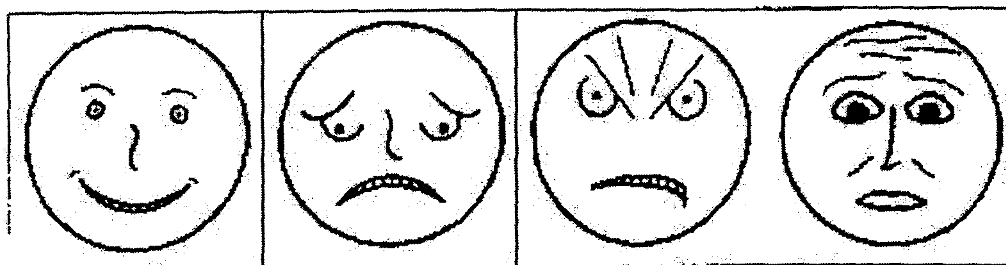
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

41. kép: Magdi kikapja Attila kezéből a nyalókáját. Attila nem tudja tőle visszavenni.

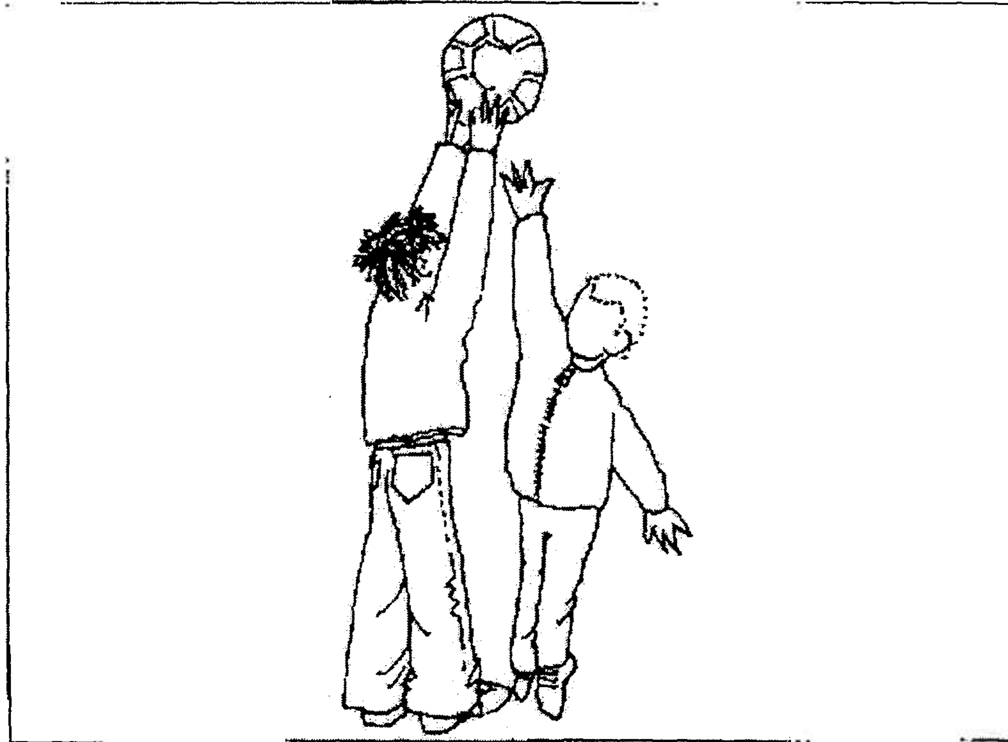
Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Attila, amikor Magdi kikapja a kezéből a nyalókáját?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

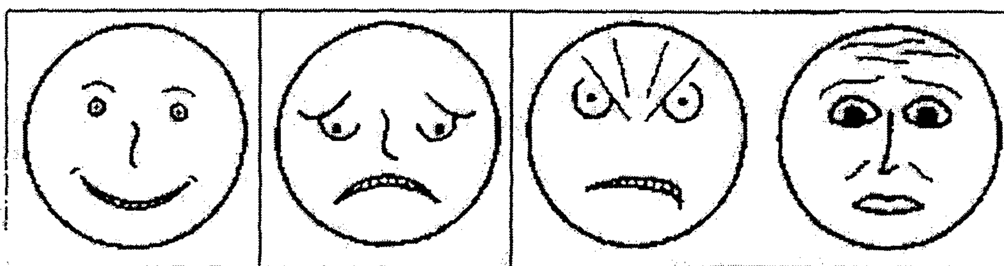
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

42. kép: Bálint elveszi Gábor labdáját. Gábor nem éri el a labdát.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Gábor, amikor Bálint elveszi a labdáját?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

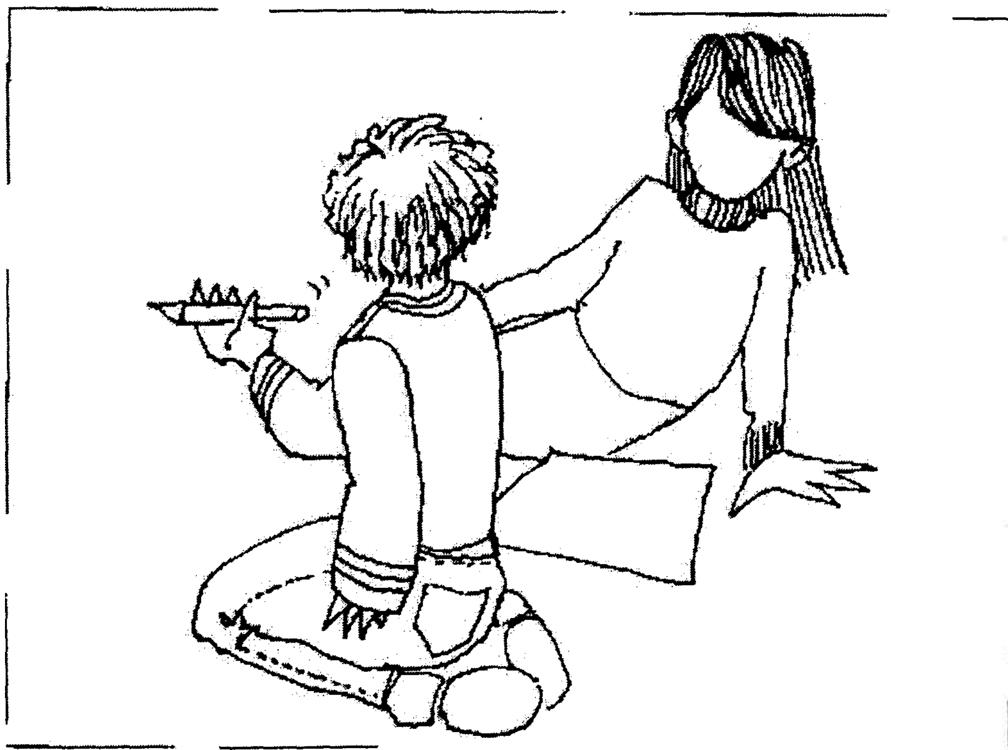
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ଓ

Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

43. kép: Géza elveszi Judit ceruzáját. Judit ezért nem tudja befejezni a rajzát.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Judit, amikor Géza elveszi a ceruzáját?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

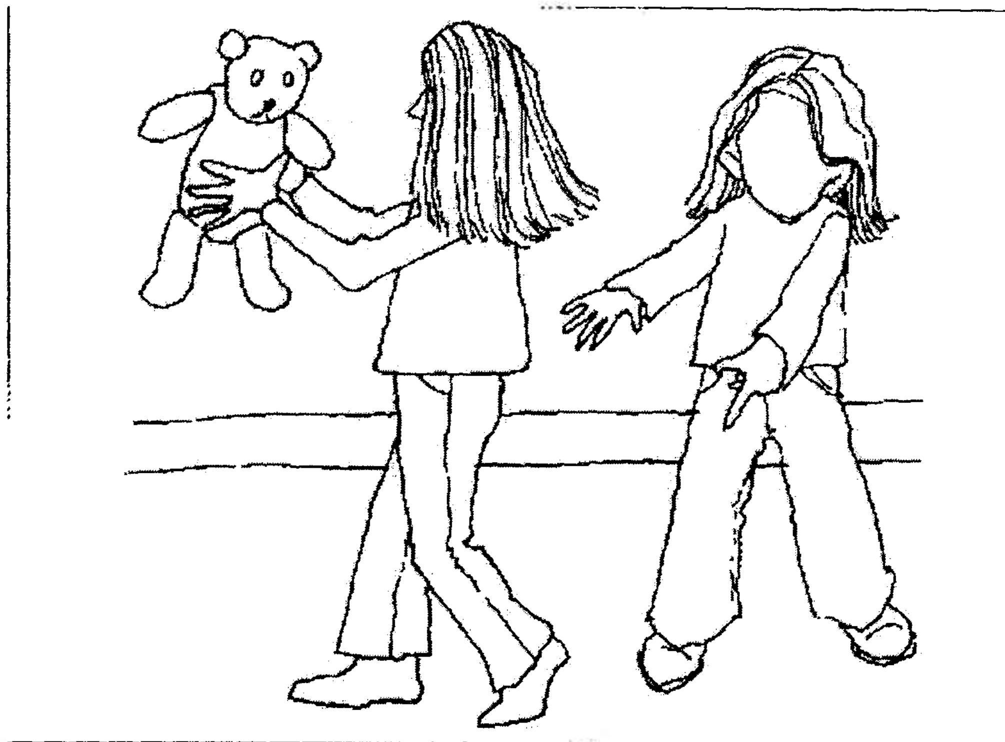
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

C3

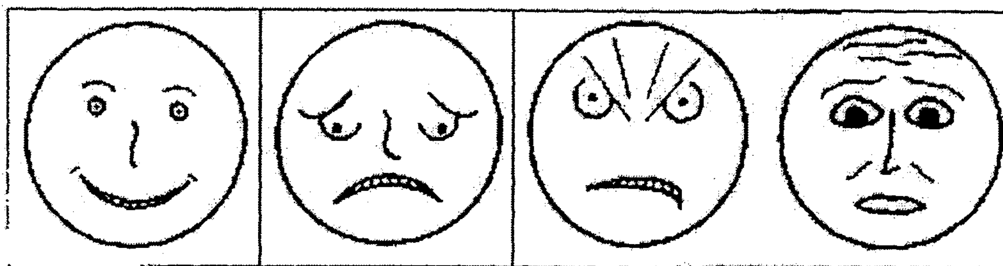
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

44. kép: Dóri elcseni Karola játékmackóját, és elfut vele.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Karola, amikor Dóri elcseni a játékmackóját?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

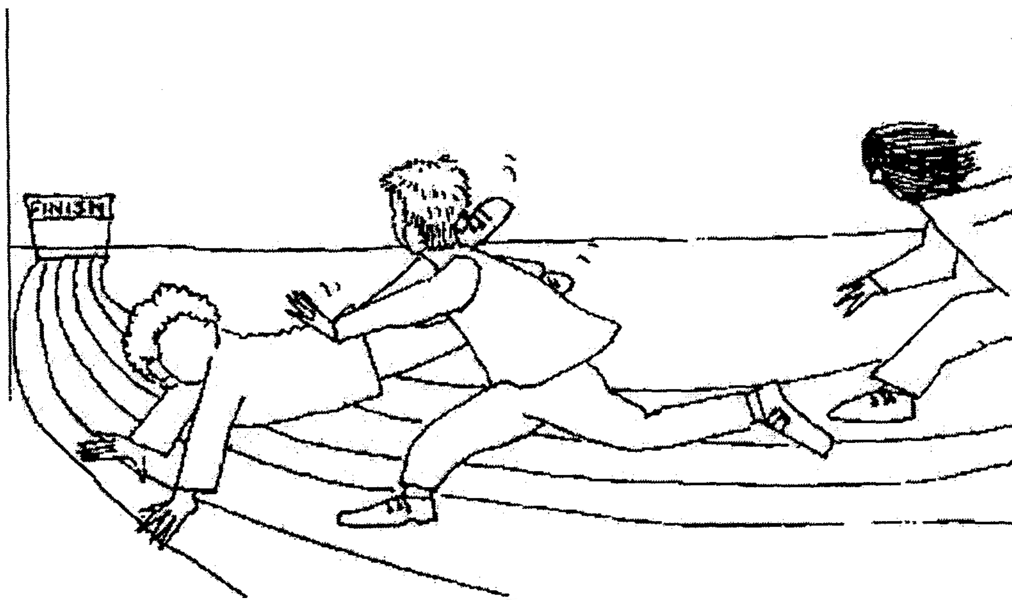
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ᴄƨ

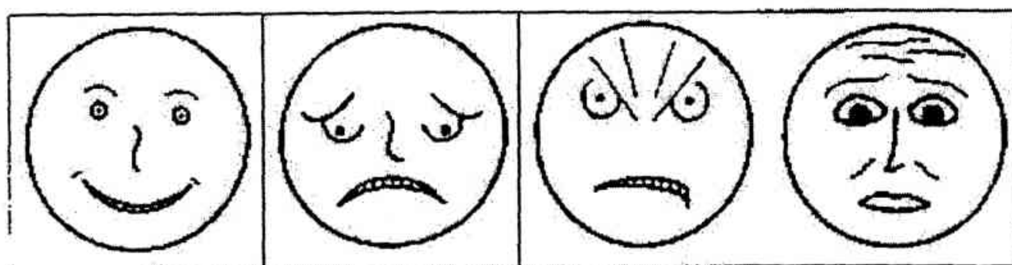
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

45. kép: Fülöp ellöki Edét. Ede elesik, és ezért nem tudja megnyerni a futóversenyt.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Ede, amikor Fülöp fellöki?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

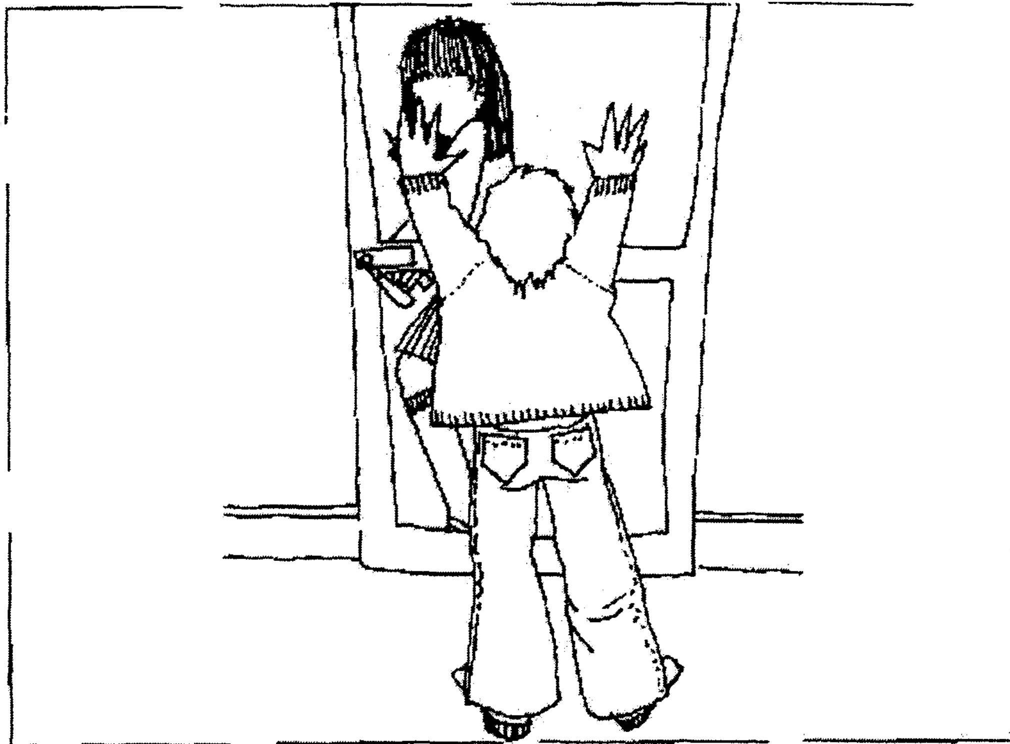
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ଓ

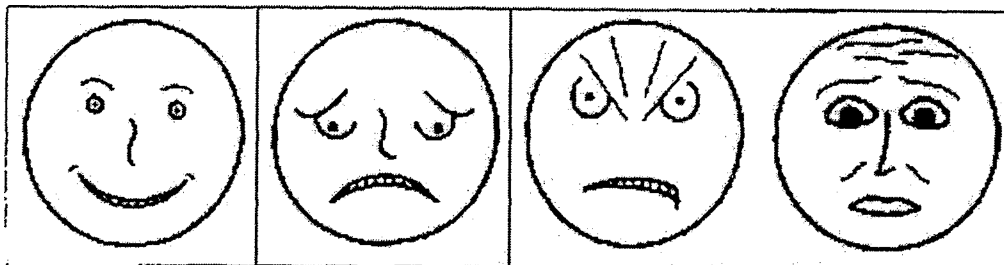
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

46. kép: Tódor nem engedi Alizt bemenni a házba.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Aliz, amikor Tódor nem hagyja, hogy bemenjen a házba?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

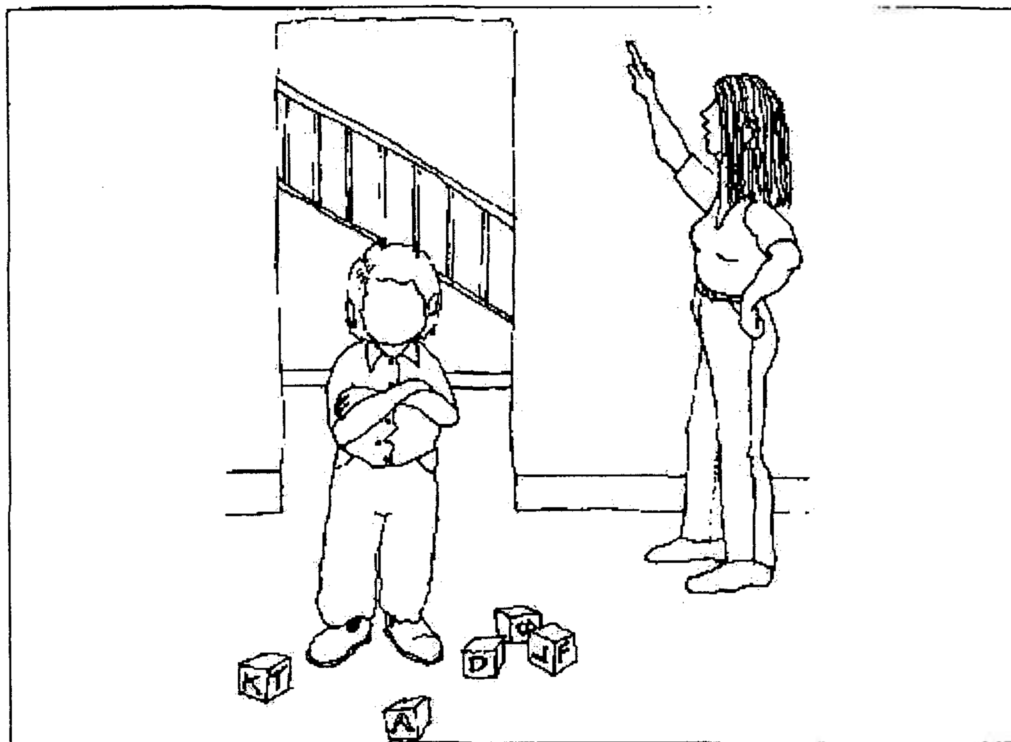
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ꕤ

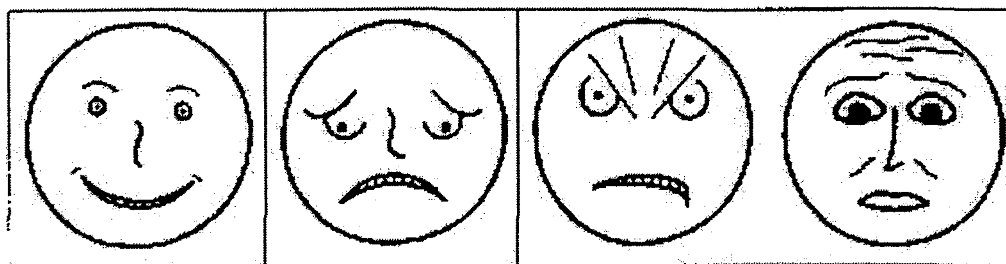
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

47. kép: Anya azt mondja Bencének: „Nincs több játék már. Ideje lefeküdni."

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Bence, amikor anyukája azt mondja, hogy nem játszhat tovább?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

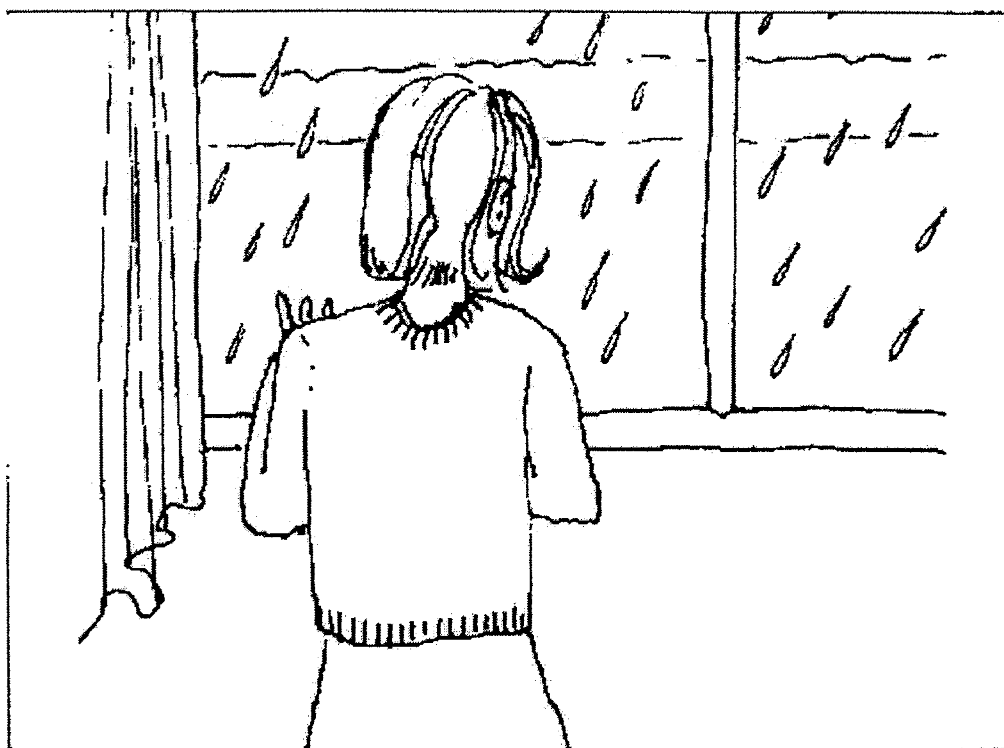
Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ᴓ

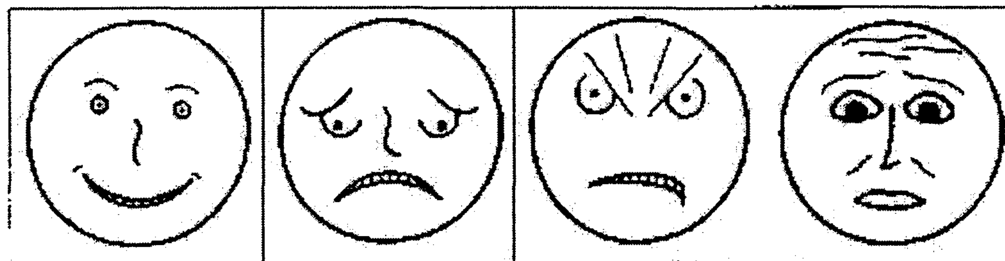
Tanár: Írja le a képet a gyermek számára, és kérje meg a gyermeket, hogy vagy mondja meg, hogyan érzi magát a történetben szereplő személy, vagy mutasson rá az egyik érzelmet megjelenítő arcra.

48. kép: Odakint esik az eső. Lizit az anyukája nem engedi kint az udvaron játszani.

Érzelem kérdés: Hogyan fogja érezni magát Lizi, amikor az anyukája nem engedi, hogy kint játsszon az udvaron?
prompt – Boldognak érzi magát, szomorúnak, dühösnek, vagy félni fog?

Indoklás kérdés: Miért boldog/dühös/szomorú/fél?

ଔ

4. SZINT: A „VÁGYAKON ALAPULÓ" ÉRZELMEK FELISMERÉSE

Olyan érzelmekről van itt szó, amelyek abból erednek, hogy valakinek egy vágya beteljesül, vagy éppen beteljesületlen marad. Ezen a szinten a gyermeknek képesnek kell lennie arra, hogy helyesen azonosítsa egy szereplő érzelmeit (akár örömről, akár szomorúságról van szó), amelyek abból erednek, hogy a szereplő kívánságai teljesülnek, vagy éppen nem teljesülnek.

Eszközök és felmérési eljárások

Képek sorozata, amelyek különféle érzelmi jellegű helyzeteket ábrázolnak, és ennek megfelelően különböző érzelmi arckifejezéseket eredményeznek. A gyermeknek kell értelmeznie a képek által megjelenített érzelmi és társas kontextusokat, és bejósolnia, milyen érzelmi kifejezéseket fognak mutatni a helyzetekben szereplő személyek.

Minden szituáció **vagy SZOMORÚSÁGOT vagy ÖRÖMET** tesz indokolttá.

A kiindulópont meghatározása

A vágyakon alapuló érzelmek megértésének felmérése céljából válasszunk ki négy történetet az alább bemutatott jelenetek közül (kettőt az A, kettőt pedig a B csoportból). Miután leírtuk a gyermekek számára az adott történetben szereplő mindkét képet, egyszerűen kérdezzük meg a gyermeket, „Mit érez X? Szomorú, vagy örül?" – ahogy azt alább be is mutatjuk egy példán.

Vágyak (16A jelű példa): Juli süteményt szeretne uzsonnára.

Szituáció: Juli apukája süteményt ad Julinak uzsonnára.

Első kép: **Nézd csak, ez itt Juli. Ez a kis kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Juli. Juli süteményt szeretne uzsonnára.**

Második kép: **Nézd csak, az apukája süteményt adott Julinak uzsonnára.**

Vágyra irányuló kérdés: **Mit akart Juli? Mit szeretett volna?**

PROMPT: Nézd csak, ez a kép itt megmutatja nekünk, mit szeretne. *Mutassunk rá a kis vágy-képre, amely az első kép része.* **Mit akart Juli?**

Érzelemre irányuló kérdés: **Mit fog érezni Juli, amikor apukája sütit ad neki uzsonnára? Mutass rá, kérlek, az egyik arcra!**

PROMPT: Örülni fog, vagy szomorú lesz? (Ne felejtsük el váltogatni az érzelem szavak sorrendjét!) *Mutassunk rá egymás után mindkét arcra!*

Nézzük csak, mit érez Juli! *Vegyük rá a gyermeket, hogy mutasson rá valamelyik érzelemkifejezést mutató arcra.*

Nézd csak, amennyiben a gyermek nem ad választ, vagy hibás választ ad, promptolva: **Juli örül.**

Miért kérdés: **Miért örül Juli?**

Amennyiben a gyermek a négy kiválasztott történet közül egy vagy több esetben nem tudja bejósolni a megfelelő érzelmet, akkor ezen a szinten kezdjük a tanítást.

Tanítási eljárások

A feladatok ezen a szinten azt tesztelik, hogy a gyermek képes-e bejósolni egy szereplő érzelmeit (öröm/szomorúság), annak függvényében, hogy a szereplő egy kívánsága teljesül-e. A tanár bemutatja a gyermeknek az első képen megjelenített szituációt (amely azt illusztrálja, mit akar a karakter). Ezek után leírja a következő képen látható jelenetet (amely azt illusztrálja, mi történik valójában).

Ezek után a tanár rákérdez, mit akar a szereplő, illetve mit érez, promptolva a gyermek válaszát a két lehetséges alternatív válasszal (örül/szomorú). A gyermek ezután rámutat az egyik arcra.

Mint az előzőekben, a tanár megerősíti, ha helyes a válasz, és tovább szilárdítja a gyermek helyes értelmezését azzal, hogy rákérdez, „Miért örül/szomorú?" Ha a gyermek válasza az érzelmi kérdésre nem helyes, akkor a tanár megmondja a helyes választ, és meg is magyarázza, miért érez így a szereplő.

Példa egy vágyon alapuló érzelmet bemutató történetre (beteljesült vágy; 13A jelű példa).

Kati halat szeretne fogni! Kati ki is fog egy nagy halat a tengerből.

Első kép: **Nézd csak, ez itt Kati. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Kati. Kati egy halat szeretne fogni.**

Második kép: **Nézd csak, Kati ki is fog egy nagy halat a tengerből.**

Vágyra irányuló kérdés: **Mit akart Kati? Mit szeretett volna?**

Érzelemre irányuló kérdés: **Mit fog érezni Kati, amikor kifogja a nagy halat?**
PROMPT: Örülni fog, vagy szomorú lesz?
Mutassunk rá egymás után mindkét arcra!

Nézzük csak, mit érez Kati! *A gyermek rámutathat valamelyik arcra.*
Nézd csak, Kati örül.

Miért kérdés: **Miért örül Kati?**

Tanítás
Érzelemre irányuló kérdés: helytelen válasz esetén.
Nézzük csak meg jobban, és döntsük el, mit érez Kati.
Nézd csak, Kati örül. *Mutassunk Kati arcára.*
Örül, mert kifog egy halat. *Mutassunk a halra.*
Kati azért örül, mert kifog egy halat. *Mutassunk Katira.*

Általános elvek a tanításhoz

Akár helyes, akár helytelen választ ad, a gyermeknek mindig elmondjuk azt az alapvető elvet, amely meghatározza az adott érzelmet.

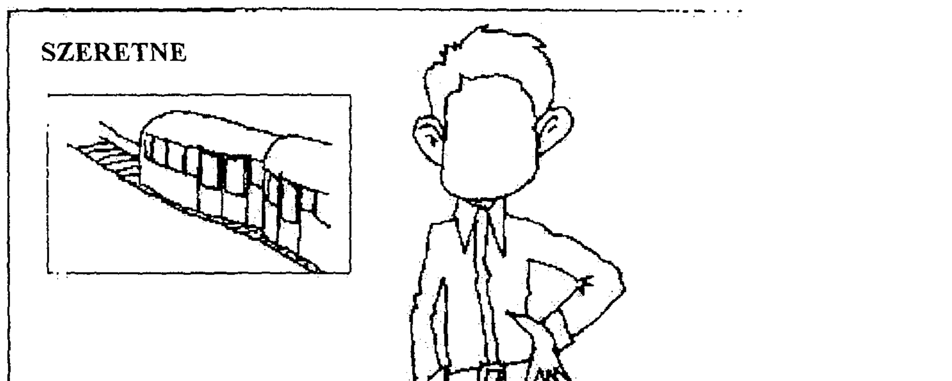
Amikor megkapunk vagy elérünk valami olyasmit, amit szeretnénk, akkor örülünk, örömöt érzünk.
Amikor nem kapjuk meg vagy nem érjük el azt, amit szeretnénk, akkor szomorúak vagyunk, szomorúságot érzünk

2.4. Ábra. 1-24. számú képek
Azok a képek és eljárások, amelyeket a „vágy alapú" érzelmek azonosításánál alkalmazunk

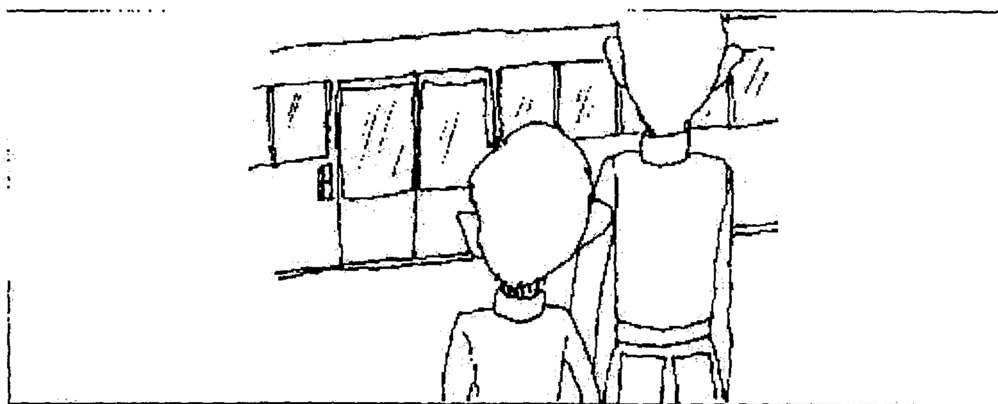
Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Erik. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne* Erik.

Vágy, 1A: Erik szeretne vonaton utazni.

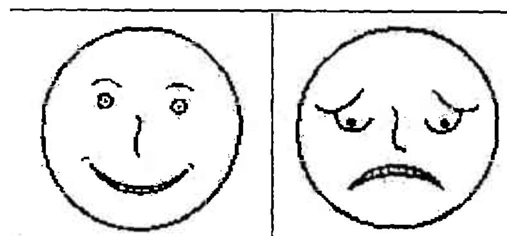
Kimenetel, 1A: Erik és az apukája elmennek vonatozni.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Erik?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Erik.

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Erik, amikor a vonaton utazik?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

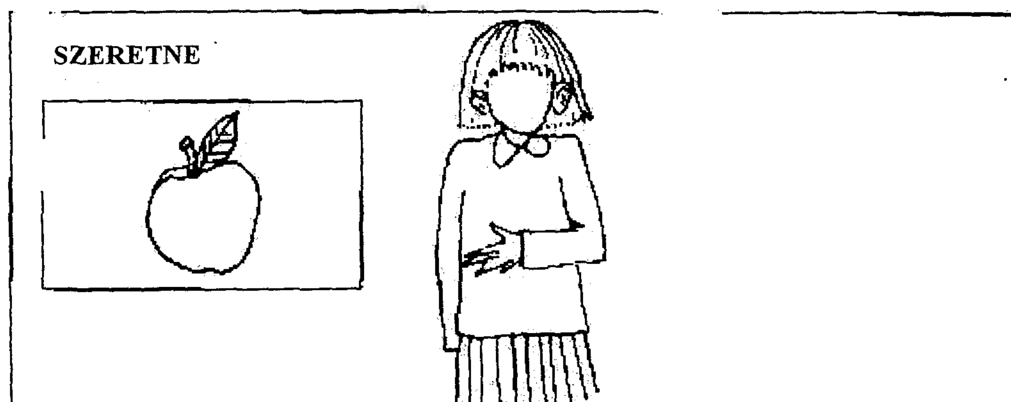
Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

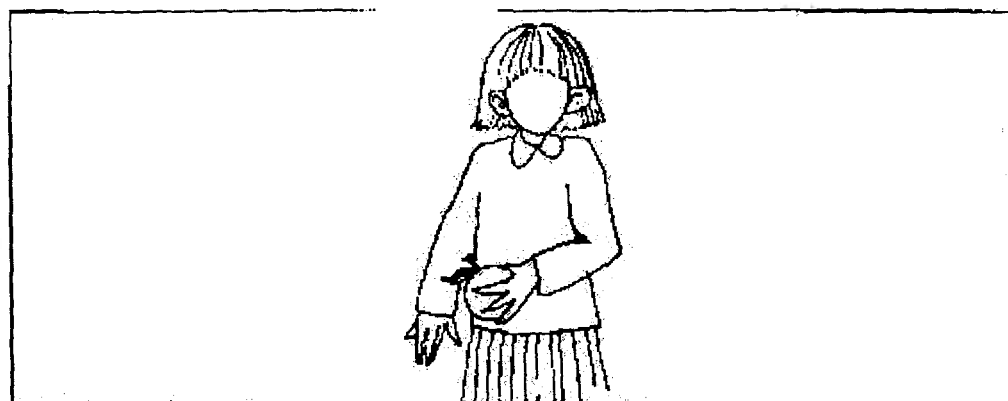
* A „wants" angol igét itt „szeretne" alakban fordítottuk magyarra, mert ez áll közelebb a magyar társalgási nyelvhez. Azoknál a gyermekeknél azonban, akiknek nehézséget okoz a feltételes módú igealak megértése vagy alkalmazása, használhatjuk az „akar" formát is.

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Tünde. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tünde.
Vágy, 2A: Tünde egy almát szeretne.

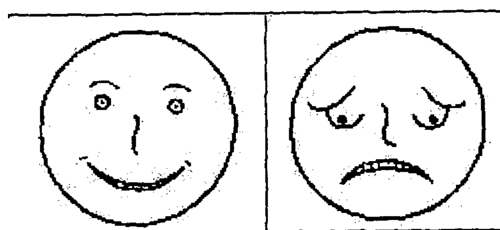
Kimenetel, 2A: Tünde kap egy almát az anyukájától az ebédhez.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tünde?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tünde

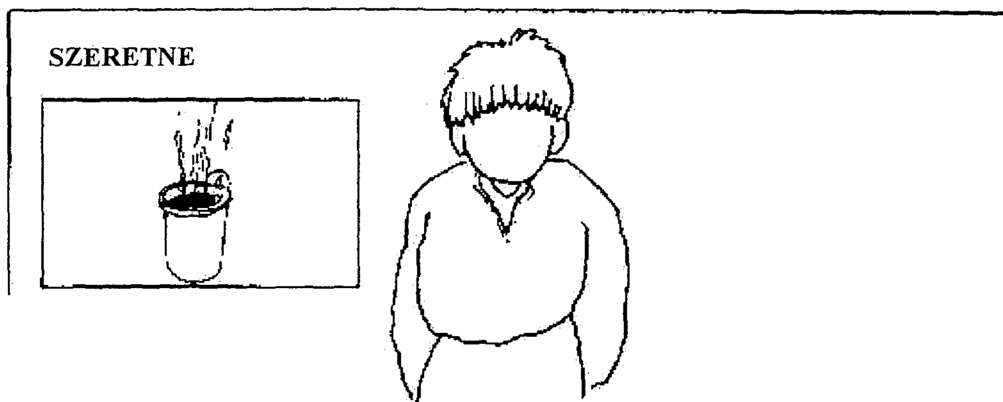
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Tünde, amikor az anyukája egy almát ad neki?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

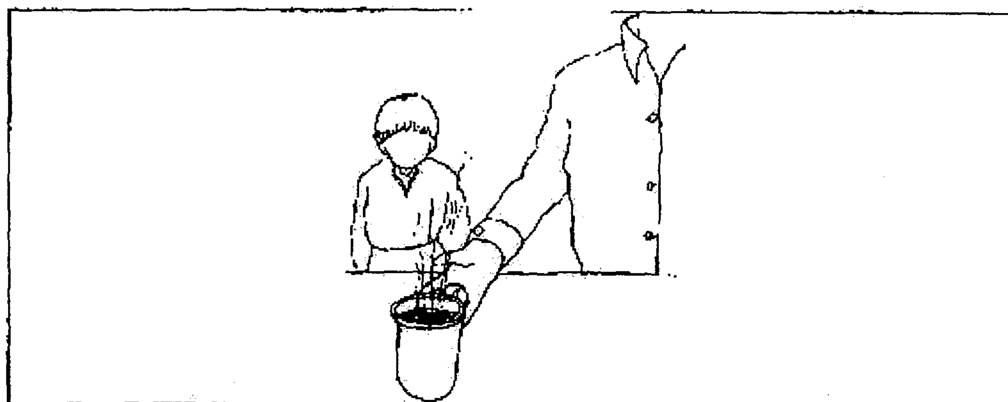

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Tóbiás. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tóbiás.
Vágy, 3A: Tóbiás kakaót szeretne inni.

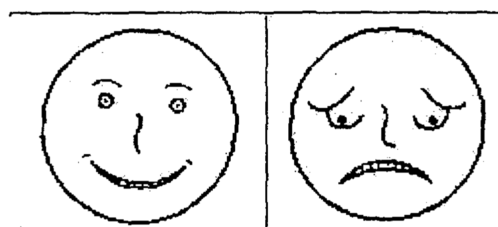
Kimenetel, 3A: Este, lefekvés előtt, Tóbiásnak apukája kakaót készít.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tóbiás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tóbiás

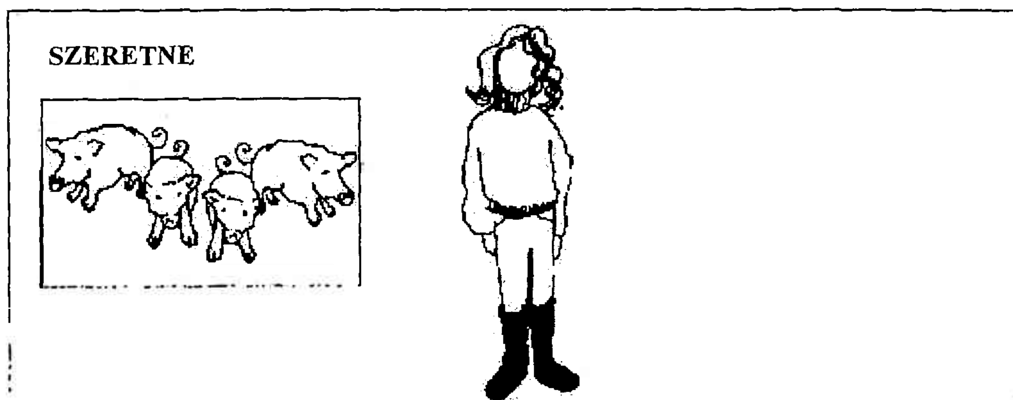
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Tóbiás, amikor az apukája készít neki kakaót?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

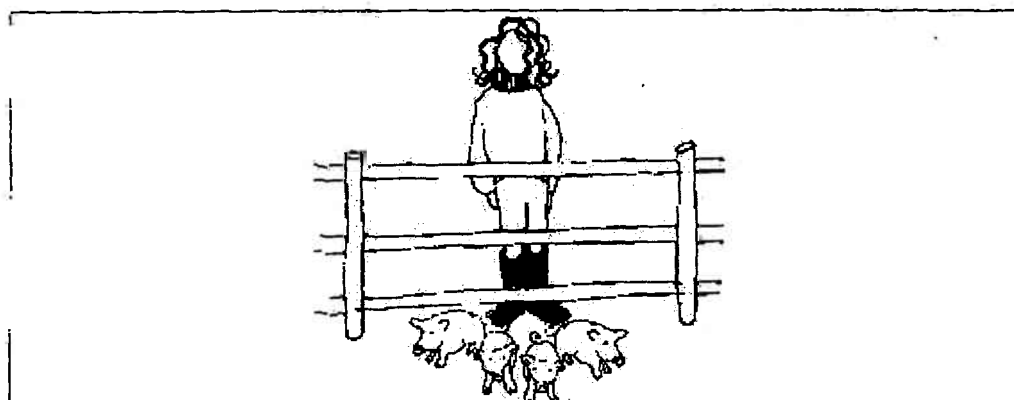

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Klári. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Klári.
Vágy, 4A: Klári szeretne kismalacokat látni.

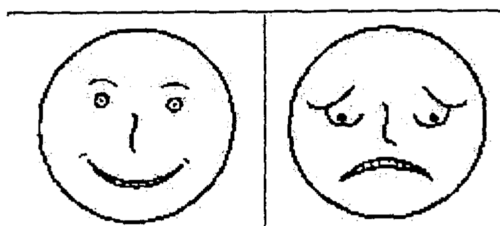
Kimenetel, 4A: Klárit az anyukája elviszi kismalacokat nézni.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Klári?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Klári

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Klári, amikor az anyukája elviszi malacokat nézni?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

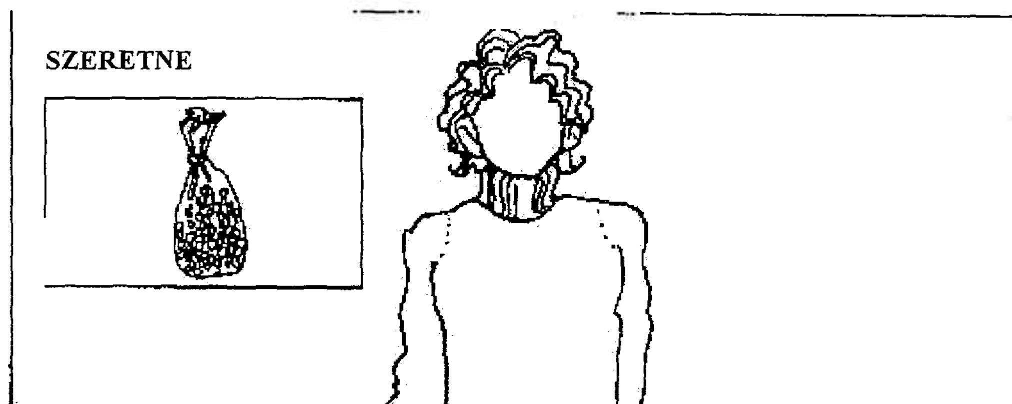
Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

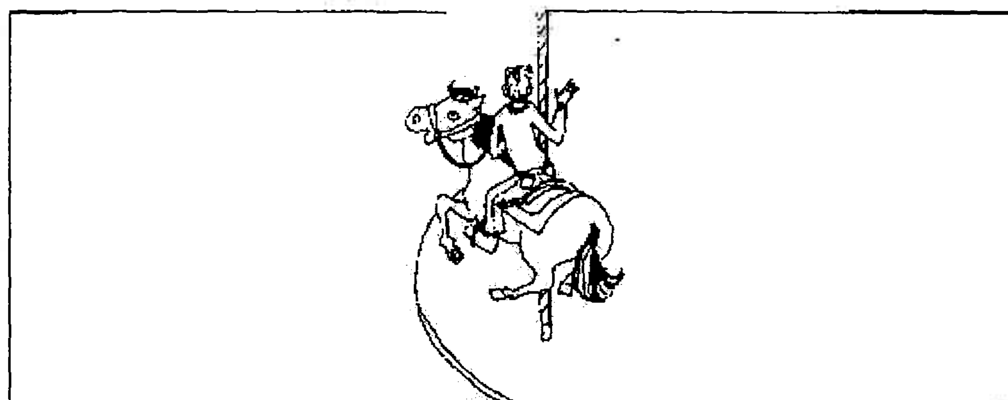
Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy <u>mondja el</u>, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy <u>mutasson rá</u> valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Gyuri. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Gyuri.

Vágy, 5A: Gyuri szeretne egy kis édességet.

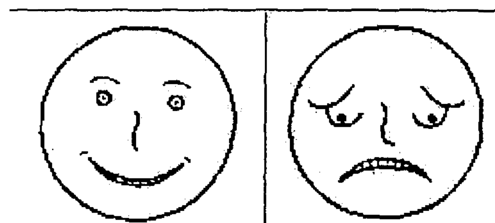
Kimenetel, 5A: Luca hozott Gyurinak egy csomag édességet.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Gyuri?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Gyuri

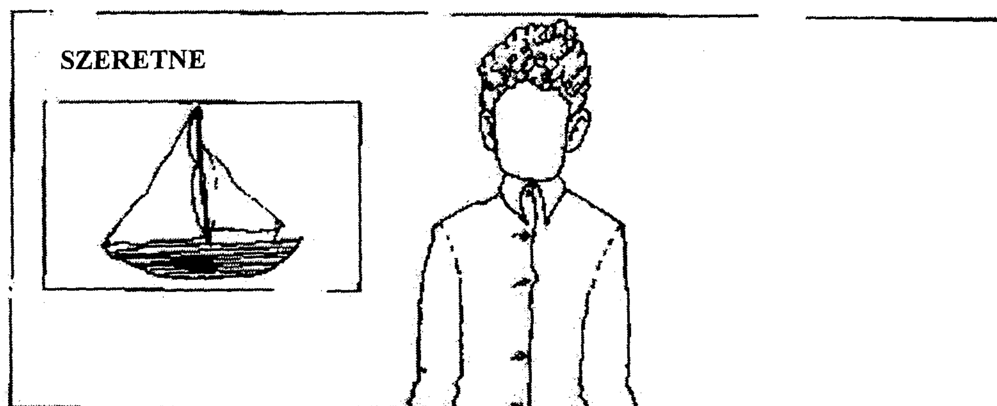
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Gyuri, amikor Luca vesz neki egy zacskó édességet?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

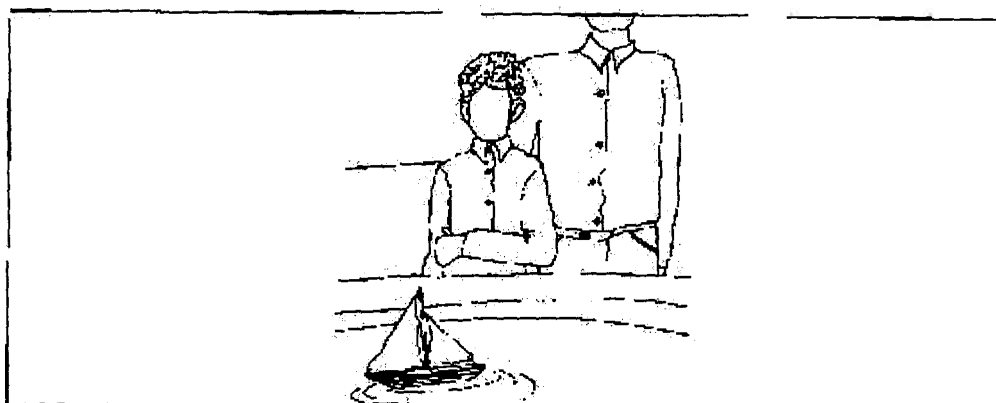

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Laci. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Laci.
Vágy, 6A: Laci szeretne játszani a vitorlásával.

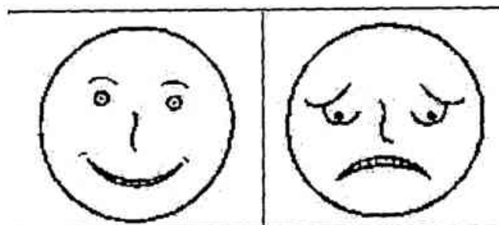
Kimenetel, 6A: Lacinak azt mondja az apukája: „Gyerünk, játsszunk a vitorlással!"

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Laci?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Laci

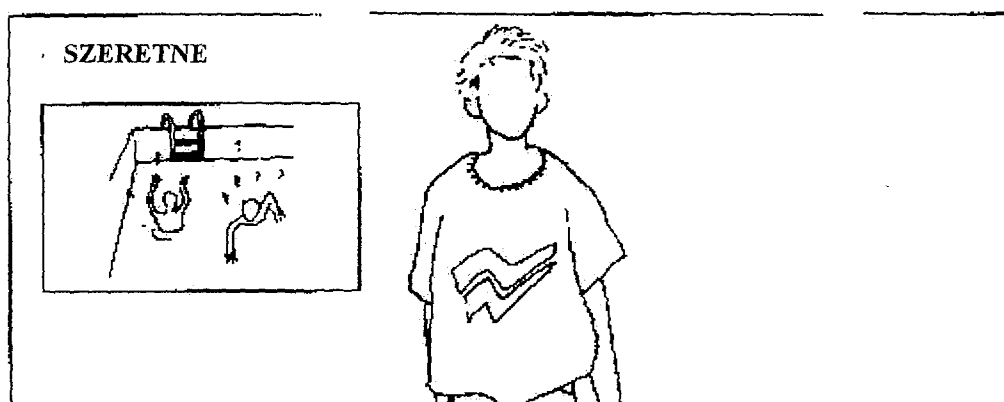
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Laci, amikor az apukája azt mondja neki: „Gyerünk, játsszunk a vitorlással!"?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

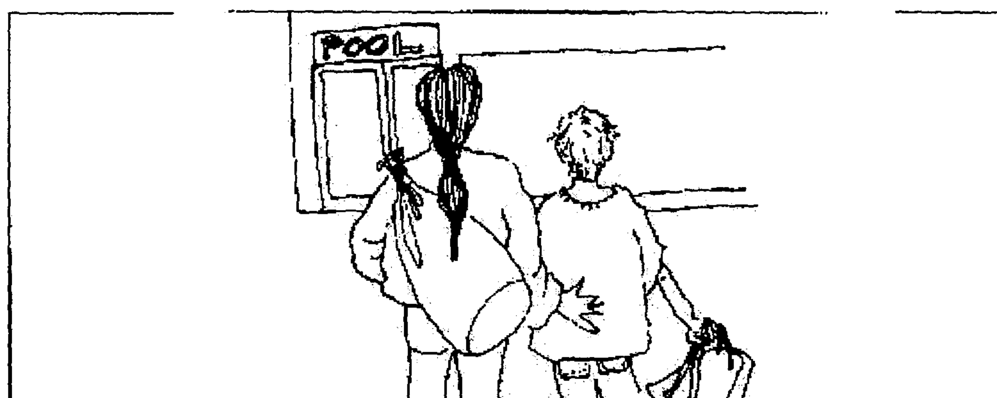

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy <u>mondja el</u>, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy <u>mutasson rá</u> valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Balázs. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Balázs.
Vágy, 7A: Balázs szeretne elmenni az uszodába.

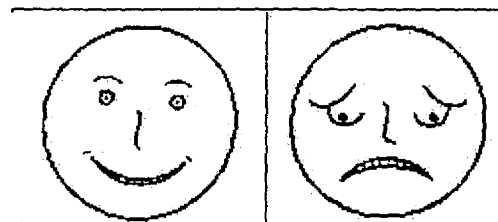
Kimenetel, 7A: Balázst a nővére elviszi az uszodába.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Balázs?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Balázs

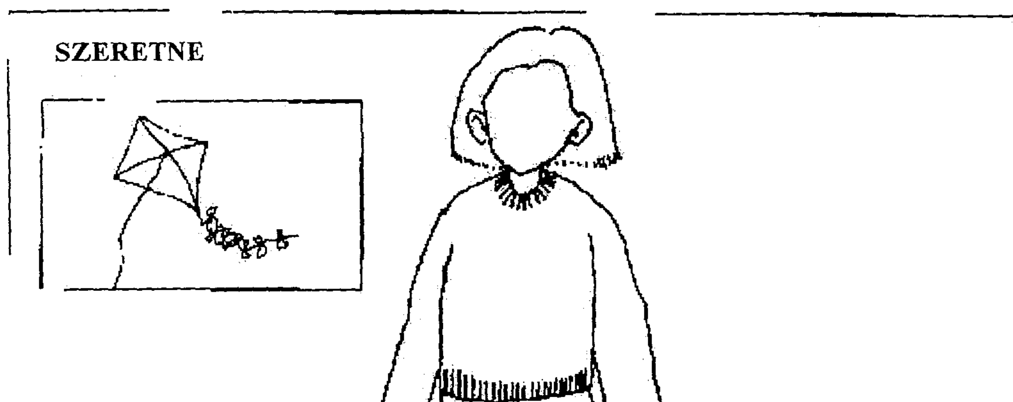
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Balázs, amikor a nővére elviszi az uszodába?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

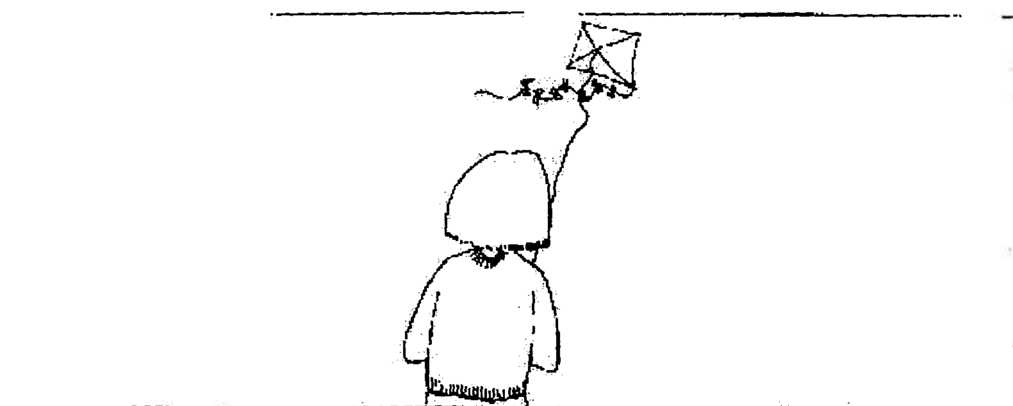

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Juli. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Gizi.
Vágy, 8A: Gizi szeretne sárkányt reptetni.

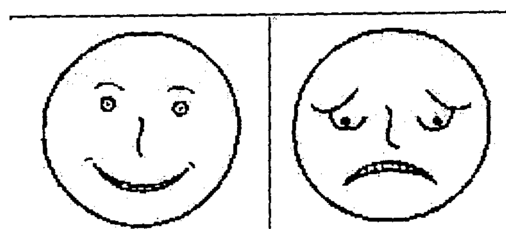
Kimenetel, 8A: Berta odaadja Gizinek a sárkányát, hogy reptesse.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Gizi?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Juli

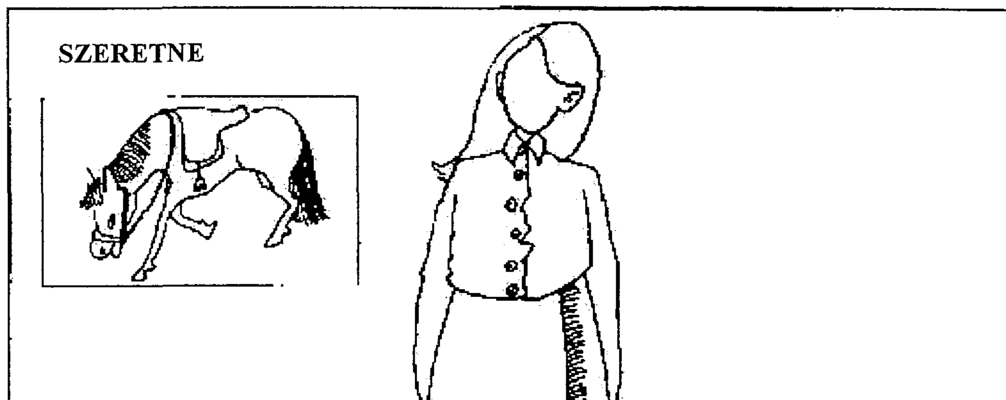
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Gizi, amikor Berta odaadja neki a sárkányát, hogy reptesse?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

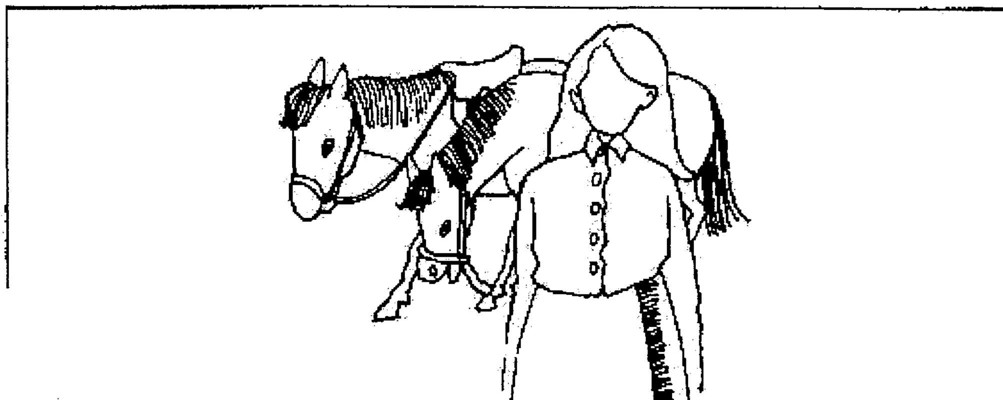

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Emma. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Emma.
Vágy, 9A: Emma szeretne elmenni lovagolni.

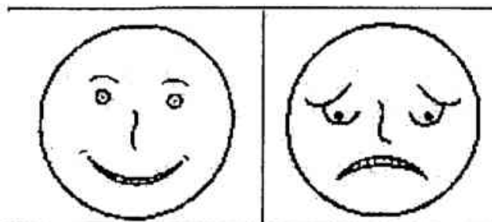
Kimenetel, 9A: Az anyukája elviszi Emmát egy lovaglóiskolába.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Emma?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Emma

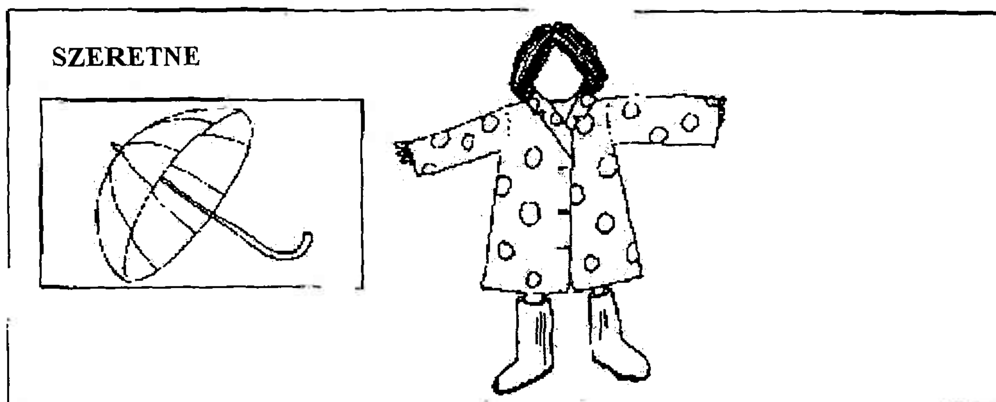
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Emma, amikor az anyukája elviszi őt egy lovaglóiskolába?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Patti. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Patti.
Vágy, 10A: Patti szeretne magának egy esernyőt.

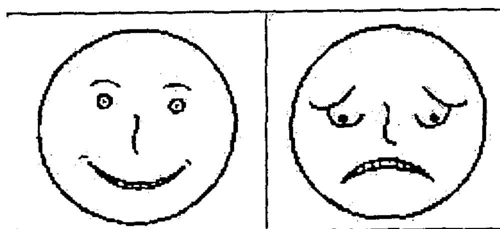
Kimenetel, 10A: Pattinak az anyukája vesz egy esernyőt.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Patti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Patti

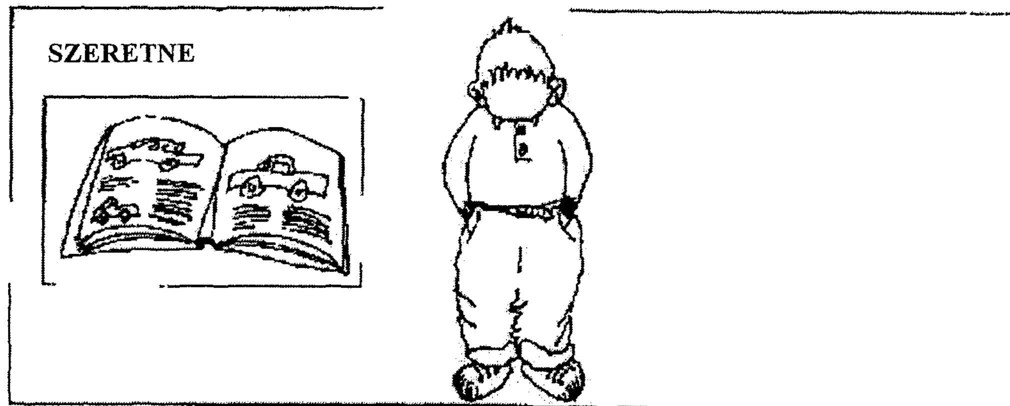
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Patti, amikor az anyukája vesz neki egy esernyőt?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

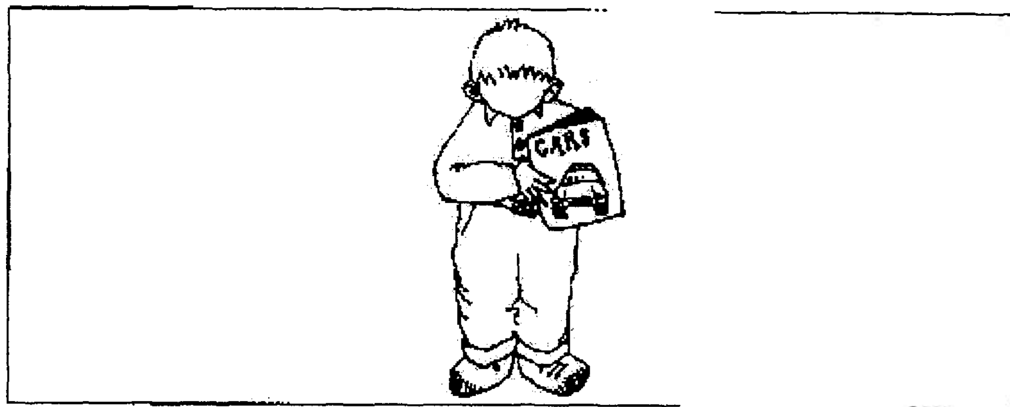

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy <u>mondja el</u>, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy <u>mutasson rá</u> valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Andor. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Andor.
Vágy, 11A: Andor szeretne egy könyvet, amiben autós képek vannak.

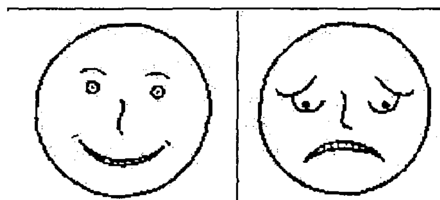
Kimenetel, 11A: Andor anyukája vett Andornak egy könyvet, amiben autós képek vannak.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Andor?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Andor

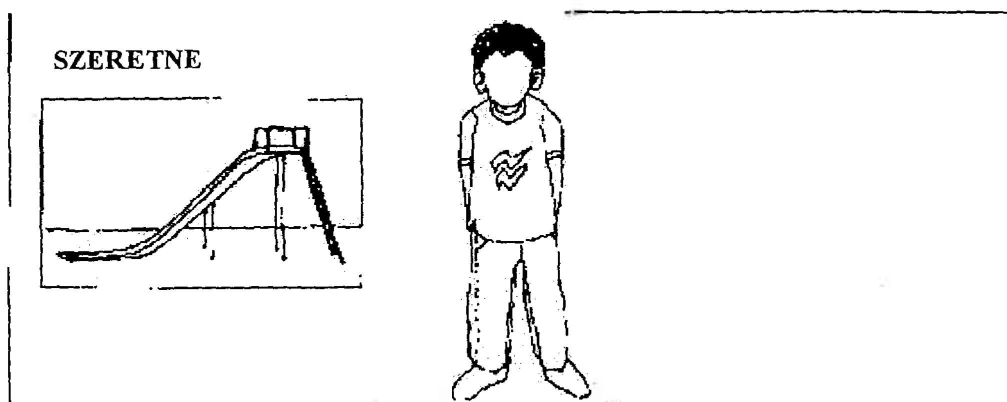
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Andor, amikor az anyukája vesz neki egy könyvet, autós képekkel?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

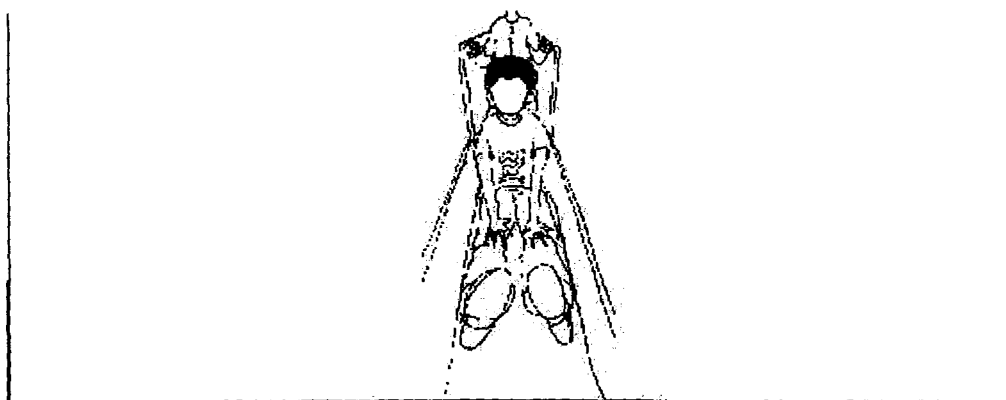

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Pali. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Pali.
Vágy, 12A: Pali szeretne lecsúszni a csúszdán.

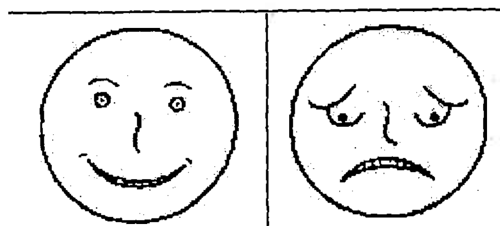
Kimenetel, 12A: Anna meglöki Palit, hogy lecsússzon a csúszdán.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Pali?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Pali

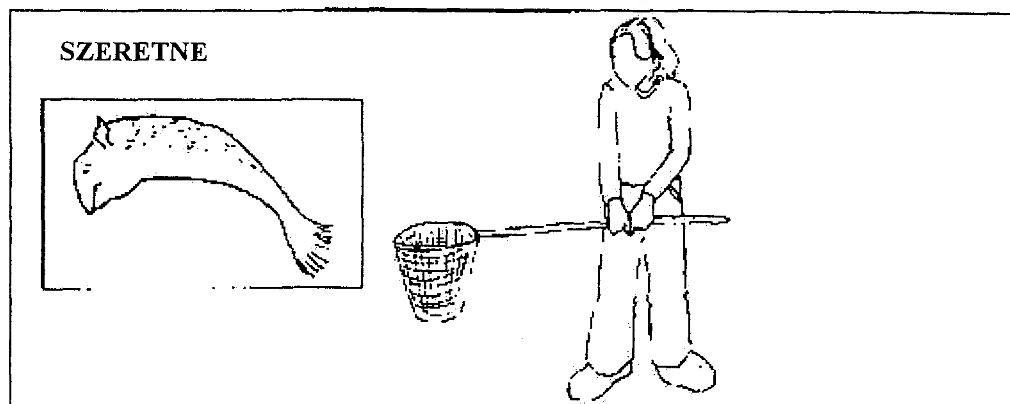
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Pali, amikor Anna meglöki, hogy lecsússzon a csúszdán?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

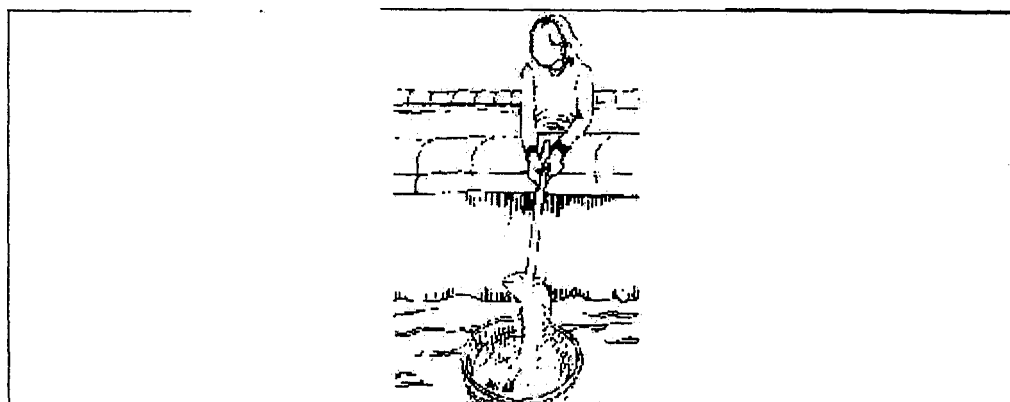

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Kati. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Kati.
Vágy, 13A: Kati szeretne kifogni egy halat.

Kimenetel, 13A: Kati kifogott egy nagy halat a tengerből.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Kati?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Kati

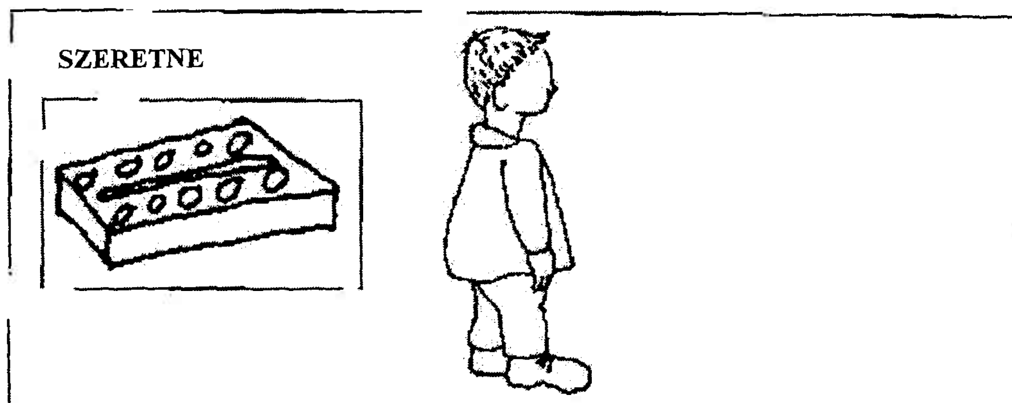
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Kati, amikor kifogja a nagy halat a tengerből?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

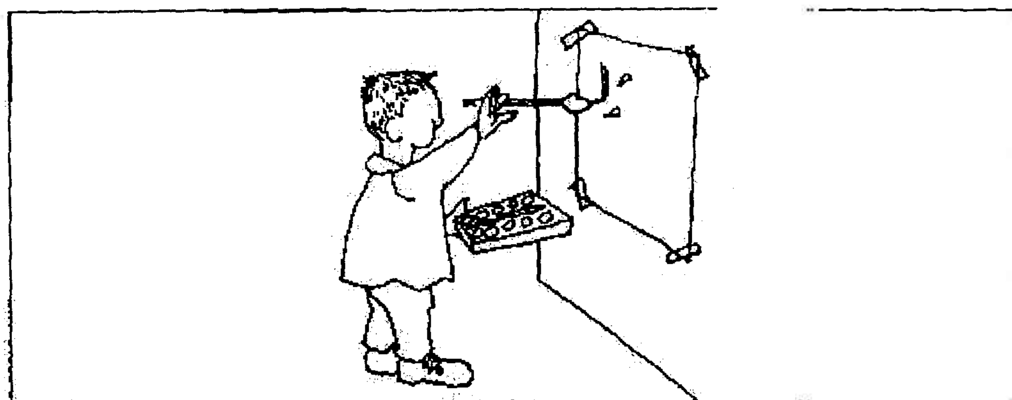

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Samu. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Samu.
Vágy, 14A: Samu festékeket szeretne.

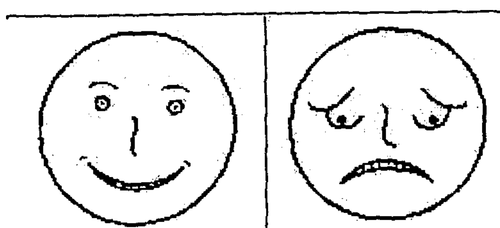
Kimenetel, 14A: Samu kapott az anyukájától egy festékkészletet.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Samu?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Samu.

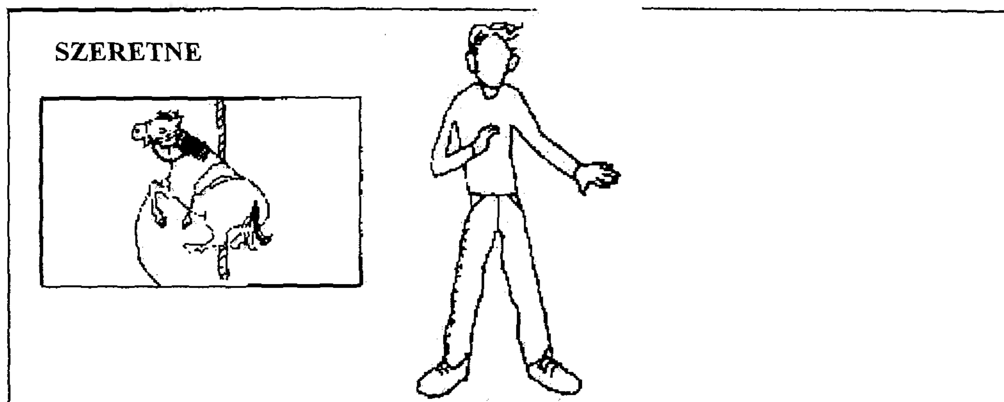
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Samu, amikor az anyukájától kap egy festékkészletet?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Vili. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Vili.
Vágy, 15A: Vili nagyon szeretne felülni a körhintára.

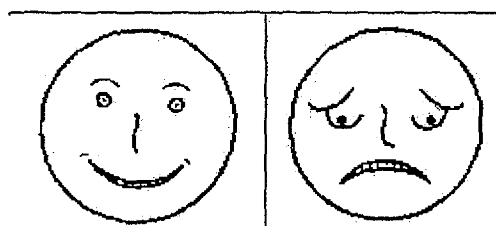
Kimenetel, 15A: Vili fent ül a körhintán, és körbe-körbe megy a lóval.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Vili?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Vili

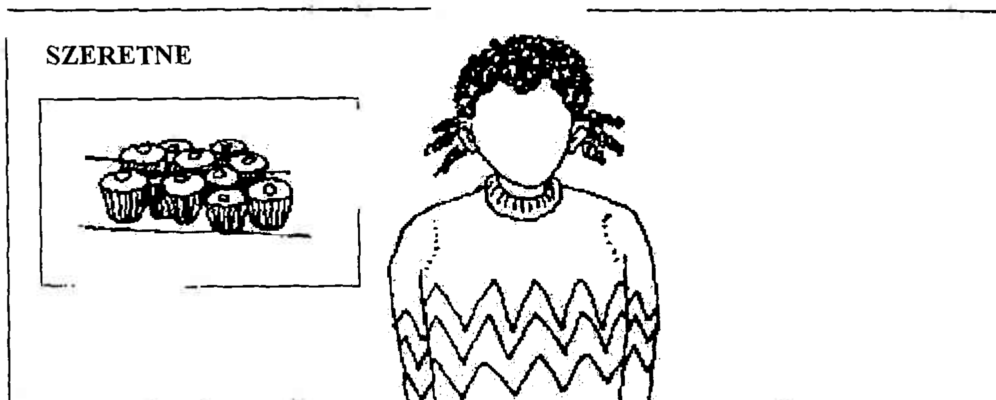
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Vili, amikor fent ül a körhintán, és körbe-körbe megy a lóval?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

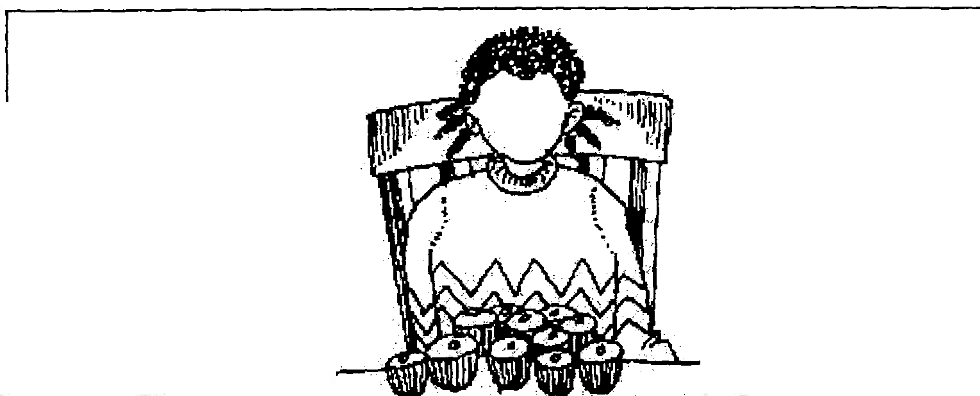

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Juli. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Juli.
Vágy, 16A: Juli sütit szeretne enni uzsonnára.

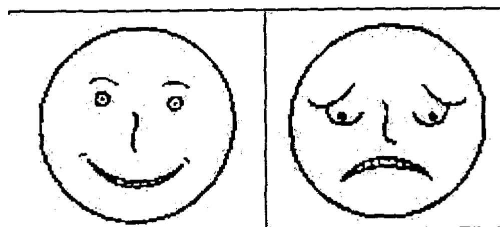
Kimenetel, 16A: Juli az apukájától sütit kap uzsonnára.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Juli?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Juli

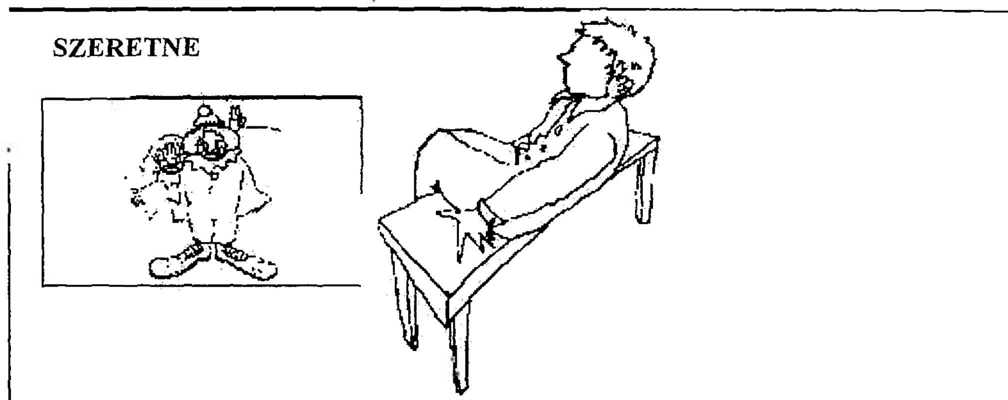
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Juli, amikor az apukájától sütit kap uzsonnára?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Tamás. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tamás.
Vágy, 17A: Tamás szeretne cirkuszba menni, és bohócokat látni.

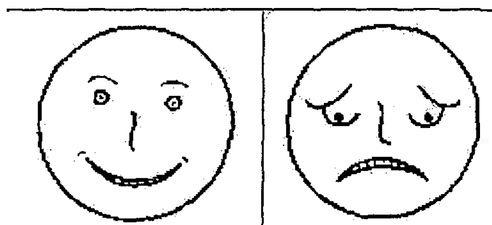
Kimenetel, 17A: Tamás bohócokat néz a cirkuszban.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tamás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tamás

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Tamás, amikor ott ül a cirkuszban, és nézi a bohócokat?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

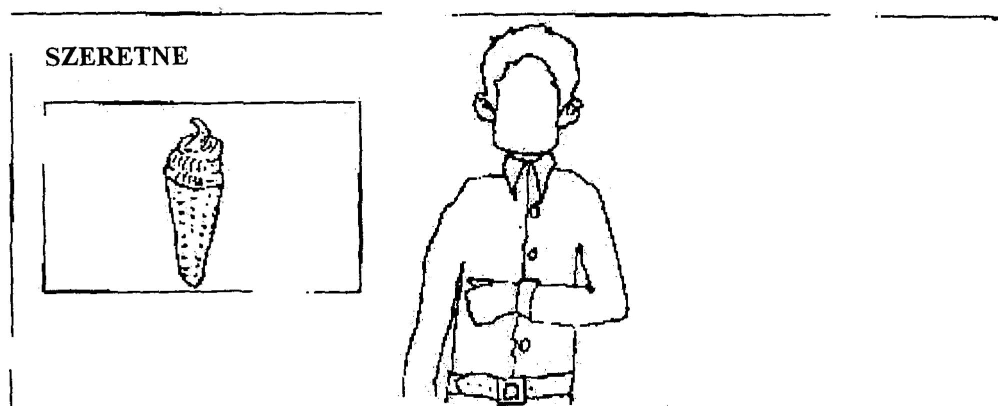
Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

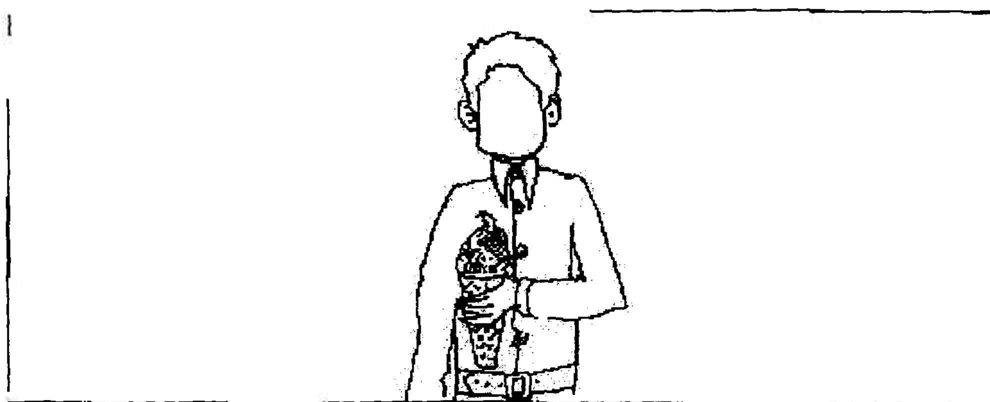
Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Albert. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Albert.

Vágy, 18A: Albert nagyon szeretne egy csokis fagyit.

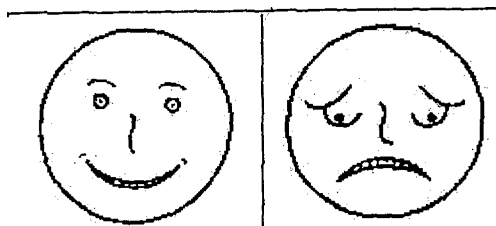
Kimenetel, 18A: Albertnek vesz az apukája egy csokis fagyit.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Albert?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Albert

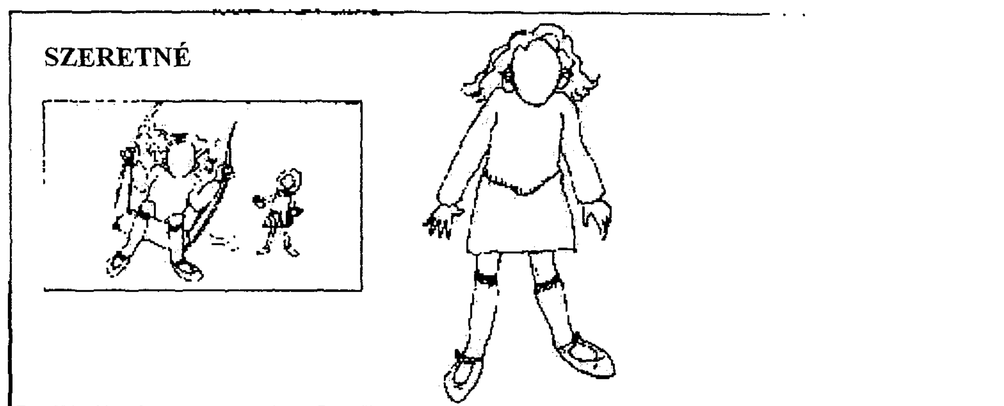
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Albert, amikor az apukája vesz neki egy csokis fagyit?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

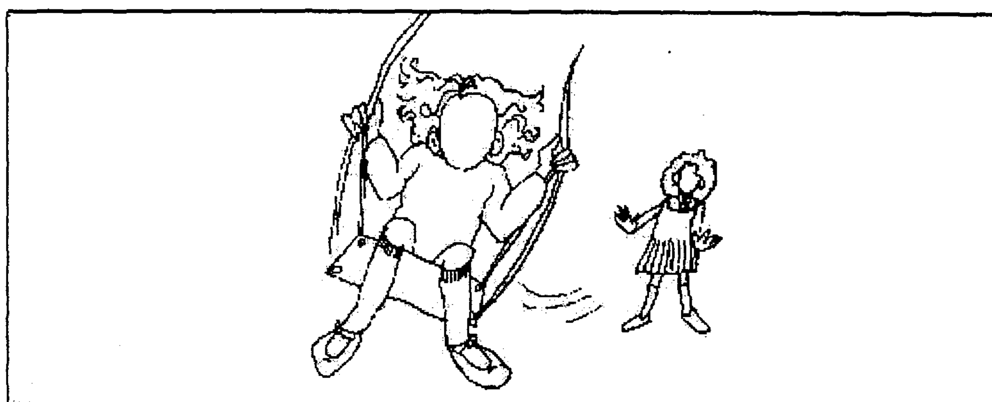

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Zsanett. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Zsanett.
Vágy, 19A: Zsanett azt szeretné, ha Erzsi lökné őt a hintán.

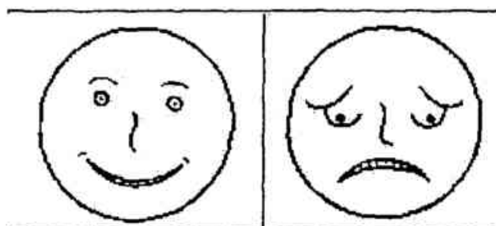
Kimenetel, 19A: Erzsi löki Zsanettet a hintán.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Zsanett?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Zsanett

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Zsanett, amikor Erzsi löki őt a hintán?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

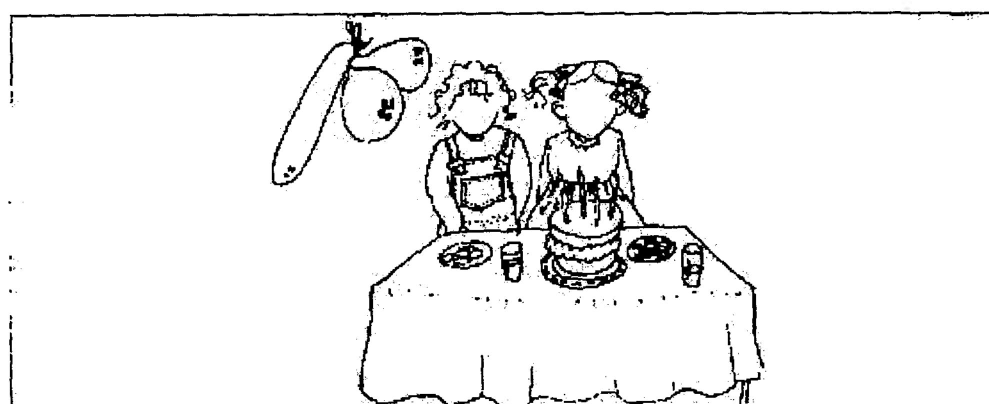
Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy <u>mondja el</u>, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy <u>mutasson rá</u> valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Janka. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Janka.

Vágy, 20A: Janka azt szeretné, ha Nándi elmenne vele a szülinapi buliba.

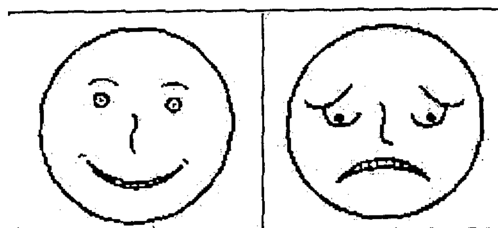
Kimenetel, 20A: Janka és Nándi együtt mennek el a szülinapi buliba.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Janka?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Janka

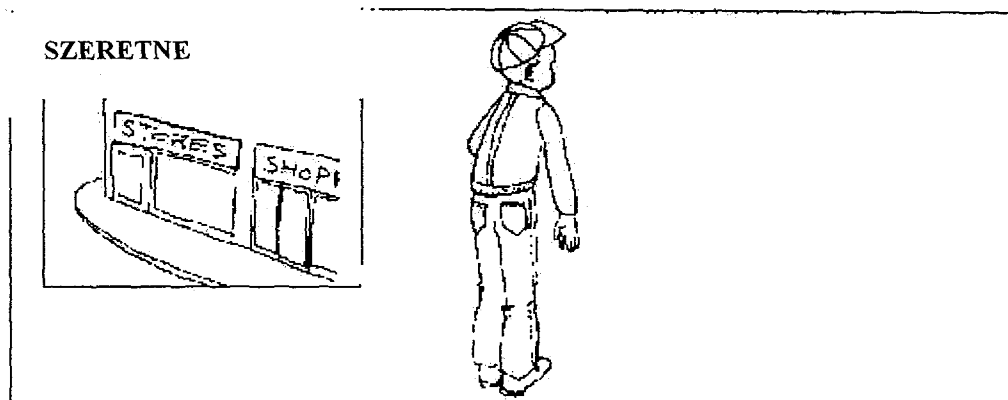
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Janka, amikor együtt mennek el Nándival a szülinapi buliba?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

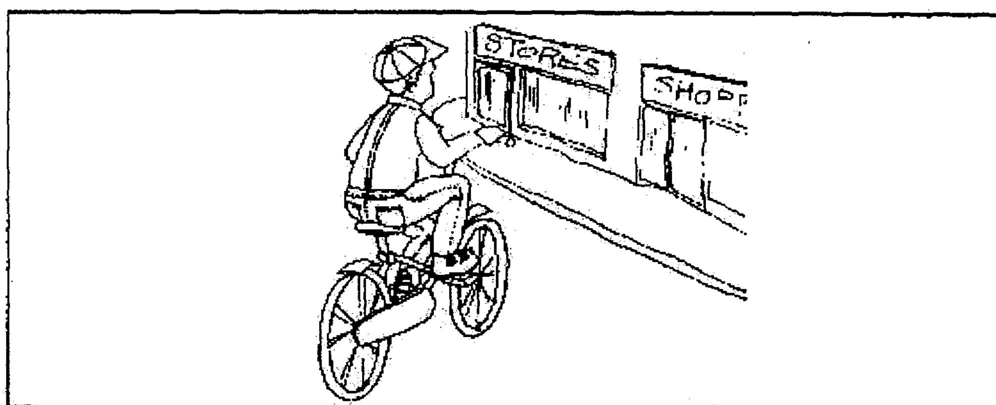

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Dominik. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Dominik.
Vágy, 21A: Dominik nagyon szeretne elbiciklizni a vásárlóutcába.

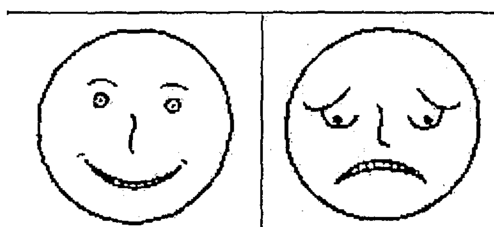
Kimenetel, 21A: Dominikot megkéri az anyukája, hogy biciklizzen el a vásárlóutcába.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Dominik?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Dominik

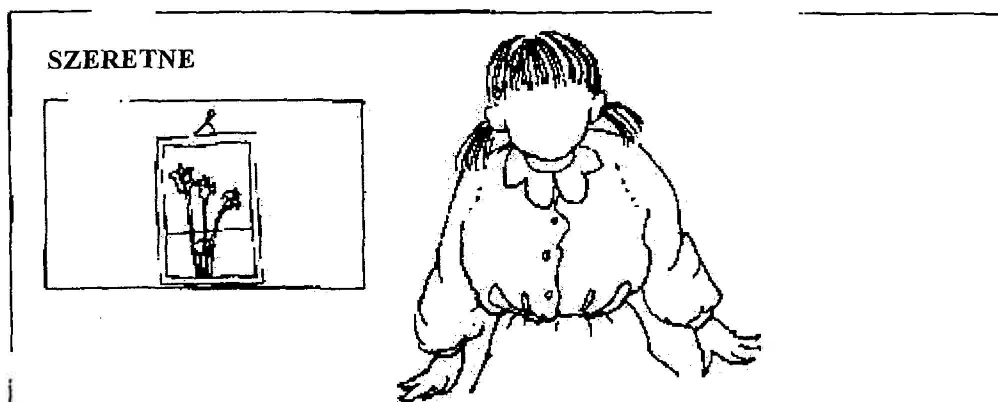
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Dominik, amikor az anyukája megkéri, biciklizzen el a vásárlóutcába?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

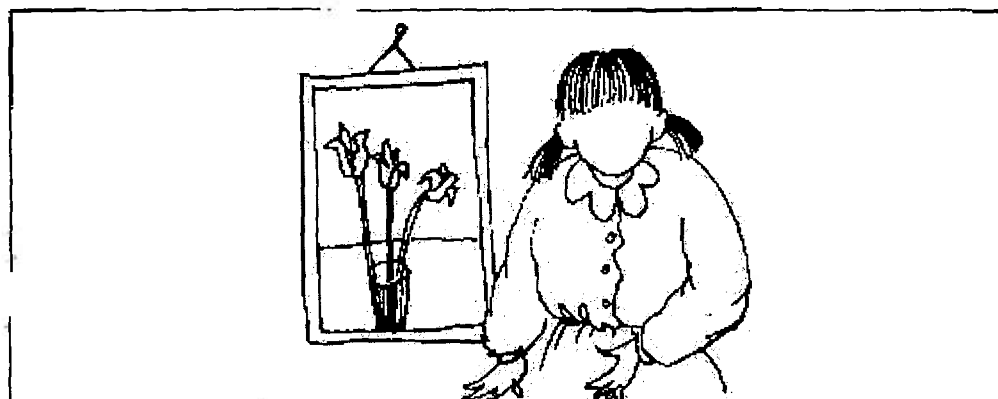

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Tina. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tina.
Vágy, 22A: Tina szeretne egy képet, amin virágok vannak.

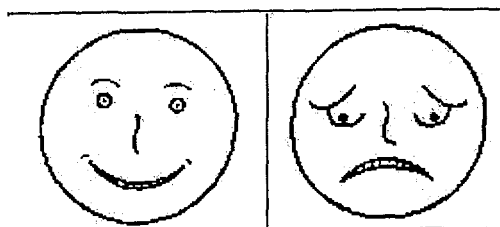
Kimenetel, 22A: Tinának a nővére vesz egy képet, amin virágok vannak.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tina?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tina

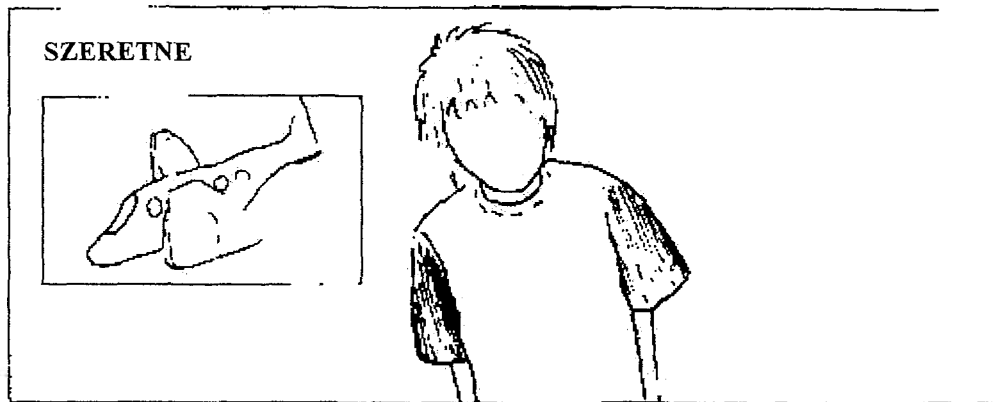
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Tina, amikor a nővére vesz neki egy képet, amin virágok vannak?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

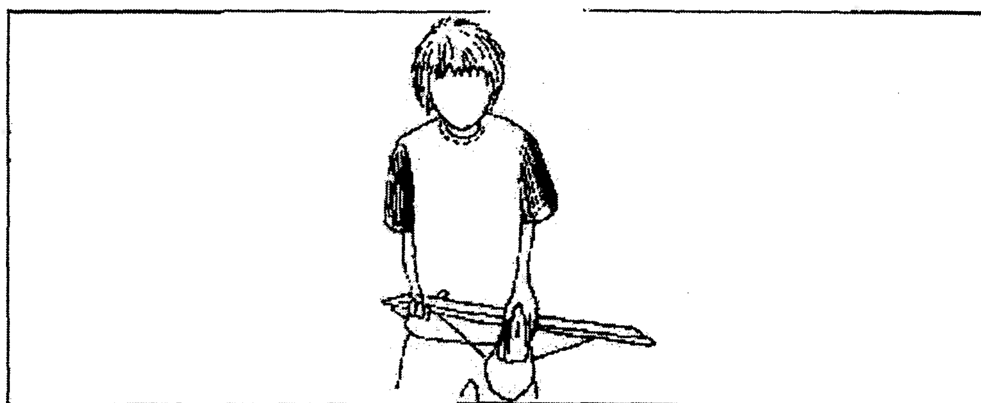

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Mátyás. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Mátyás.
Vágy, 23A: Mátyás egy játékrepülőgépet szeretne.

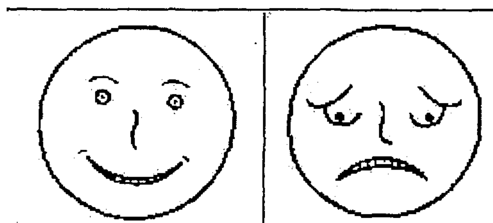
Kimenetel, 23A: Mátyás a bátyjától kap egy játékrepülőgépet.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Mátyás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Mátyás

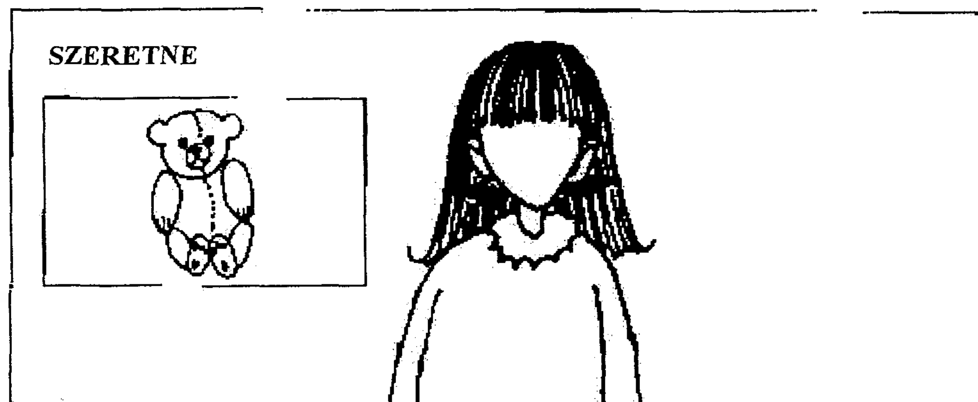
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Mátyás, amikor a bátyjától kap egy repülőgépet?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

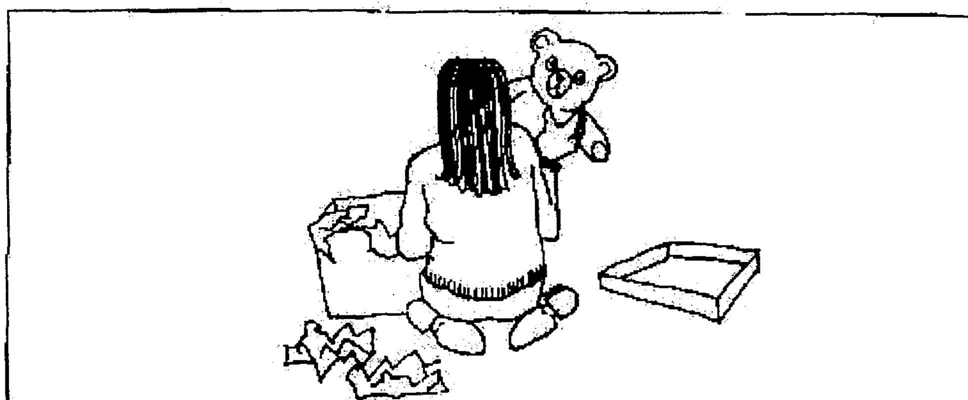

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Betti. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Betti.
Vágy, 24A: Betti nagyon szeretne egy játékmackót a születésnapjára.

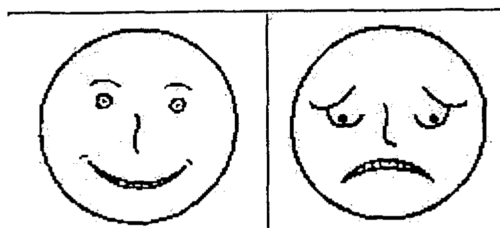
Kimenetel, 24A: Betti nagymamája egy játékmackót ad Bettinek a születésnapjára.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Betti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Betti

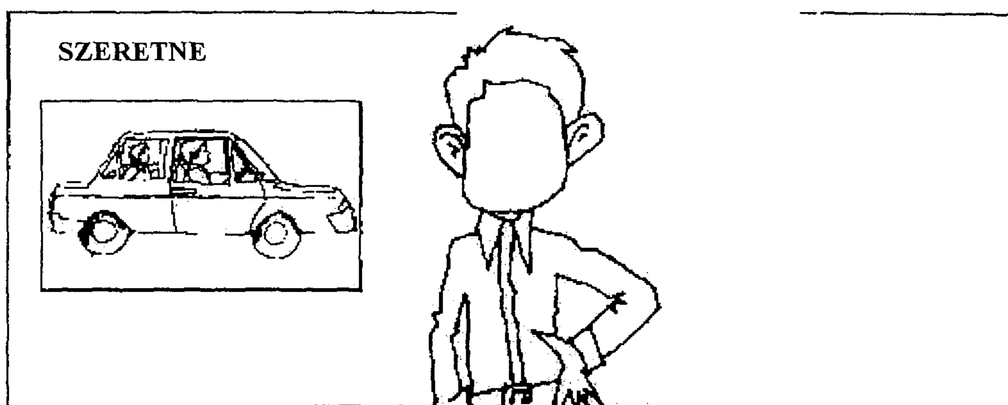
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Betti, amikor nagymamája egy játékmackót ad Bettinek a születésnapjára?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

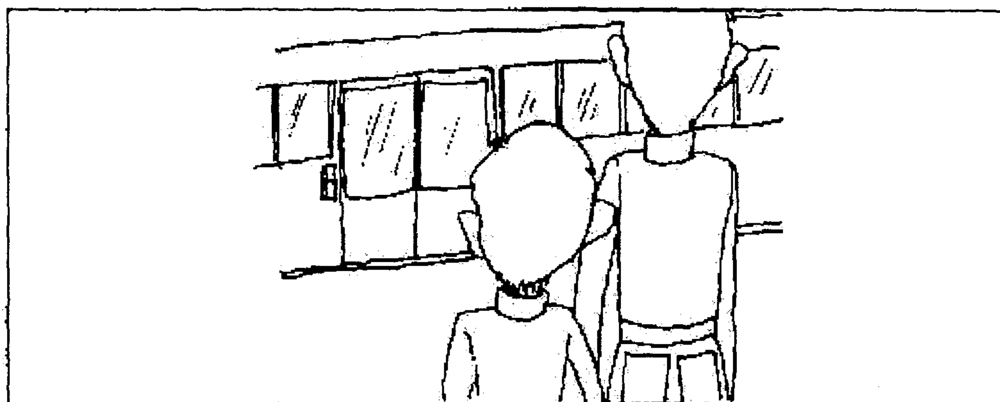

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Erik. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Erik.
Vágy, 1B: Erik nagyon szeretne autóval utazni.

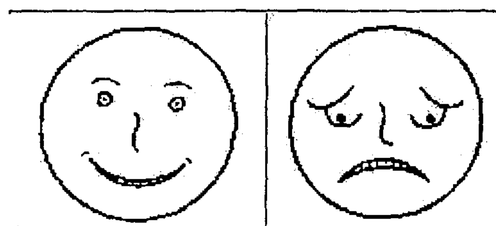
Kimenetel, 1B: Erik és az apukája vonattal utaznak.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Erik?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Erik

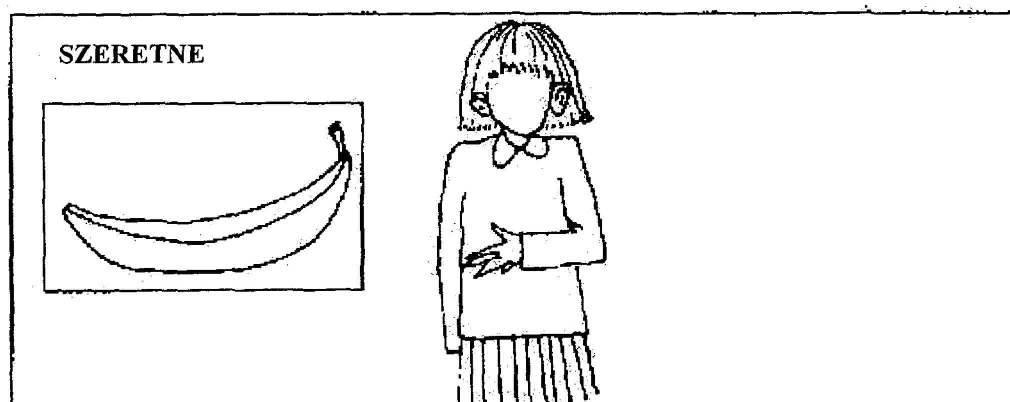
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Erik, amikor az apukájával a vonaton utazik?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

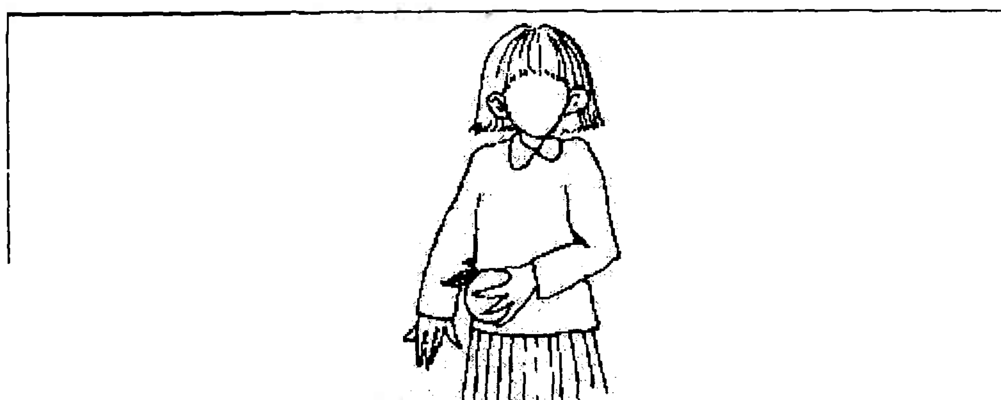

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy <u>mondja el</u>, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy <u>mutasson rá</u> valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Tünde. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tünde.
Vágy, 2B: Tünde szeretne egy banánt.

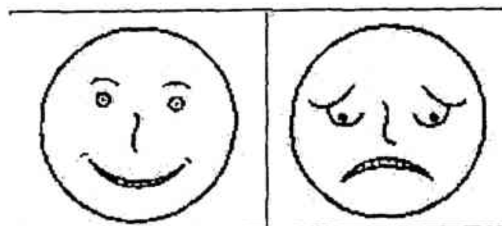
Kimenetel, 2B: Tünde az anyukájától egy almát kap ebéd után.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Tünde?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tünde

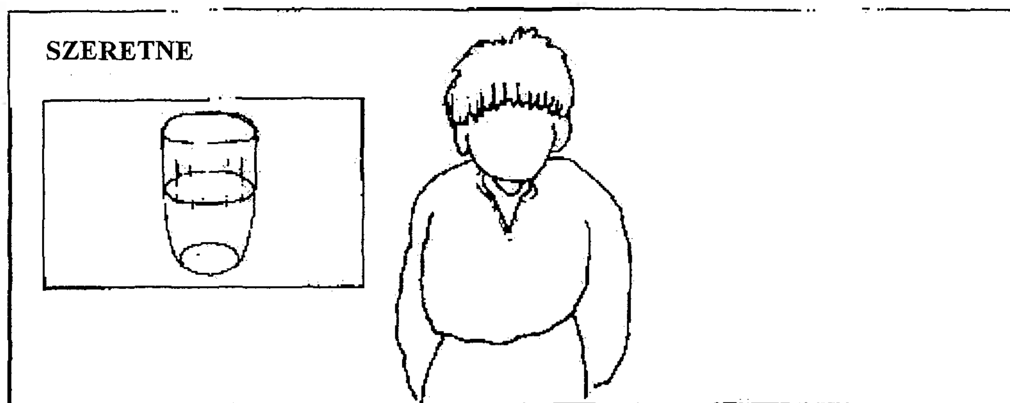
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Tünde, amikor az anyukájától egy almát kap ebéd után?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

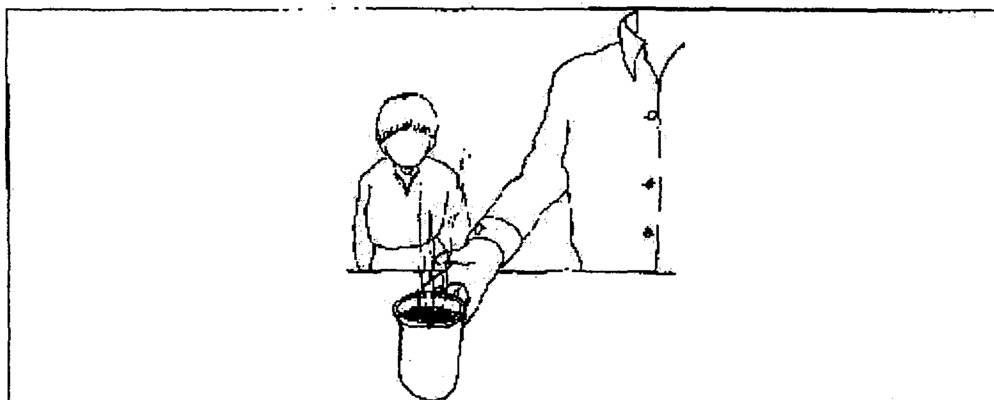

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Tóbiás. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tóbiás.
Vágy, 3B: Tóbiás narancslevet szeretne inni.

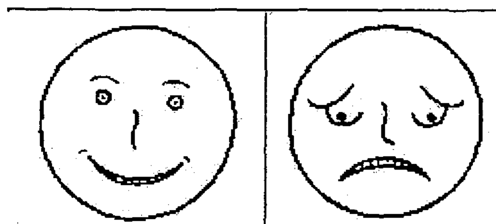
Kimenetel, 3B: Lefekvés előtt az apukája forró kakaót készít Tóbiásnak.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tóbiás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tóbiás

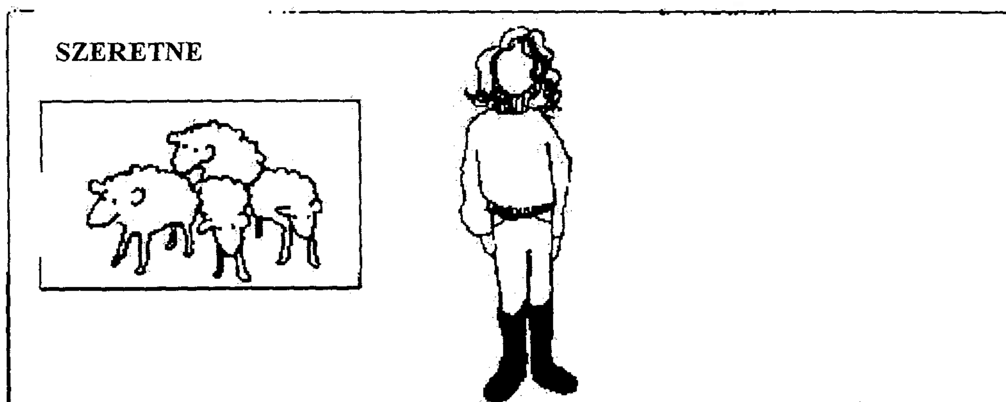
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Tóbiás, amikor az apukája forró csokoládét készít neki?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

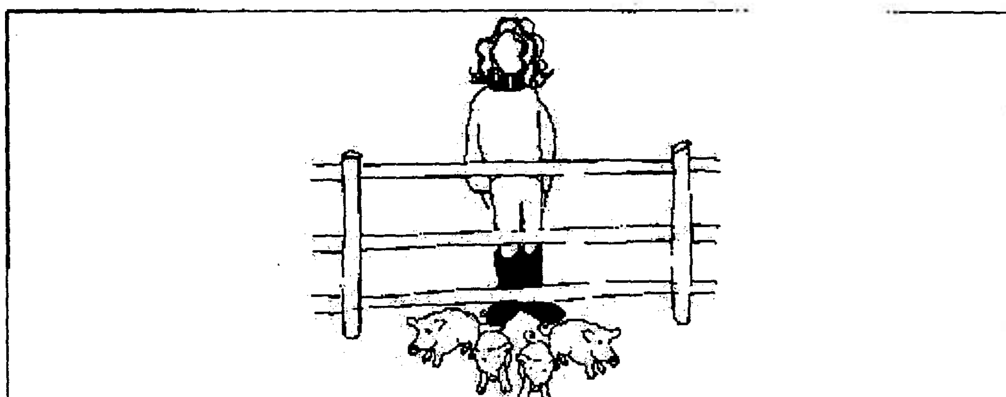

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy <u>mondja el</u>, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy <u>mutasson rá</u> valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Klári. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Klári.
Vágy, 4B: Klári bárányokat szeretne látni.

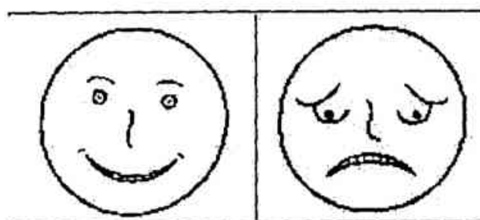
Kimenetel, 4B: Klárit az anyukája elviszi, hogy láthasson malacokat.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Klári?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Klári

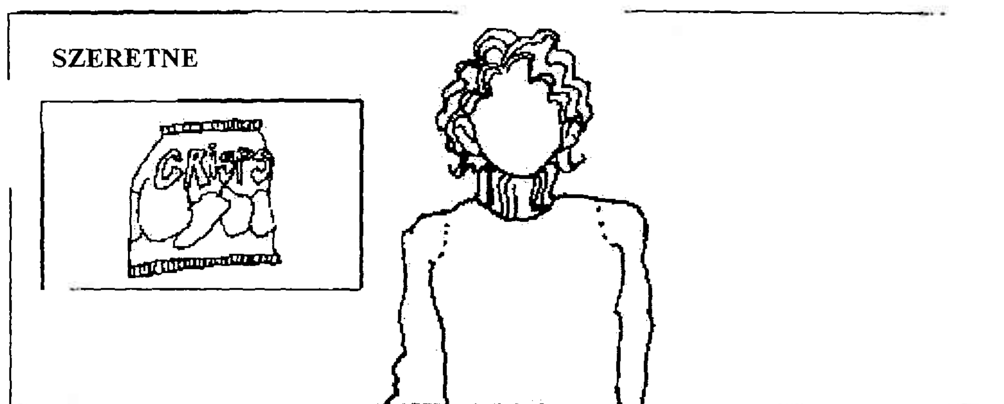
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Klári, amikor az anyukája elviszi őt malacokat nézni?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Gyuri. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Gyuri.
Vágy, 5B: Gyuri nagyon szeretne egy kis csipszet.

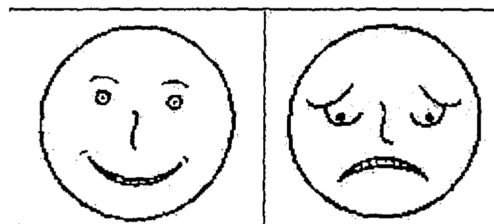
Kimenetel, 5B: Luca hoz Gyurinak egy zacskó édességet.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Gyuri?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Gyuri

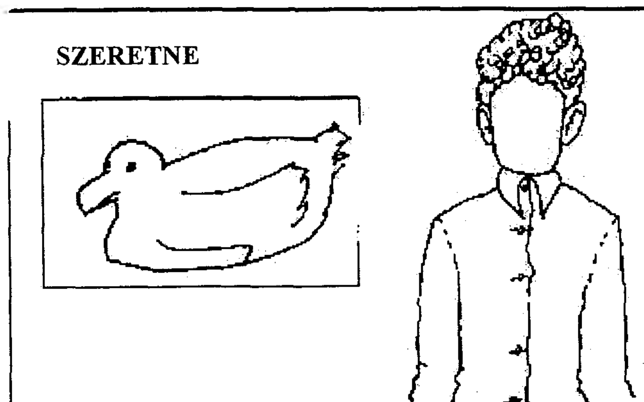
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Gyuri, amikor Luca hoz neki egy zacskó édességet?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

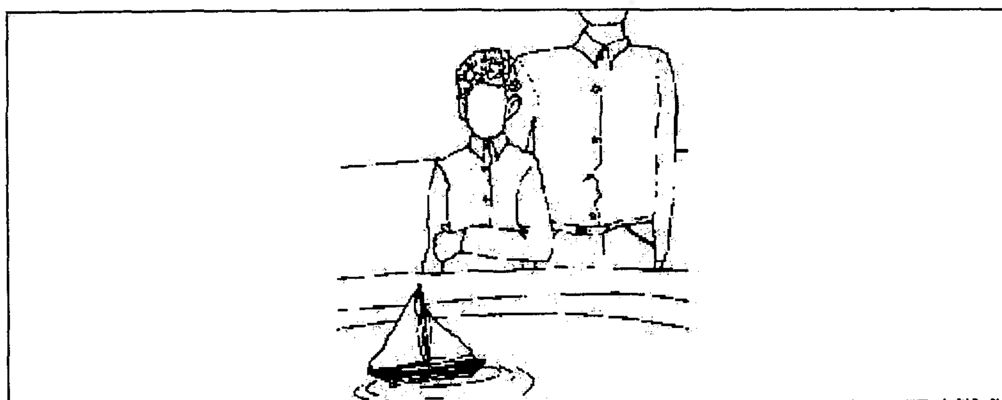

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Laci. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Laci.
Vágy, 6B: Laci szeretné a kacsákat etetni.

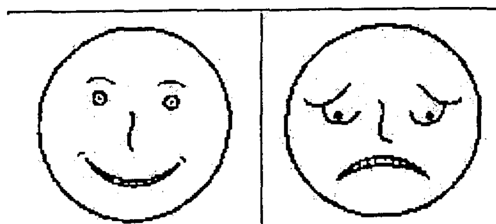
Kimenetel, 6B: Az apukája azt mondja Lacinak: „Gyerünk, menjünk játszani a hajóval!"

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Laci?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Laci

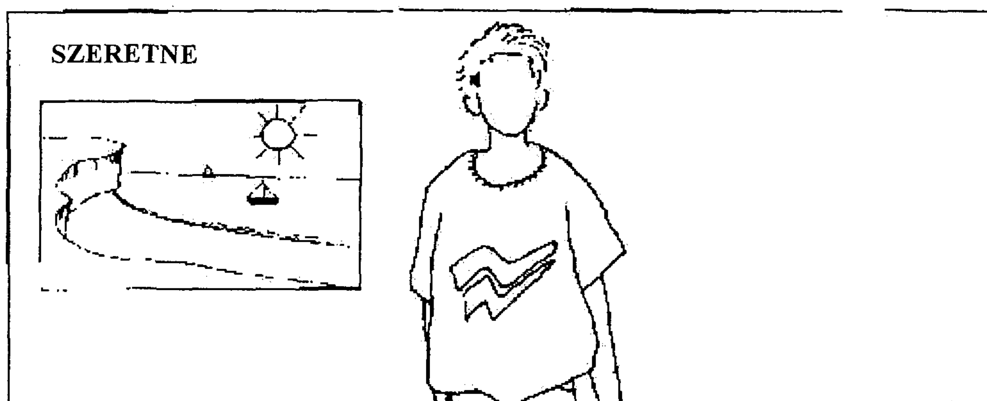
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Laci, amikor az apukája azt mondja „Gyerünk, menjünk játszani a hajóval!"
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

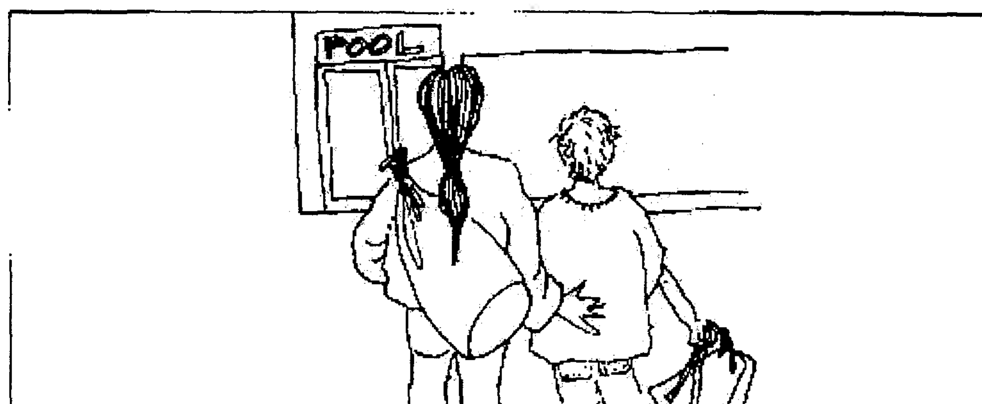

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Balázs. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Balázs.
Vágy, 7B: Balázs nagyon szeretne elmenni a tengerpartra.

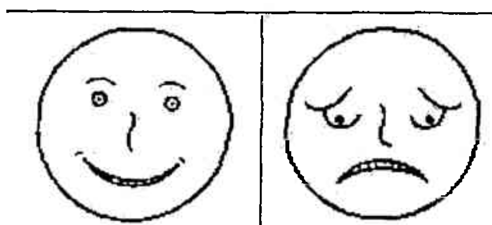
Kimenetel, 7B: Balázst a nővére az uszodába viszi el.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Balázs?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Balázs

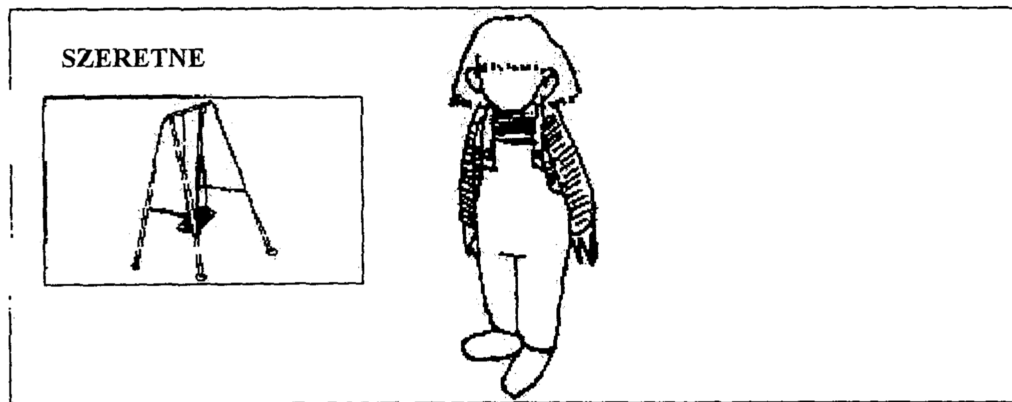
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Balázs, amikor a nővére az uszodába viszi el?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

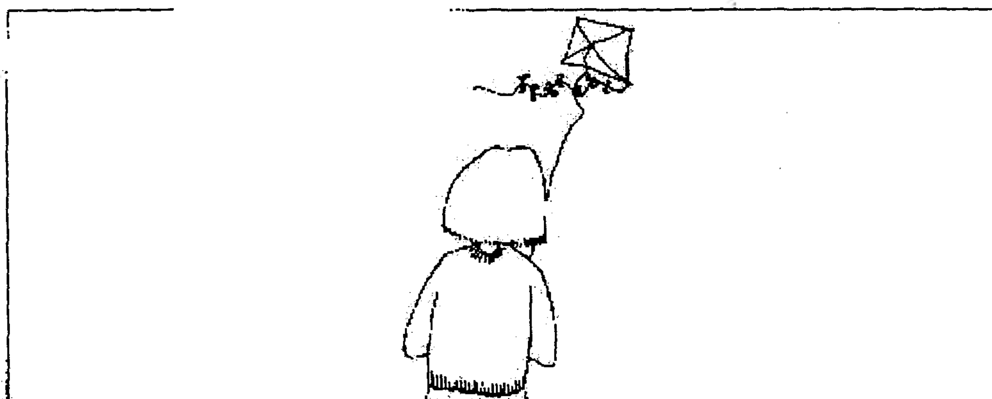

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Gizi. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Gizi.
Vágy, 8B: Gizi nagyon szeretne hintázni.

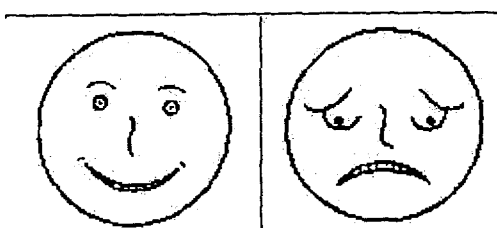
Kimenetel, 8B: Berta odaadja a sárkányát Gizinek, hogy röptethesse.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Gizi?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Gizi

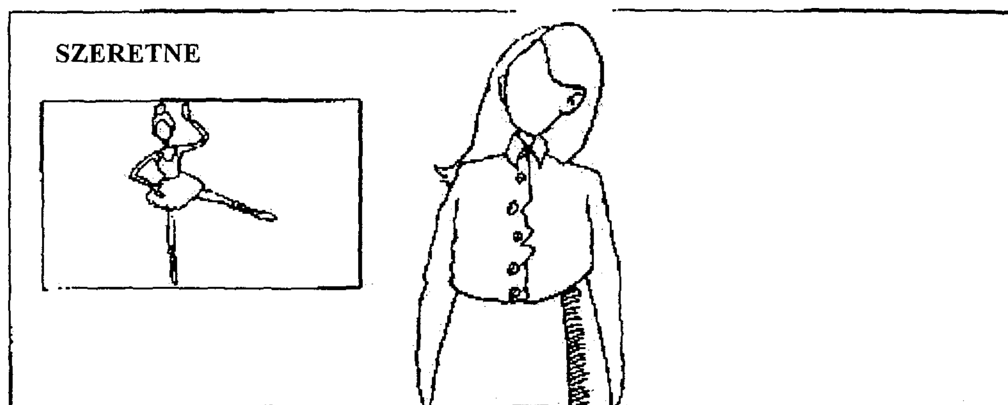
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Gizi, amikor Berta odaadja neki a sárkányát, hogy röptethesse?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

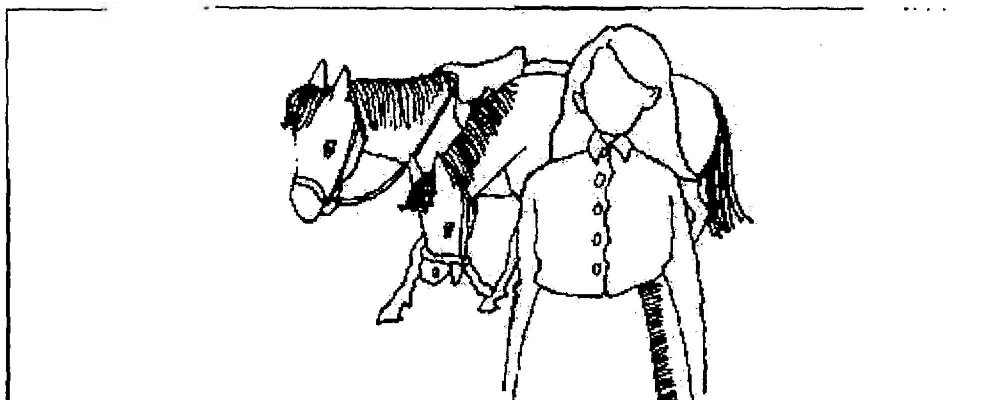

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy <u>mondja el</u>, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy <u>mutasson rá</u> valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Emma. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Emma.
Vágy, 9B: Emma szeretne elmenni táncolni.

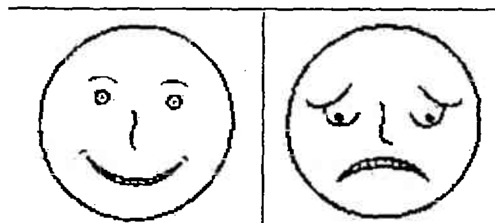
Kimenetel, 9B: Emmát az anyukája egy lovasiskolába viszi el.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Emma?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Emma

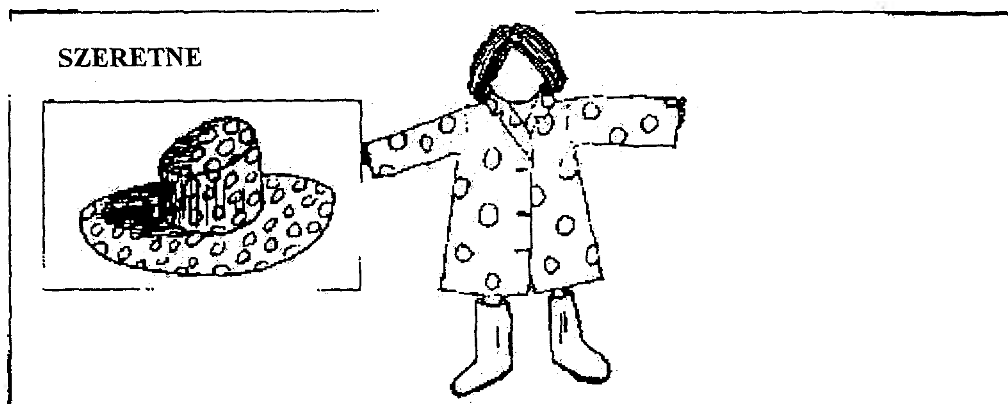
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Emma, amikor az anyukája egy lovasiskolába viszi el?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Patti. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Patti.
Vágy, 10B: Patti szeretne egy eső elleni kalapot.

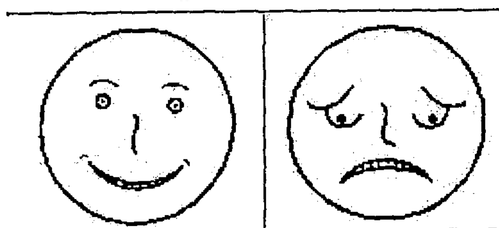
Kimenetel, 10B: Pattinak az anyukája egy esőköpenyt vesz.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Patti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Patti

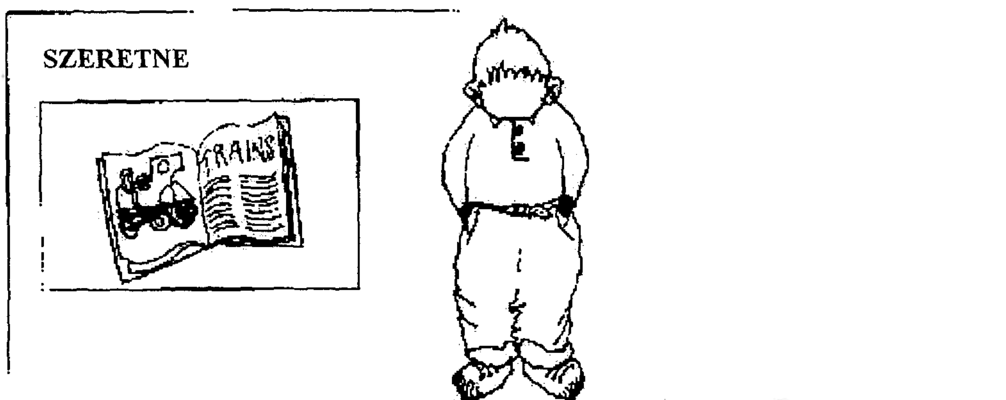
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Patti, amikor az anyukája egy esőköpenyt vesz?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

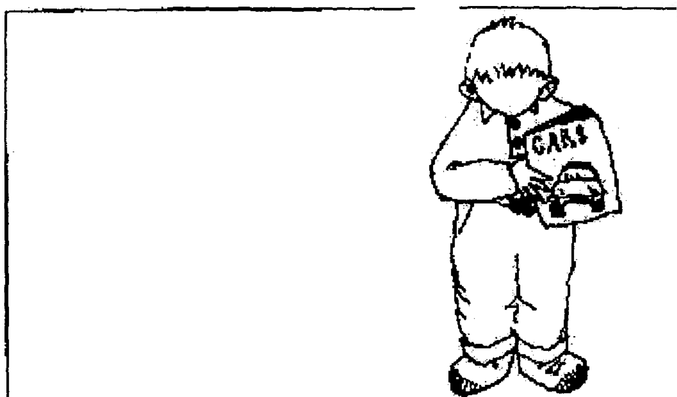

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Andor. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Andor.
Vágy, 11B: Andor szeretne egy vonatokról szóló könyvet.

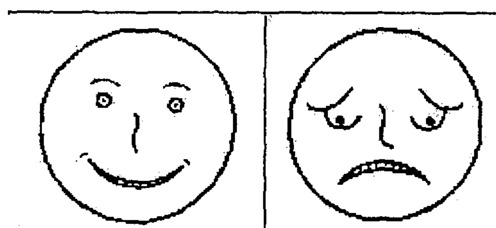
Kimenetel, 11B: Andor az anyukájától kap egy könyvet, amelyik az autókról szól.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Andor?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Andor

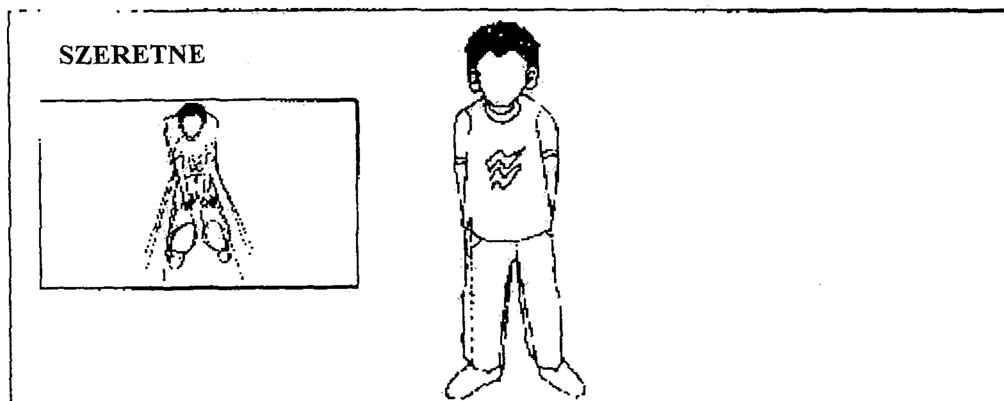
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Andor, amikor az anyukájától kap egy könyvet, amelyik az autókról szól?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

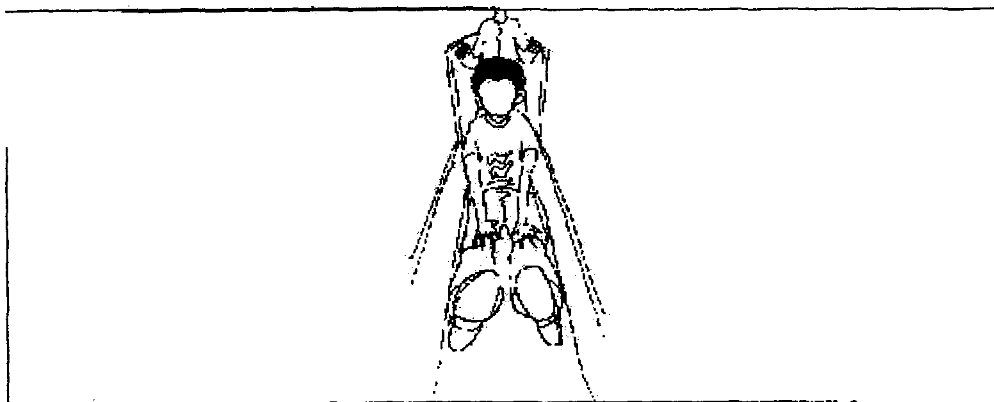

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Pali. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Pali.
Vágy, 12B: Pali fent szeretne maradni a csúszda tetején.

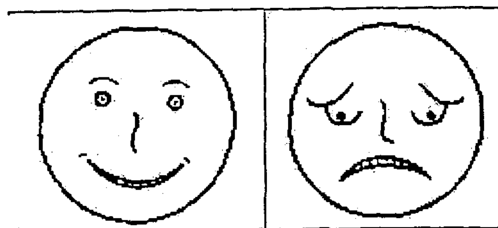
Kimenetel, 12B: Anna letolja Palit a csúszdán.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Pali?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Pali

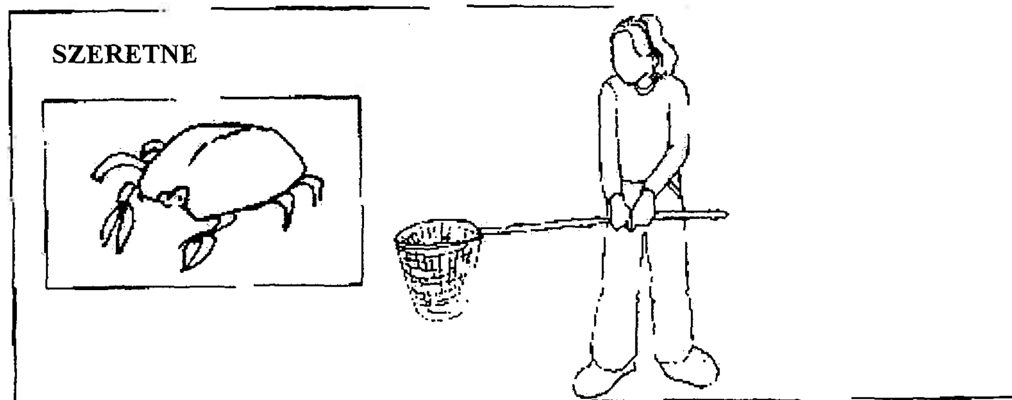
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Pali, amikor Anna letolja őt a csúszdán?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

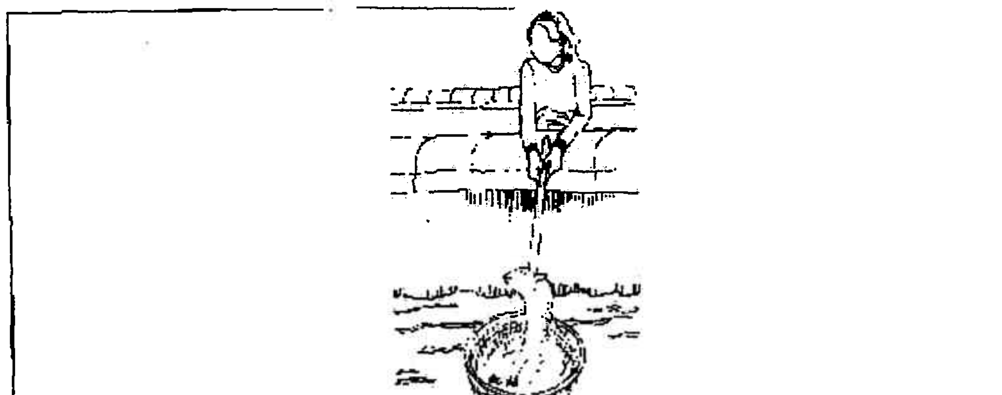

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Kati. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Kati.
Vágy, 13B: Kati nagyon szeretne megfogni egy rákot.

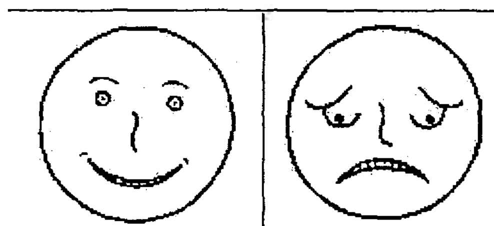
Kimenetel, 13B: Kati egy nagy halat fogott ki a tengerből.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Kati?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Kati

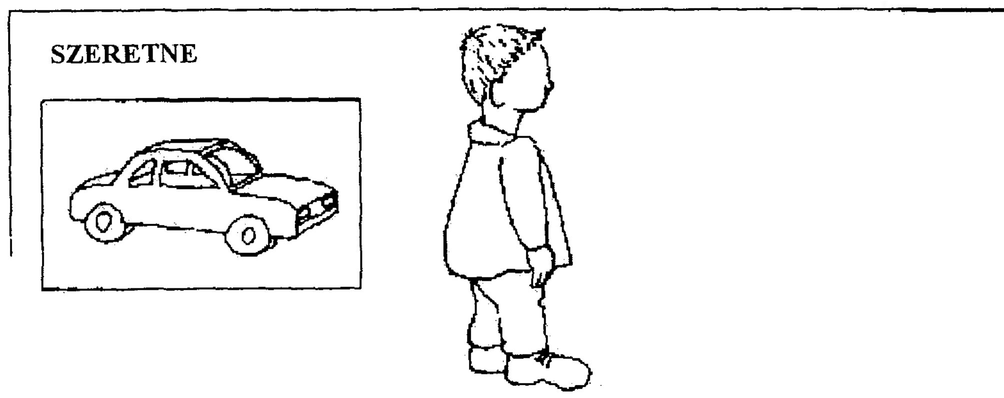
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Kati, amikor egy nagy halat fog ki a tengerből?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

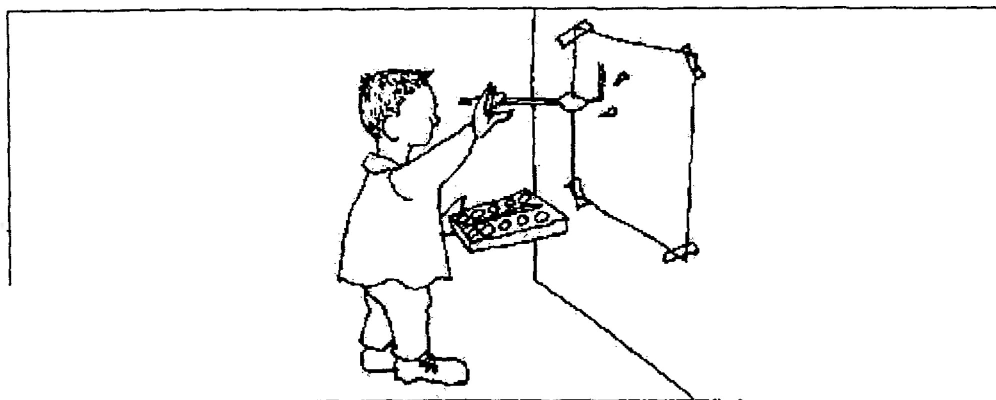

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Samu. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Samu.
Vágy, 14B: Samu egy játékautót szeretne.

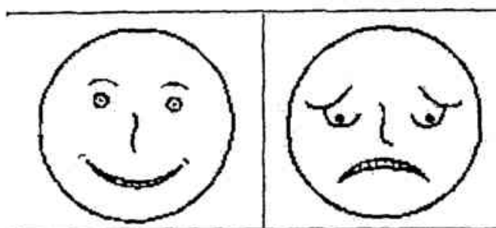
Kimenetel, 14B: Samu az anyukájától egy festékkészletet kap.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Samu?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Samu

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Samu, amikor az anyukájától egy festékkészletet kap?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

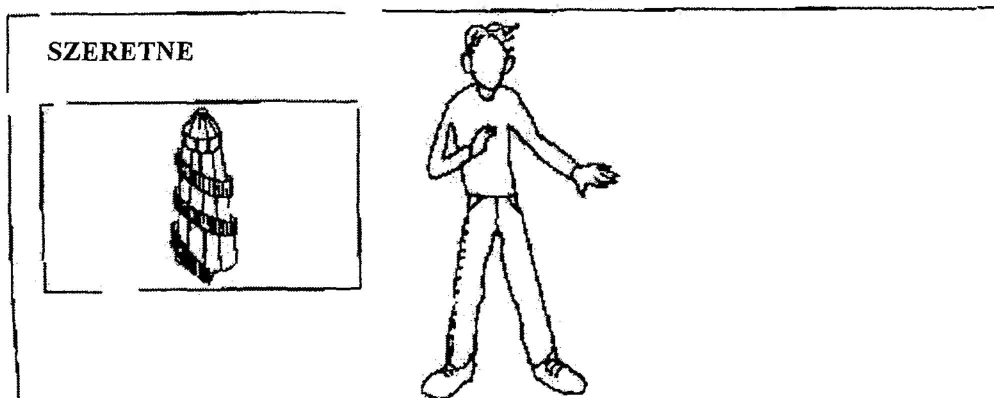
Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

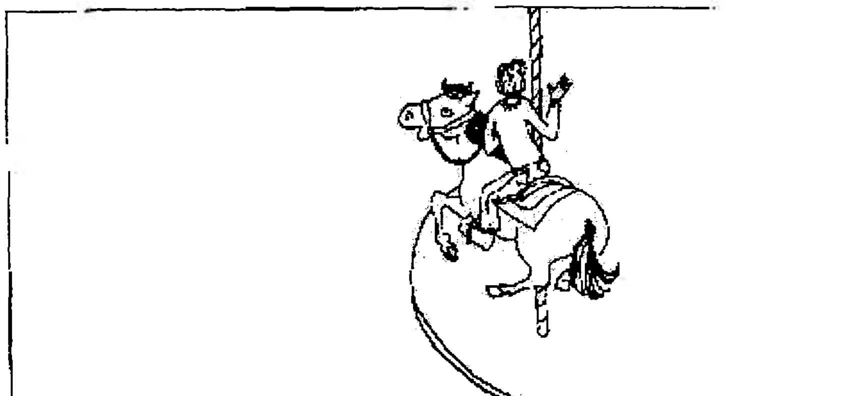
Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Vili. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Vili.

Vágy, 15B: Vili nagyon szeretne lecsúszni az óriáscsúszdán.

Kimenetel, 15B: Vili fent ül a körhintán, és körbe-körbe megy a lovon.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Vili?

prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Vili

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Vili, amikor fent ül a körhintán, és körbe-körbe megy a lovon?

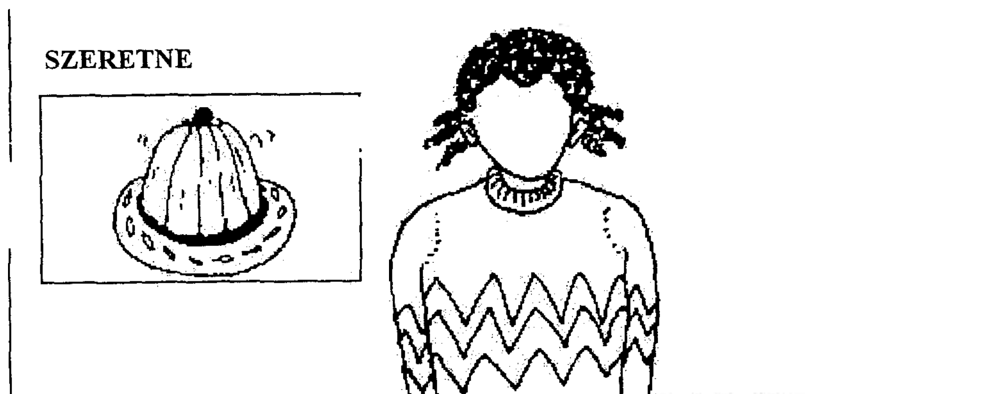
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

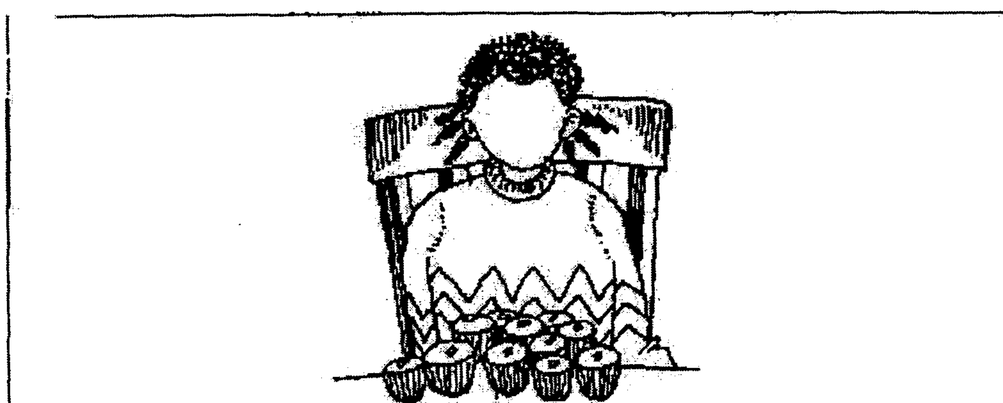

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Juli. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Juli.
Vágy, 16B: Juli pudingot szeretne uzsonnára.

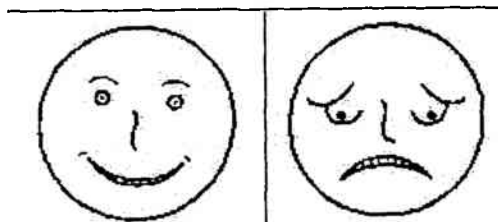
Kimenetel, 16B: Julinak az apukája sütit ad uzsonnára.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Juli?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Juli

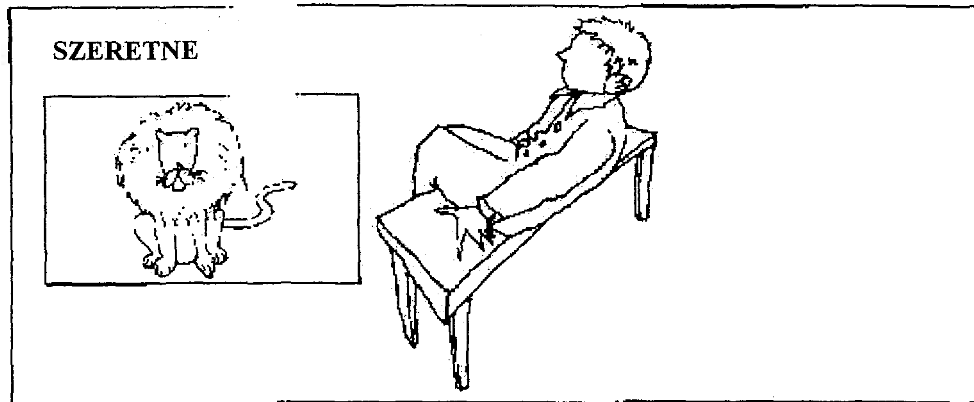
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Juli, amikor az apukája sütit ad neki uzsonnára?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

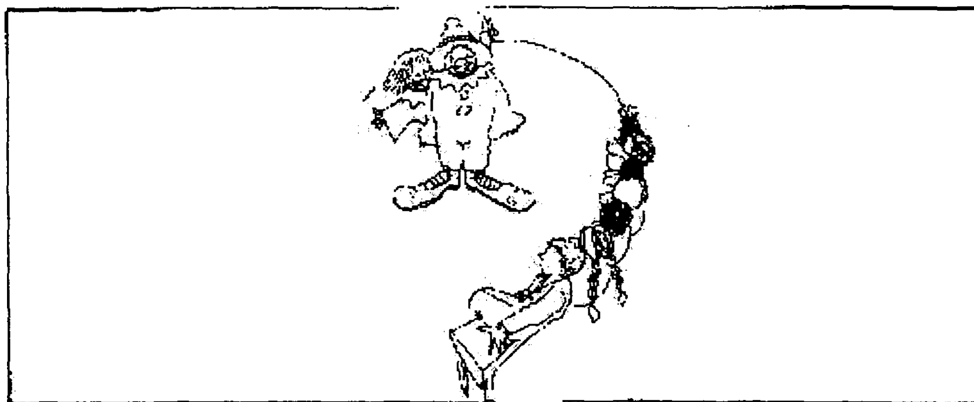

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Tamás. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tamás.
Vágy, 17B: Tamás oroszlánokat szeretne látni a cirkuszban.

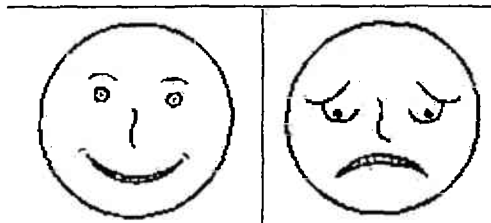
Kimenetel, 17B: Tamás bohócokat lát a cirkuszban.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tamás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tamás

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Tamás, amikor bohócokat lát a cirkuszban?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

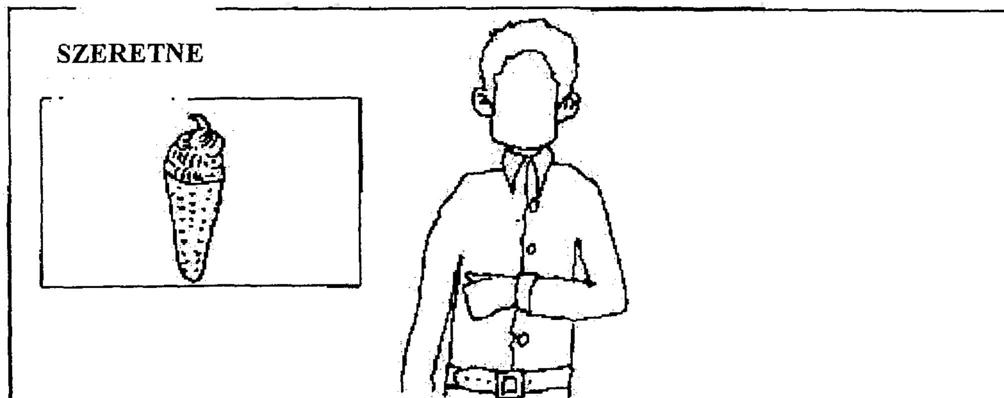
Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

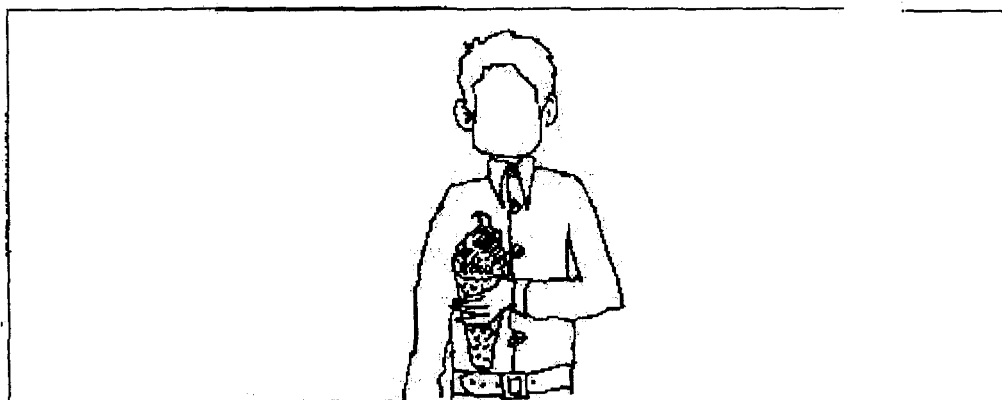
Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Albert. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Albert.

Vágy, 18B: Albert nagyon szeretne egy epres fagyit.

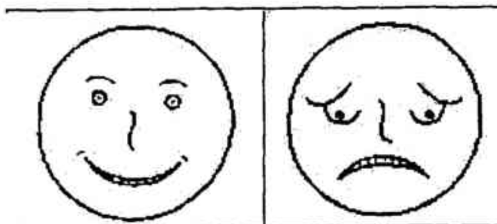
Kimenetel, 18B: Albert az apukája csokis fagyit vesz neki.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Albert?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Albert

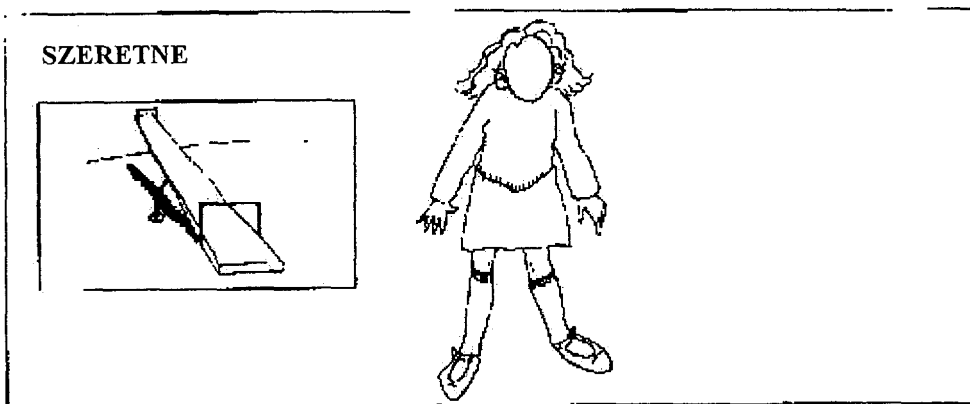
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Albert, amikor az apukája csokis fagyit vesz neki?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

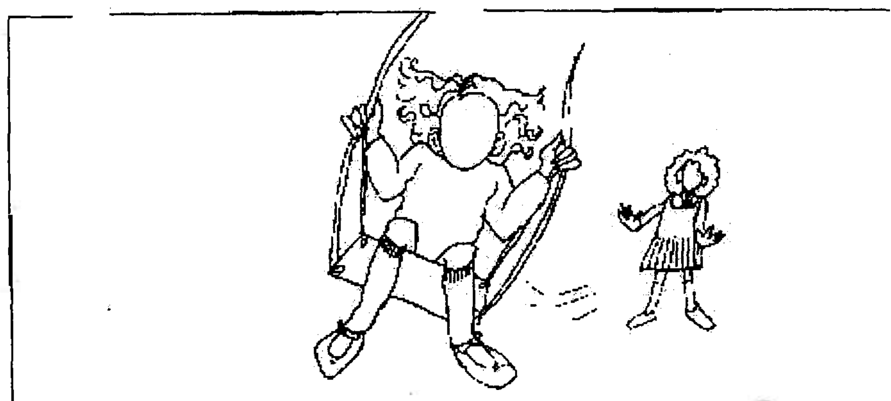

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Zsanett. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Zsanett.
Vágy, 19B: Zsanett nagyon szeretne a mérleghintán hintázni.

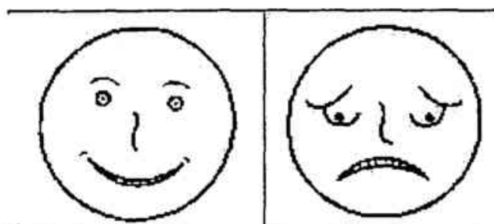
Kimenetel, 19B: Erzsi a lengőhintán löki Zsanettet.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Zsanett?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Zsanett

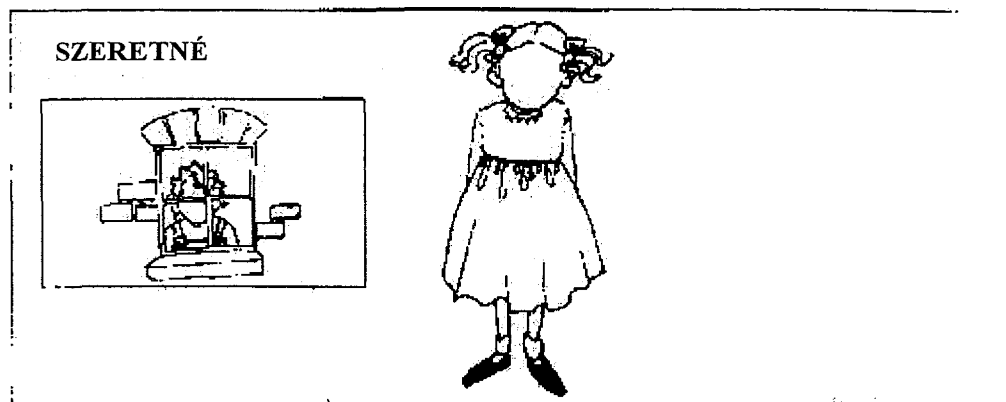
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Zsanett, amikor Erzsi a mérleghintán löki őt?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Janka. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Janka.
Vágy, 20B: Janka azt szeretné, ha Nándi otthon maradna.

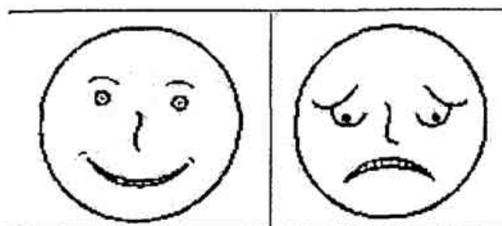
Kimenetel, 20B: Janka és Nándi együtt mennek el egy születésnapi bulira.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Janka?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Janka

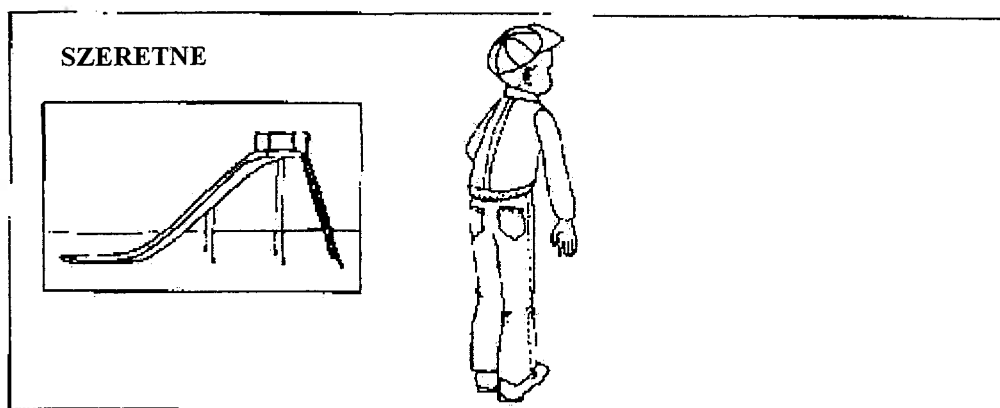
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Janka, amikor Nándival együtt mennek el egy születésnapi bulira?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

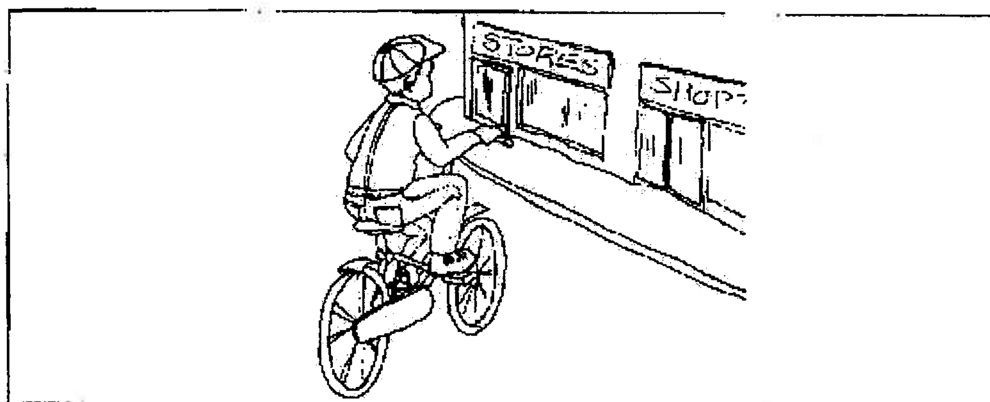

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy <u>mondja el</u>, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy <u>mutasson rá</u> valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Dominik. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Dominik.
Vágy, 21B: Dominik nagyon szeretne elbiciklizni a parkba.

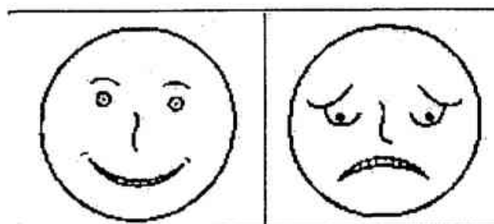
Kimenetel, 21B: Dominikot az anyukája arra kéri, biciklizzen el bevásárolni.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Dominik?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Dominik

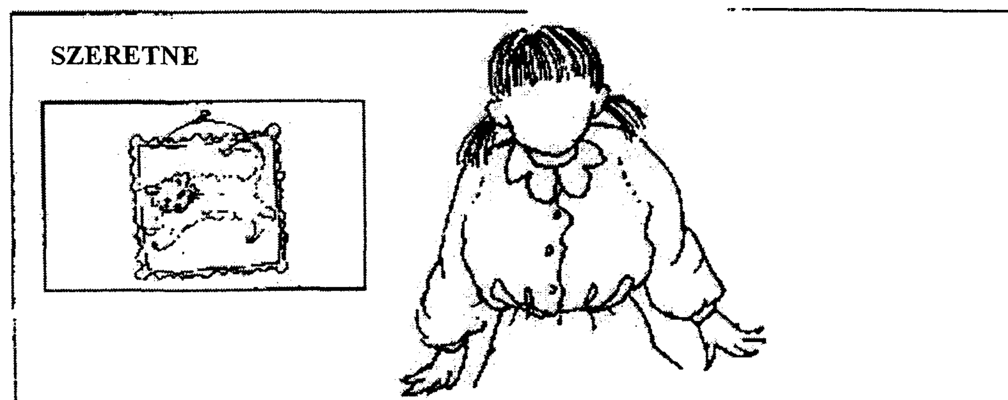
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Dominik, amikor az anyukája arra kéri, biciklizzen el bevásárolni?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

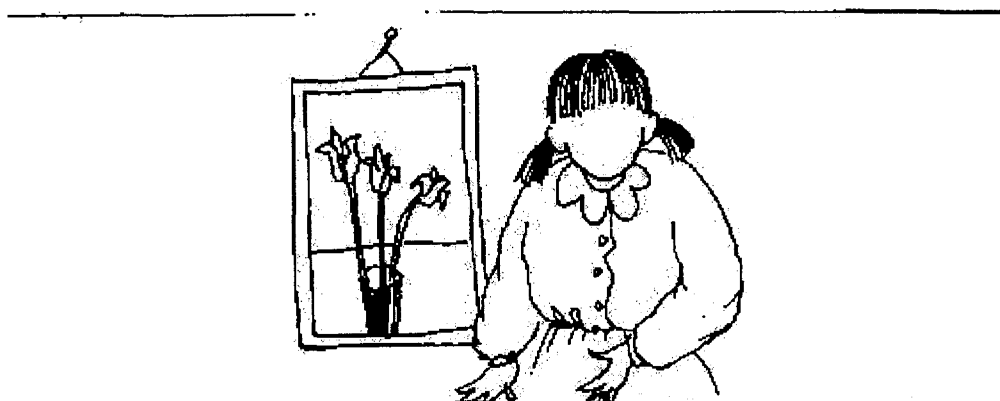

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy <u>mondja el</u>, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy <u>mutasson rá</u> valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Tina. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tina.
Vágy, 22B: Tina szeretne egy képet, amin egy kiscica van.

Kimenetel, 22B: Tina a nővérétől kap egy képet, amin virágok vannak.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Tina?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tina

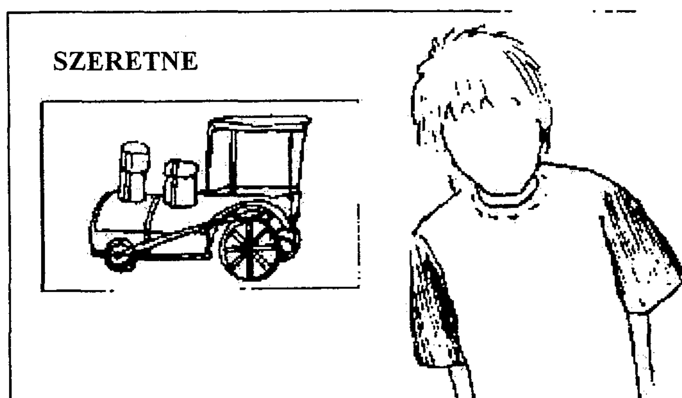
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Tina, amikor a nővérétől kap egy képet, amin virágok vannak?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy mondja el, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy mutasson rá valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Mátyás. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Mátyás.
Vágy, 23B: Mátyás nagyon szeretne egy játékmozdonyt.

Kimenetel, 23B: Mátyás a bátyjától kap egy játékrepülőgépet.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Mátyás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Mátyás

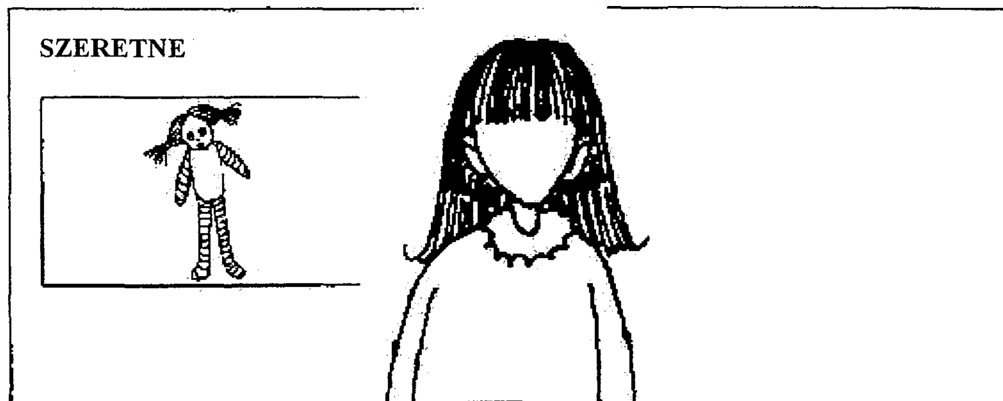
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Mátyás, amikor a bátyjától kap egy játékrepülőgépet?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

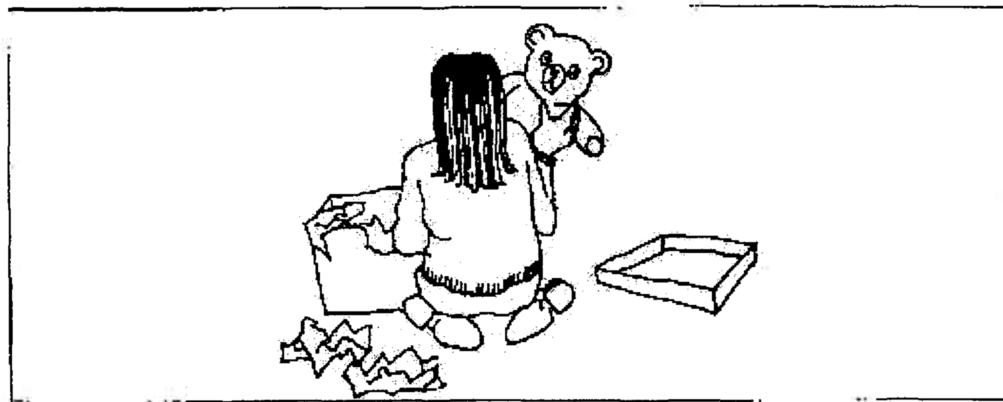

Tanári instrukció: mondjuk el a gyermeknek, milyen vágyat él át a történet szereplője, majd pedig meséljük el a történet kimenetelét. Győződjünk meg róla, hogy a gyermek megértette a szereplő vágyát, mielőtt arra kérnénk, hogy vagy <u>mondja el</u>, milyen érzelmet él át a történet szereplője, vagy <u>mutasson rá</u> valamelyik érzelmi kifejezést mutató arcra, amelyek alul láthatóak.

Ez itt Betti. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Betti.
Vágy, 24B: Betti egy játékbabát szeretne a születésnapjára.

Kimenetel, 24B: Betti a nagymamájától egy játékmackót kap ajándékba a születésnapjára.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Betti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Betti

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Betti, amikor a nagymamájától egy játékmackót kap a születésnapjára?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

5. SZINT: A „VÉLEKEDÉS ALAPÚ" ÉRZELMEK FELISMERÉSE

Olyan érzelmekről van szó, amelyek abból erednek, amit egy személy gondol – még akkor is, ha ez a gondolat ellentétben áll a valósággal. Azt várjuk a gyermektől, hogy kövessen egy három képből álló sorozatot, és jósolja be azt az érzelmet, amelyet a kis képregény szereplője fog érezni, annak függvényében, hogy mit *gondol* arról, teljesültek-e a vágyai, vagy nem.

Eszközök és felmérési eljárások

Fekete-fehér képek állnak rendelkezésre minden „vélekedés-alapú érzelem" történethez. Az első kép mindig a valós szituációt mutatja. A második kép a történet szereplőjét ábrázolja. Az ő vágyát és vélekedését két kisebb fekete-fehér kép mutatja, amelyeket a nagyobb képben helyeztünk el. A zárókép pedig a történet kimenetelét mutatja, ahogyan az a szereplő számára megmutatkozik.

Mind a második, mind pedig a harmadik képen üresen hagytuk a szereplő arcát, s a gyermeknek kell a megfelelő arckifejezést kiválasztania a lejjebb ábrázoltak közül. Két fekete-fehér képet alkalmazunk arra, hogy a gyermek jelezni tudja, milyen érzelmet választott ki.

A gyermeknek a kép társas/érzelmi kontextusát kell értelmeznie, és bejósolnia, milyen érzelmi kifejezést fog mutatni a történet szereplője. A szituációk vagy **ÖRÖMET** vagy **SZOMORÚSÁGOT** tesznek indokolttá. A szereplő által átélt érzelem attól függ, vajon vágya és vélekedése egybeesik-e, vagy ütközik egymással – amint azt az alábbi példák mutatják is.

1. Igaz vélekedés /beteljesült vágy		**(l. az 1A példát)**	
Valóság Juli apukája sütit vesz Julinak. Juli apukája sütit ad Julinak uzsonnára.	**Vágy** Juli sütit szeretne uzsonnára.	**Vélekedés** Juli úgy gondolja, süti lesz uzsonnára. **Érzelem: öröm**	Mit érez majd Juli... **Kimenetel: öröm**

2. Igaz vélekedés /beteljesületlen vágy		**(l. az 5B példát)**	
Valóság Johanna hintájának kötele elszakadt. Johanna nem tud hintázni a hintájával.	**Vágy** Johanna szeretne hintázni a hintáján.	**Vélekedés** Johanna úgy gondolja, elszakadt a hinta kötele. **Érzelem: szomorúság**	Mit érez majd Johanna... **Kimenetel: szomorúság**

3. Beteljesült vágy / hamis vélekedés		(l. az 5C példát)	
Valóság Andor anyukája vesz egy könyvet, amelyik autókról szól.	**Vágy** Andor szeretne egy könyvet, amelyik autókról szól.	**Vélekedés** Andor nem tudja, hogy az anyukája egy autós könyvet vett neki. Úgy gondolja, az anyukája egy vonatos könyvet vett.	Mit érez majd Andor...
Andor anyukája odaadja Endrének az autós könyvet.		**Érzelem: szomorúság**	**Kimenetel: öröm**

4. Beteljesületlen vágy / hamis vélekedés		(l. az 5D példát)	
Valóság Tünde anyukájának van egy almája, amit Tündének akar adni ebédre.	**Vágy** Tünde egy banánt szeretne.	**Vélekedés** Tünde nem tud az almáról, azt gondolja, hogy az anyukája egy banánt fog adni neki.	Mit fog érezni Tünde...
Tünde anyukája Tündének adja az almát ebédre.		**Érzelem: öröm**	**Kimenetel: szomorúság**

A vélekedés-alapú érzelmek felmérésére alkalmazott képek illusztrációt alább, a 2.5. ábra mutatja.

A kiindulópont meghatározása

Az ebben a fejezetben bemutatott történetek mindig két érzelem odaítélését kívánják meg. Az első érzelem-megítélés estében a történet szereplője nincs még tudatában a történet kimenetelének. Így ennek az ítéletnek szükségszerűen azon kell alapulnia, amit a történet szereplője *szeretne* és igaznak *gondol* az adott helyzetről.

Egy helyzettel kapcsolatos vélekedés lehet igaz vagy hamis, egy vágy pedig beteljesülhet vagy beteljesületlen maradhat. Az 'A' szakasz 12 története esetében a szereplőnek egy igaz vélekedése van a helyzetre vonatkozóan, a vágya pedig beteljesül. A 'B' szakaszban, ezzel szemben, a 12 történet esetében a szereplőnek ugyan igaz vélekedése van a szituációról, ám vágya nem teljesül be. A 'C' szakaszban a szereplőnek a helyzetre vonatkozó vélekedése hamis, ám vágya beteljesül. Végül, a 'D' szakaszban a szereplő vélekedése a helyzettel kapcsolatban hamis, és vágya sem teljesül be.

A második érzelem-megítélés arra irányul, mit fog érezni a történet hőse, amikor világossá válik számára a történet kimenetele.

Először mindig a tényleges szituációt írjuk le a gyermek számára (felső kép). Ezután mutassuk be a gyermek számára a szereplő vágyát és vélekedését (második kép). Ellenőrizzük, hogy a gyermek megértette a vágyat és a vélekedést. Az első érzelem-megítélés esetében kérjük meg a gyermeket, hogy vagy *mondja meg*, mit érez a szereplő, vagy

mutasson rá az érzelemkifejezéseket mutató arcok valamelyikére – a szereplő vágyát és vélekedését figyelembe véve. A második érzelem-megítélésnél kérjük meg a gyermeket, jelezze, mit fog érezni a történet szereplője a történet kimenetelével kapcsolatban (harmadik kép).

A vélekedés-alapú érzelmek felmérésére válasszunk ki négy történetet az alább bemutatottak közül (egyet-egyet az A, B, C és D szakaszokból). Miután leírtuk a gyermek számára mindkét képet, kérdezzük meg tőle, „Mit szeretne *x*?"; „Mit gondol *x*, mit fog kapni?"; „Mit érez *x*?"; „Miért érez *x* (örömöt vagy szomorúságot)?" – amint azt illusztrációink mutatják.

A vélekedés-alapú érzelmek felmérése – (2B Példa).
Szituáció: Tinának a nővére vesz egy képet, amely virágokat ábrázol

Vágy: Tina szeretne egy képet, amin egy kismacska van.
Vélekedés: Tina azt gondolja, a nővére egy olyan képet vett neki, amin virágok vannak.

Első kép. **Nézd csak, ez Tina nővére; vett egy képet Tinának, amin virágok vannak.**
Második kép. **Ez itt Tina. Ez a kis kép azt mutatja nekünk, mit akar Tina, ez a másik kis kép pedig azt mutatja, mit gondol Tina.**
Tina egy kismacskás képet szeretne, de azt gondolja, hogy a nővére egy virágos képet vett neki.
Mutassunk mindig a megfelelő képre.

Vágy kérdés: **Mit szeretne Tina?**

PROMPT: Nézd, ez a kép megmutatja nekünk, mit szeretne Tina. *Mutassunk a vágyat ábrázoló képre, amely a második képben található.* **Mit szeretne Tina? Tina szeretne egy...**

Vélekedés kérdés: **Mit gondol Tina, mit fog kapni a nővérétől?**

PROMPT: Nézd, ez a kép megmutatja nekünk, mit gondol Tina. *Mutassunk a vélekedést ábrázoló képre, amely a második képben található.* **Mit gondol Tina? Tina azt gondolja, kap egy...**

Vélekedés-alapú érzelem kérdés (1): **Mit fog érezni Tina, amikor azt gondolja, hogy egy virágos képet fog kapni a nővérétől? Kérlek, mutass az egyik képre!**

PROMPT: Örülni fog vagy szomorú lesz? *Mutassunk rá mindig a megfelelő képre!*

Magyarázatra irányuló kérdés (1): **Miért lesz Tina** [a gyermek válasza]**?**
Na nézzük, mit érez Tina. *A gyermek rámutathat az oldal alján található képekre.*
Nézd csak, Tina szomorú.

Harmadik kép. **Nézd csak, Tina nővére odaadja Tinának a virágos képet.**
Kimenetellel kapcsolatos érzelem kérdés (2): **Mit fog érezni Tina, amikor a nővére odaadja neki a virágos képet?**

Ha a gyermek a négy, általunk kiválasztott vélekedés-alapú érzelmet bemutató történet közül egyben vagy többen is hibázik, ezen a szinten kell kezdenünk a tanítást.

Tanítási eljárások

A tanár sorra végighalad a képeken (bemutatva a szereplő vágyait, majd vélekedéseit), s közben promptolja a gyermeket, hogy mondja meg, mit gondol a szereplő, mit szeretne, mit érez, és miért azt érzi. Amennyiben a gyermek válaszai helyesek, a tanár megerősíti azokat, és tovább erősíti a gyermek tudását azzal, hogy megkérdezi, „Miért érez *X* örömet/szomorúságot" stb. Amennyiben a válaszok nem helyesek, megmondja a gyermeknek a helyes válaszokat, és annak indoklását is, miért érez éppen úgy a történet szereplője.

Egy vélekedés-alapú érzelem történet (1. Példa, B Szakasz):
Szituáció: Mátyás testvére egy játékrepülőt fog ajándékozni Mátyásnak.

Vágy: Mátyás egy játékvonatot szeretne.
Vélekedés: Mátyás úgy gondolja, a bátyja egy játékvonatot vett neki.

Első kép. **Nézd csak, Mátyás bátyja vett egy repülőt Mátyásnak.**
Második kép. **Ez itt Mátyás. Ez a kis kép azt mutatja nekünk, mit szeretne Mátyás, ez a másik kis kép pedig azt mutatja, mit gondol Mátyás.**
Mátyás egy játékvonatot szeretne. Mátyás nem tud a repülőgépről. Mátyás azt gondolja, a bátyja egy játékvonatot vett neki.
Mutassunk mindig a megfelelő képre.

Vágy kérdés: **Mit szeretne Mátyás?**

PROMPT: Nézd, ez a kép megmutatja nekünk, mit szeretne Mátyás. *Mutassunk a vágyat ábrázoló képre, amely a második képben található.* **Mit szeretne Mátyás? Mátyás szeretne egy...**

Vélekedés kérdés: **Mit gondol Mátyás, mit fog kapni a bátyjától?**

PROMPT: Nézd, ez a kép megmutatja nekünk, mit gondol Mátyás. *Mutassunk a vélekedést ábrázoló képre, amely a második képben található.* **Mit gondol Mátyás, mit fog kapni a bátyjától? Mátyás azt gondolja, kap egy...**

(Vélekedés-alapú) érzelem kérdés: **Mit fog érezni Mátyás, amikor azt gondolja, hogy egy játékvonatot fog kapni a bátyjától? Kérlek, mutass az egyik arcra!**

PROMPT: Örülni fog vagy szomorú lesz? *Mutassunk rá mindig a megfelelő képre!*

Magyarázatra irányuló kérdés: **Miért lesz Mátyás** [a gyermek válasza]**?**
Na nézzük, mit érez Mátyás. *A gyermek rámutathat az oldal alján található képekre.*
Nézd csak, Mátyás örül.

Harmadik kép. **Nézd csak, Mátyás bátyja odaadja Mátyásnak a játékrepülőgépet.**
Kimenetellel kapcsolatos érzelem kérdés (2): **Mit fog érezni Mátyás, amikor a bátyja odaadja neki a játékrepülőgépet? Miért?**

Általános elvek a tanításhoz

Akár helyes, akár helytelen választ ad a gyermek, mindig ismertetjük vele azt az általános elvet, amely az adott érzelem odaítélést meghatározza.

Ha azt szeretnénk, hogy valami megtörténjen, és valóban az történik, akkor örömöt érzünk.

Ha szeretnénk megtenni valamit, ám nem sikerül, szomorúságot érzünk.

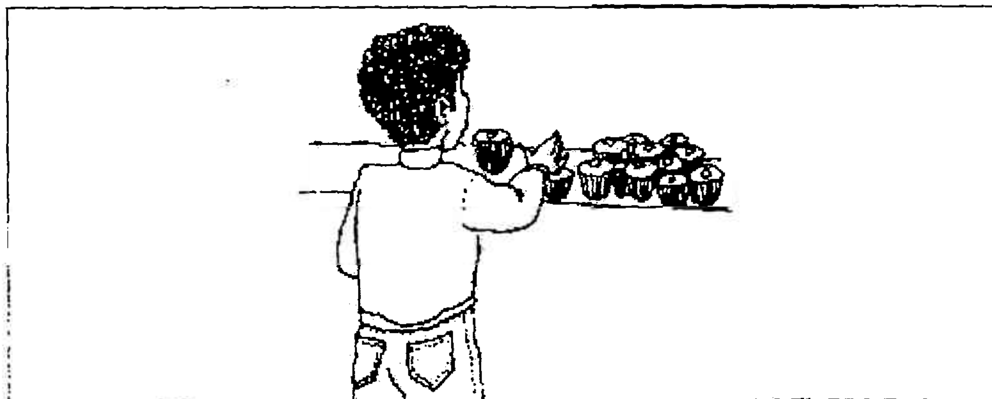
Ha valaki azt gondolja, hogy megkapja, amit szeretne, örömöt fog érezni, még akkor is, ha valójában nem fogjuk megkapni, amit szeretnénk.

Ha valaki azt gondolja, hogy nem fogja megkapni, amit szeretne, akkor szomorúságot fog érezni, még akkor is, ha valójában majd megkapjuk, amit szeretnénk.

2.5. Ábra. 1A-12D. számú képek
Képek és eljárások amelyeket a „vélekedés alapú" érzelmek azonosításánál használunk

1A Példa

Tényleges szituáció: Julinak az apukája sütit vesz uzsonnára.

Ez itt Juli. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Juli.

Vágy: Juli sütit szeretne uzsonnára.

Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Juli.

Vélekedés: Juli azt gondolja, süti lesz uzsonnára.

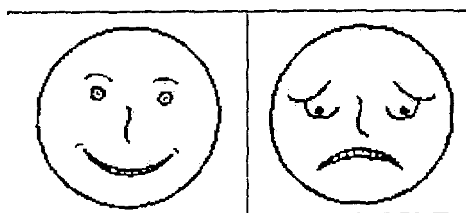

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Juli?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Juli

<u>Vélekedésre irányuló kérdés:</u> Mit gondol Juli?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Juli

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Juli sütit szeretne. Juli azt gondolja, süti lesz uzsonnára. Mit érez Juli?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

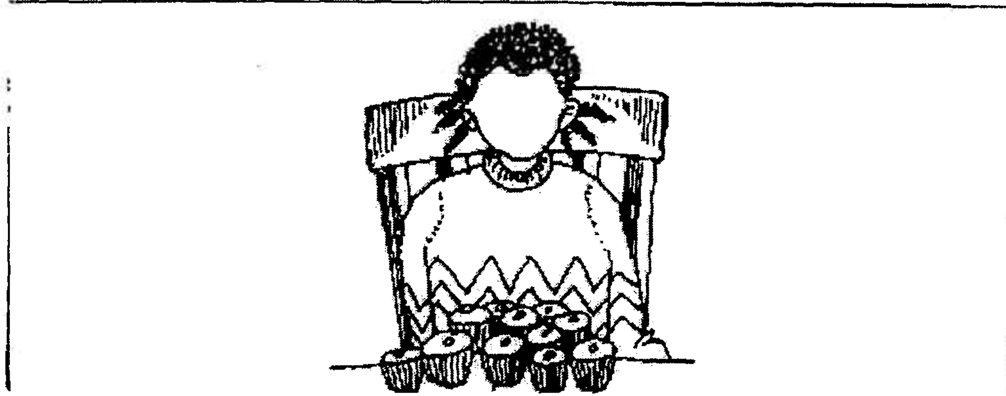

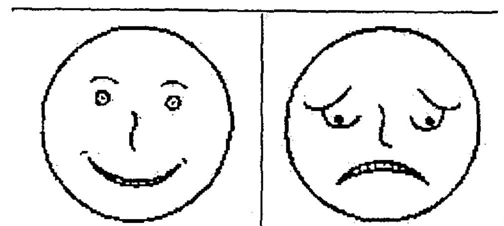
Kimenetel: Juli apukája sütit ad Julinak uzsonnára.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Juli?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Juli

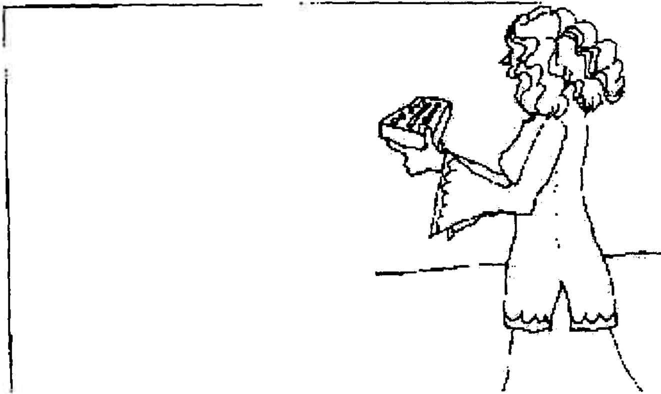
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Juli, amikor az apukája sütit ad neki uzsonnára?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

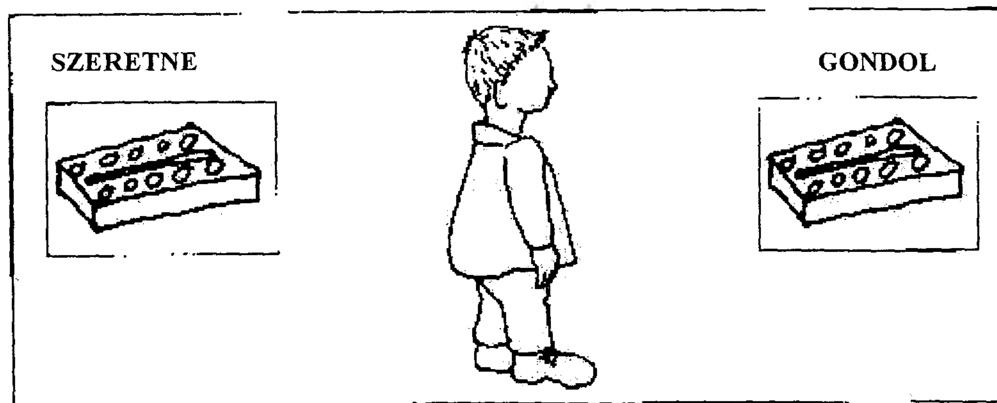

2A **Példa**
Tényleges szituáció: Samunak az anyukája festékeket vesz.

Ez itt Samu. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Samu.
Vágy: Samu festékeket szeretne.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Samu.
Vélekedés: Samu úgy gondolja, az anyukája festékeket vett neki.

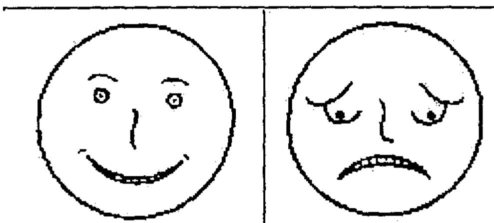

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Samu?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Samu

Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Samu?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Samu

Érzelemre irányuló kérdés: Samu festékeket szeretne. Samu úgy gondolja, az anyukája vett neki festékeket. Mit fog érezni Samu?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

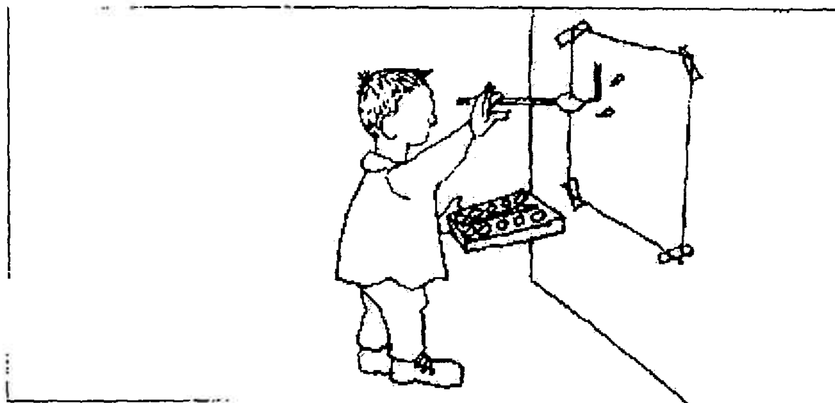

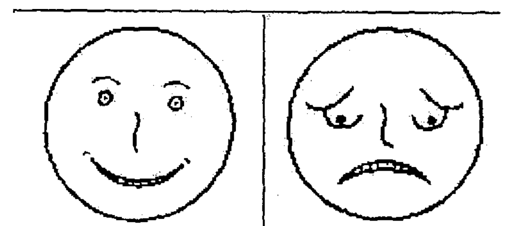
Kimenetel: Samu anyukája odaadja neki a festékeket.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Samu?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Samu

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Samu, amikor az anyukája odaadja neki a festékeket?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

3A Példa

Tényleges szituáció: Betti nagymamája egy játékmackót vett Bettinek a születésnapjára

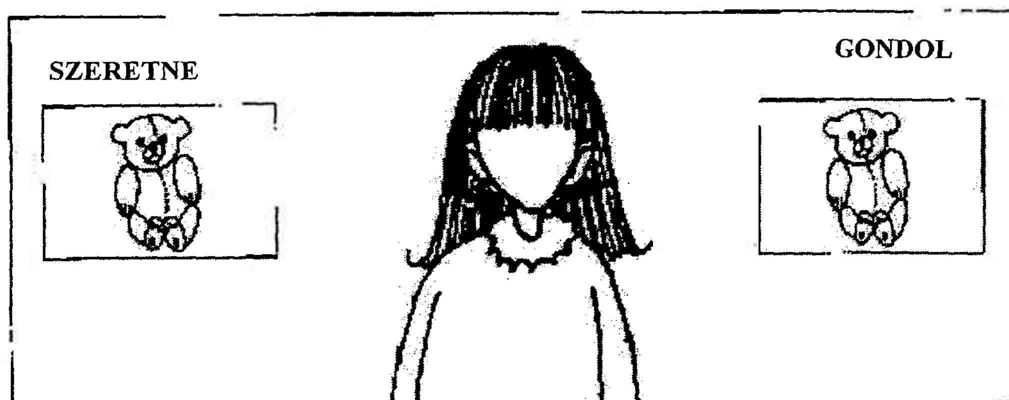

Ez itt Betti. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Betti.

Vágy: Betti egy játékmackót szeretne születésnapjára.

Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Betti.

Vélekedés: Betti azt gondolja, a nagymamája egy játékmackót vett neki.

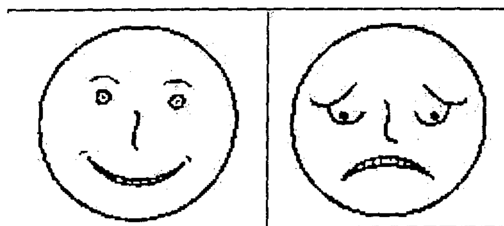

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Betti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Betti

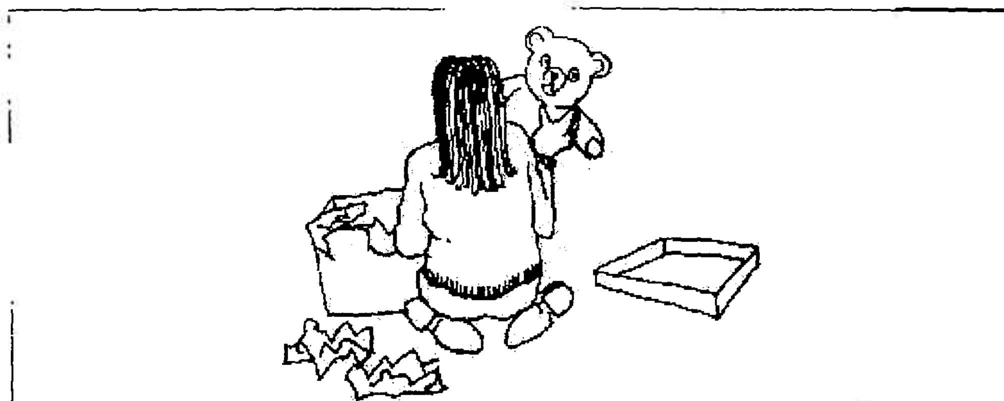
<u>Vélekedésre irányuló kérdés:</u> Mit gondol Betti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Betti

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Betti egy játékmackót szeretne. Betti azt gondolja, hogy a nagymamája egy játékmackót vett neki. Mit érez Betti?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

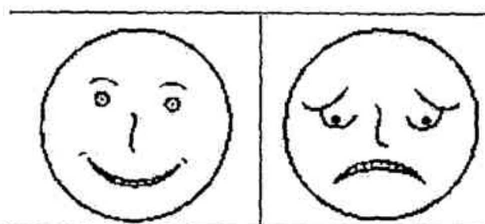
Kimenetel: Betti nagymamája odaadja neki a játékmackót a születésnapján.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Betti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Betti

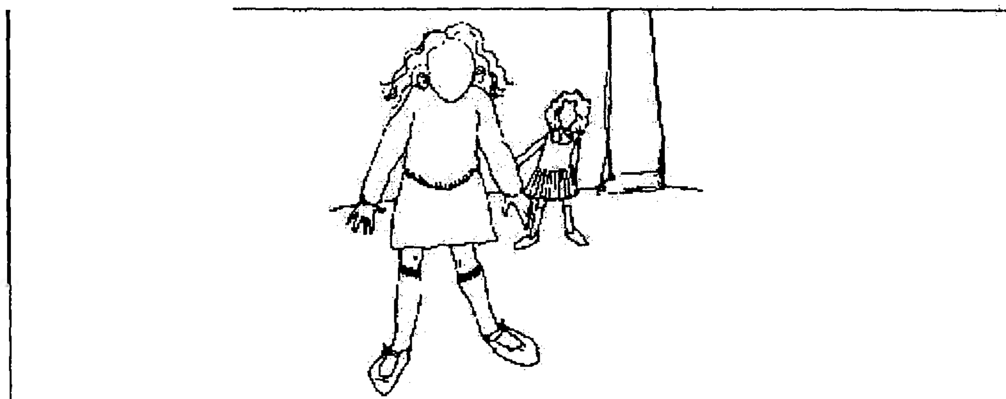
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Betti, amikor a nagymamája odaadja neki a játékmackót a születésnapjára?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

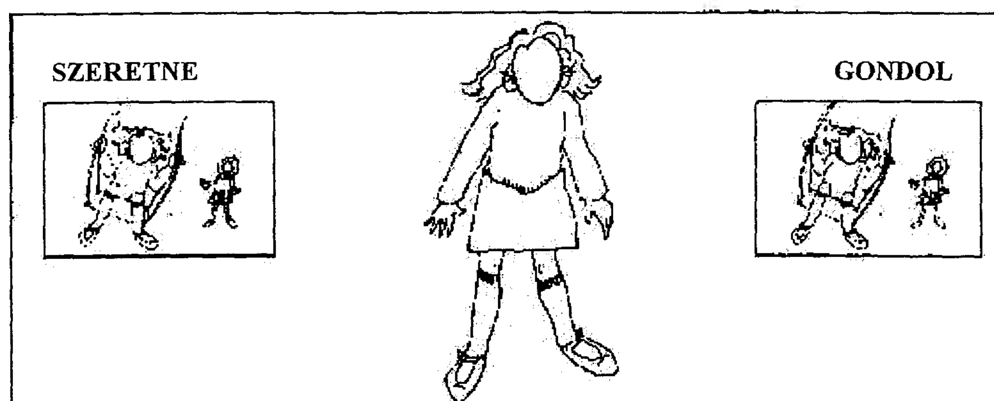

4A Példa

Tényleges szituáció: Erzsi mindjárt lökni fogja Zsanettet a hintán.

Ez itt Zsanett. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Zsanett.
Vágy: Zsanett azt szeretné, ha Erzsi lökné őt a hintán.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Zsanett.
Vélekedés: Zsanett azt gondolja, Erzsi mindjárt lökni fogja őt a hintán.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Zsanett?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Zsanett

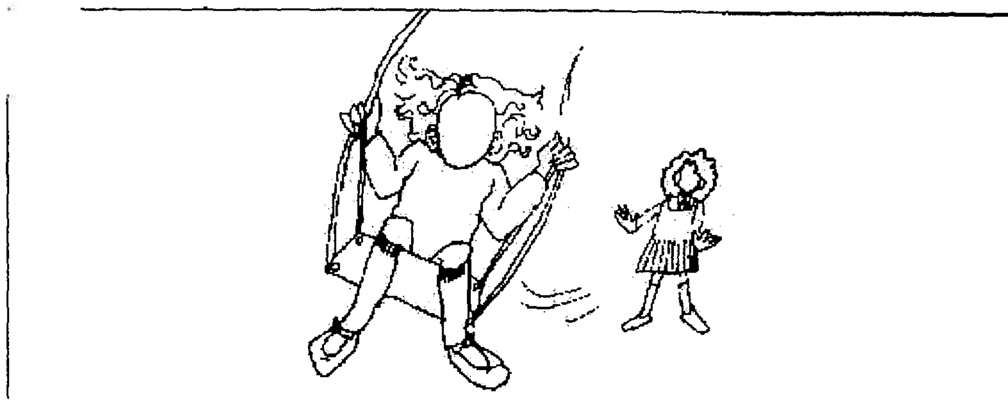
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Zsanett?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Zsanett

Érzelemre irányuló kérdés: Zsanett azt szeretné, ha Erzsi lökné őt. Zsanett azt gondolja, hogy Erzsi löki majd őt. Mit fog érezni Zsanett?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

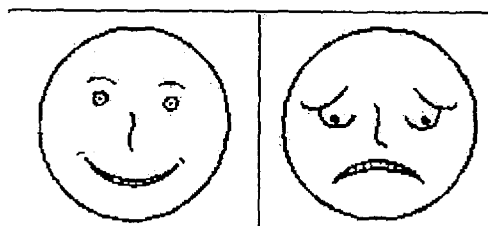
Kimenetel: Erzsi löki Zsanettet a hintán.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Zsanett?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Zsanett

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Zsanett, amikor Erzsi löki őt a hintán?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

5A Példa
Tényleges szituáció: Nándi elmegy a születésnapi bulira.

Ez itt Janka. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Janka.
Vágy: Janka azt szeretné, ha Nándi elmenne a születésnapi buliba.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Janka.
Vélekedés: Janka azt gondolja, Nándi elmegy a születésnapi buliba.

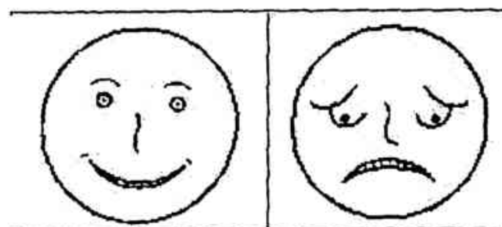

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Janka?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Janka

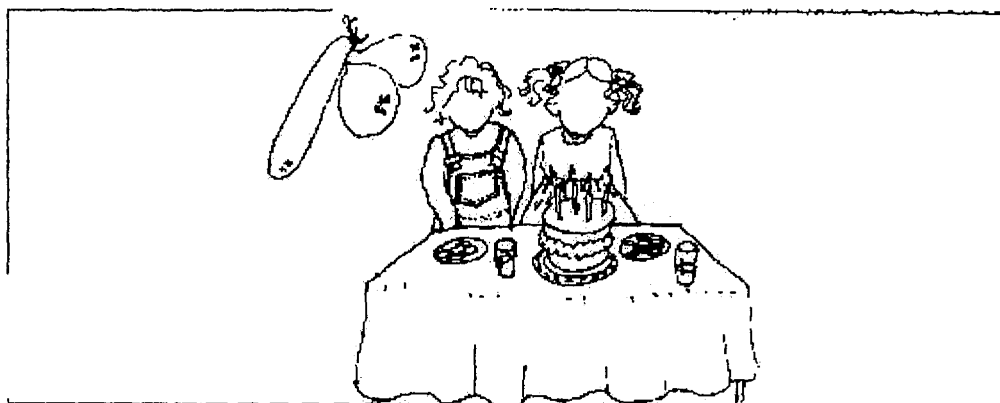
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Janka?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Janka

Érzelemre irányuló kérdés: Janka azt szeretné, ha Nándi elmenne a születésnapi buliba. Janka úgy gondolja, Nándi elmegy a buliba. Mit fog érezni Janka?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

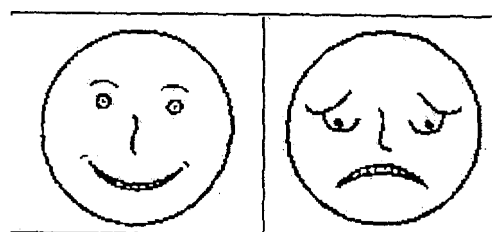
Kimenetel: Janka és Nándi együtt mennek el a születésnapi buliba.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Janka?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Janka

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Janka, amikor Nándi elmegy vele a születésnapi buliba?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

6A Példa

Tényleges szituáció: Albert apukája csokis fagyit vesz Albertnek.

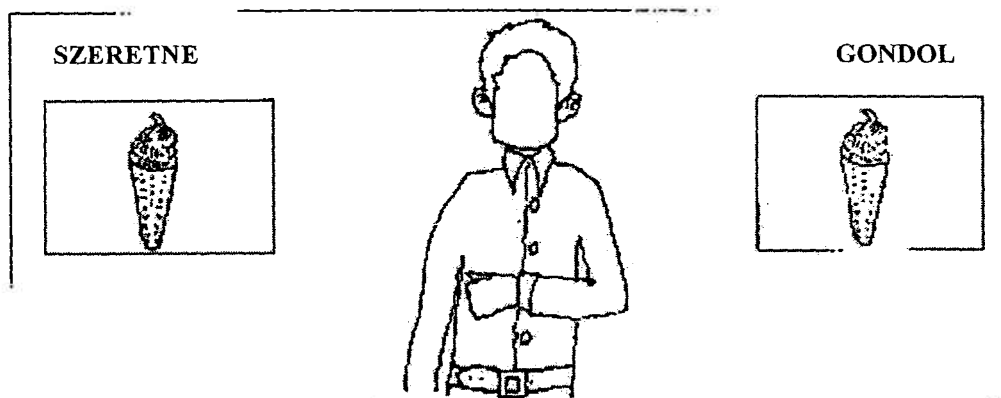

Ez itt Albert. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Albert.

Vágy: Albert nagyon szeretne egy csokis fagyit.

Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Albert.

Vélekedés: Albert azt gondolja, az apukája csokis fagyit vesz neki.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Albert?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Albert

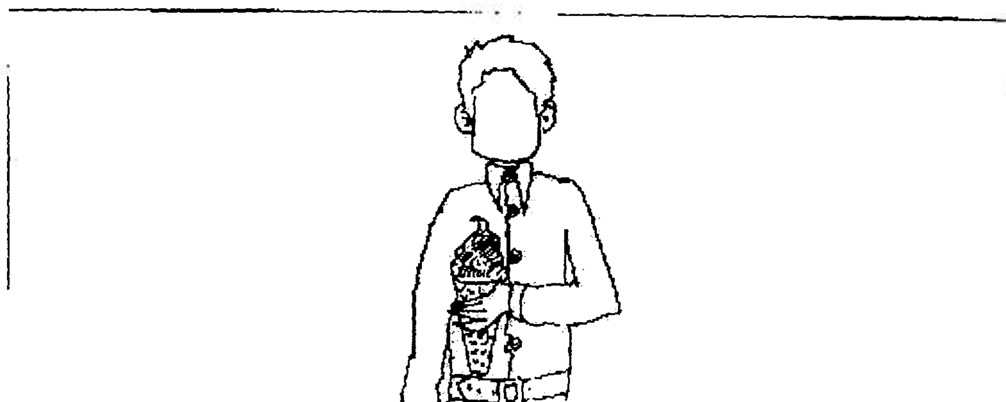
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Albert?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Albert

Érzelemre irányuló kérdés: Albert egy csokis fagyit szeretne. Albert azt gondolja, az apukája egy csokis fagyit vett neki. Mit fog érezni Albert?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

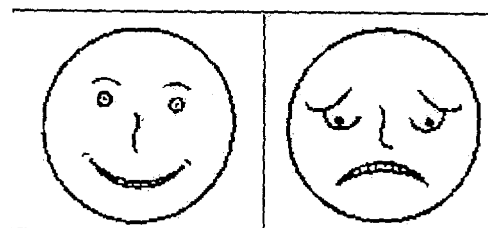
Kimenetel: Albert apukája odaadja Albertnek a csokis fagyit.

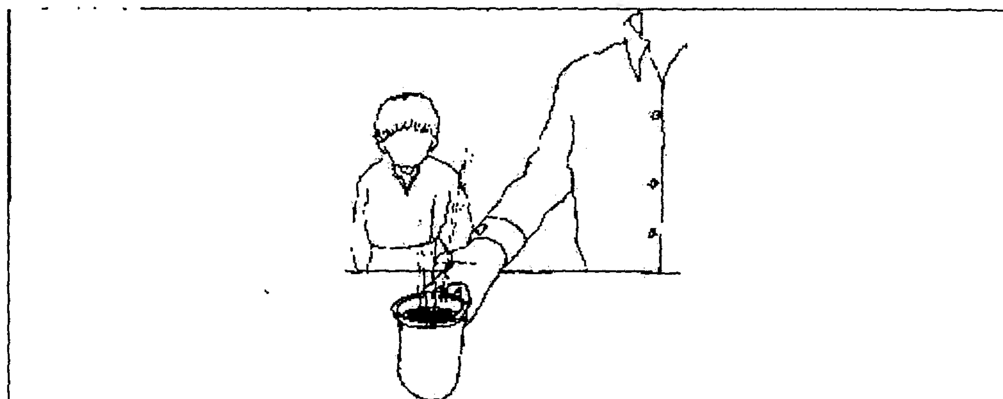
<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Albert?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Albert

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Albert, amikor az apukája odaadja neki a csokis fagyit?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

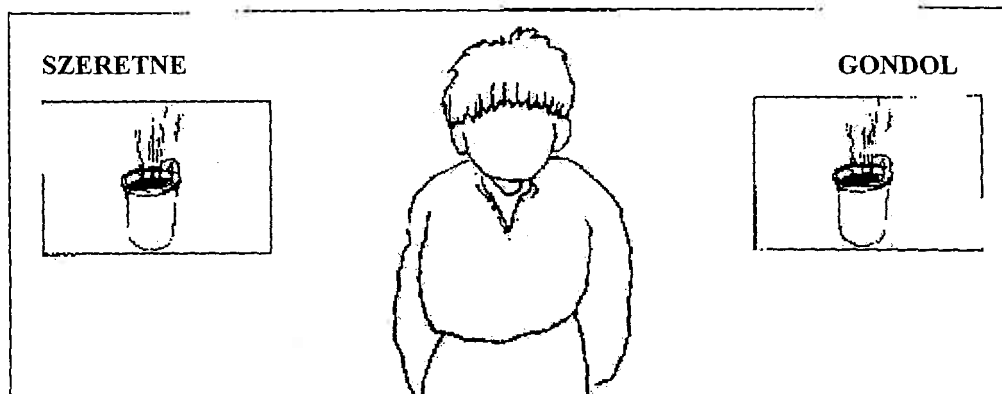
<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

7A Példa
Tényleges szituáció: Este, lefekvés előtt, Tóbiás apukája forró kakaót készít Tóbiásnak.

Ez itt Tóbiás. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tóbiás.
Vágy: Tóbiás forró kakaót szeretne.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Tóbiás.
Vélekedés: Tóbiás azt gondolja, hogy az apukájától majd fog kapni forró kakaót.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tóbiás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tóbiás

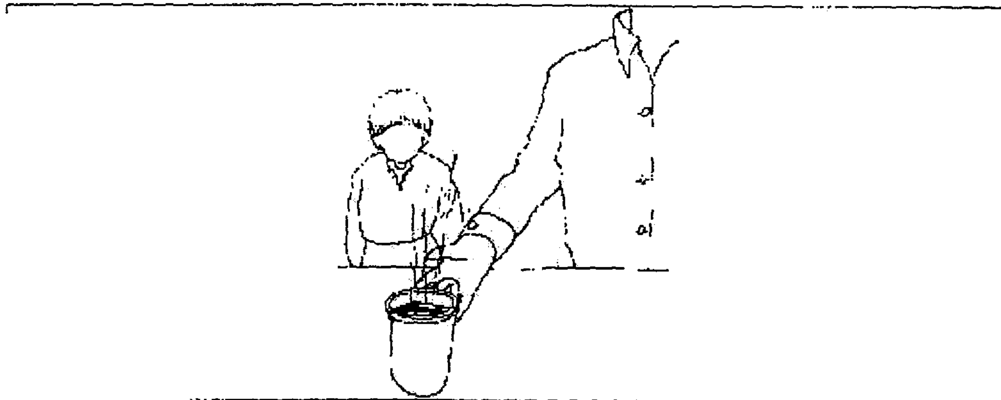
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Tóbiás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Tóbiás

Érzelemre irányuló kérdés: Tóbiás forró kakaót szeretne. Tóbiás azt gondolja, hogy az apukájától majd fog kapni forró kakaót. Mi fog érezni Tóbiás?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

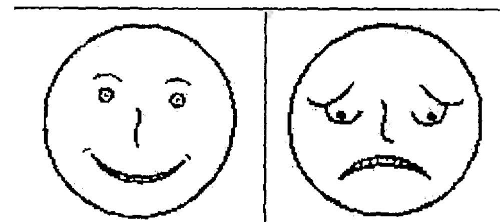
Kimenetel: Tóbiás apukája lefekvés előtt odaadja a forró kakaót Tóbiásnak.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tóbiás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tóbiás

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Tóbiás, amikor este, a lefekvés előtt, az apukájától megkapja a forró kakaót?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

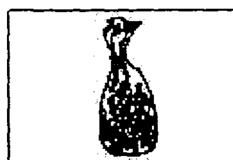

8A Példa
Tényleges szituáció: Luca egy csomag édességet vett Gyurinak.

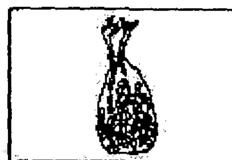
Ez itt Gyuri. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Gyuri.
Vágy: Gyuri egy kis édességet szeretne.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Gyuri.
Vélekedés: Gyuri úgy gondolja, hogy Lucától kapni fog egy kis édességet.

SZERETNE

GONDOL

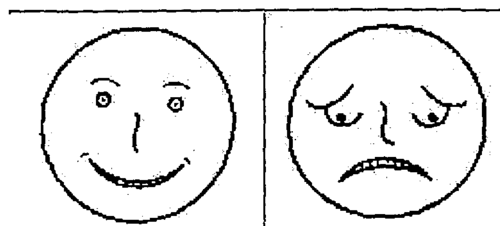

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Gyuri?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Gyuri

Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Gyuri?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Gyuri

Érzelemre irányuló kérdés: Gyuri szeretne egy kis édességet. Gyuri úgy gondolja, Lucától kapni fog egy kis édességet. Mit érez Gyuri?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

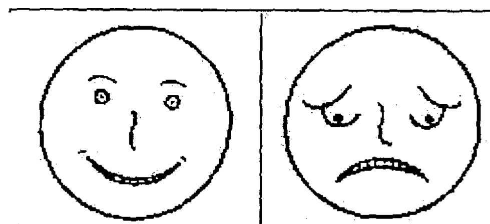
Kimenetel: Luca egy csomag édességet ad Gyurinak.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Gyuri?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Gyuri

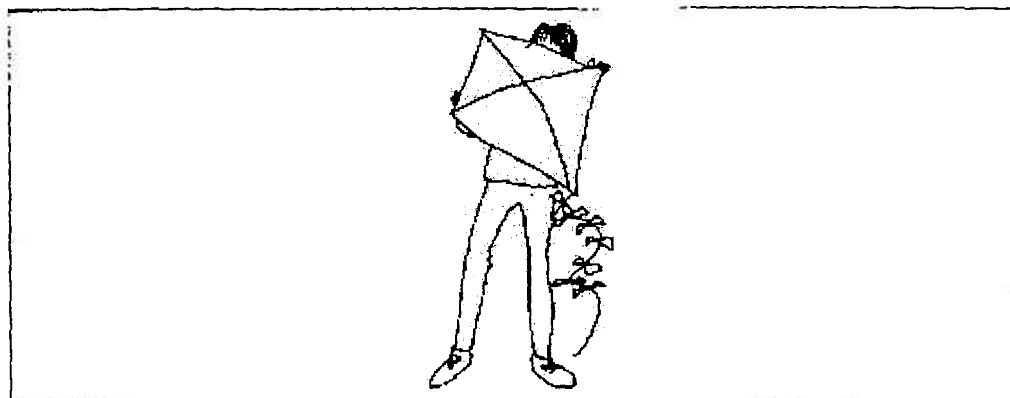
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Gyuri, amikor Luca ad neki egy csomag édességet?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

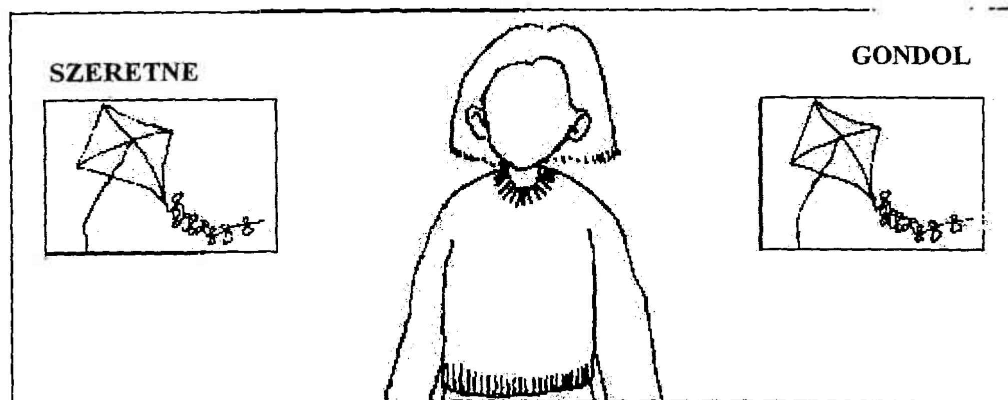

9A Példa

Tényleges szituáció: Berta oda fogja adni a sárkányát Gizinek, hogy Gizi is eregethessen sárkányt.

Ez itt Gizi. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Gizi.
Vágy: Gizi szeretne sárkányt eregetni.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Gizi.
Vélekedés: Gizi azt gondolja, Berta majd odaadja neki a sárkányát, hogy ő is eregethesse.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Gizi?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Gizi

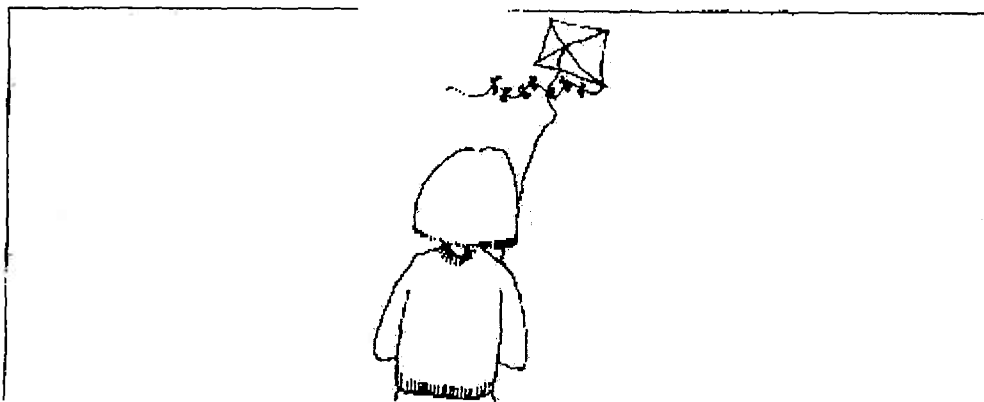
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Gizi?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Gizi

Érzelemre irányuló kérdés: Gizi szeretne sárkányt eregetni. Gizi azt gondolja, hogy Berta oda fogja neki adni a sárkányt, hogy eregethesse. Mit fog érezni Gizi?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

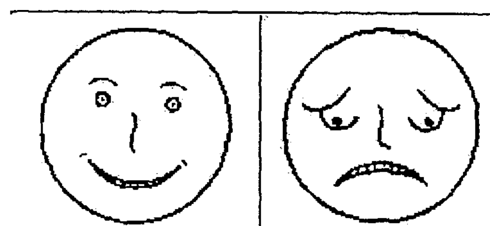
Kimenetel: Berta odaadja a sárkányát Gizinek, hogy ő is eregethessen sárkányt.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Gizi?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Gizi

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Gizi, amikor Berta odaadja neki a sárkányát, hogy ő is eregesse?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

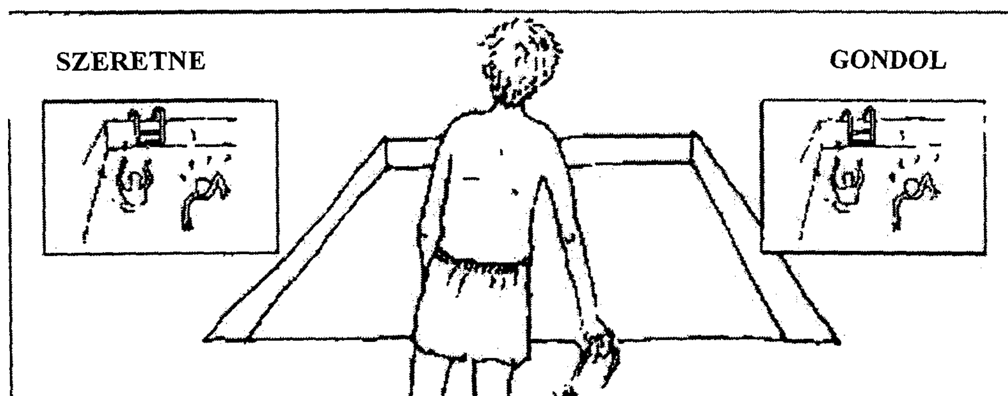
Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

10A Példa
Tényleges szituáció: Balázst a nővére elviszi az uszodába.

Ez itt Balázs. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Balázs.
Vágy: Balázs szeretne uszodába menni.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Balázs.
Vélekedés: Balázs azt gondolja, hogy a nővére majd elviszi őt az uszodába.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Balázs?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Balázs

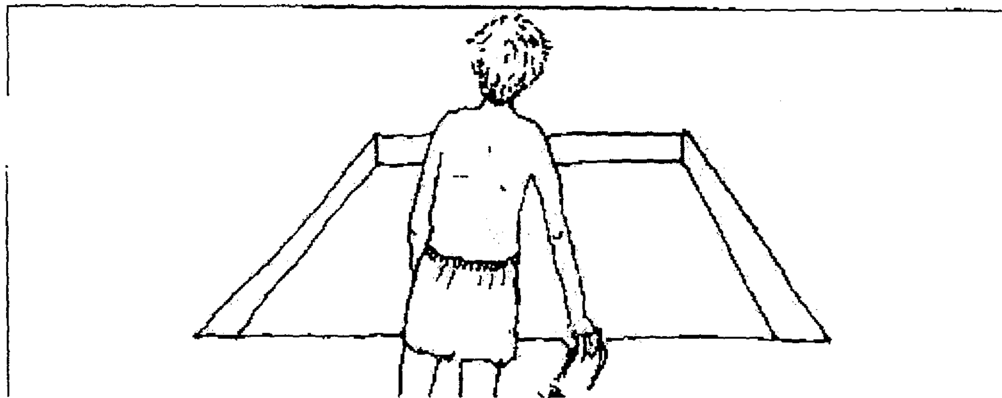
<u>Vélekedésre irányuló kérdés:</u> Mit gondol Balázs?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Balázs

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Balázs szeretne uszodába menni. Balázs azt gondolja, hogy majd a nővérével elmennek az uszodába. Mit érez Balázs?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

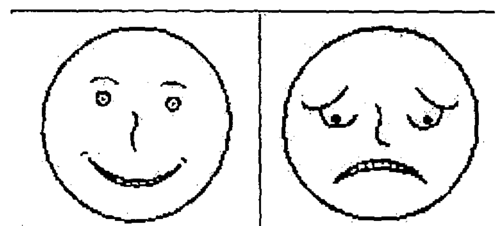
Kimenetel: Balázst a nővére elviszi az uszodába.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Balázs?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Balázs

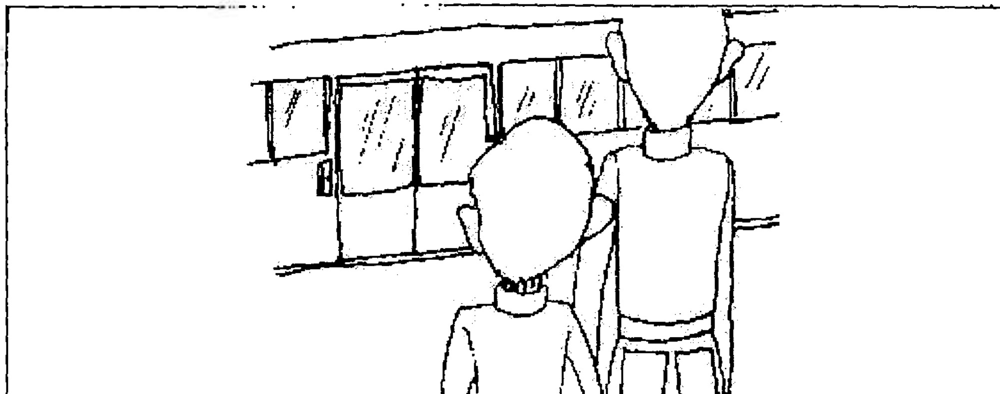
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Balázs, amikor a nővére elviszi őt az uszodába?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

11A Példa

Tényleges szituáció: Erik és az apukája vonatozni fognak.

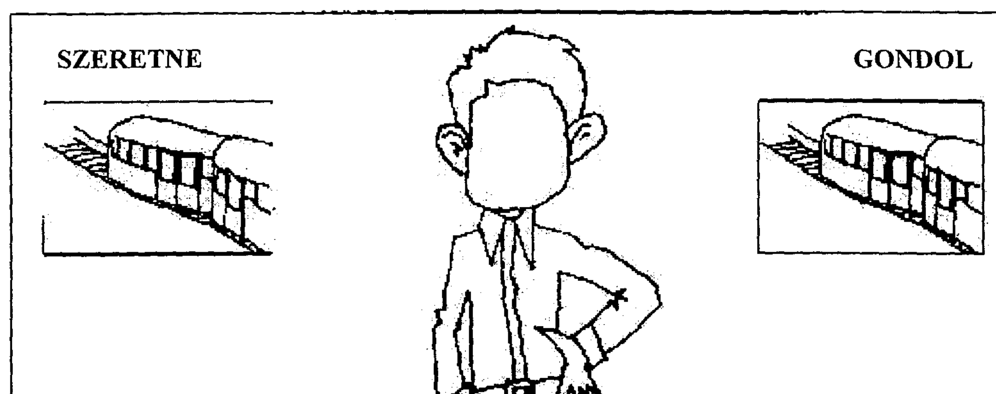

Ez itt Erik. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Erik.

Vágy: Erik szeretne vonatozni.

Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Erik.

Vélekedés: Erik azt gondolja, hogy az apukája majd elviszi őt vonatozni.

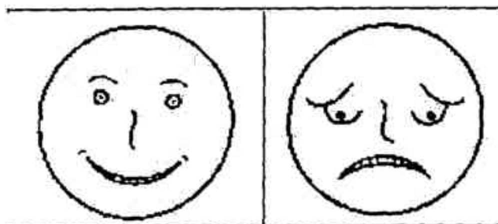

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Erik?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Erik

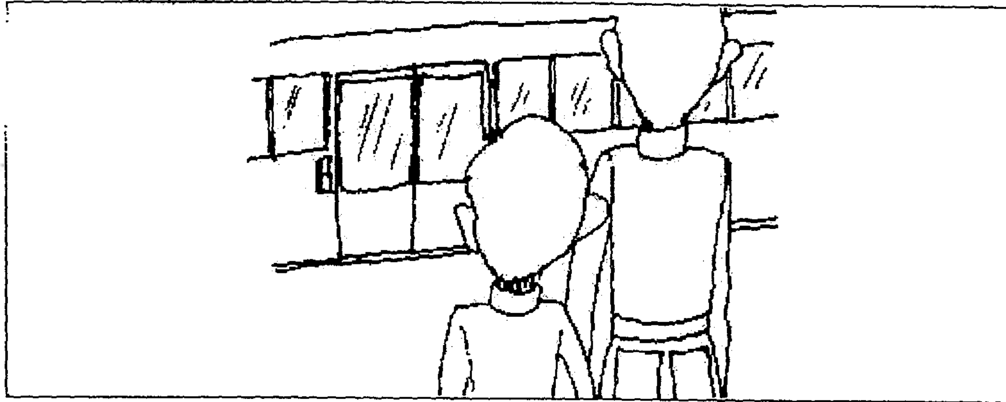
<u>Vélekedésre irányuló kérdés:</u> Mit gondol Erik?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Erik

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Erik szeretne vonatozni. Erik úgy gondolja, hogy az apukája elviszi őt vonatozni. Mit fog érezni Erik?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

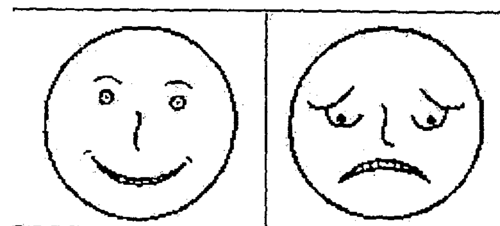
Kimenetel: Erik és az apukája elmennek vonatozni.

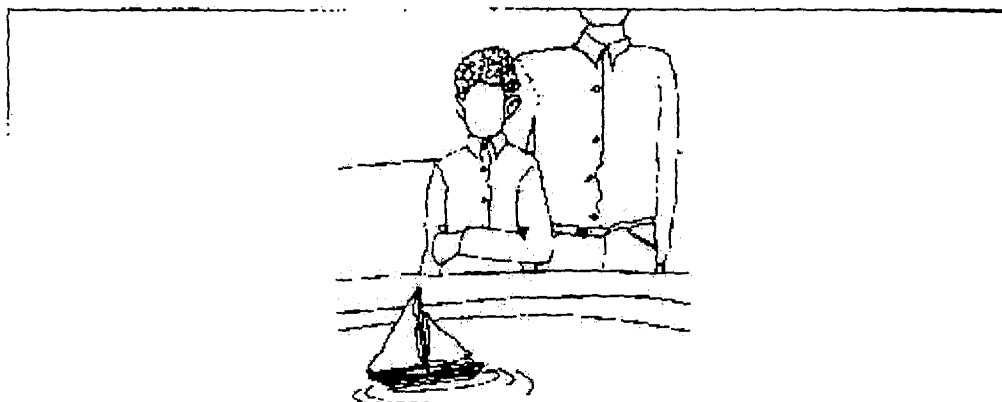
<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Erik?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Erik

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Erik, amikor ő és az apukája elmennek vonatozni?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

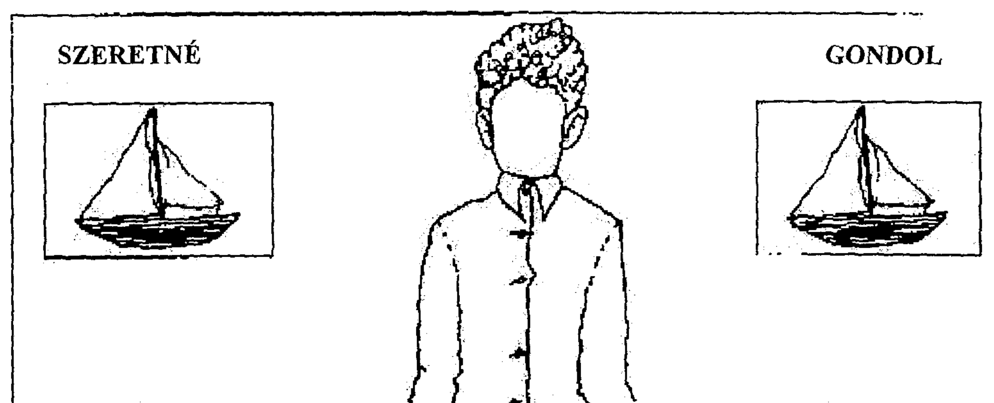
<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

12A Példa
Tényleges szituáció: Laci és az apukája játszanak a vitorlás hajóval.

Ez itt Laci. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Laci.
Vágy: Laci szeretné, ha játszanának a vitorlás hajóval.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Laci.
Vélekedés: Laci azt gondolja, hogy az apukájával majd játszanak a vitorlással.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Laci?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Laci

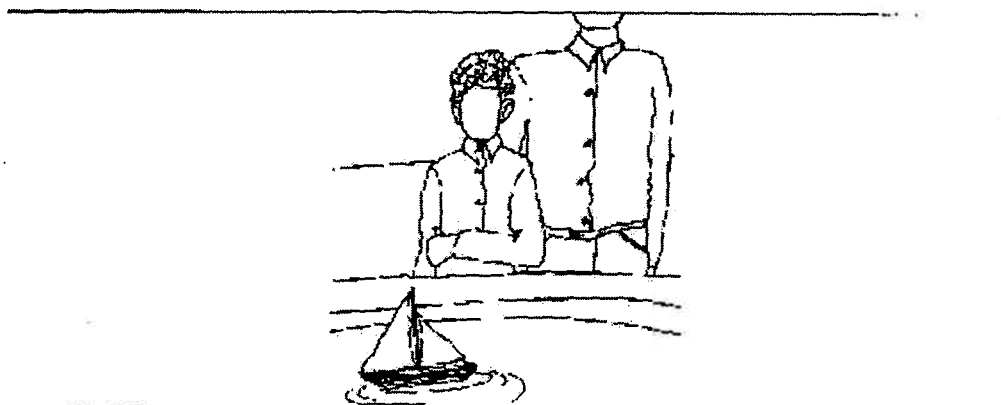
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Laci?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Laci

Érzelemre irányuló kérdés: Laci szeretné, ha játszanának a vitorlás hajóval. Laci úgy gondolja, majd az apukájával játszanak a vitorlás hajóval.
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

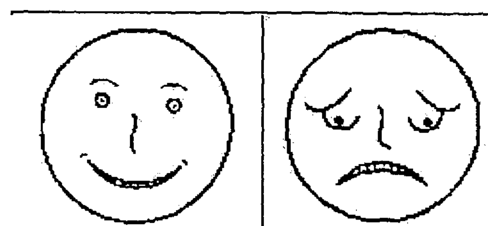
Kimenetel: Laci apukája azt mondja, „gyerünk, mennyünk játszani a vitorlással!".

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Laci?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Laci

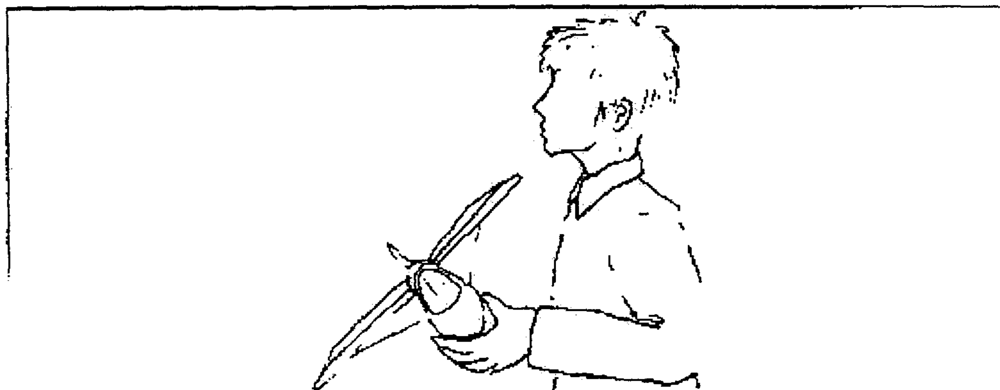
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Laci, amikor az apukájával játszanak a vitorlás hajóval?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

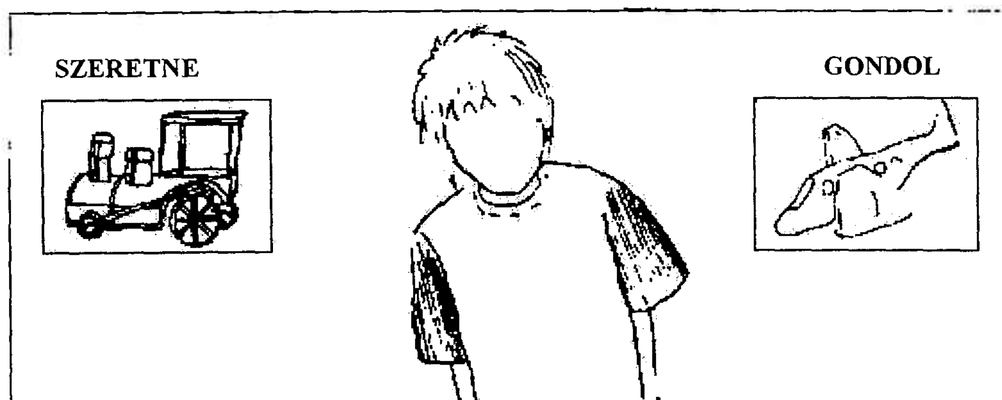

1B Példa

Tényleges szituáció: Mátyás bátyja egy játékrepülőgépet vett Mátyásnak.

Ez itt Mátyás. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Mátyás.
Vágy: Mátyás egy játékvonatot szeretne kapni.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Mátyás.
Vélekedés: Mátyás azt gondolja, hogy a bátyja egy játékrepülőgépet fog adni neki.

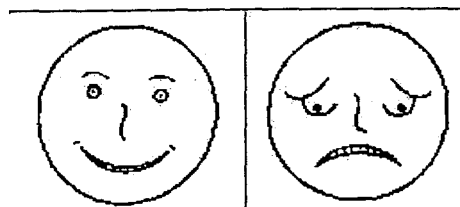

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Mátyás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Mátyás

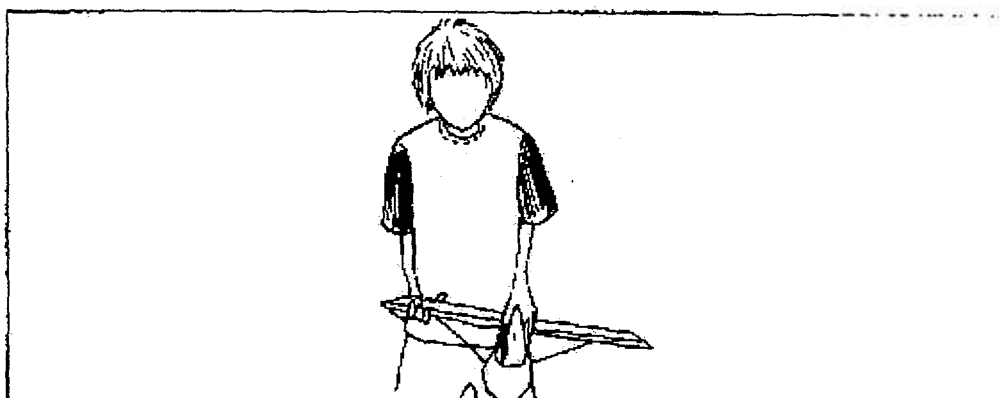
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Mátyás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Mátyás

Érzelemre irányuló kérdés: Mátyás egy játékvonatot szeretne. Mátyás azt gondolja, hogy a bátyja egy játékrepülőgépet vett neki. Mit fog érezni Mátyás?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

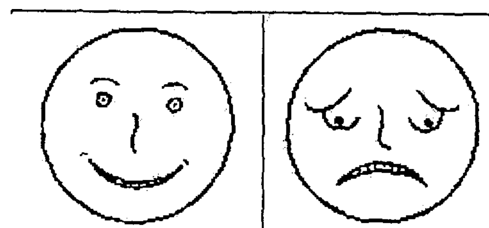
Kimenetel: Mátyás bátyja odaadja Mátyásnak a játékrepülőgépet.

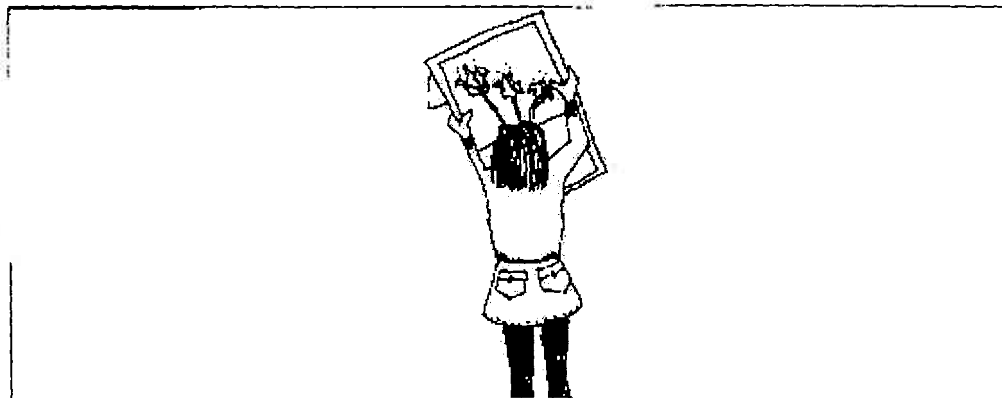
Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Mátyás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Mátyás

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Mátyás, amikor a bátyja odaadja neki a repülőgépet?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

2B Példa
Tényleges szituáció: Tina nővére egy képet vesz Tinának, amin virágok vannak.

Ez itt Tina. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tina.
Vágy: Tina szeretne egy képet, amin kismacskák vannak.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Tina.
Vélekedés: Tina azt gondolja, hogy a nővérénél egy virágos kép van.

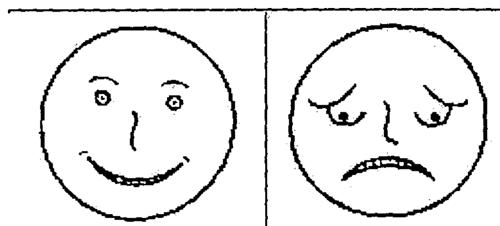

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tina?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tina

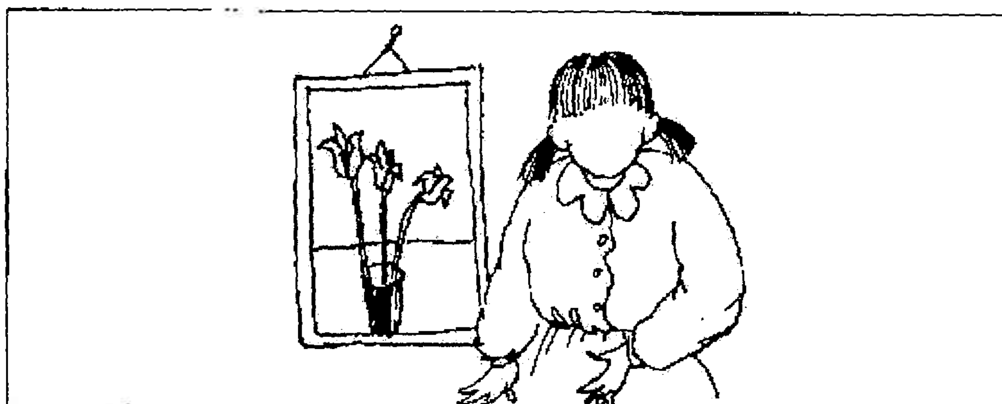
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Tina?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Tina

Érzelemre irányuló kérdés: Tina szeretne egy képet, amin kismacskák vannak. Tina azt gondolja, hogy a nővérétől egy olyan képet fog kapni, amelyen virágok vannak. Mit érez Tina?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

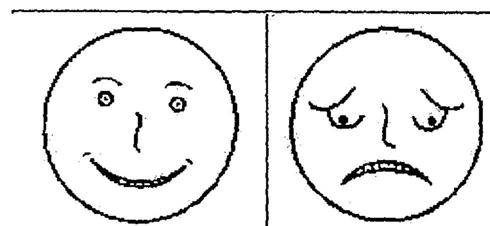
Kimenetel: Tina a nővérétől megkapja a virágos képet.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tina?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tina

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Tina, amikor a nővérétől megkapja a virágos képet?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

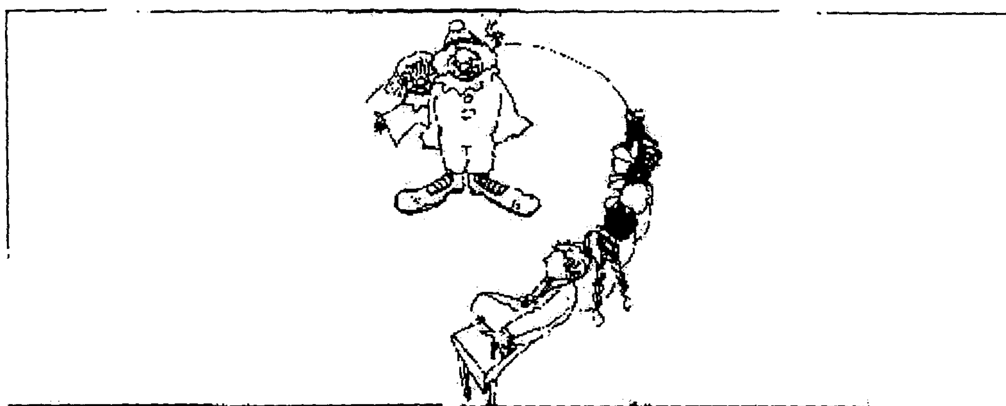

3B Példa

Tényleges szituáció: A cirkuszban bohócok fognak fellépni.

Ez itt Tamás. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tamás.
Vágy: Tamás oroszlánokat szeretne látni.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Tamás.
Vélekedés: Tamás azt gondolja, hogy bohócok fognak fellépni a cirkuszban.

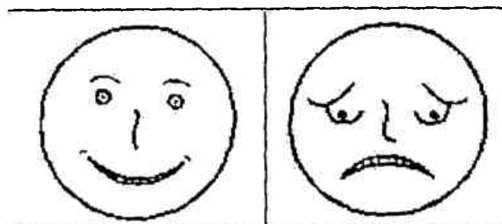

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tamás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tamás

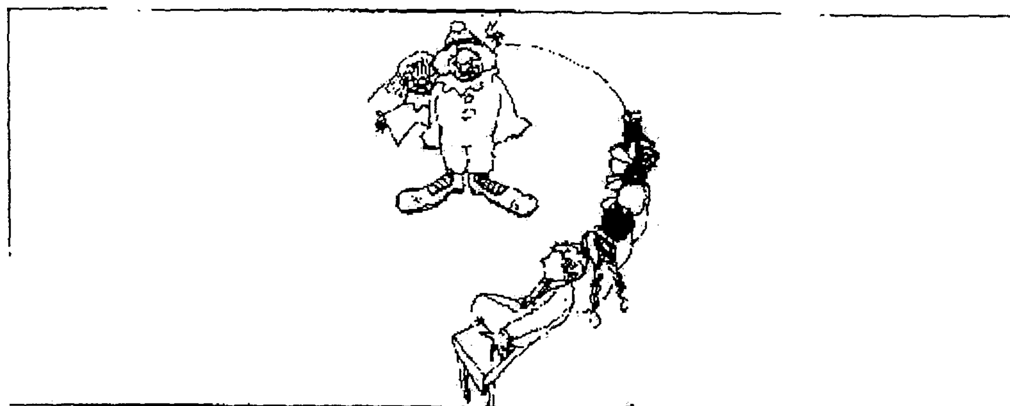
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Tamás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Tamás

Érzelemre irányuló kérdés: Tamás oroszlánokat szeretne látni. Tamás úgy gondolja, hogy bohócokat fog látni a cirkuszban. Mit érez Tamás?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

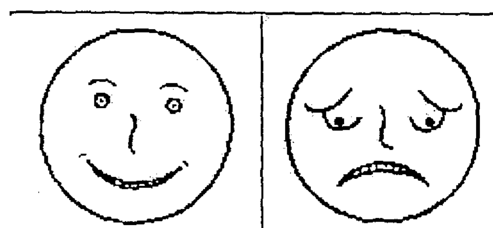
Kimenetel: Tamás bohócokat lát a cirkuszban.

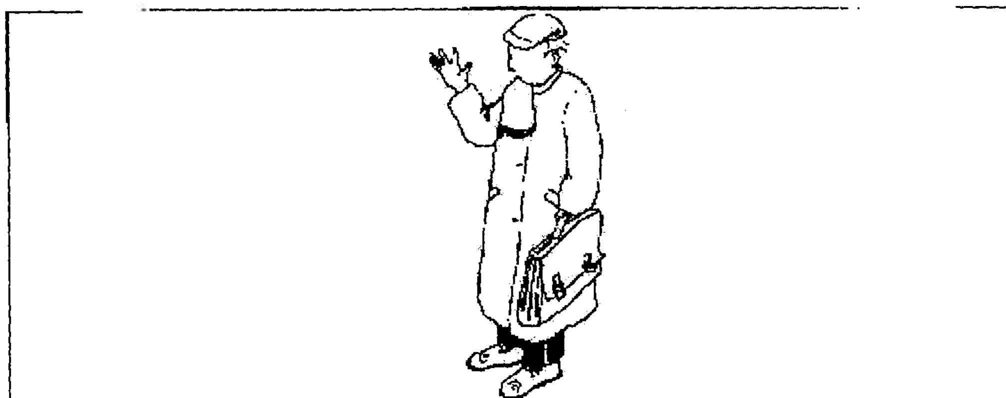
<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Tamás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tamás

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Tamás, amikor bohócokat lát a cirkuszban?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

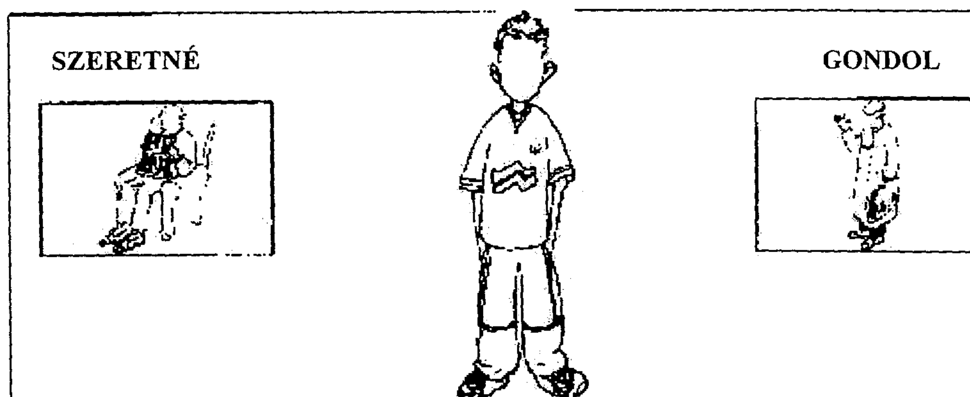
<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

4B Példa
Tényleges szituáció: Késő van, Ádám nagypapájának haza kell idnulnia.

Ez itt Ádám. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Ádám.
Vágy: Ádám azt szeretné, ha a nagypapája ott maradna még náluk.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Ádám.
Vélekedés: Ádám azt gondolja, hogy a nagypapája mindjárt haza fog menni.

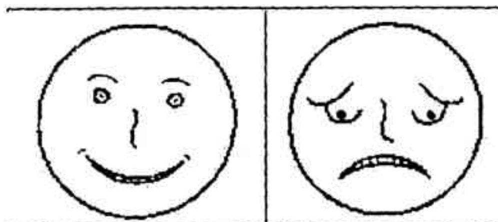

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Ádám?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Ádám

Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Ádám?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Ádám

Érzelemre irányuló kérdés: Ádám azt szeretné, ha a nagypapája maradna még. Ádám azt gondolja, a nagypapája mindjárt haza fog menni. Mit érez Ádám?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

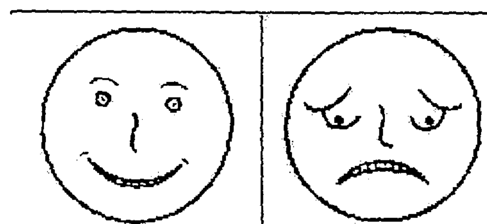
Kimenetel: Ádám nagypapája mindenkitől elköszön és hazamegy.

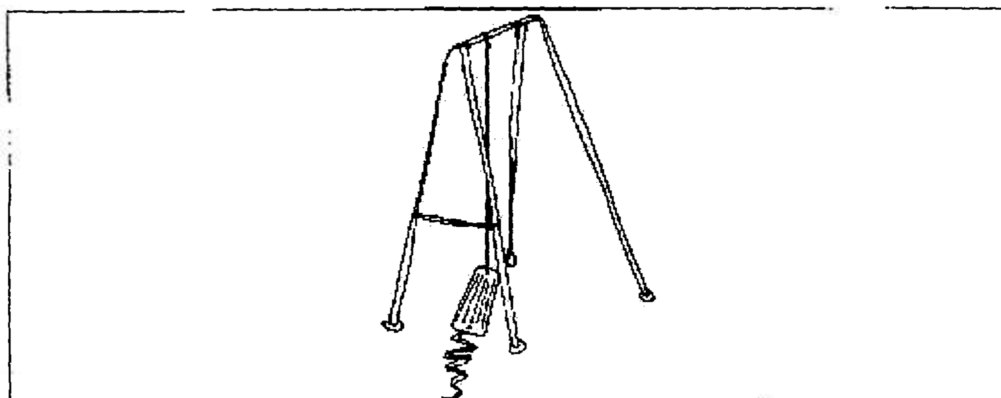
<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Ádám?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Ádám

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Ádám, amikor a nagypapája mindenkitől elköszön, és hazaindul?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

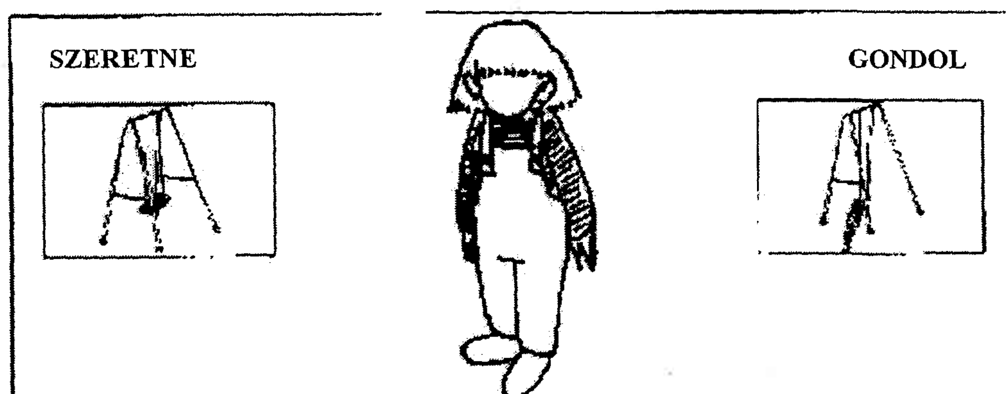
<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

5B Példa
Tényleges szituáció: Johanna hintájának elszakadt a kötele.

Ez itt Johanna. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Johanna.
Vágy: Johanna szeretne hintázni a hintáján.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Johanna.
Vélekedés: Johanna azt gondolja, hogy a hintája elromlott.

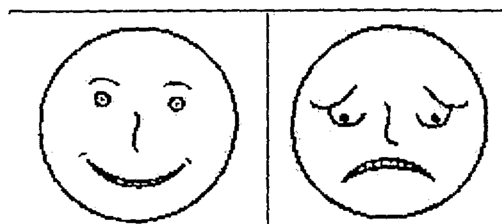

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Johanna?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Johanna

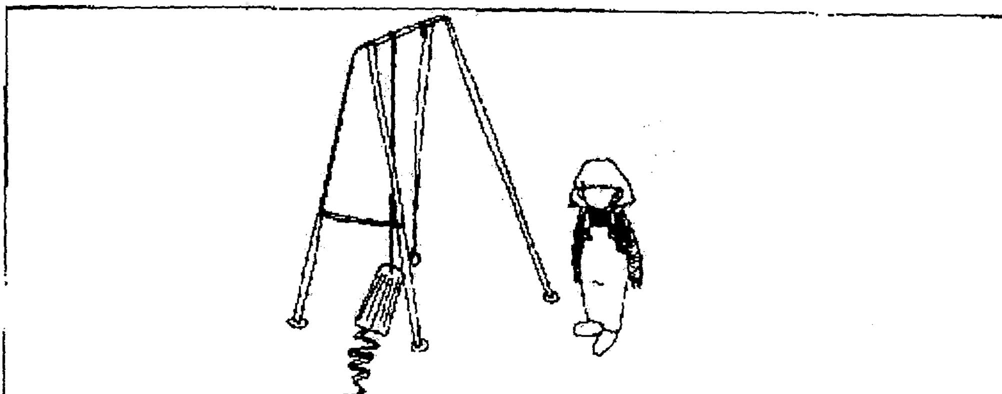
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Johanna?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Johanna

Érzelemre irányuló kérdés: Johanna szeretne hintázni a hintáján. Johanna azt gondolja, hogy a hintája elromlott. Mit érez Johanna?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

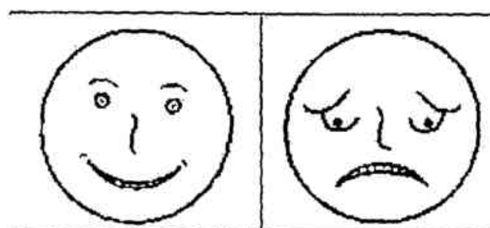
Kimenetel: Johanna nem tud a hintáján hintázni, mert elszakadt a kötele.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Johanna?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Johanna

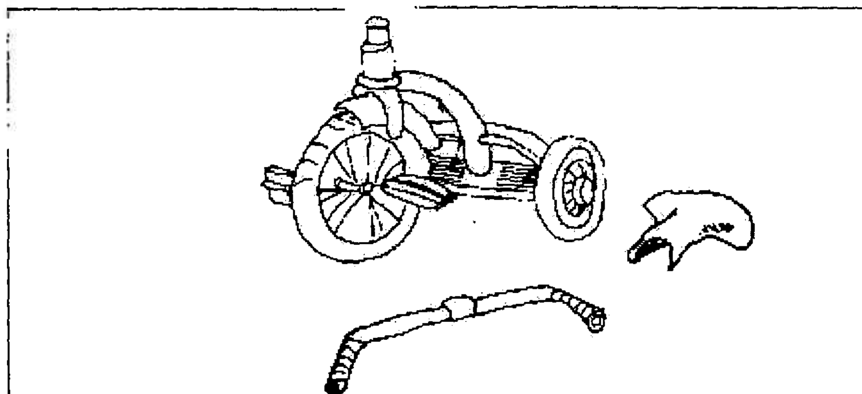
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Johanna, amikor látja, hogy a hintája elromlott?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

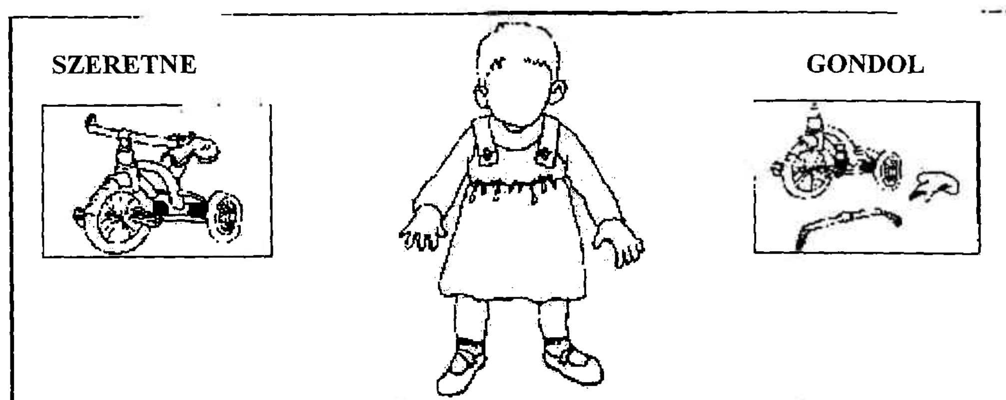

6B Példa

Tényleges szituáció: Marcsi biciklijének leesett a kormánya.

Ez itt Marcsi. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Marcsi.
Vágy: Marcsi szeretne biciklizni.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Marcsi.
Vélekedés: Marcsi úgy gondolja, hogy a biciklije elromlott.

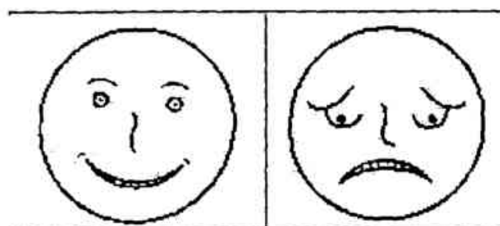

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Marcsi?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Marcsi

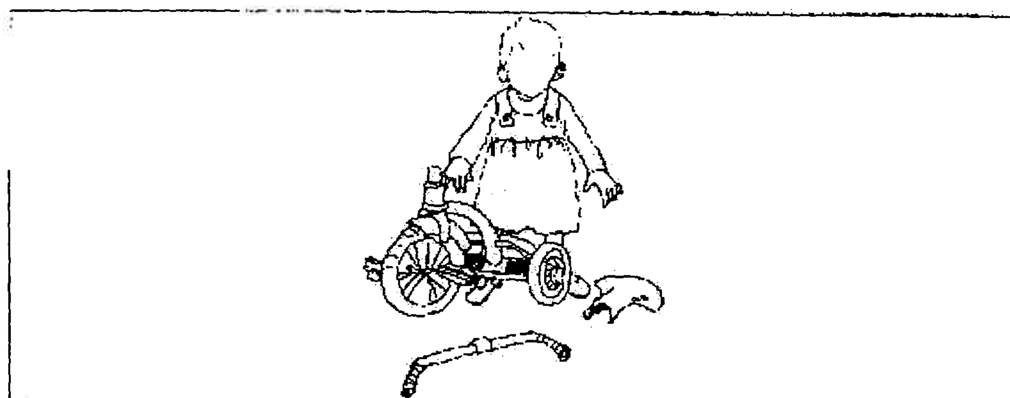
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Marcsi?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Marcsi

Érzelemre irányuló kérdés: Marcsi szeretne biciklizni. Marcsi azt gondolja, hogy elromlott a biciklije. Mit érez Marcsi?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

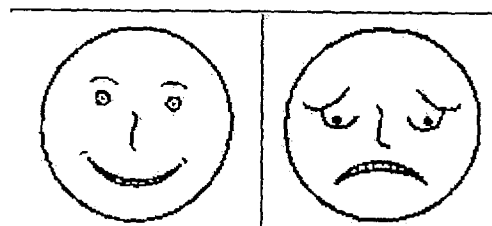
Kimenetel: Marcsi nem tud biciklizni a biciklijével. A bicikli elromlott.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Marcsi?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Marcsi

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Marcsi, amikor látja, hogy a biciklije elromlott?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

7B Példa
Tényleges szituáció: Esik az eső. Pattinak az anyukája vesz egy esernyőt.

Ez itt Patti. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Patti.
Vágy: Patti egy esőkalapot szeretne.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Patti.
Vélekedés: Patti azt gondolja, hogy az anyukája egy esernyőt vett neki.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Patti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Patti

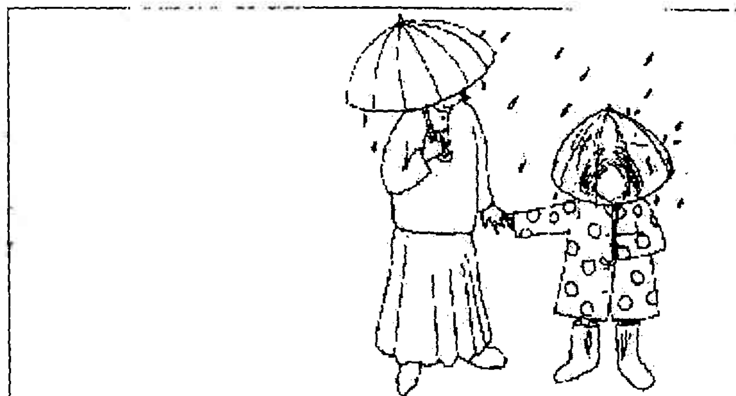
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Patti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Patti

Érzelemre irányuló kérdés: Patti szeretne egy kalapot az eső ellen. Patti azt gondolja, hogy az anyukája egy esernyőt vett neki. Mit érez Patti?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

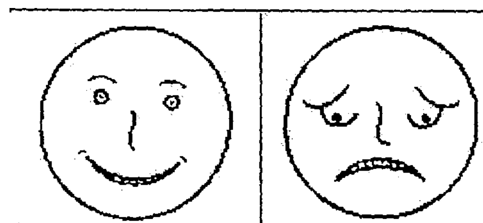
Kimenetel: Az anyukája egy esernyőt ad Pattinak, hogy megvédje őt az esőtől.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Patti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Patti

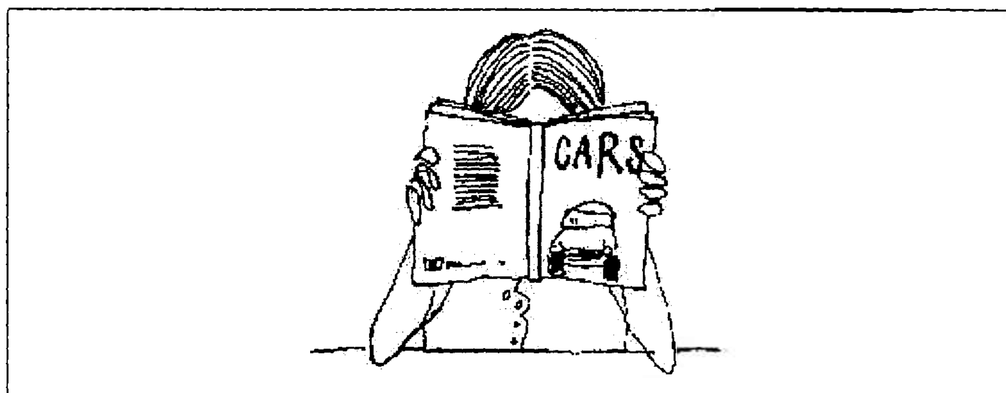
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Patti, amikor az anyukája odaadja neki az esernyőt?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

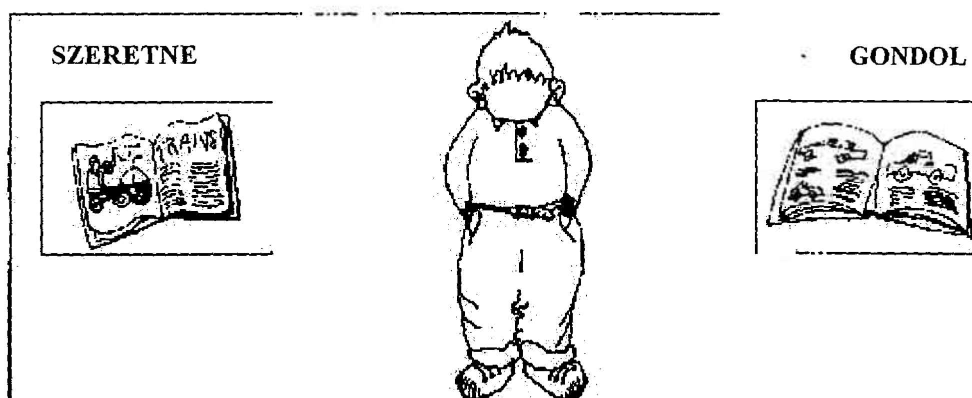

8B Példa

Tényleges szituáció: Andor anyukája vesz Andornak egy könyvet az autókról.

Ez itt Andor. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Andor.
Vágy: Andor szeretne egy könyvet a vonatokról.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Andor.
Vélekedés: Andor azt gondolja, hogy az anyukája egy autókról szóló könyvet vett neki.

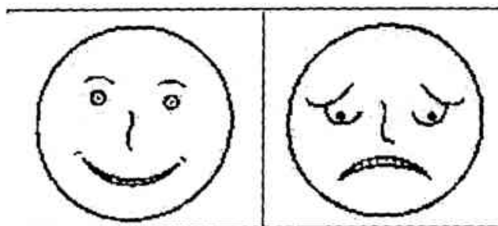

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Andor?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Andor

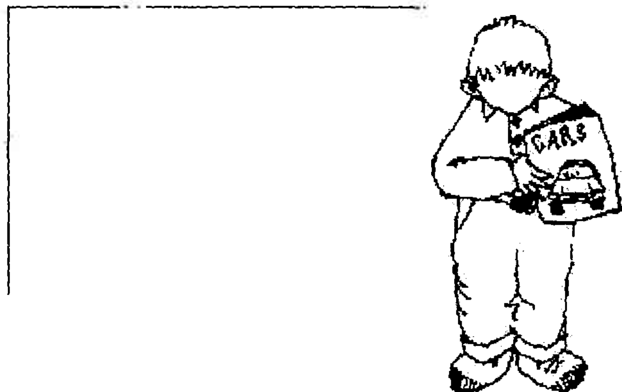
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Andor?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Andor

Érzelemre irányuló kérdés: Andor szeretne egy könyvet vonatokról. Andor azt gondolja, hogy az anyukája egy autós könyvet vett neki. Mit érez Andor?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

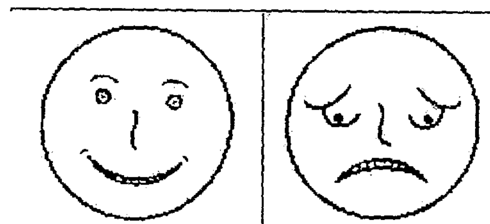
Kimenetel: Andor anyukája odaadja Andornak az autós könyvet.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Andor?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Andor

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Andor, amikor az anyukája odaadja neki az autós könyvet?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

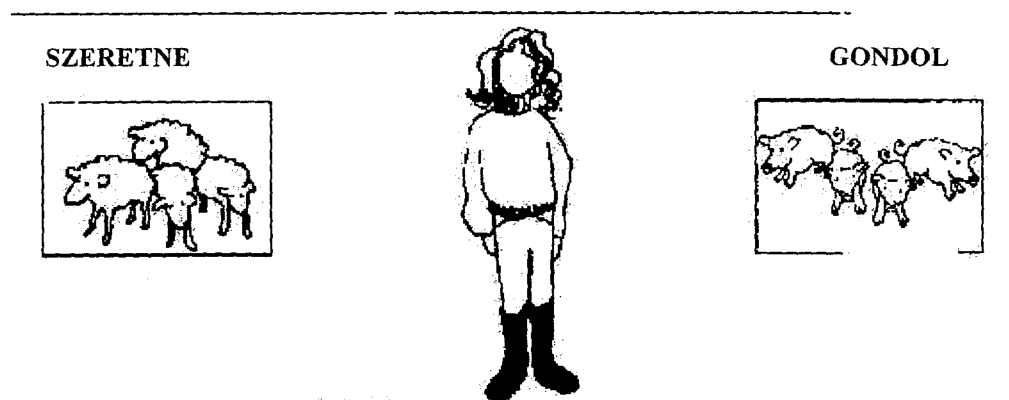

9B Példa

Tényleges szituáció: Klári és az anyukája elindulnak, hogy malacokat nézzenek.

Ez itt Klári. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Klári.
Vágy: Klári szeretne bárányokat nézni.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Klári.
Vélekedés: Klári azt gondolja, hogy malacokat fognak látni.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Klári?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Klári

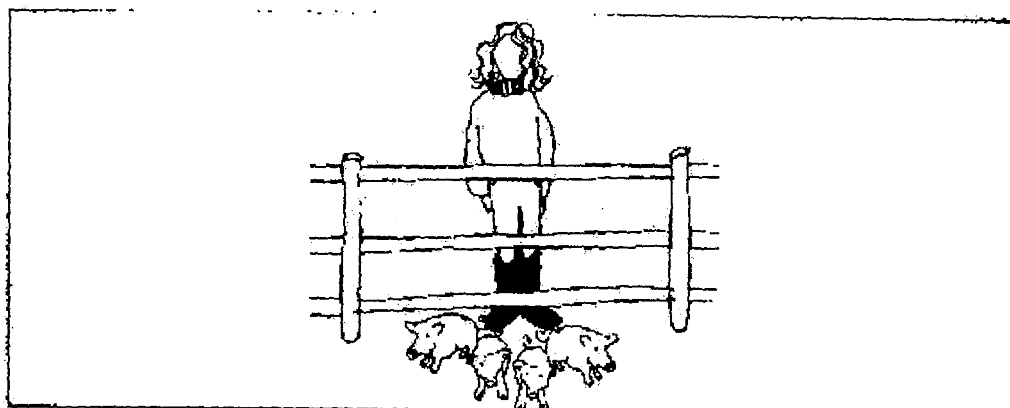
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Klári?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Klári

Érzelemre irányuló kérdés: Klári bárányokat szeretne nézni. Klári azt gondolja, hogy malacokat fognak látni. Mit érez Klári?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

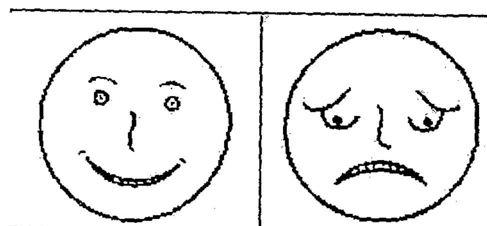
Kimenetel: Klári malacokat lát egy tanyán.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Klári?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Klári

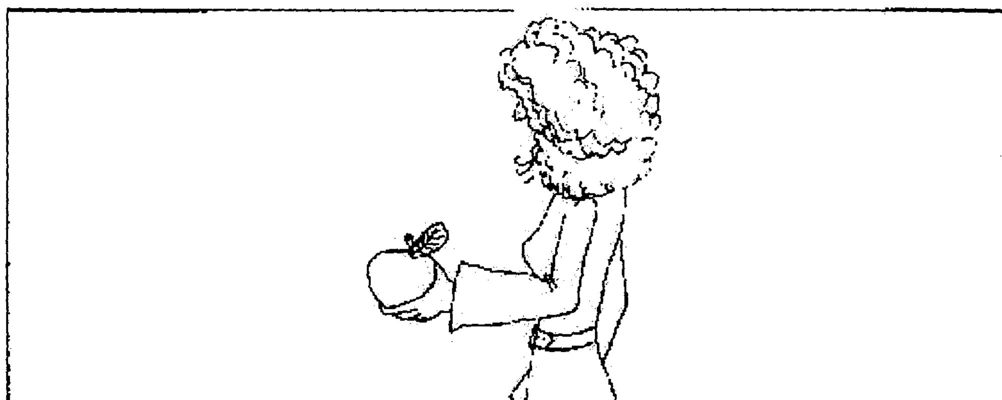
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Klári, amikor malacokat nézeget egy tanyán?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

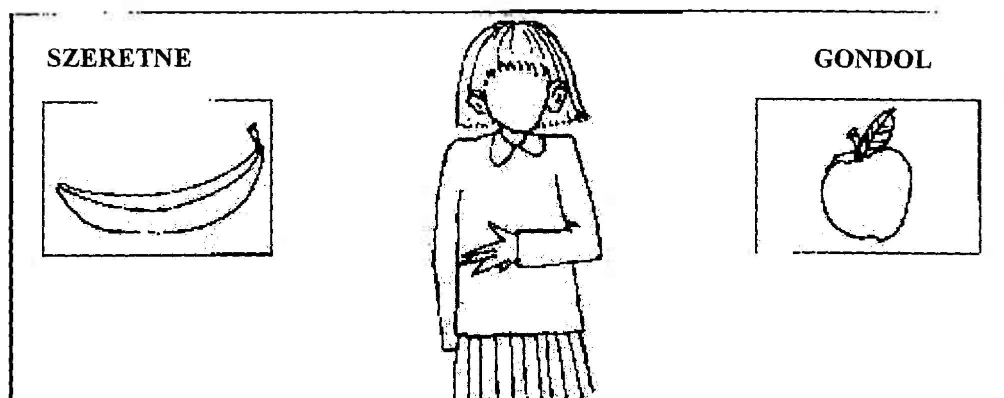

10B Példa

Tényleges szituáció: Tündének az anyukája egy almát fog adni az ebédhez.

Ez itt Tünde. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tünde.
Vágy: Tünde egy banánt szeretne.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Tünde.
Vélekedés: Tünde azt gondolja, hogy az anyukája egy almát fog adni neki.

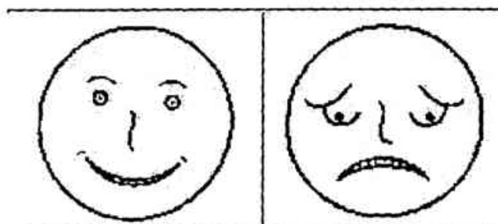

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Tünde?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tünde

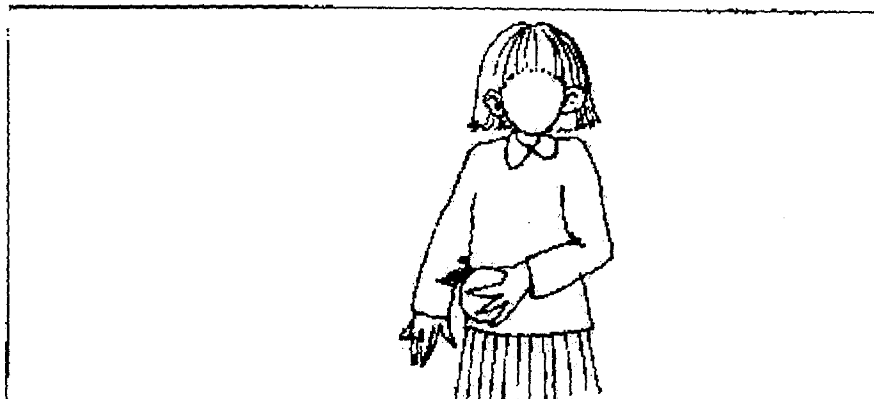
<u>Vélekedésre irányuló kérdés:</u> Mit gondol Tünde?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Tünde

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Tünde egy banánt szeretne. Tünde azt gondolja, hogy az anyukája majd egy almát ad neki. Mit érez Tünde?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

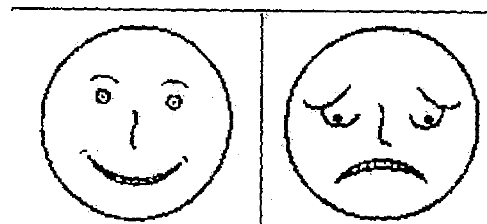
Kimenetel: Tünde az anyukájától egy almát kap az ebédhez.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Tünde?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tünde

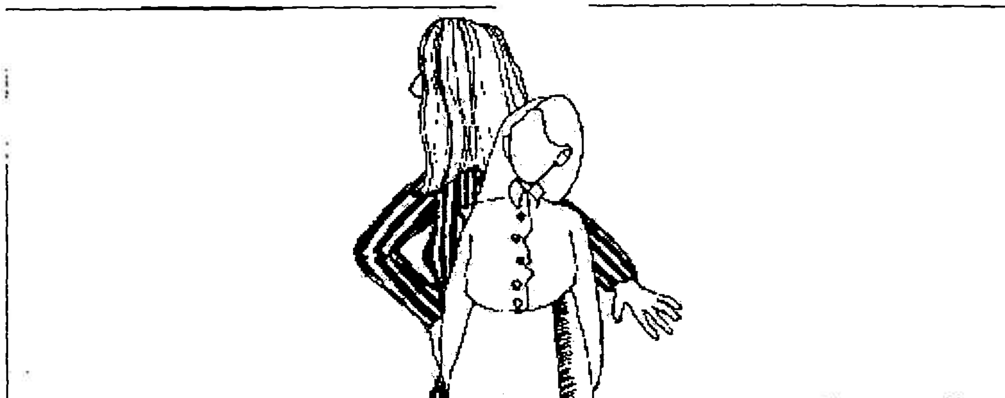
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Tünde, amikor az anyukájától egy almát kap az ebédhez?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

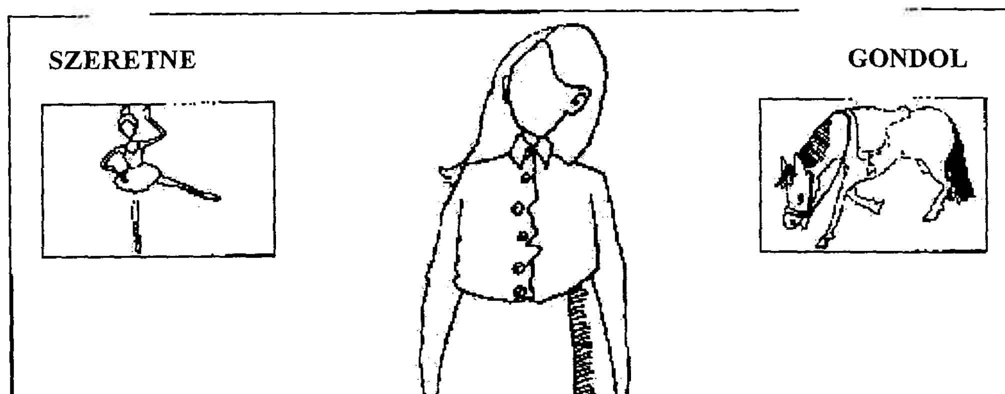

11B Példa

Tényleges szituáció: Emmát az anyukája lovagolni viszi.

Ez itt Emma. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Emma.
Vágy: Emma szeretne táncolni menni.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Emma.
Vélekedés: Emma azt gondolja, hogy az anyukája lovagolni viszi.

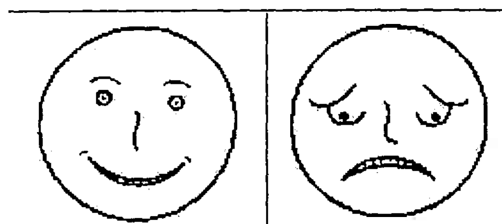

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Emma?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Emma

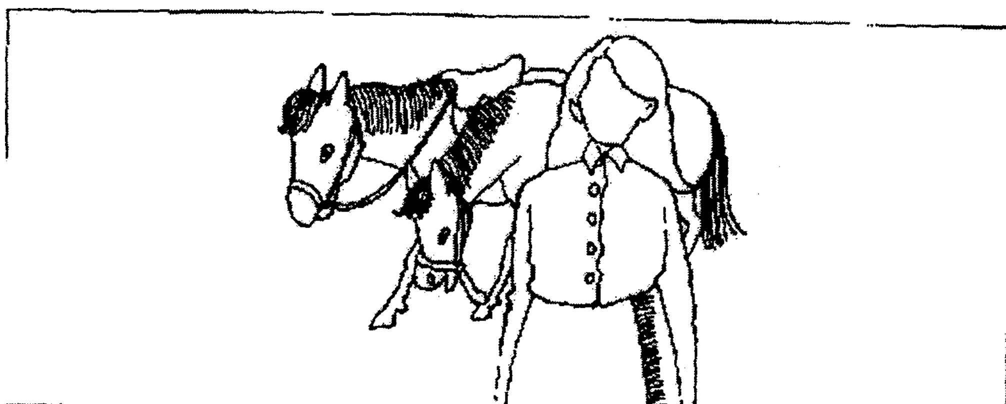
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Emma?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Emma

Érzelemre irányuló kérdés: Emma szeretne táncolni menni. Emma azt gondolja, hogy az anyukája lovagolni viszi. Mit érez Emma?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

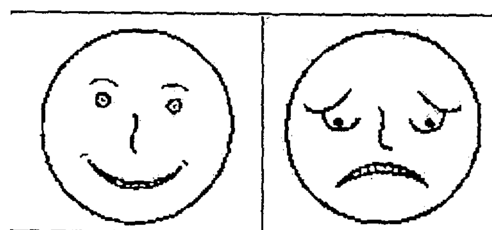
Kimenetel: Emma anyukája elviszi Emmát lovagolni.

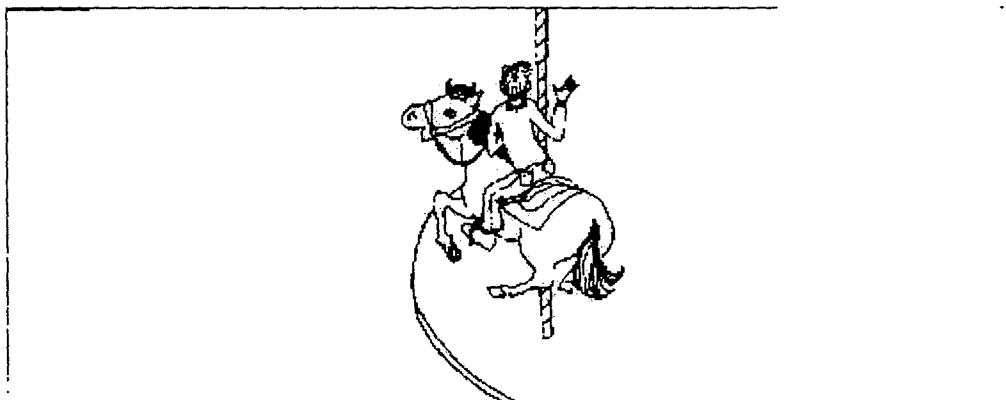
Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Emma?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Emma

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Emma, amikor az anyukája elviszi lovagolni?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

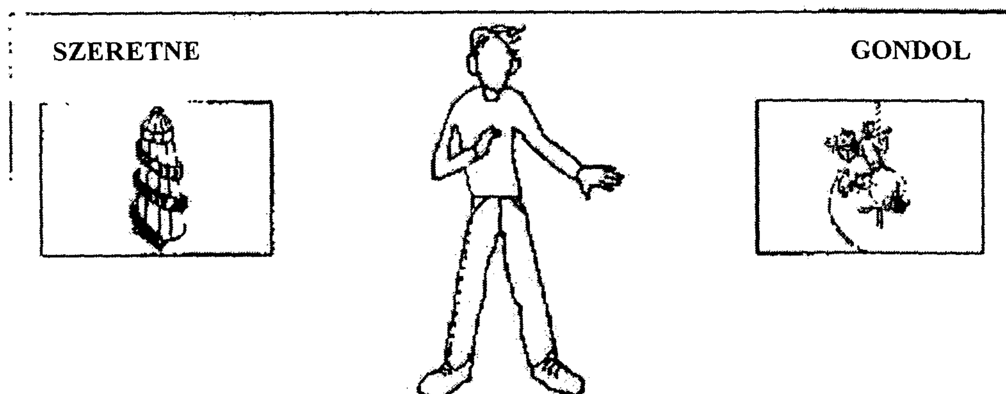
Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

12B Példa
Tényleges szituáció: Vili körbe-körbe megy a körhintán.

Ez itt Vili. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Vili.
Vágy: Vili nagyon szeretne elmenni lecsúszni az óriáscsúszdán.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Vili.
Vélekedés: Vili azt gondolja, hogy a körhinta még sokáig nem áll meg.

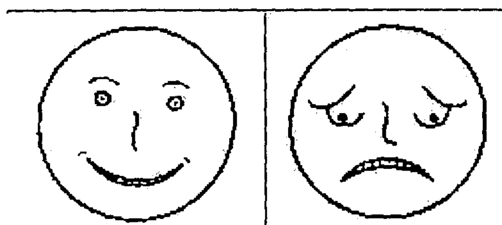

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Vili?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Vili

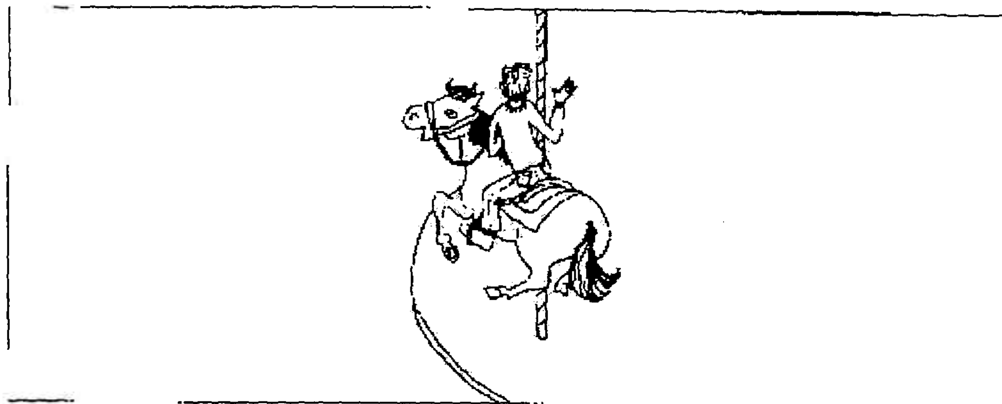
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Vili?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Vili

Érzelemre irányuló kérdés: Vili szeretne az óriáscsúszdára menni, és lecsúszni. Vili azt gondolja, hogy a körhinta még sokáig nem áll meg. Mit érez Vili?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

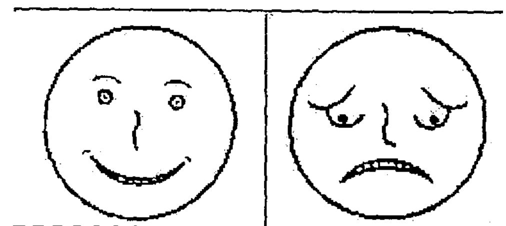
Kimenetel: A körhinta csak tovább forog, körbe-körbe.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Vili?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Vili

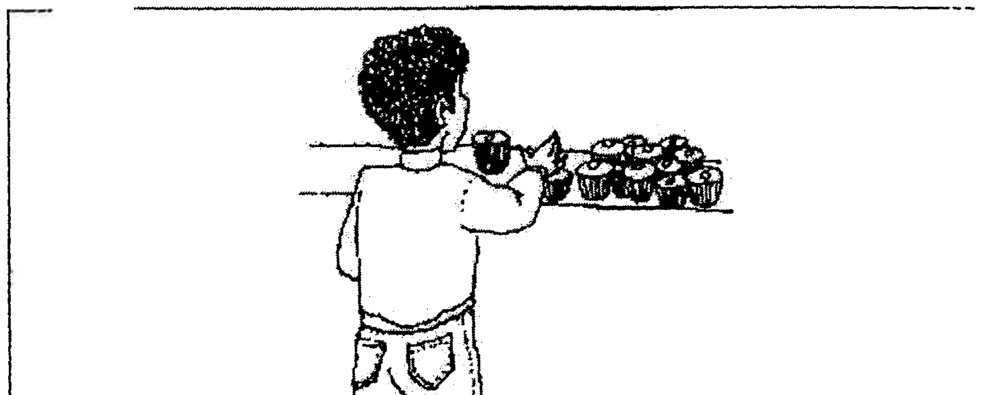
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Vili, amikor a körhinta csak tovább forog?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

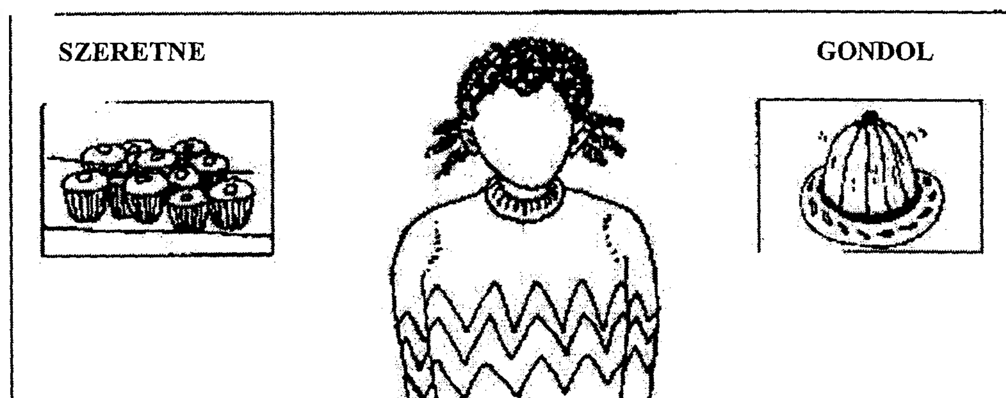

1C Példa

Tényleges szituáció: Julinak az apukája sütit ad uzsonnára.

Ez itt Juli. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Juli.
Vágy: Juli sütit szeretne enni.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Juli.
Vélekedés: Juli nem tud a sütiről, amit apukája ad majd neki. Juli azt gondolja, puding lesz uzsonnára.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Juli?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Juli

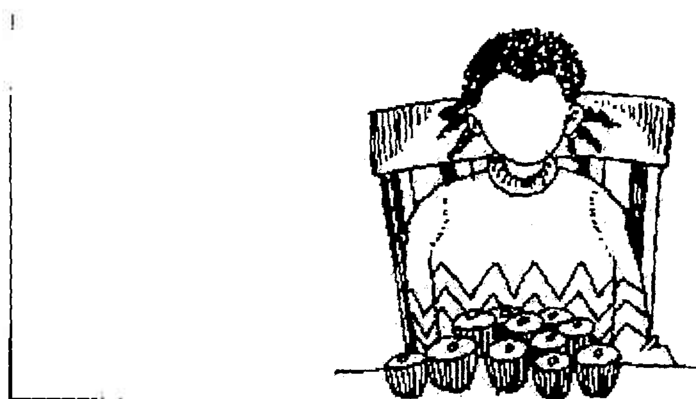
<u>Vélekedésre irányuló kérdés:</u> Mit gondol Juli?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Juli

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Juli sütit szeretne. Azt gondolja, puding lesz uzsonnára. Mit érez Juli?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

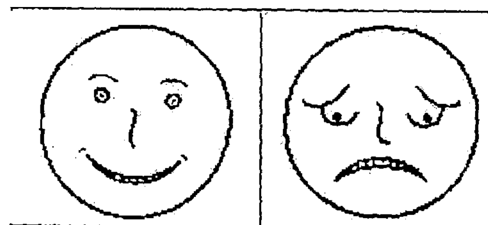
Kimenetel: Juli apukája sütit ad Julinak uzsonnára.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Juli?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Juli

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Juli, amikor apukája végül sütit ad neki uzsonnára?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

2C Példa

Tényleges szituáció: Albertnek apukája csokis fagyit vesz.

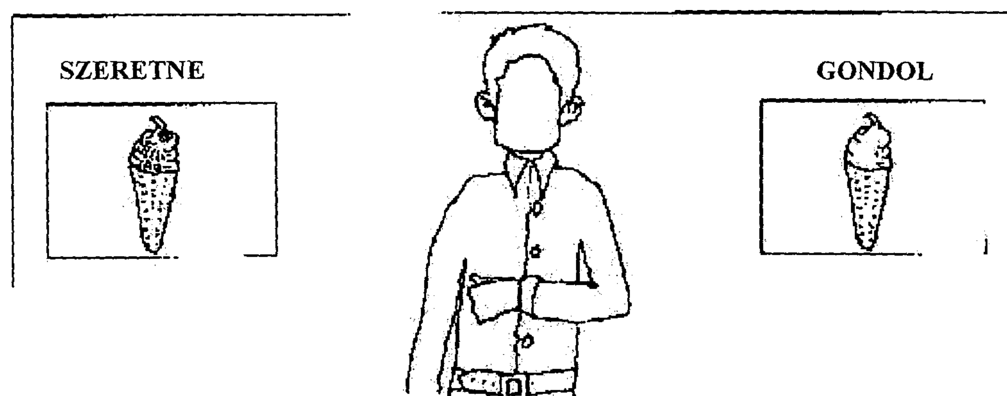

Ez itt Albert. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Albert.

Vágy: Albert egy csokis fagyit szeretne.

Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Albert.

Vélekedés: Albert nem tud a csokis fagyiról, amit az apukája vesz neki. Azt gondolja, az apukája epres fagyit vesz.

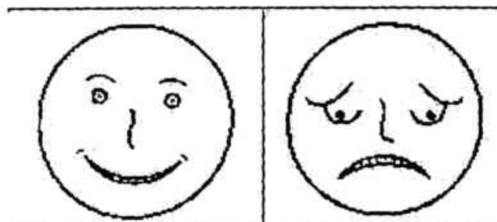

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Albert?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Albert

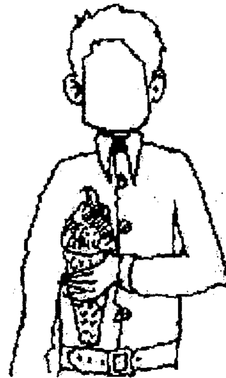
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Albert?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Albert

Érzelemre irányuló kérdés: Albert egy csokis fagyit szeretne. Albert azt gondolja, hogy apukája egy epres fagyit vesz neki. Mit érez Albert?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

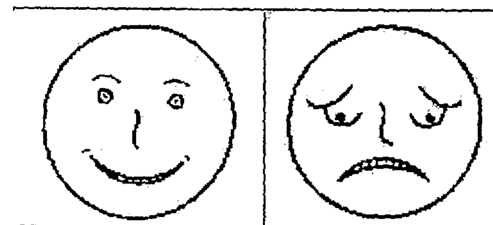
Kimenetel: Albertnek apukája odaadja a csokis fagyit.

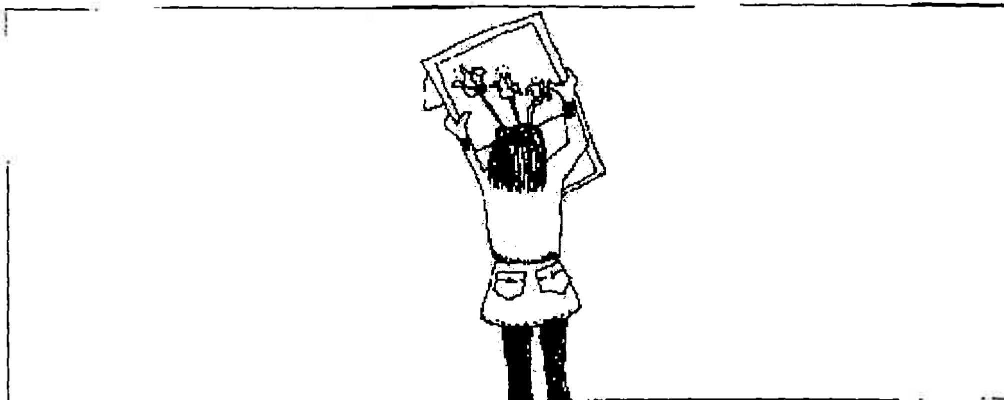
<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Albert?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Albert

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Albert, amikor az apukája odaadja neki a csokis fagyit?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

3C Példa
Tényleges szituáció: Tina nővére vesz Tinának egy képet, ami virágokat ábrázol.

Ez itt Tina. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tina.
Vágy: Tina szeretne egy virágos képet.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Tina.
Vélekedés: Tina nem tud a virágos képről, amit a nővére vesz neki. Tina azt gondolja, hogy a nővére egy kiscicás képet fog venni neki.

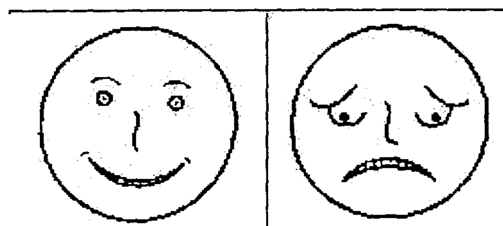

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tina?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tina

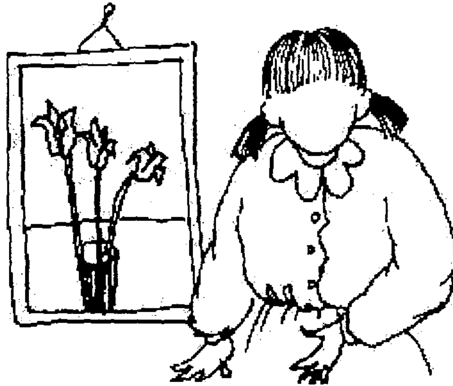
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Tina?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Tina

Érzelemre irányuló kérdés: Tina szeretne egy képet, amelyik virágokat ábrázol. Tina azt gondolja, hogy a nővére egy kiscicás képet vesz neki. Mit érez Tina?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

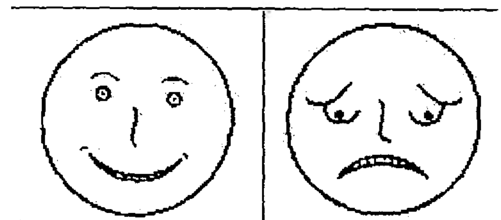
Kimenetel: Tina nővére egy virágokat ábrázoló képet ad Tinának.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Tina?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tina

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Tina, amikor a nővérétől egy virágokat ábrázoló képet kap.?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

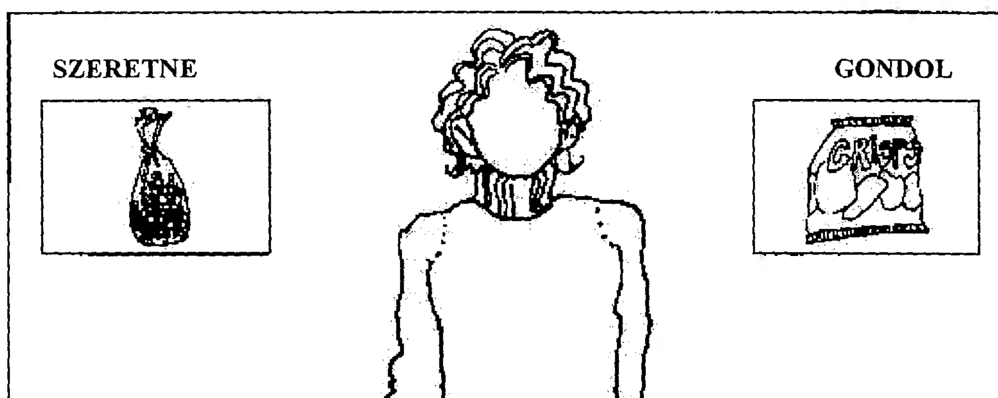
<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

4C Példa
Tényleges szituáció: Luca vesz Gyurinak egy csomag édességet.

Ez itt Gyuri. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Gyuri.
Vágy: Gyuri egy kis édességet szeretne.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Gyuri.
Vélekedés: Gyuri nem tud a csomag édességről, amit Luca vett. Gyuri azt gondolja, hogy Luca csipszet vesz neki.

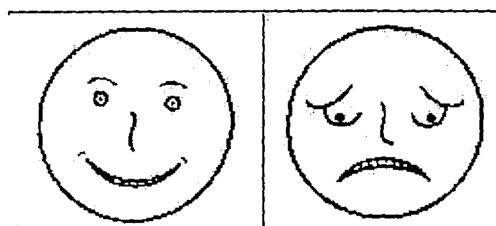

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Gyuri?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Gyuri

Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Gyuri?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Gyuri

Érzelemre irányuló kérdés: Gyuri szeretne egy kis édességet. Gyuri azt gondolja, hogy Luca csipszet vesz neki. Mit érez Gyuri?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

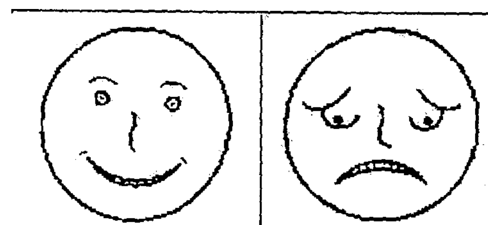
Kimenetel: Luca odaadja a csomag édességet Gyurinak.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Gyuri?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Gyuri

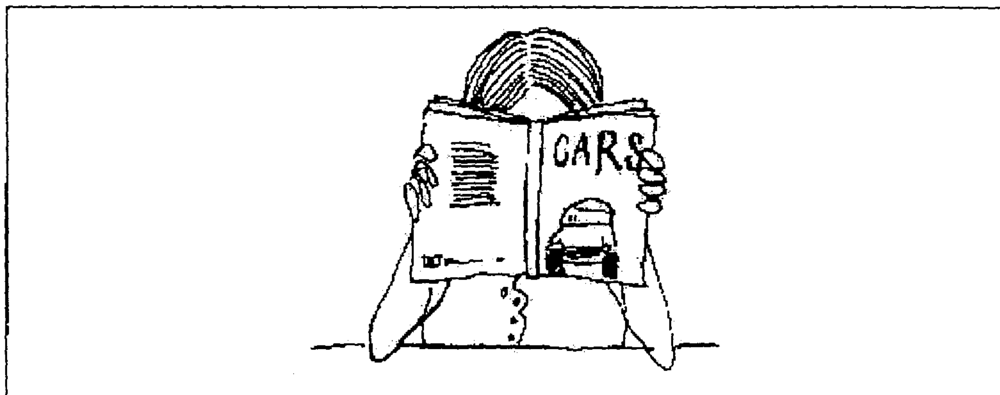
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Gyuri, amikor Luca odaadja neki a csomag édességet?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

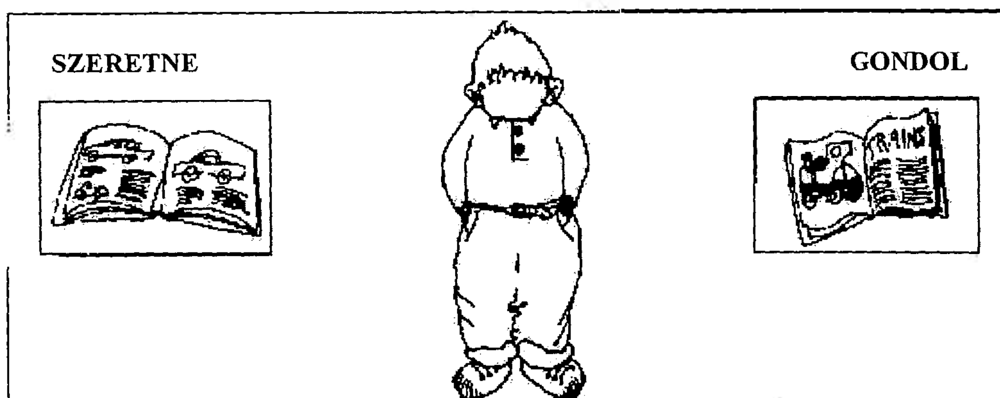

5C Példa

Tényleges szituáció: Andornak az anyukája vesz egy könyvet, ami autókról szól

Ez itt Andor. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Andor.
Vágy: Andor szeretne egy könyvet, ami autókról szól.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Andor.
Vélekedés: Andor nem tud az autós könyvről, amit az anyukája vesz neki. Andor azt gondolja, hogy az anyukája egy vonatokról szóló könyvet vett neki.

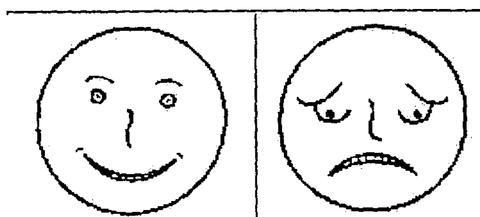

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Andor?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Andor

<u>Vélekedésre irányuló kérdés:</u> Mit gondol Andor?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Andor

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Andor szeretne egy autós könyvet. Andor azt gondolja, hogy az anyukája egy vonatos könyvet vett neki. Mit érez Andor?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

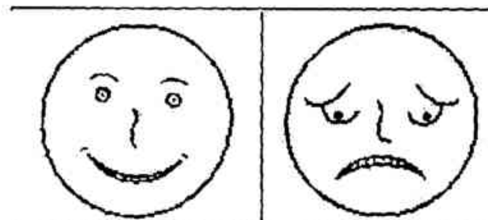
Kimenetel: Andornak az anyukája odaadja az autós könyvet.

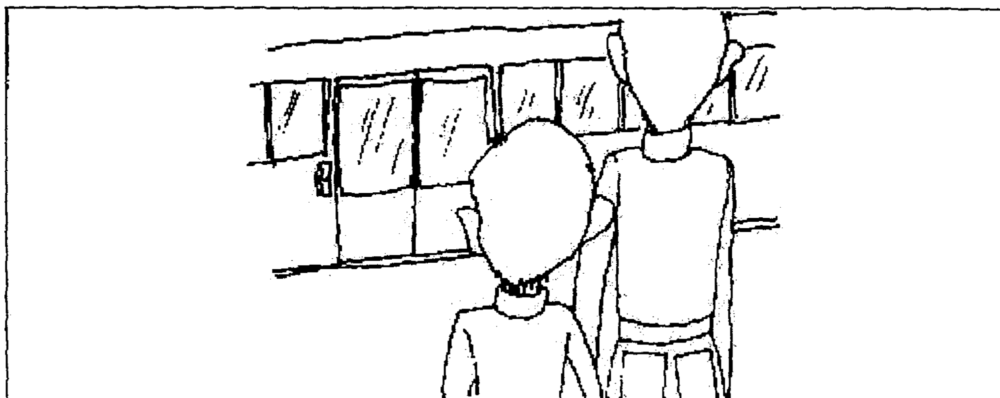
<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Andor?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Andor

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Andor, amikor az anyukája odaadja neki az autókról szóló könyvet?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

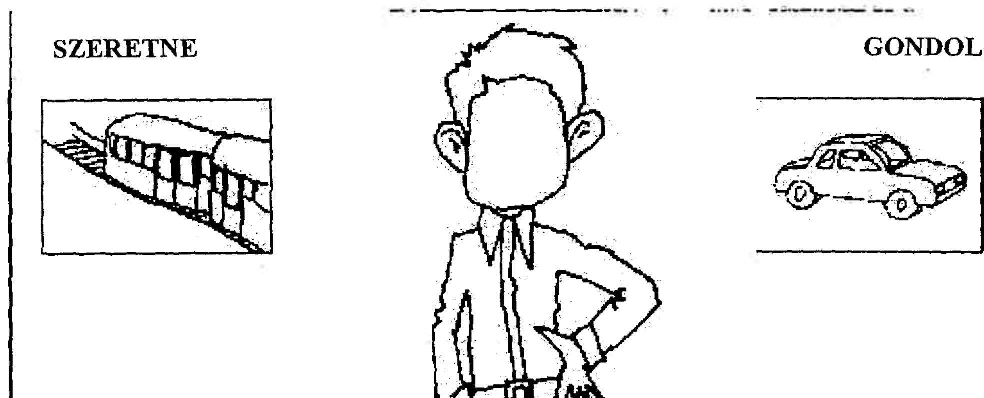
<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

6C Példa
Tényleges szituáció: Erik és az apukája vonatozni mennek.

Ez itt Erik. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Erik.
Vágy: Erik vonatozni szeretne.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Erik.
Vélekedés: Erik nem tud a vonatozásról. Azt gondolja, autózni fognak az apukájával.

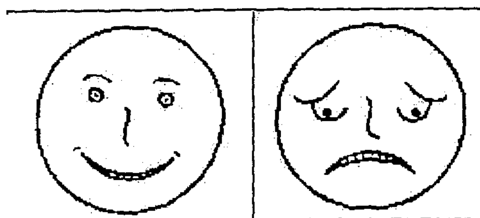

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Erik?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Erik

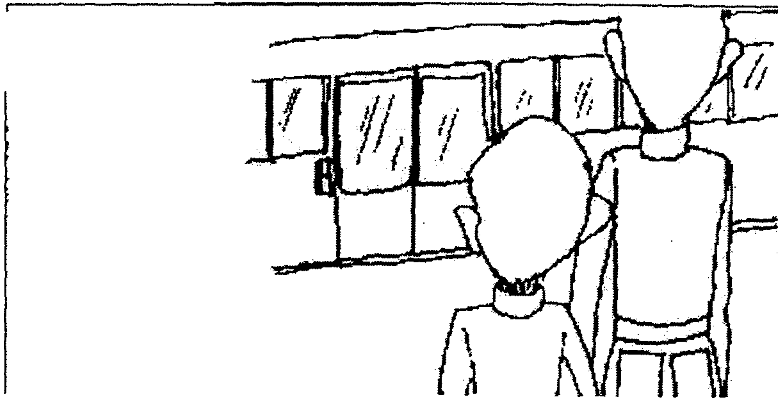
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Erik?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Erik

Érzelemre irányuló kérdés: Erik vonatozni szeretne. Erik azt gondolja, hogy autózni fognak. Mit érez Erik?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

Kimenetel: Erik és az apukája elmennek vonatozni.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Erik?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Erik

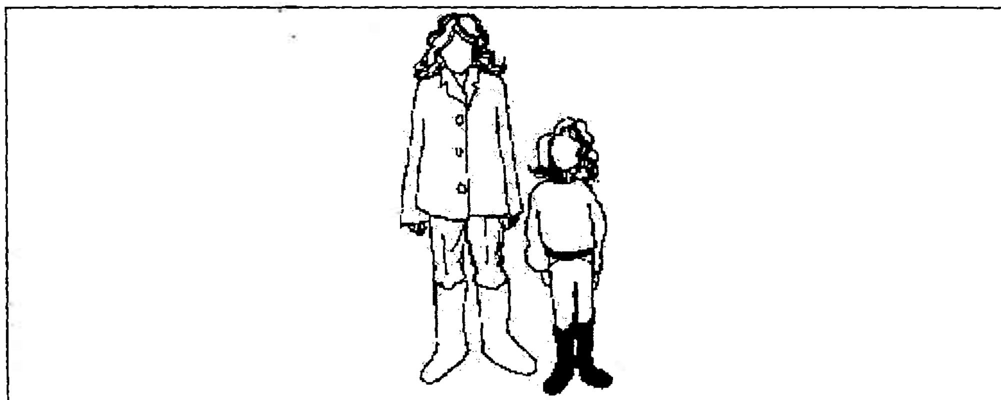
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Erik, amikor az apukájával elmennek vonatozni?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

7C Példa

Tényleges szituáció: Klárit az anyukája elviszi malacokat nézni.

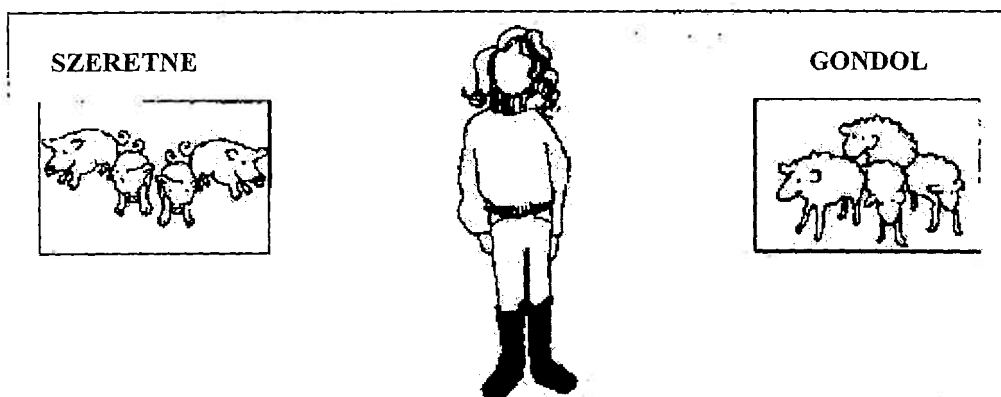

Ez itt Klári. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Klári.

Vágy: Klári szeretne malacokat nézni.

Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Klári.

Vélekedés: Klári nem tud róla, hogy malacokat fognak nézni. Azt gondolja, hogy majd bárányokat fognak nézni az anyukájával.

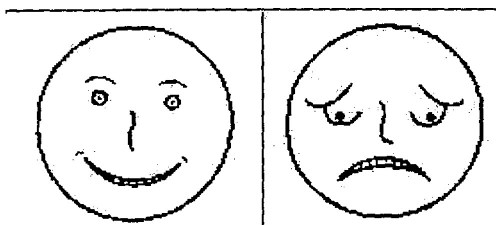

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Klári?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Kári

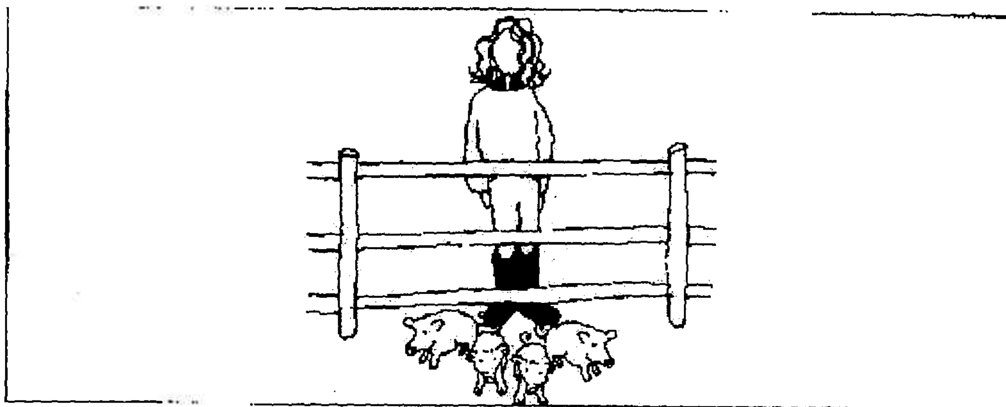
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Klári?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Klári

Érzelemre irányuló kérdés: Klári malacokat szeretne nézegetni. Klári azt gondolja, hogy bárányokat fognak majd nézegetni az anyukájával. Mit érez Klári?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

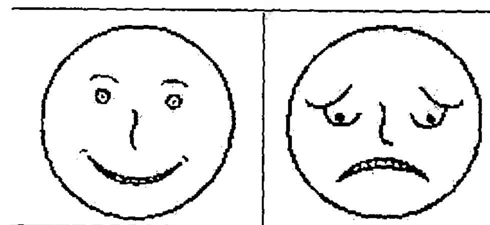
Kimenetel: Klári malacokat nézeget egy tanyán.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Klári?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Klári

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Klári, amikor végül malacokat nézeget egy tanyán?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

8C Példa

Tényleges szituáció: Nándi elmegy a születésnapi bulira.

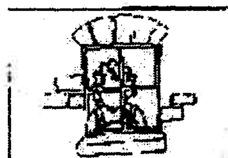
Ez itt Janka. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Janka.
Vágy: Janka azt szeretné, ha Nándi is elmenne a születésnapi bulira.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Janka.
Vélekedés: Janka nem tudja, hogy Nándi is elmegy a szülinapi buliba. Janka azt gondolja, Nándi otthon marad.

SZERETNE

GONDOL

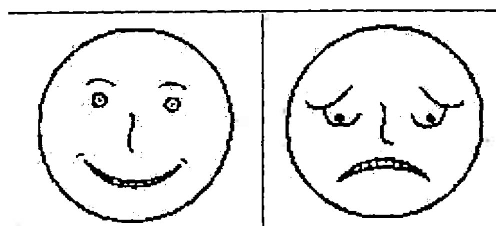

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Janka?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Janka

Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Janka?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Janka

Érzelemre irányuló kérdés: Janka azt szeretné, ha Nándi is elmenne a szülinapi buliba. Janka azt gondolja, hogy Nándi otthon fog maradni. Mit érez Janka?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

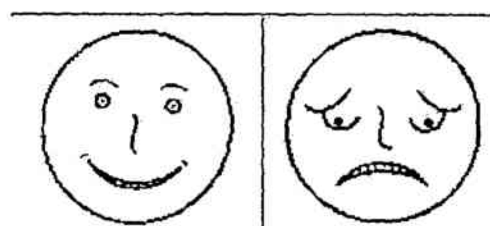
Kimenetel: Janka és Nándi végül együtt mennek a születésnapi buliba.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Janka?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Janka

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Janka, amikor Nándival együtt mennek a szülinapi buliba?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

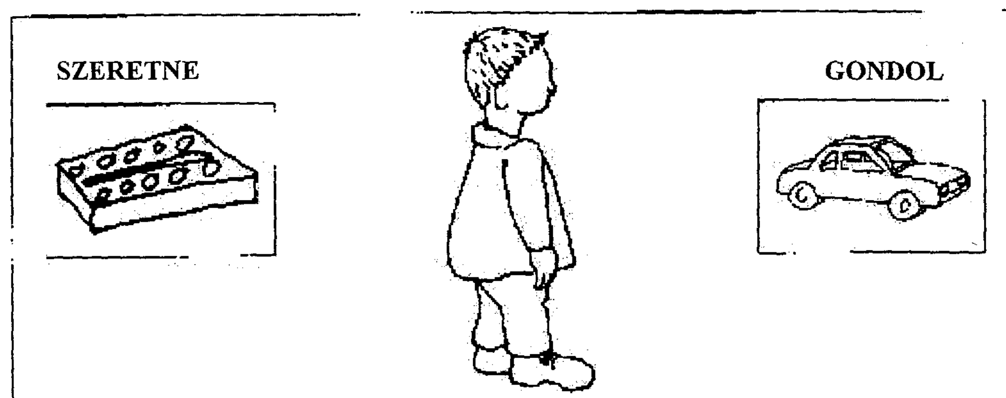

9C Példa

Tényleges szituáció: Samu anyukája vesz Samunak egy festékkészletet.

Ez itt Samu. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Samu.
Vágy: Samu nagyon szeretne festékeket.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Samu.
Vélekedés: Samu nem tud a festékkészletről. Azt gondolja, hogy az anyukája egy játékautót vett neki.

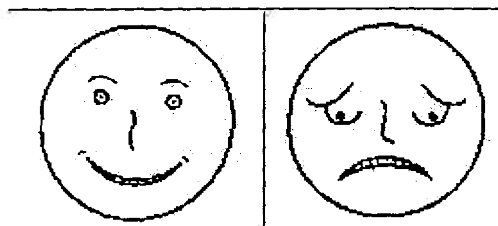

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Samu?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Samu

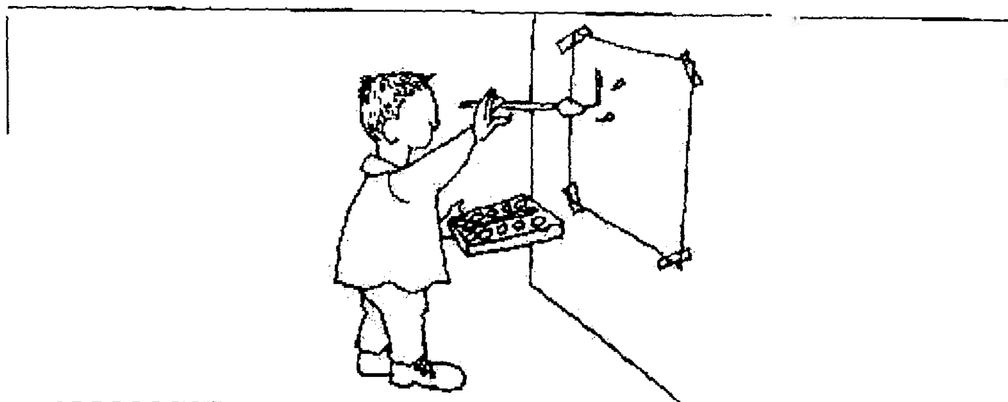
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Samu?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Samu

Érzelemre irányuló kérdés: Samu festékeket szeretne. Samu azt gondolja, ha az anyukája egy játékautót vett neki. Mit érez Samu?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

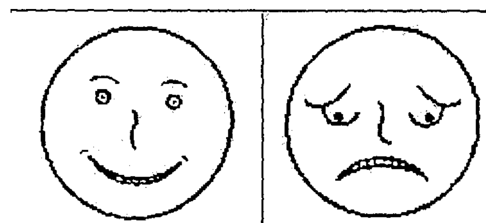
Kimenetel: Az anyukája odaadja Samunak a festékkészletet.

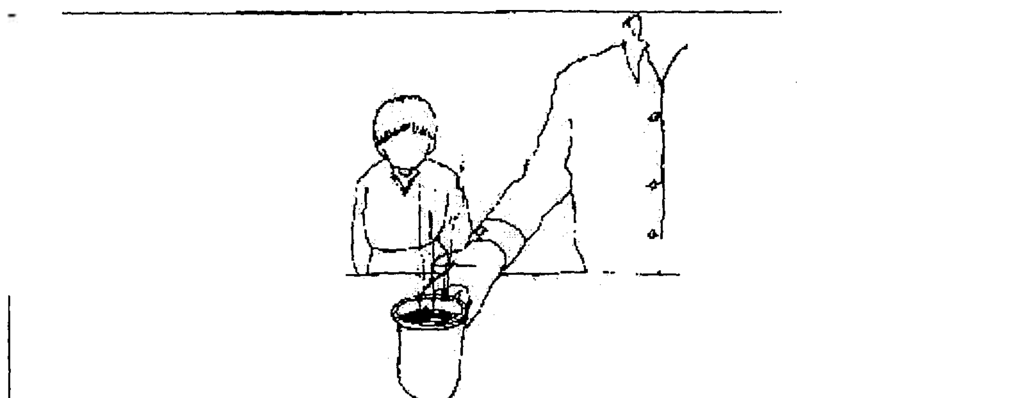
<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Samu?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Samu

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Samu, amikor az anyukája odaadja neki a festékkészletet?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

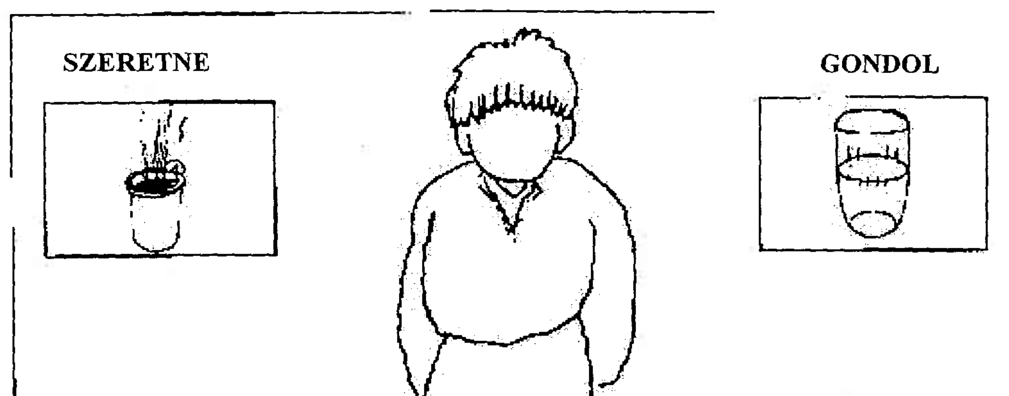
<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

10C Példa
Tényleges szituáció: Este, lefekvéskor Tóbiás apukája forró kakaót készít Tóbiásnak.

Ez itt Tóbiás. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tóbiás.
Vágy: Tóbiás szeretne egy kis forró kakaót.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Tóbiás.
Vélekedés: Tóbiás nem tudja, hogy az apukája forró kakaót készít neki. Azt gondolja, hogy az apukája narancslevet visz neki.

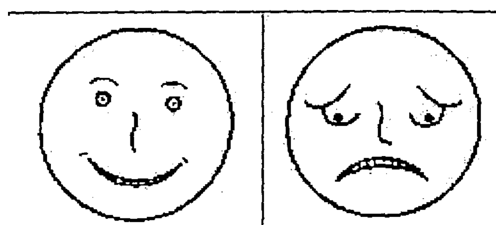

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tóbiás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tóbiás

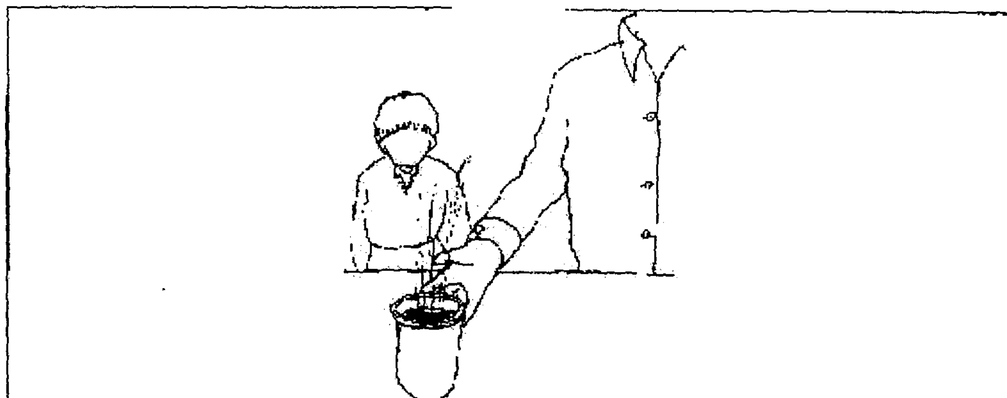
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Tóbiás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Tóbiás

Érzelemre irányuló kérdés: Tóbiás egy kis forró kakaót szeretne. Tóbiás azt gondolja, hogy az apukája narancslevet visz neki. Mit érez Tóbiás?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

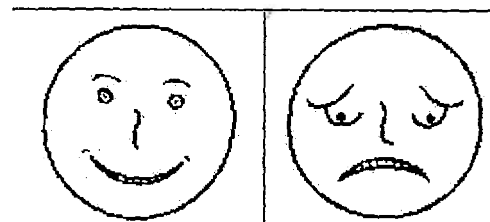
Kimenetel: Tóbiás apukája odaadja Tóbiásnak a forró kakaót.

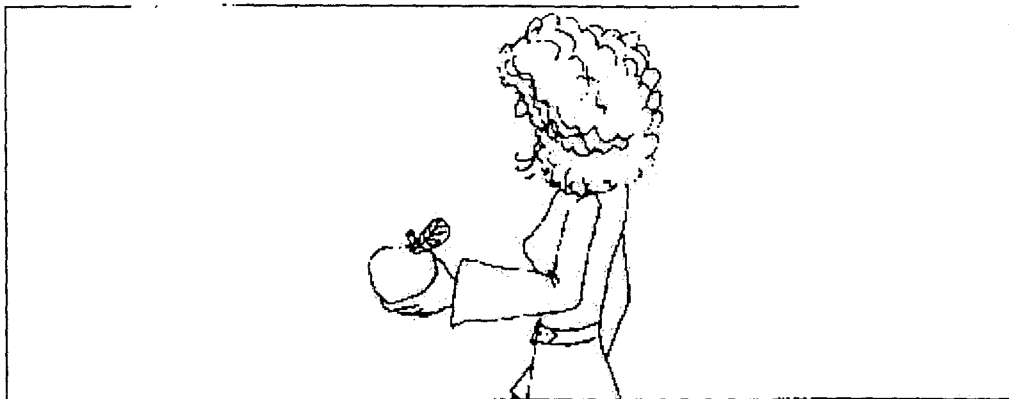
<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Tóbiás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tóbiás

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Tóbiás, amikor az apukája odaadja neki a forró csokoládét?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

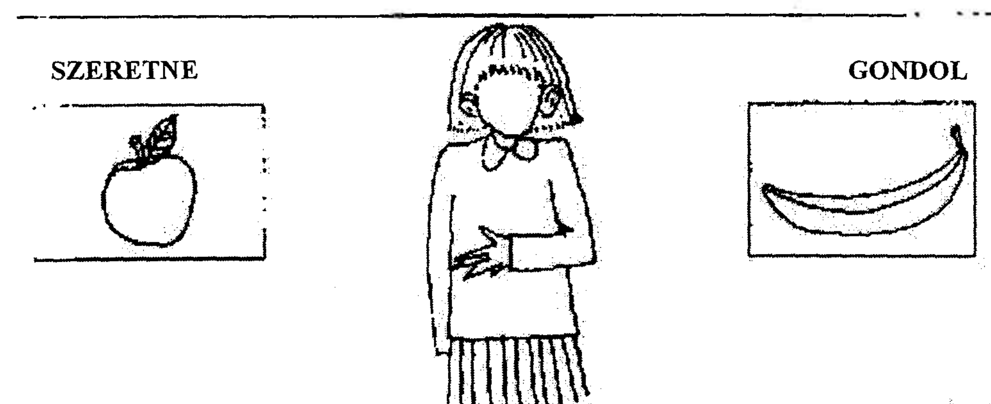
<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

11C Példa
Tényleges szituáció: Az anyukája egy almát ad majd Tündének az ebédhez.

Ez itt Tünde. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tünde.
Vágy: Tünde nagyon szeretne egy almát.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Tünde.
Vélekedés: Tünde nem tud az almáról, amit az anyukája ad majd neki. Tünde azt gondolja, hogy az anyukája egy banánt fog majd adni neki.

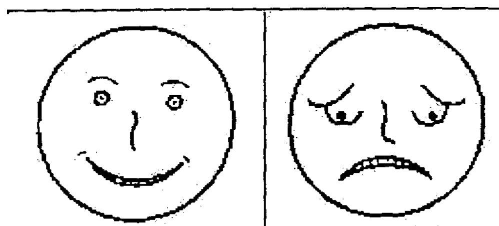

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Tünde?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tünde

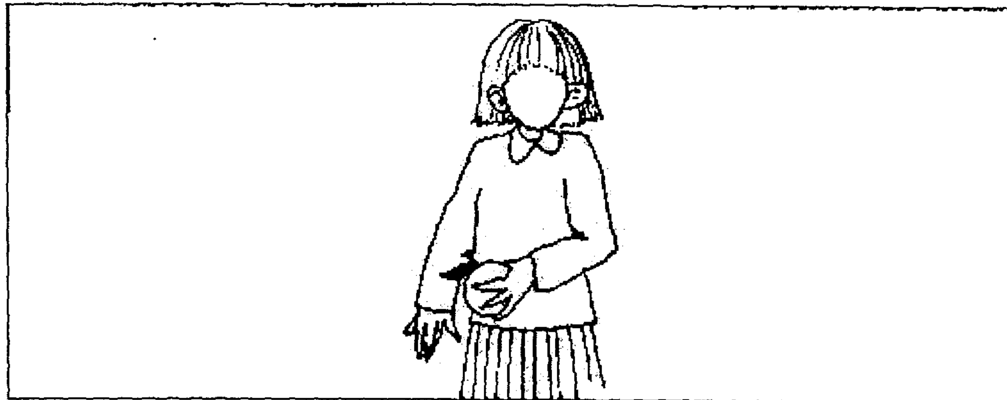
<u>Vélekedésre irányuló kérdés:</u> Mit gondol Tünde?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Tünde

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Tünde nagyon szeretne egy almát. Tünde azt gondolja, hogy az anyukája egy banánt fog adni neki. Mit érez Tünde?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

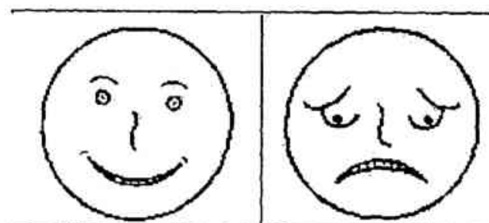
Kimenetel: Tünde anyukája odaadja az almát az ebédhez Tündének.

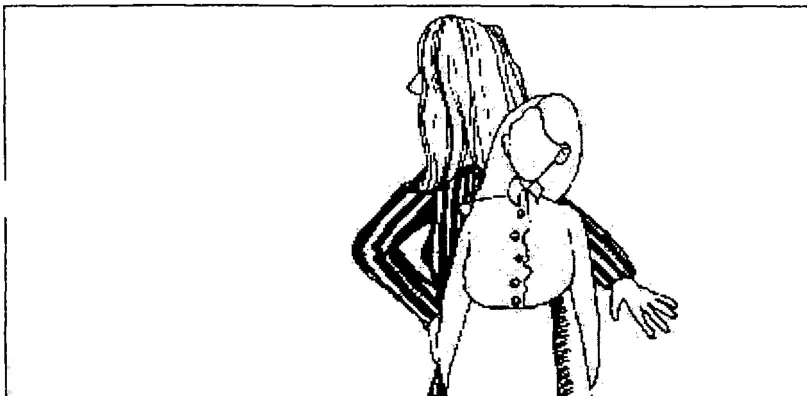
<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Tünde?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tünde

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Tünde, amikor az anyukája egy almát ad neki az ebédhez?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

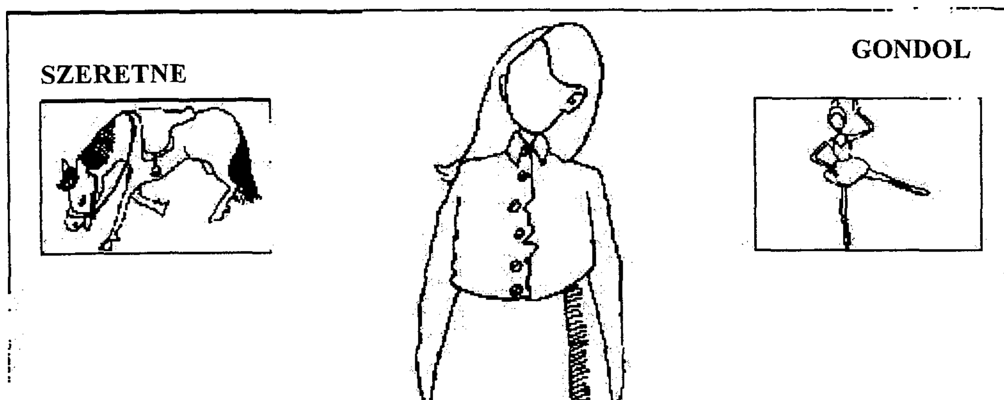
<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

12C Példa
Tényleges szituáció: Emmát az anyukája elviszi lovagolni.

Ez itt Emma. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Emma.
Vágy: Emma szeretne lovagolni menni.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Emma.
Vélekedés: Emma nem tud róla, hogy az anyukája el fogja vinni lovagolni. Emma azt gondolja, anyukájával majd táncolni mennek.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Emma?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Emma

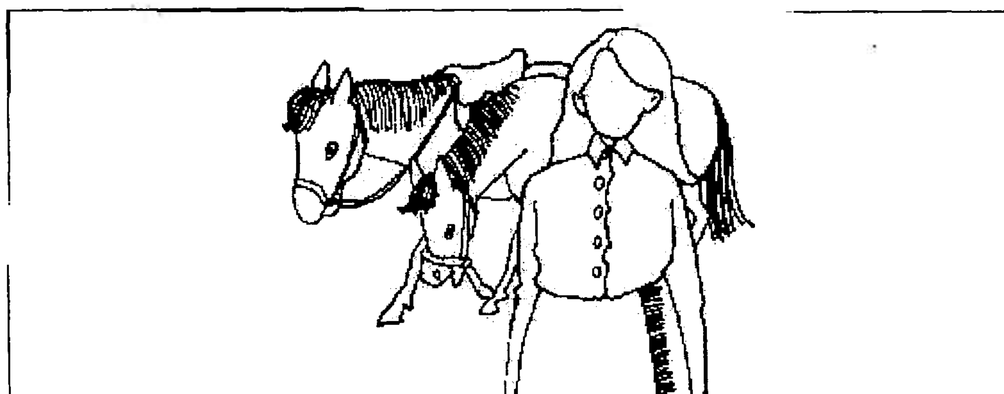
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Emma?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Emma

Érzelemre irányuló kérdés: Emma szeretne lovagolni menni. Emma azt gondolja, táncolni mennek. Mit érez Emma?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

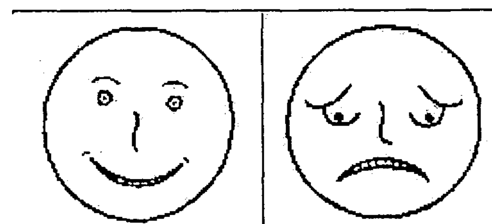
Kimenetel: Emmát az anyukája elviszi lovagolni.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Emma?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Emma

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Emma, amikor az anyukája elviszi lovagolni?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

1D Példa

Tényleges szituáció: Bettinek a nagymamája egy játékmackót vesz születésnapjára.

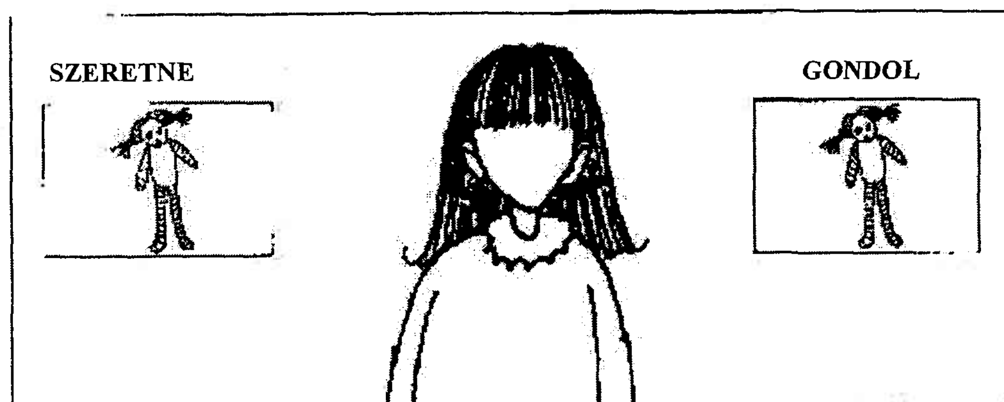

Ez itt Betti. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Betti.

Vágy: Betti egy játékbabát szeretne.

Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Betti.

Vélekedés: Betti nem tud a játékmackóról, amit a nagymama vett. Azt gondolja, a nagymamája egy babát vett neki.

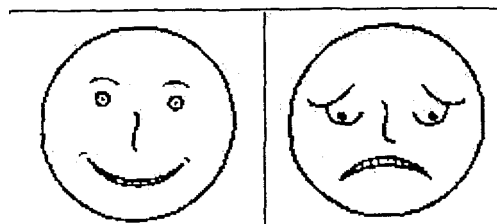

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Betti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Betti

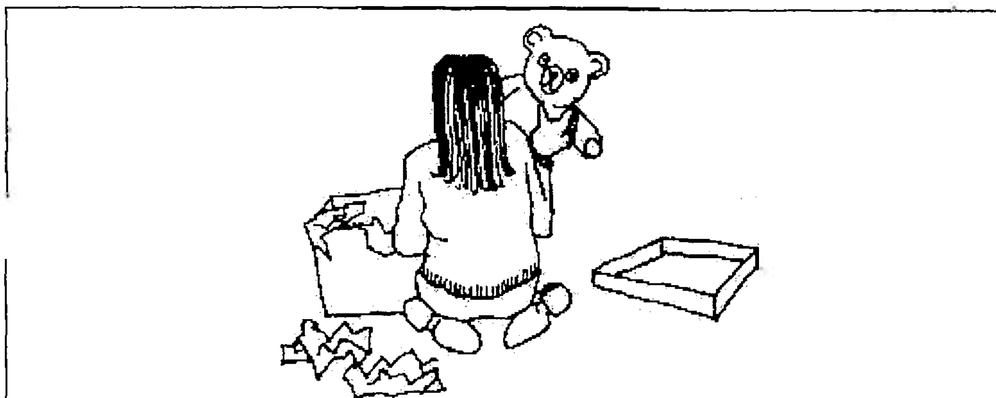
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Betti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Betti

Érzelemre irányuló kérdés: Betti egy játékbabát szeretne. Azt gondolja, hogy a nagymamája egy játékbabát vett neki. Mit érez Betti?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

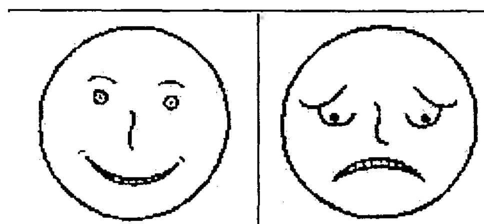
Kimenetel: Betti nagymamája odaadja Bettinek születésnapjára a játékmackót.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Betti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Betti

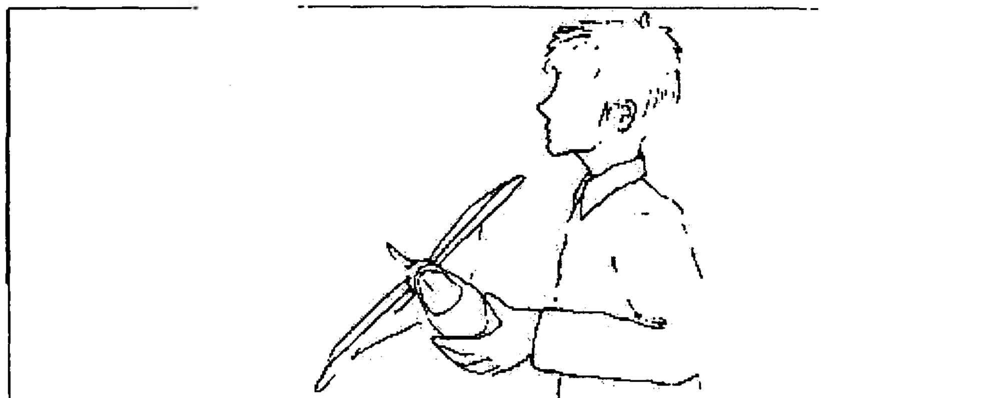
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Betti, amikor a nagymamája odaadja neki a játékmackót?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

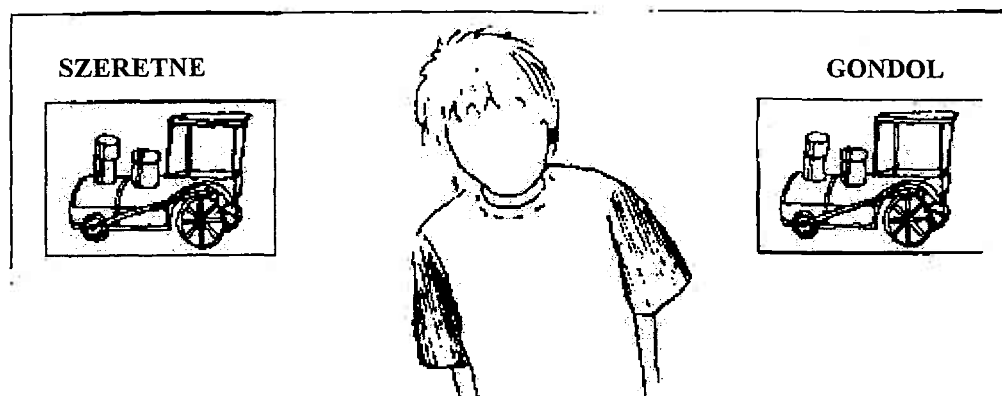

2D Példa

Tényleges szituáció: Mátyásnak a bátyja vett egy játékrepülőgépet.

Ez itt Mátyás. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Mátyás.
Vágy: Mátyás egy játékvonatot szeretne.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Mátyás.
Vélekedés: Mátyás nem tud a repülőgépről, amit a bátyja vett neki. Mátyás azt gondolja, hogy a bátyja egy játékvonatot vett neki.

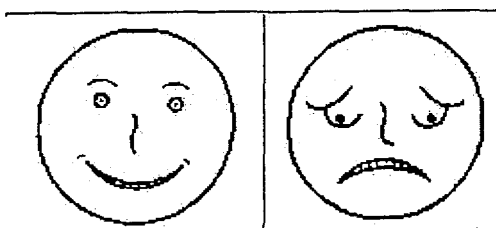

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Mátyás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Mátyás

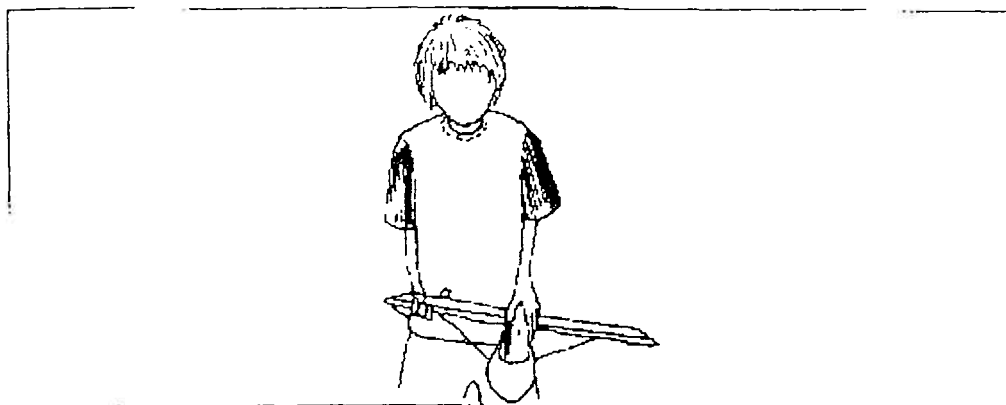
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Mátyás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Mátyás

Érzelemre irányuló kérdés: Mátyás egy játékvonatot szeretne. Mátyás azt gondolja, hogy a bátyja egy játékvonatot vett neki. Mit érez Mátyás?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

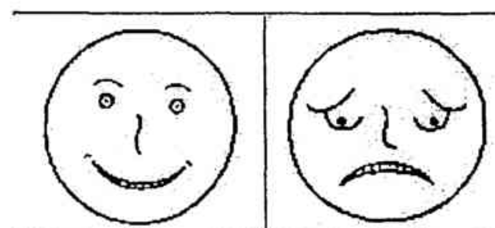
Kimenetel: Mátyás bátyja odaadja Mátyásnak a játékrepülőgépet.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Mátyás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Mátyás

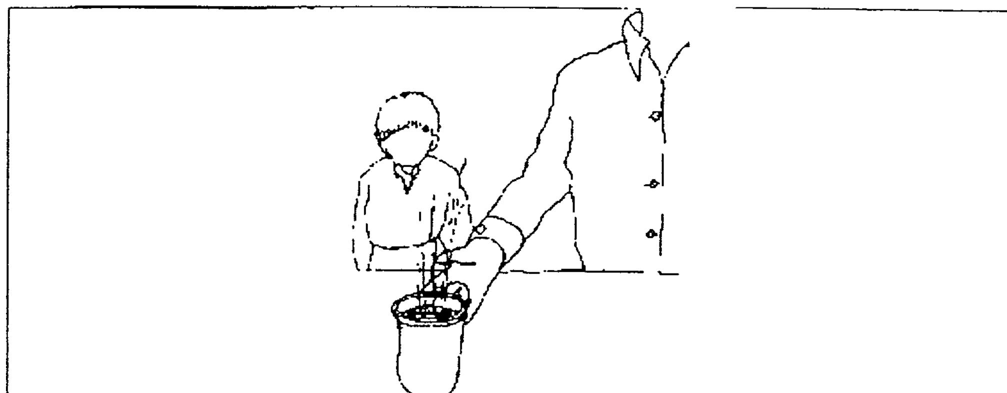
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Mátyás, amikor a bátyja odaadja neki a játékrepülőgépet?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

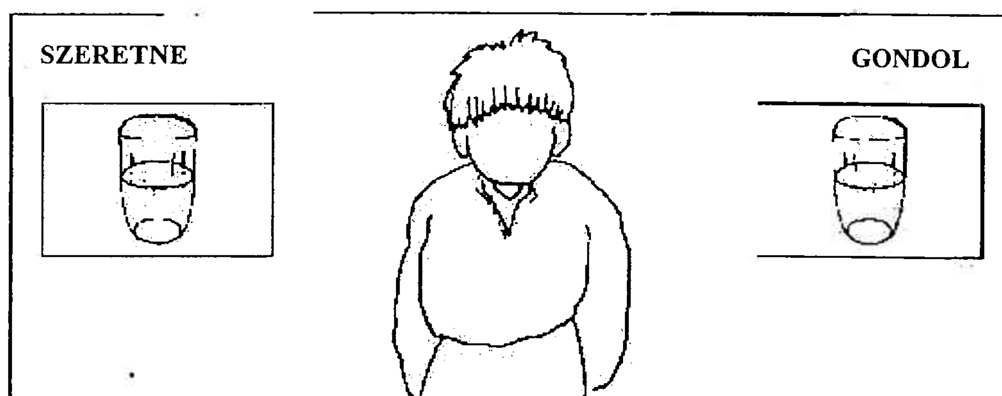

3D Példa

Tényleges szituáció: Este, lefekvéskor az apukája készít Tóbiásnak egy kis forró kakaót.

Ez itt Tóbiás. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tóbiás.
Vágy: Tóbiás egy kis narancslevet szeretne.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Tóbiás.
Vélekedés: Tóbiás nem tudja, hogy apukája kakaót készít neki. Azt gondolja, hogy az apukája egy kis narancslevet visz neki.

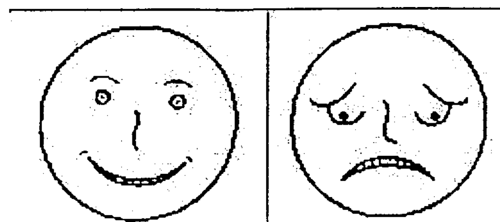

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tóbiás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tóbiás

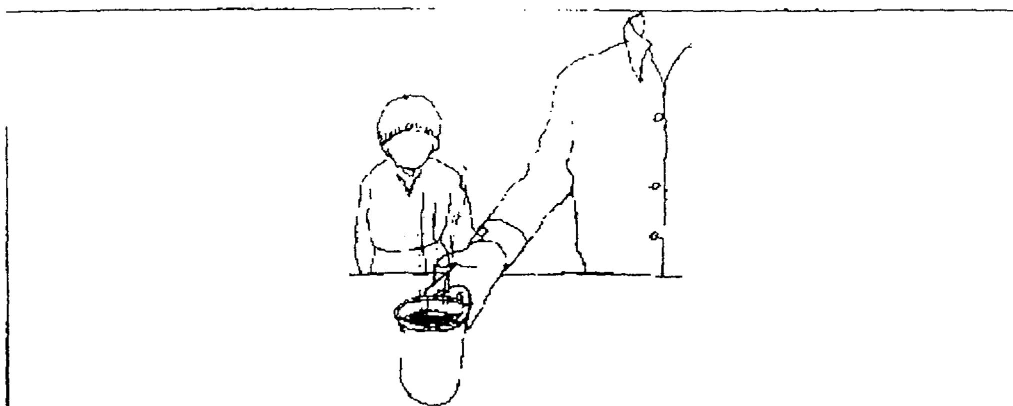
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Tóbiás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Tóbiás

Érzelemre irányuló kérdés: Tóbiás egy kis narancslevet szeretne. Tóbiás azt gondolja, hogy az apukáka narancslevet visz neki. Mit érez Tóbiás?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

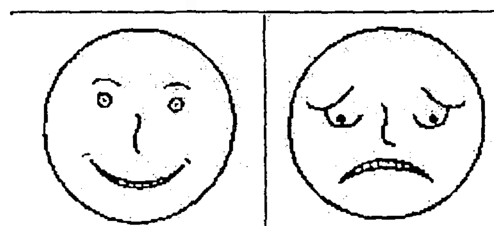
Kimenetel: Az apukája odaadja Tóbiásnak a forró kakaót.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tóbiás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tóbiás

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Tóbiás, amikor az apukája odaadja neki a forró kakaót?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

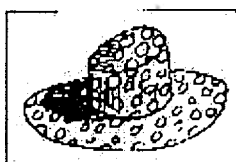
4D Példa

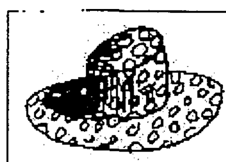
Tényleges szituáció: Nagyon esik az eső. Patti anyukája egy esernyőt vesz Pattinak.

Ez itt Patti. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Patti.
Vágy: Patti egy esőkalapot szeretne.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Patti.
Vélekedés: Patti nem tudja, hogy az anyukája egy esernyőt vett neki. Patti azt gondolja, hogy az anyukája egy kalapot vett neki az eső ellen.

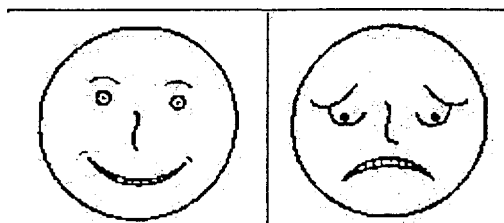

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Patti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Patti

Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Patti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Patti

Érzelemre irányuló kérdés: Patti egy kalapot szeretne az eső ellen. Patti azt gondolja, hogy az anyukája egy kalapot vett neki. Mit érez Patti?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

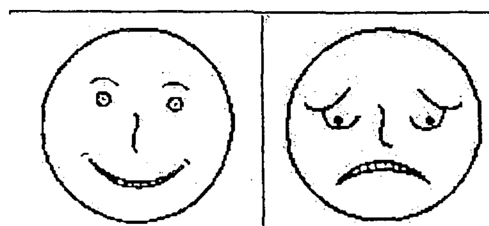
Kimenetel: Anyukája egy esernyőt ad Pattinak.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Patti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Patti

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Patti, amikor az anyukája egy esernyőt ad neki?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

5D Példa

Tényleges szituáció: Tünde anyukája egy almát fog adni Tündének az ebédhez.

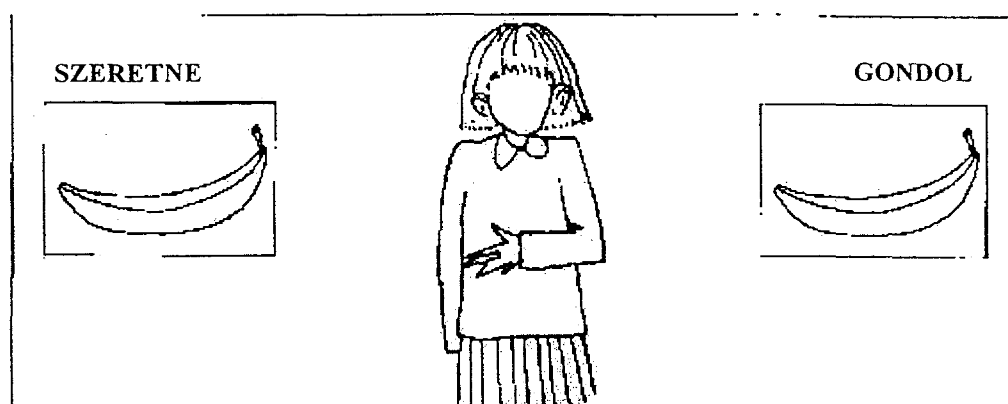

Ez itt Tünde. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tünde.

Vágy: Tünde egy banánt szeretne.

Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Tünde.

Vélekedés: Tünde nem tud róla, hogy az anyukája egy almát fog adni neki. Azt gondolja, hogy egy banánt fog kapni.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tünde?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tünde

Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Tünde?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Tünde

Érzelemre irányuló kérdés: Tünde egy banánt szeretne. Tünde azt gondolja, hogy az anyukája egy banánt fog adni neki az ebédhez. Mit érez Tünde?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

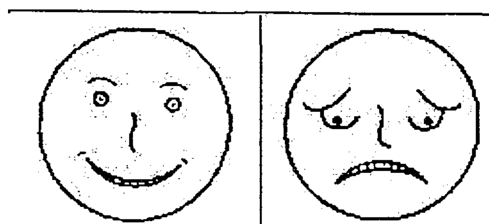
Kimenetel: Tünde anyukája egy almát ad Tündének az ebédhez.

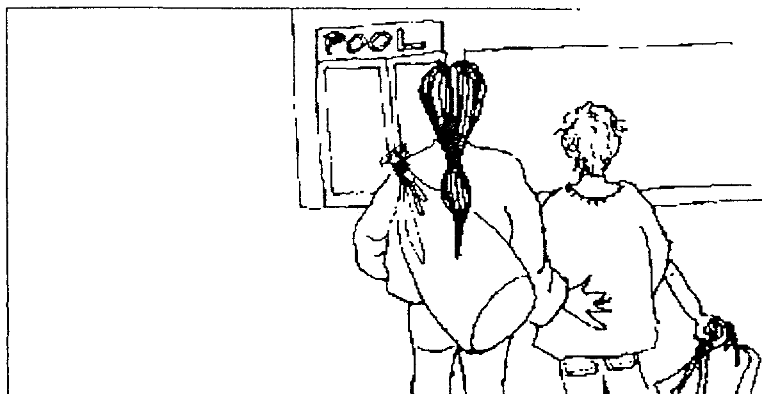
<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Tünde?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tünde

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Tünde, amikor az anyukájától egy almát kap?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

6D Példa
Tényleges szituáció: Balázst a nővére elviszi az uszodába.

Ez itt Balázs. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Balázs.
Vágy: Balázs a tengerpartra szeretne menni.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Balázs.
Vélekedés: Balázs nem tud róla, hogy uszodába fognak menni. Azt gondolja, hogy a nővérével majd a tengerpartra fognak menni.

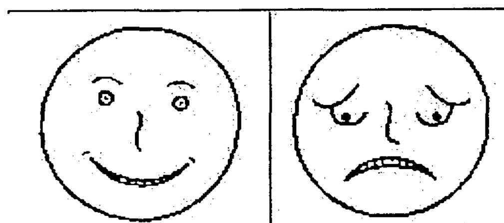

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Balázs?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Balázs

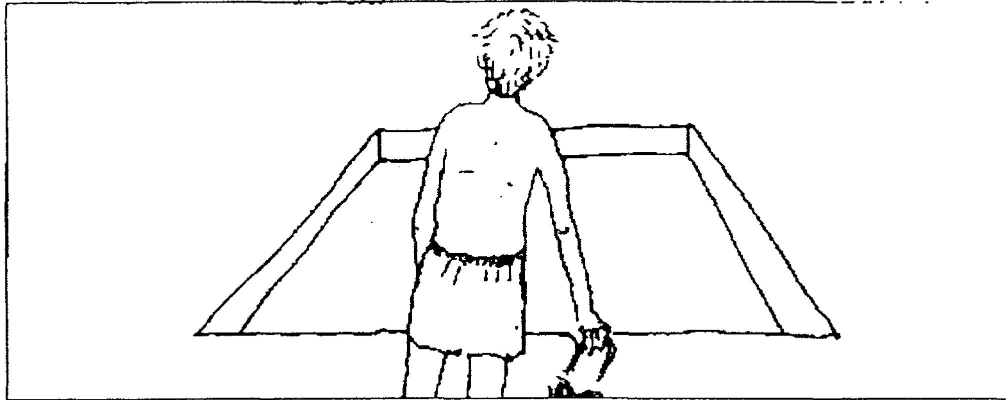
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Balázs?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Balázs

Érzelemre irányuló kérdés: Balázs a tengerpartra szeretne menni. Azt gondolja, hogy a nővérével majd a tengerpartra mennek. Mit érez Balázs?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

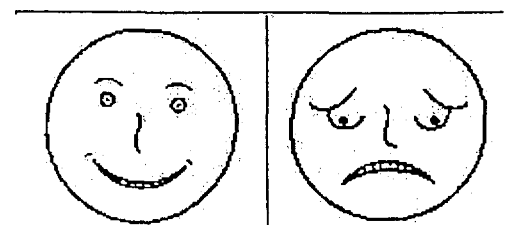
Kimenetel: Balázst a nővére az uszodába viszi el.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Balázs?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Balázs

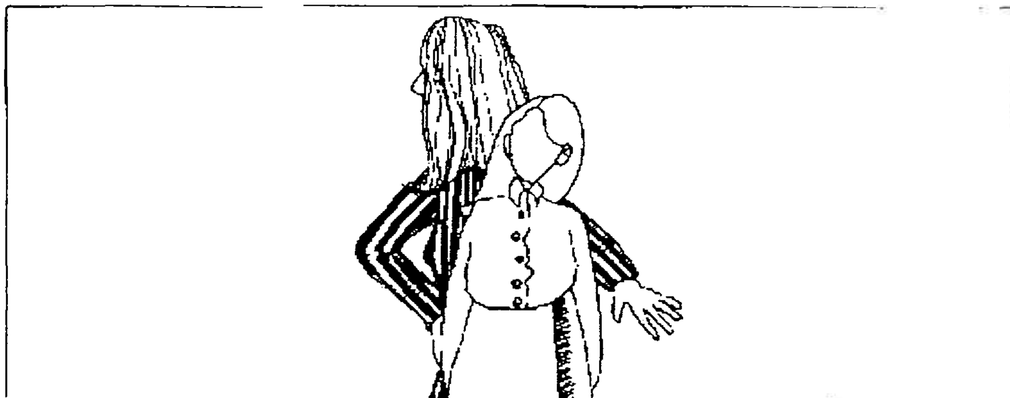
<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Balázs, amikor a nővére az uszodába viszi el?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

7D Példa

Tényleges szituáció: Emmát az anyukája lovagolni viszi.

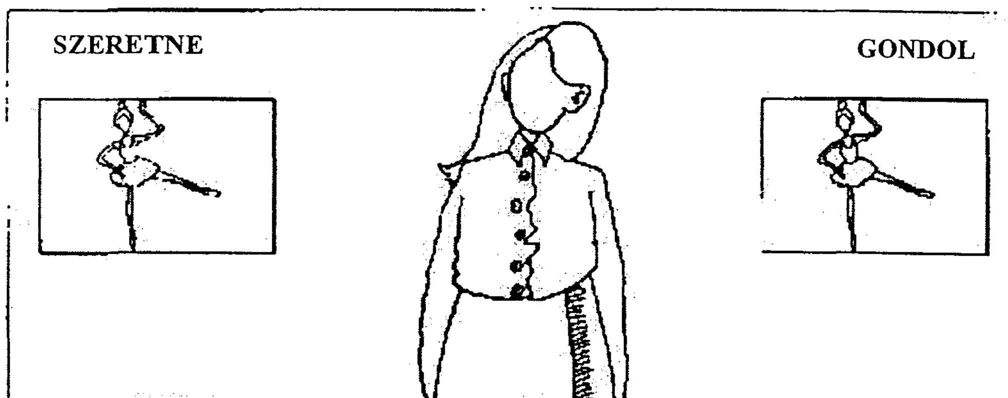

Ez itt Emma. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Emma.

Vágy: Emma szeretne táncolni menni.

Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Emma.

Vélekedés: Emma nem tud róla, hogy az anyukája lovagolni fogja vinni. Azt gondolja, hogy táncolni mennek.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Emma?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Emma

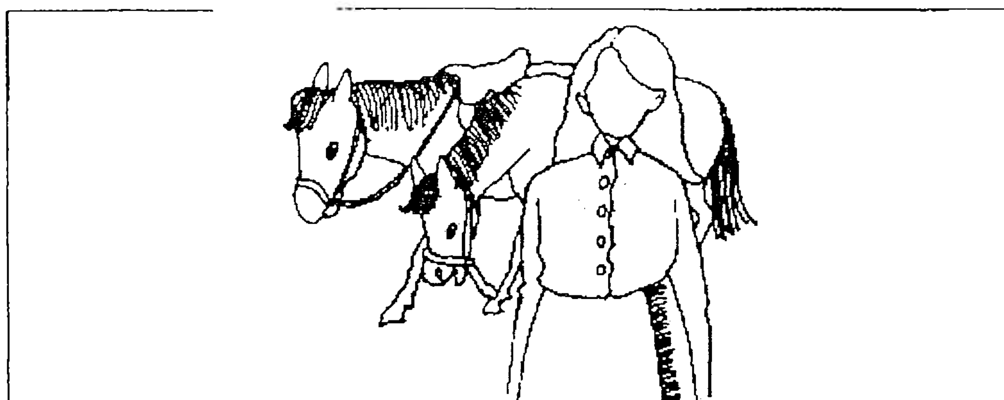
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Emma?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Emma

Érzelemre irányuló kérdés: Emma táncolni szeretne menni. Emma azt gondolja, hogy anyukájával táncolni mennek. Mit érez Emma?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

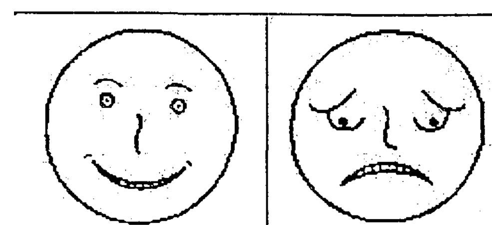
Kimenetel: Emma anyukája lovagolni viszi el Emmát.

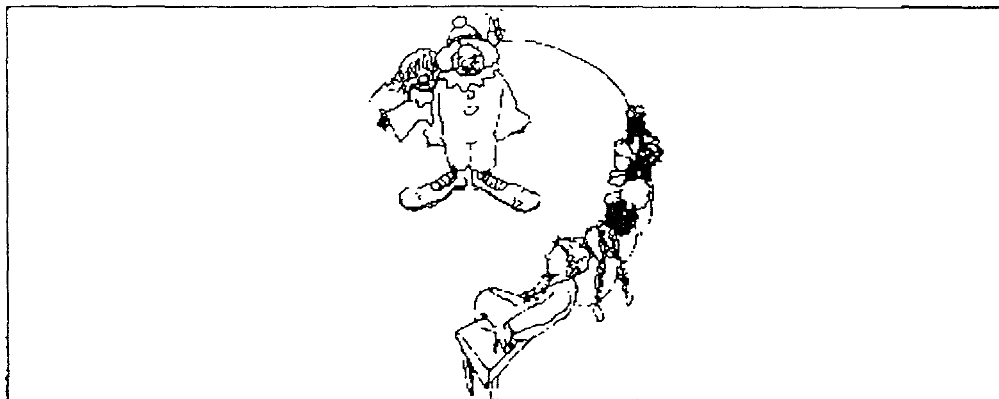
Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Emma?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Emma

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Emma, amikor az anyukája lovagolni viszi el őt?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

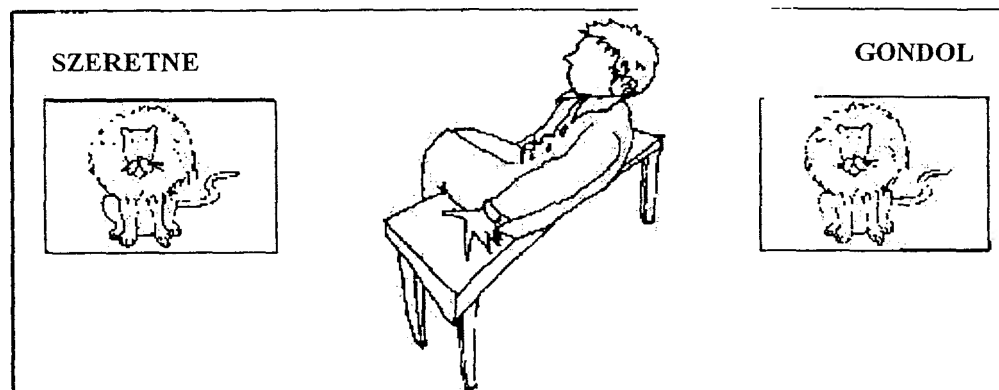
Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

8D Példa
Tényleges szituáció: Bohócok fognak fellépni a cirkuszban.

Ez itt Tamás. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tamás.
Vágy: Tamás oroszlánokat szeretne látni.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Tamás.
Vélekedés: Tamás nem tud róla, hogy bohócok lesznek a cirkuszban. Azt gondolja, hogy oroszlánok lesznek a cirkuszban.

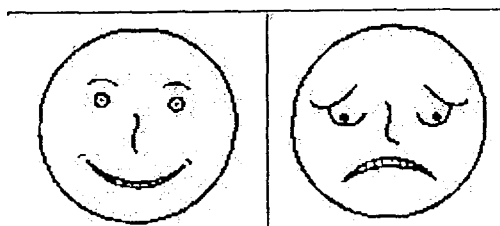

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tamás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tamás

Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Tamás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Tamás

Érzelemre irányuló kérdés: Tamás szeretne oroszlánokat látni. Tamás azt gondolja, hogy oroszlánok lesznek ma este a cirkuszban. Mit érez Tamás?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

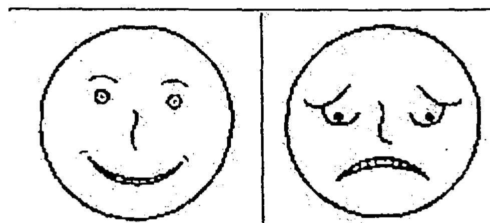
Kimenetel: Tamás bohócokat lát a cirkuszban este.

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Tamás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tamás

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Mit fog érezni Tamás, amikor bohócokat lát a cirkuszban?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

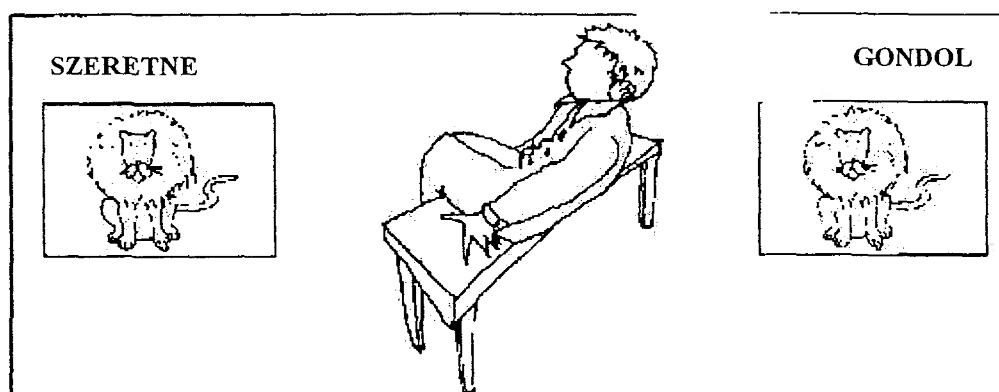
<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

8D Példa
Tényleges szituáció: Bohócok fognak fellépni a cirkuszban.

Ez itt Tamás. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Tamás.
Vágy: Tamás oroszlánokat szeretne látni.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Tamás.
Vélekedés: Tamás nem tud róla, hogy bohócok lesznek a cirkuszban. Azt gondolja, hogy oroszlánok lesznek a cirkuszban.

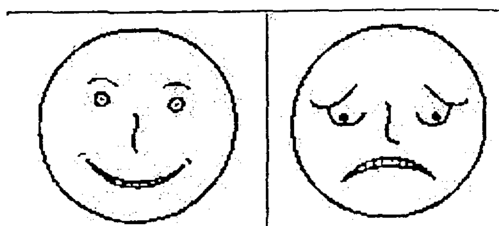

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tamás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tamás

Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Tamás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Tamás

Érzelemre irányuló kérdés: Tamás szeretne oroszlánokat látni. Tamás azt gondolja, hogy oroszlánok lesznek ma este a cirkuszban. Mit érez Tamás?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

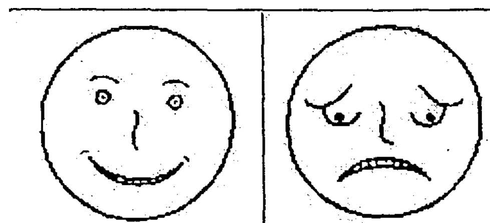
Kimenetel: Tamás bohócokat lát a cirkuszban este.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Tamás?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Tamás

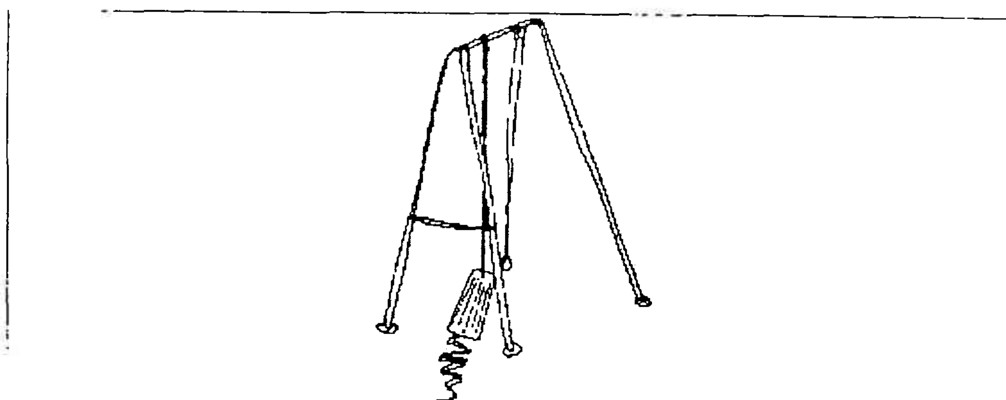
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Tamás, amikor bohócokat lát a cirkuszban?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

9D Példa

Tényleges szituáció: Johanna hintájának kötele elszakadt.

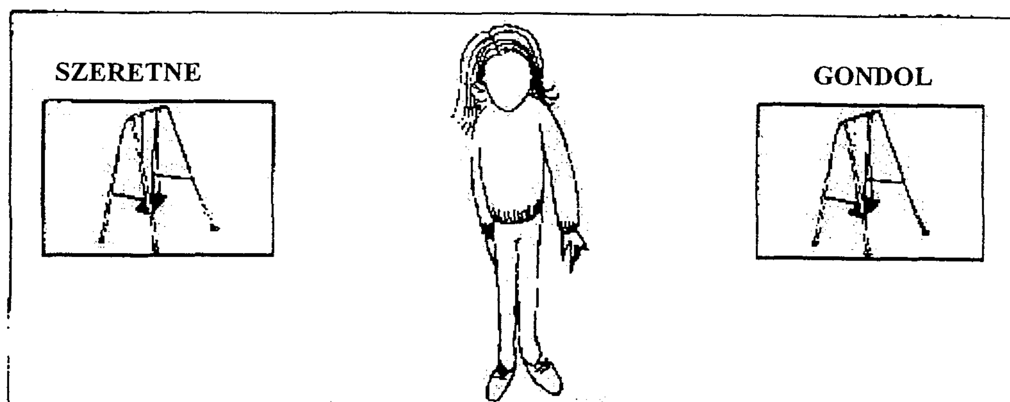

Ez itt Johanna. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Johanna.

Vágy: Johanna szeretne hintázni.

Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Johanna.

Vélekedés: Johanna nem tudja, hogy a hintája kötele rossz. Azt gondolja, hogy az apukája már megjavította.

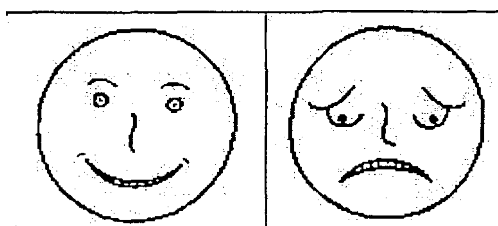

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Johanna?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Johanna

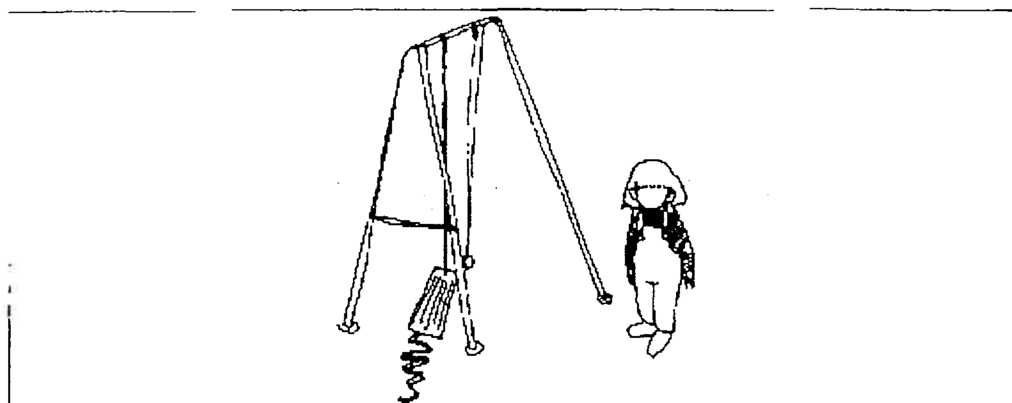
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Johanna?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Johanna

Érzelemre irányuló kérdés: Johanna szeretne hintázni. Johanna azt gondolja, hogy az apukája már megjavította a hintát. Mit érez Johanna?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

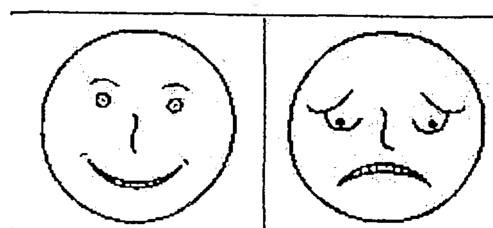
Kimenetel: Johanna nem tud hintázni a hintáján, mert a hintája kötele még mindig rossz.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Johanna?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Johanna

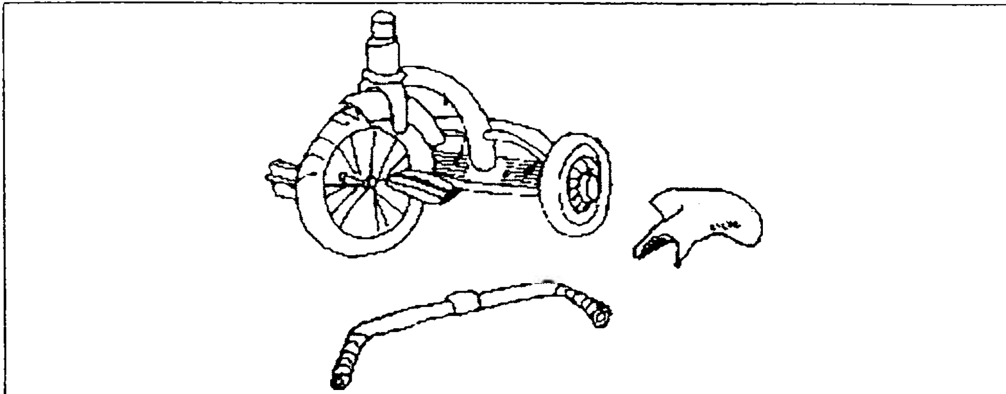
Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Johanna, amikor nem tud hintázni, mert a hinta még mindig el van szakadva?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

10D Példa

Tényleges szituáció: Marcsi bicikijéről leesett a kormány és az ülés.

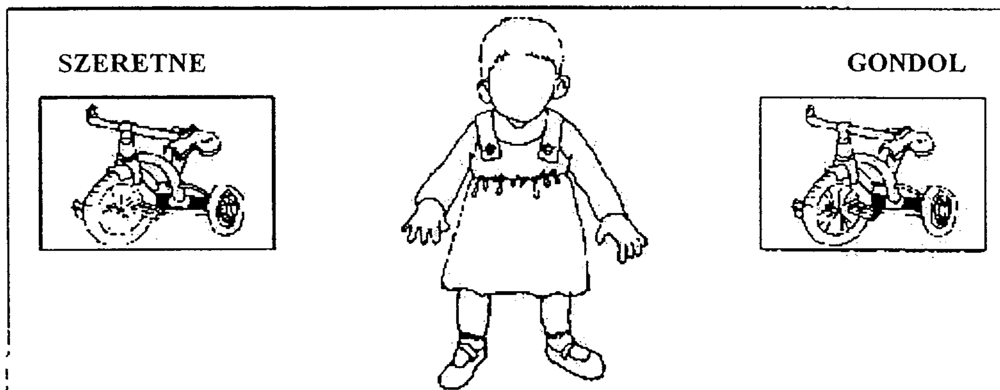

Ez itt Marcsi. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Marcsi.

Vágy: Marcsi szeretne biciklizni a biciklijén.

Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Marcsi.

Vélekedés: Marcsi nem tudja, hogy a biciklije még mindig rossz. Azt gondolja, hogy az apukája már megjavította.

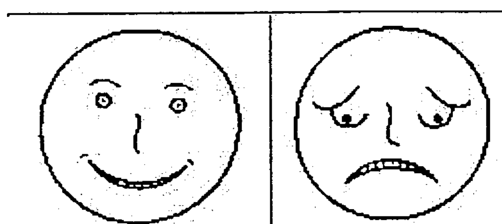

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Marcsi?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Marcsi

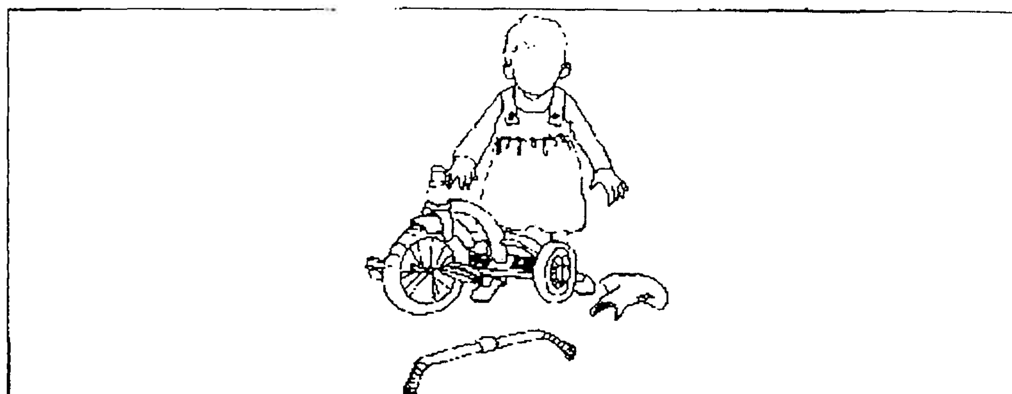
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Marcsi?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Marcsi

Érzelemre irányuló kérdés: Marcsi szeretne biciklizni. Marcsi azt gondolja, hogy az apukája már megjavította a biciklijét. Mit érez Marcsi?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

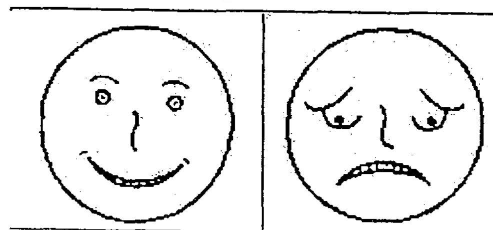
Kimenetel: Marcsi nem tud biciklizni a biciklijén. A biciklije még mindig rossz.

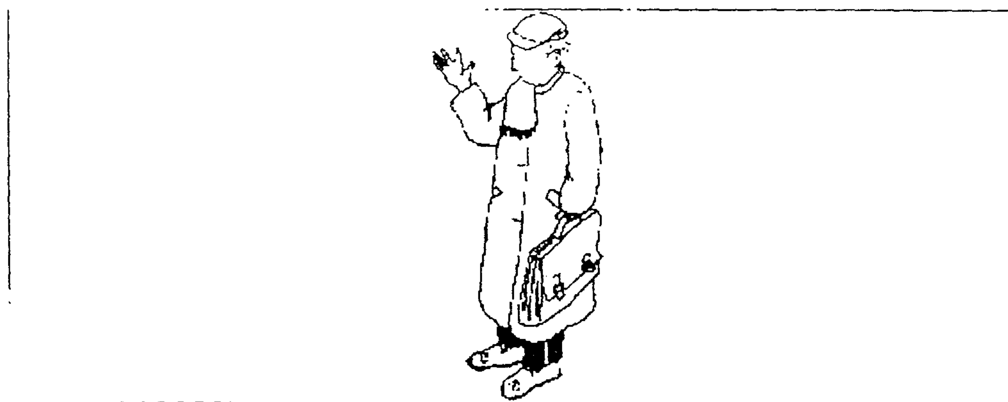
Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Marcsi?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Marcsi

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Marcsi, amikor nem tud biciklizni a biciklijével?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

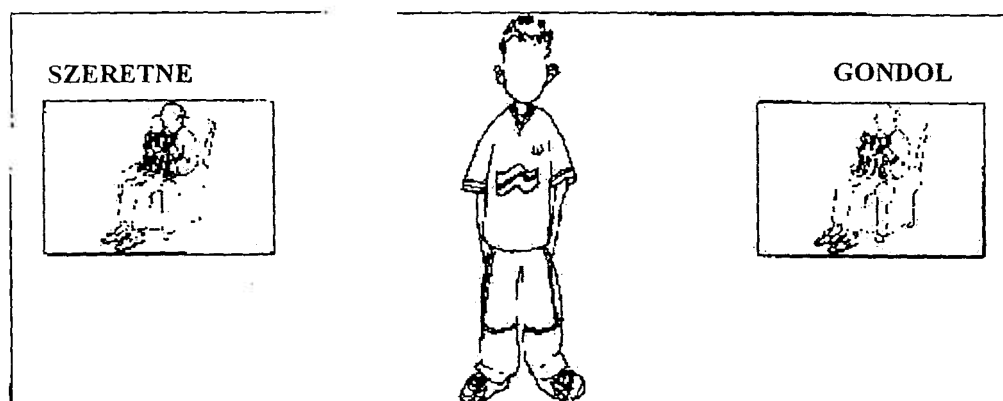
Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

11D Példa
Tényleges szituáció: Késő van, ideje, hogy Ádám nagypapája hazainduljon.

Ez itt Ádám. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Ádám.
Vágy: Ádám azt szeretné, hogy maradjon náluk a nagypapája.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Ádám.
Vélekedés: Ádám nem tudja, hogy a nagypapája indulni készül. Azt gondolja, náluk marad a nagypapa.

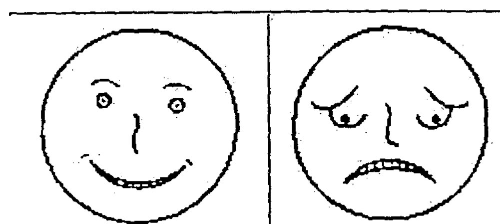

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Ádám?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Ádám

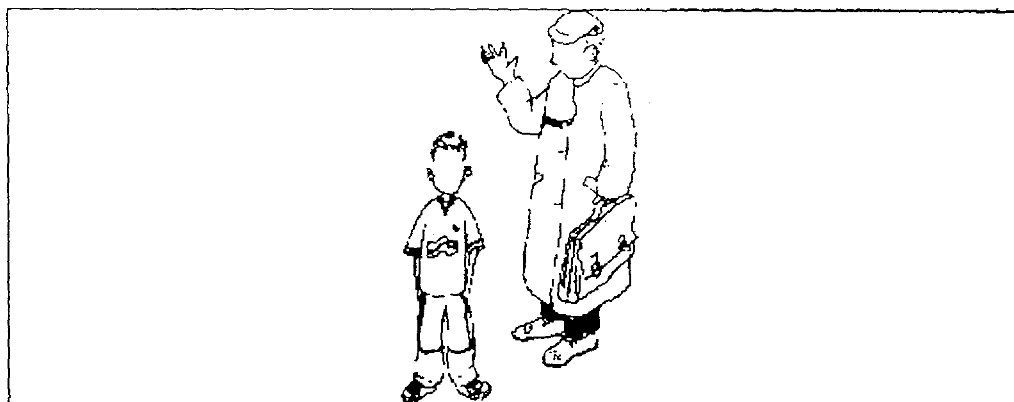
Vélekedésre irányuló kérdés: Mit gondol Ádám?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Ádám

Érzelemre irányuló kérdés: Ádám azt szeretné, hogy a nagypapája náluk maradjon. Ádám azt gondolja, hogy a nagypapája maradni is fog. Mit érez Ádám?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

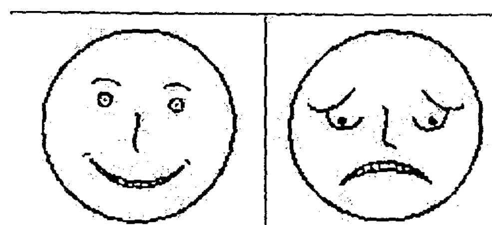
Kimenetel: Ádám nagypapája mindenkitől elköszön, és elindul haza.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Ádám?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Ádám

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Ádám, amikor a nagypapája elköszön tőlük, és hazaindul?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

12D Példa
Tényleges szituáció: Kitti apukájának el kell utaznia.

Ez itt Kitti. Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit szeretne Kitti.
Vágy: Kitti szeretne elutazni az apukájával együtt.
Ez a kép azt mutatja meg nekünk, mit gondol Kitti.
Vélekedés: Kitti nem tudja, hogy az apukája nélküle utazik el. Kitti azt gondolja, hogy őt is magával viszi majd.

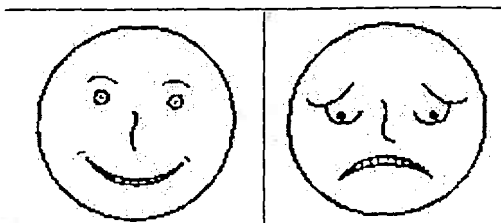

<u>Vágyra irányuló kérdés:</u> Mit szeretne Kitti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Kitti

<u>Vélekedésre irányuló kérdés:</u> Mit gondol Kitti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit gondol Kitti

<u>Érzelemre irányuló kérdés:</u> Kitti szeretne az apukájával elutazni. Kitti azt gondolja, hogy ő is az apukájával mehet. Mit érez Kitti?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

<u>Magyarázatra irányuló kérdés:</u> Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

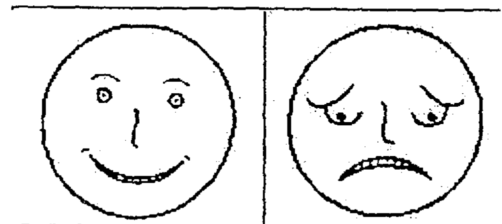
Kimenetel: Kitti apukája egyedül utazik el.

Vágyra irányuló kérdés: Mit szeretne Kitti?
prompt – nézd csak, ez a kép azt mutatja, mit szeretne Kitti

Érzelemre irányuló kérdés: Mit fog érezni Kitti, amikor az apukája egyedül utazik el?
prompt – örülni fog, vagy szomorú lesz?

Magyarázatra irányuló kérdés: Miért fog örömöt/szomorúságot érezni?

III. RÉSZ
AZ INFORMÁCIÓS ÁLLAPOTOK TANÍTÁSA

Ebben a részben olyan tanítási eljárásokat ismertetünk, amelyek a mentális állapotok egy következő osztályát, az *információs állapotokat* célozzák meg. Ezek az információs állapotok itt az észlelést, a tudást, és a vélekedést foglalják magukba.

AZ INFORMÁCIÓS ÁLLAPOTOK MEGÉRTÉSÉNEK ÖT SZINTJE

1. szint. Egyszerű vizuális nézőpont-átvétel
Ez annak a megértését jelenti, hogy különböző személyek gyakran nem ugyanazt látják, hanem különböző dolgokat, illetve különbözőképpen látják ugyanazokat a dolgokat. Ezen a szinten a gyermeknek azt kell megítélnie, mi az amit mi (a tanár) látunk, illetve nem látunk.

2. szint. Komplex vizuális nézőpont-átvétel
Ez többet foglal magában, mint annak a megértését, hogy mit látnak a személyek: azt is, miként látják az emberek a dolgokat. Azaz, itt azt is el kell döntenie a gyermeknek, mit lát egy személy, és azt is, ezt HOGYAN látja.

3. szint. Annak az elvnek a megértése, hogy „ha valaki lát valamit, akkor arról tud is"
Ez azt a képességet jelenti, hogy megértsük: az emberek csak olyan dolgokról tudhatnak, amelyeket tapasztaltak (akár közvetve, akár közvetlenül). Ebben a tanítási programban mi leegyszerűsítettük ezt a szintet, és csak a LÁTÁS és a TUDÁS közötti kapcsolat megértését vizsgáljuk, noha nyilvánvalóan hasonló kapcsolat áll fenn a HALLÁS és a TUDÁS, illetve az ÉRZÉKELÉS és a TUDÁS között is.

4. szint. A viselkedés bejóslása egy személy tudása alapján
Ezen a szinten azt teszteljük, a gyermek megérti-e az *igaz vélekedés*eket. Itt a gyermekektől azt várjuk, hogy jósolják be egy személy cselekvését annak alapján, amit a személy egy tárgyról gondol.

5. szint. A hamis vélekedések megértése
Ezen a szinten azt vizsgáljuk, érti-e a gyermek a *hamis vélekedés*eket, amely egy igen elterjedt, bevett módszer a tudatelméleti következtetések felmérésére. Itt a gyermektől azt kérjük, hogy jósolja be egy személy cselekedeteit annak alapján, amit az adott személy **tévesen** feltételez egy tárgy kapcsán.

1. SZINT: EGYSZERŰ VIZUÁLIS NÉZŐPONT-ÁTVÉTEL

Ez annak a megértését jelenti, hogy más-más személyek gyakran más-más dolgokat látnak. Ezen a szinten a gyermeknek azt kell megítélnie, mi az amit mi (a tanár) látunk, illetve nem látunk.

Eszközök és felmérési eljárások

A tanár állítson össze egy sorozatot különféle, változatos képekből (úgy, hogy a lapok mindkét oldalán egy-egy kép legyen), pld.:

1. egy toll / egy kulcs
2. egy kutya / egy fa
3. egy telefon / egy virág
4. egy autó / egy kígyó, stb. (L. a 3.1. ábrát is.)

A kiindulópont meghatározása

Hagyjuk, hogy a gyermek megnézegesse kártyáink mindkét oldalát. Ezt követően tartsuk fel az egyik ilyen, nagy méretű kártyát az általunk összeállított készletből, magunk és a gyermek közé, úgy, hogy a két különböző kép egyike felénk, a másik a gyermek felé nézzen. Ekkor kérdezzük meg a gyermeket a következőképpen:

Saját észlelésre vonatkozó kérdés: **„Mit látsz most te?"**
Mások észlelésére vonatkozó kérdés: **„Mit látok most én?"**

A saját észlelésre vonatkozó kérdés esetében a gyermektől egyszerűen csak annyit várunk, hogy címkézze nyelvileg az előtte lévő tárgyat. A mások észlelésére vonatkozó kérdésnél a helyes válasznak, természetesen, a kártya tanár felőli oldalán látható tárgyra kell vonatkoznia.

Figyeljünk arra, hogy igen fontos kiegyensúlyozni azt, milyen sorrendben tesszük fel a „Mit látsz most te?" és a „Mit látok most én?" kérdéseket. Ha ezt nem tesszük meg, akkor számos esetben helyes választ kaphatunk pusztán a véletlen eredményeképpen is. Amennyiben a gyermek egy vagy több feladatot elhibáz három egymás utáni kísérletből, ezen a szinten kell kezdenünk a tanítást.

3.1. ábra: Az egyszerű vizuális nézőpont-átvétel tanítása és felmérése során alkalmazott eszközök és eljárások

Tartsuk fel az egyik ilyen, nagy méretű kártyát az általunk összeállított készletből, magunk és a gyermek közé, úgy, hogy az egyik oldala felénk, a másik a gyermek felé nézzen.

1. oldal: a gyermek által látott kép

Saját észlelésre vonatkozó kérdés: **„Mit látsz most te?"**

2. oldal: a tanár által látott kép

Mások észlelésére vonatkozó kérdés: **„Mit látok most én?"**

Tanítási eljárások

A tanár feltart egy kártyát, és megkérdezi a gyermeket, melyikük mit lát, egymás után, a következőképpen:

Példa

Tartsunk fel egy kártyát (pld. süti/ teáskanna) magunk és a gyermek közé

Saját észlelésre vonatkozó kérdés: **„Mit látsz most te?"**
Mások észlelésére vonatkozó kérdés: **„Mit látok most én?"**
(Ne felejtsük el időről-időre váltogatni az én/te változatok sorrendjét!)

Tanítás:
Mások észlelésére vonatkozó kérdés – helytelen válasz esetén:
Te a süteményt látod, ugye? A sütemény a te oldaladon van.
Mutassunk a képre, úgy, hogy az a gyermek felé nézzen.

De nézz csak ide! Mi van az én oldalamon? Mit látok én?
Mutassuk meg a gyermeknek a kártya másik oldalát!

Így van, rendben. Én a teáskannát látom.

Fordítsuk úgy a kártyát, hogy megint a gyermek lássa a süteményt.

Én csak a teáskannát látom, és te pedig csak a süteményt.

Mint ahogy az minden szinten érvényes, amennyiben egy válasz helyes, a tanárnak meg kell azt erősítenie, és tovább mélyítenie a gyermek tudását azzal, hogy ezt követően megkérdezi, „mi" az, amit mind a ketten látnak. Amennyiben a válasz helytelen, mindig megadjuk a helyes választ, s annak indoklását is.

Általános elvek a tanításhoz

Akár helyes választ ad a gyermek, akár helytelent, minden esetben elmondjuk neki a helyes válasz hátterében meghúzódó elvet:

Az emberek nem mindig ugyanazt a dolgot látják, az pedig, hogy éppen mit látnak, a helyzetüktől függ, stb.

2. SZINT: KOMPLEX VIZUÁLIS NÉZŐPONT-ÁTVÉTEL

Ez többet foglal magában, mint annak a megértését, hogy mit látnak a személyek: azt is, miként látják az emberek a dolgokat. Azaz, itt azt is el kell döntenie a gyermeknek, mit lát egy személy, és azt is, ezt HOGYAN látja.

Eszközök és felmérési eljárások

A tanár összeállít egy képkészletet, ahol a képek olyan tárgyakat ábrázolnak, amelyek érdeklik a gyermeket. Pld.:

1. Miki egér
2. egy teáskanna
3. egy ébresztőóra
4. egy elefánt, stb. (L. a 3.2. ábrát is!)

A kiindulópont meghatározása

Helyezzük az egyik ilyen nagy méretű képet az asztalra vagy a padlóra fektetve magunk és a gyermek közé, a képpel felfelé, úgy, hogy az ábrázolt tárgyat az egyikünk a szokásos pozícióban míg a másikunk fejjel lefelé lássa. Például, ha a kép az elefántot mutatja, a gyermek felől nézve az elefánt a talpán álljon, míg ha felőlünk nézzük, fejjel lefelé legyen.

Ekkor megkérdezzük a gyermektől:

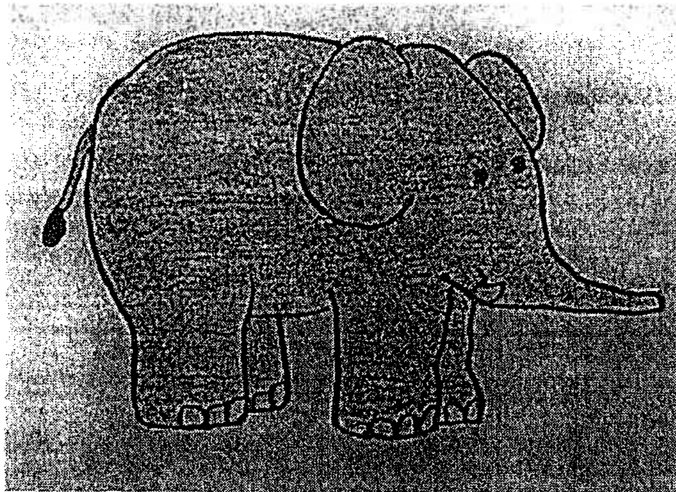
<u>Mások észlelésére vonatkozó kérdés:</u>
„Ha én most ránézek a képre, a képen [az elefánt] a talpán van, vagy fejjel lefelé látszik?"

A képek pozícióját arányosan ki kell egyensúlyoznunk, úgy, hogy néhány próbában a gyermek lássa a képet a helyes pozícióban, míg más próbákban fejjel lefelé lássa. Ez nagyon fontos, különben a gyermek helyes válaszokat adhat időnként pusztán azzal is, ha megismétli a kérdés néhány utolsó szavát.

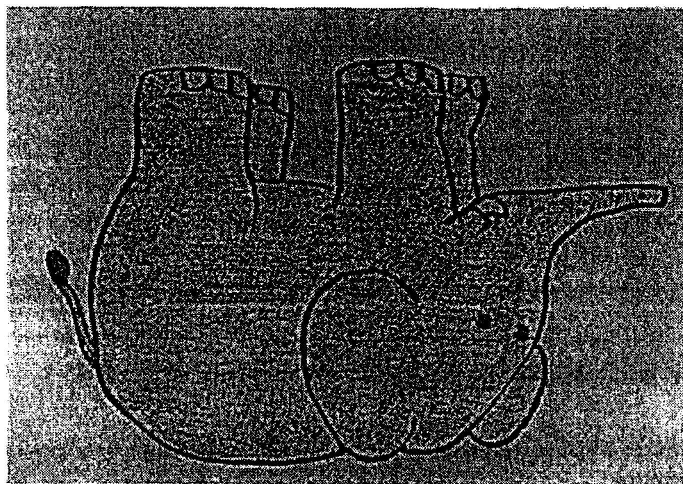
Ha a gyermek három egymást követő próbából egyet vagy többet elhibáz, akkor ezen a szinten kell kezdenünk a tanítását.

3.2. ábra: A komplex vizuális nézőpont-átvétel tanítása és felmérése során alkalmazott eszközök és eljárások

Fektessük az egyik képet magunk és a gyermek közé, a képpel felfelé, úgy, hogy az ábrázolt tárgyat az egyikünk a szokásos pozícióban, míg a másikunk fejjel lefelé lássa.

1. nézet: A kép a gyermek nézőpontjából
Saját észlelésre vonatkozó kérdés: **„Amikor te most ránézel a képre, az elefánt rendesen, a talpán áll, vagy fejjel lefelé?"**

2. nézet: A kép a tanár nézőpontjából
Mások észlelésére vonatkozó kérdés: **„Amikor én ránézek a képre, az elefánt rendesen, a talpán áll, vagy fejjel lefelé?"**

Tanítási eljárások

A tanár a gyermeket egy tárgy helyzetéről kérdezi, amely tárgyat mindketten más nézőpontból látnak.

Példa

Helyezzük az egyik képet (pld. a Miki egérrel) az asztalra magunk és a gyermek közé, a képpel felfelé, úgy, hogy az ábrázolt tárgyat az egyikünk a szokásos pozícióban míg a másikunk fejjel lefelé lássa. Majd kérdezzük meg a gyermeket:

Mások észlelésére vonatkozó kérdés: **„Amikor én ránézek a képre, Miki egér rendesen, a talpán áll, vagy fejjel lefelé?"**
(Ne felejtsük el időről-időre váltogatni e lehetőségek sorrendjét!)

Tanítás:
Mások észlelésére vonatkozó kérdés – helytelen válasz esetén:
Nézzed csak, amikor te nézed Miki egeret, akkor rendesen látszik, a talpán áll.
De amikor én nézek rá, nekem fejjel lefelé, fordítottan látszik.
Nézd csak, mi történik, ha megfordítom a képet!

Fordítsuk meg a képet úgy, hogy most a gyermeknek látszódjék Miki egér fordítva, míg nekünk helyesen!

Most már, ha én ránézek Miki egérre, nekem látszik helyesen, a talpán állva látszik, de ha te nézel rá, fejjel lefelé, fordítva látszik.

(Szintén alkalmazható az a tanítási eljárás, amikor a fényképet magát ugyanabban a helyzetben hagyjuk, ahogyan eredetileg volt, és mi magunk cserélünk helyet a gyermekkel, s így demonstráljuk a két eltérő nézőpontot.)

Mint ahogy az minden szinten érvényes, amennyiben egy válasz helyes, a tanárnak meg kell azt erősítenie, és tovább mélyítenie a gyermek tudását azzal, hogy ezt követően megkérdezi, „Miért?", „Mi történik?" stb. Amennyiben a válasz helytelen, mindig megadjuk a helyes választ, s annak indoklását is.

Általános elvek a tanításhoz

Akár helyes választ ad a gyermek, akár helytelent, minden esetben elmondjuk neki a helyes válasz hátterében meghúzódó elvet:

Az emberek ugyanazt a dolgot különféleképpen láthatják.

3. SZINT: ANNAK AZ ELVNEK A MEGÉRTÉSE, HOGY „A LÁTÁS TUDÁSHOZ VEZET”

Ez azt a képességet jelenti, hogy megértsük: az emberek csak olyan dolgokról tudhatnak, amelyeket tapasztaltak (akár közvetve, akár közvetlenül). Ebben a tanítási programban mi leegyszerűsítettük ezt a szintet, és csak a LÁTÁS és a TUDÁS közötti kapcsolat megértését vizsgáljuk, noha nyilvánvalóan hasonló kapcsolat áll fenn a HALLÁS és a TUDÁS, illetve az ÉRZÉKELÉS és a TUDÁS között is.

Eszközök és felmérési eljárások

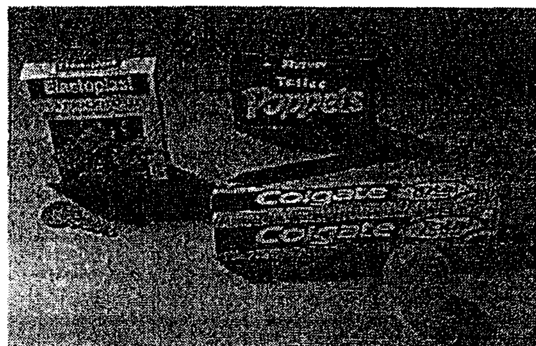
1. Különféle tárolók, dobozok, csomagolások
2. Egy baba vagy bábu
3. Tárgyak, amelyek csak méretükben különböznek; pld.:
    - Nagy ezüst kulcs / kis ezüst kulcs
    - Nagy zöld zsírkréta / kis zöld zsírkréta
    - Nagy sárga dobókocka / kis sárga dobókocka
    - Nagy piros labda / kis piros labda
4. Tárgyak, amelyek csak színükben különböznek; pld.:
    - Egy sárga ceruza / egy zöld ceruza
    - Egy rózsaszín labda / egy kék labda
    - Egy zöld gomb / egy fehér gomb
    - Egy piros szalag / egy kék szalag

Amennyire csak lehetséges, úgy kell összeállítanunk a használt tételeket, hogy azok vagy a gyermek számára érdekes tárgyak, vagy pedig mindennapos tevékenységek elemei legyenek.

3.3. ábra: „A látás tudáshoz vezet" elv tanítása és felmérése során alkalmazott eszközök és eljárások

Íme néhány példa olyan eszközökre, amelyeket „a látás tudáshoz vezet" feladat során alkalmazhatunk.

Példák olyan dobozokra, amelyeket tárgyak elrejtésére alkalmazhatunk.

Példák olyan tárgy-párokra, amelyeket elrejthetünk: csak színükben különböző tárgyak.

Példák olyan tárgy-párokra, amelyeket elrejthetünk: csak méretükben különböző tárgyak.

A kiindulópont meghatározása

Két példát mutatunk be alább arra, miként mérhetjük fel a gyermek tudását erre a szintre (3.) vonatkozóan; az egyik ('A' szakasz) az önmagunkkal kapcsolatos ítéletalkotásra, míg a másik ('B' szakasz) a másokkal kapcsolatos ítéletalkotásra vonatkozik. A felmérésnek egy-egy tételt kell tartalmaznia mindkét típusból, s ezen kívül még egy további tételt.

Ezekben a feladatokban csak annyit kell tennünk, hogy egy tárgyat, minden kiválasztott párból, beleteszünk egy dobozba, miközben megkérjük a gyermeket *vagy* arra, hogy figyelje azt, amit csinálunk, *vagy* arra, hogy éppen ellenkezőleg, csukja be a szemét.

'A' szakasz: Önmagával kapcsolatos ítéletalkotás
Eszközök: egy doboz, egy nagy zöld zsírkréta, egy kis zöld zsírkréta

Játsszuk azt, hogy eldugunk valamit ebbe a dobozba.
Nézd csak ezeket a zsírkrétákat! Ez a zsírkréta nagy, ez a zsírkréta pedig kicsi.

Most el fogom rejteni az egyik zsírkrétát a dobozba. Légy szíves, csukd be a szemedet, hogy te ne láthasd, melyiket teszem majd bele!

Rejtsük el a nagy zsírkrétát a dobozba.

Tudásra vonatkozó kérdés: **Te most tudod, melyik zsírkréta van a dobozban?**
[Nem]

Indoklásra vonatkozó kérdés: **Miért nem tudod, melyik zsírkréta van a dobozban?**
[Mert nem láttam, stb.]

'B' szakasz: Másokkal kapcsolatos ítéletalkotás
Eszközök: egy doboz, egy baba, egy sárga labda, egy kék labda

Most játsszunk egy másik játékot, megint eldugunk valamit.
Klári is velünk fog játszani. Ő Klári, nézd csak.

(Mutassuk be a babát, mint Klárit.)

Most mutassuk meg Klárinak a labdákat.
Nézd csak, Klári, ez a labda sárga, ez itt pedig kék.
Most pedig el fogjuk rejteni az egyik labdát a dobozban.
Klárit viszont küldjük el ide le, hogy ő majd ne láthassa, melyik labdát dugjuk el a dobozba.

(A baba „lépegessen el" valahová, ahol nem „láthatja," mi történik.)

Melyik labdát tegyük a dobozba? Válaszd ki te, jó?

Bíztassuk a gyermeket arra, hogy ő válassza ki az egyik labdát, és rejtse is el a dobozban. Ha nem akarja megtenni, akkor mi rejtsük el a sárga labdát a dobozba. A másik labdát tegyük el az asztalról.

Nézd csak, Klári most visszajön.
Most pedig megengedjük Klárinak, hogy belenézzen a dobozba.

Mozgassuk úgy Klárit, mintha belenézne a dobozba.

Tudásra vonatkozó kérdés: **Tudja most Klári, hogy melyik labda van a dobozban?**
[Igen]

Indoklásra vonatkozó kérdés: **Honnan tudja Klári, hogy melyik labda van a dobozban?**
[Mert belenézett, megnézte, stb.]

Amennyiben a gyermek az általunk kiválasztott három 3. szintű feladat közül legalább egyet elhibáz, ezen a szinten kezdjük a tanítást.

Tanítási eljárások

A tanár elrejt egy tárgyat, amelyet a gyermek nem láthat. majd kérdéseket tesz fel a gyermek ezzel kapcsolatos tudására vonatkozóan.

Két változata van a feladatnak: az önmagával kapcsolatos ítéletalkotás, illetve a másokkal kapcsolatos ítéletalkotás.

Példa: Önmagával kapcsolatos ítéletalkotás

Játsszuk azt, hogy eldugunk valamit ebbe a dobozba.
Nézd csak ezeket a zsírkrétákat! Ez a zsírkréta nagy, ez a zsírkréta pedig kicsi.
Most el fogom rejteni az egyik zsírkrétát a dobozba.
Légy szíves, csukd be a szemedet, hogy te ne láthasd, melyiket teszem majd bele!

Rejtsük el a nagy zsírkrétát a dobozba, majd kérjük meg a gyermeket, hogy nyissa ki a szemét.

Tudásra vonatkozó kérdés: **Te most tudod, melyik zsírkréta van a dobozban?**

Indoklásra vonatkozó kérdés: **Miért nem tudod, melyik zsírkréta van a dobozban?**

Tanítás

Tudásra vonatkozó kérdés: (helytelen válasz esetén)

Nem láttad, melyik zsírkrétát tettem a dobozba, ezért nem tudod, hogy a nagy zsírkréta van benne. Ha nem láttad, akkor nem is tudod.

Mint ahogy az minden szinten érvényes, amennyiben egy válasz helyes, a tanárnak meg kell azt erősítenie, és tovább mélyítenie a gyermek tudását azzal, hogy ezt követően megkérdezi, „Miért?", „Mi történik?" stb. Amennyiben a válasz helytelen, mindig megadjuk a helyes választ, s annak indoklását is.

Általános elv a tanításhoz

Akár helyes választ ad a gyermek, akár helytelent, minden esetben elmondjuk neki a helyes válasz hátterében meghúzódó elvet:

Az emberek csak azokról a dolgokról tudnak, amelyeket láttak. Ha nem láttak valamit, arról nem is tudnak.

4. SZINT: A VISELKEDÉS ELŐREJELZÉSE VALAKINEK A TUDÁSA ALAPJÁN

Ezen a szinten azt teszteljük, a gyermek megérti-e az *igaz vélekedés*eket. Itt a gyermekektől azt várjuk, hogy jósolják be egy személy cselekvését annak alapján, amit a személy egy tárgyról gondol.

Eszközök és felmérési eljárások

Egy asztalra helyezhető babaház
Szobák és más helyiségek, amelyekbe tárgyak helyezhetőek el.

Különböző bababútorok

Tárgyak (amelyeket majd különböző helyeken fogunk elhelyezni)

Pld.:

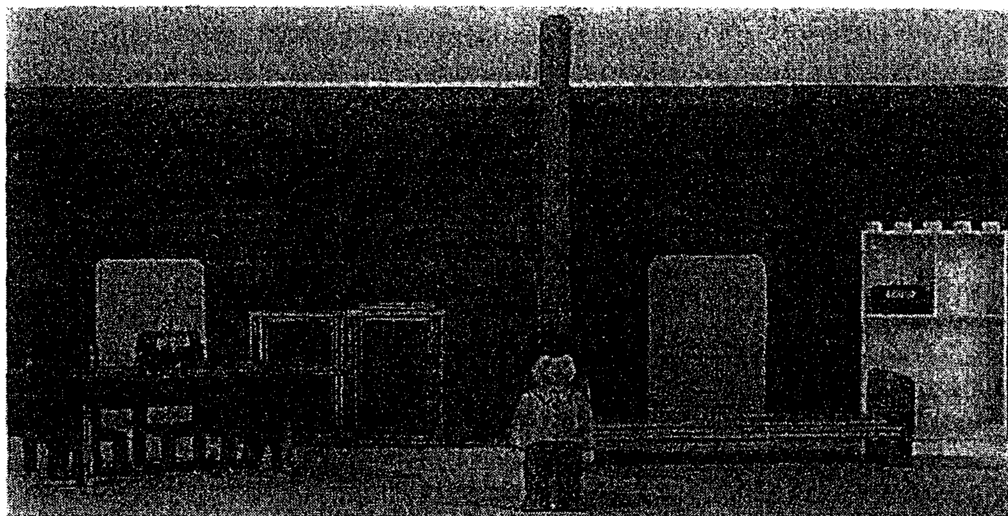
1. Két piros labda
2. Két esernyő
3. Két zsírkréta
4. Két könyv, stb.

Megint csak, lehetőleg olyan tárgyakat válogassunk össze, amelyek érdeklik a gyermeket. (L. a 3.4. ábrát is!)

3.4. ábra: Az igaz vélekedések megértésének tanítása és felmérése során alkalmazott eszközök és eljárások

Íme egy példa egy igaz vélekedés történetre, amelyben Vili szerepel, két játékautóbusz, illetve a babaház.

Játsszunk most Vilivel és ezzel a házzal.
Nézd csak, van egy busz az asztalon, és van egy másik busz a polcon.

Ez Vili.
Vili ma reggel látta, hogy az asztalon van egy busz, de nem látta a másik buszt, amelyik a polcon van.

Vélekedésre vonatkozó kérdés: Mit gondol Vili, hol van a busz?
Indoklásra vonatkozó kérdés: Miért gondolja azt, hogy az asztalon van?
Cselekvésre vonatkozó kérdés: Hová fog menni Vili, ha a busz kell neki?
Indoklásra vonatkozó kérdés: Miért fog az asztalhoz menni?

A kiindulópont meghatározása

Az alábbiakban bemutatunk egy példát arra, miként mérhetjük fel az igaz vélekedések megértését. További két tételt az alább javasolt eszközök felhasználásával kell kiválasztanunk.

Eszközök: egy asztalra helyezhető babaház két szobával; egy babával vagy bábbal (Vili); két „hellyel" (egy ágy a hálószobában, és egy asztal a konyhában).

Gyere, játsszunk most ezzel a házzal és Vilivel.
Nézd csak, van egy labda az ágyon, és van egy másik labda az asztalon.

Mutassunk rá a két helyre, úgy hogy a gyermek lássa.

Ez itt Vili.

Vili a tanár és a gyermek felé néz, és háttal van a háznak.

Ma reggel Vili látta az ágyon lévő labdát, de nem látta az asztalon lévő labdát.

Mutassunk mindig a megfelelő tárgyra.

Vélekedésre vonatkozó kérdés: **Mit gondol Vili, hol van a labda?** [Az ágyon.]
Indoklásra vonatkozó kérdés: **Miért gondolja Vili, hogy az ágyon van a labda?**

Amennyiben a gyermek a felmérés során bemutatott három történet legalább egyikében hibázik, ezen a szinten kell kezdenünk a tanítást.

Tanítási eljárások

A tanár egy olyan játékba vonja be a gyermeket, amelynek egy játékfigura a szereplője, és a gyermeknek olyan kérdéseket tesz fel, amelyek ennek a szereplőnek kiválasztott tárgyakkal kapcsolatos tudására és válaszaira vonatkoznak.

***Példa:* Játsszunk most ezzel a házzal és Vilivel.**
Nézd csak, van egy labda az ágyon, és van egy labda az asztalon is.

Itt van Vili. Ma reggel Vili látta az ágyon lévő labdát. Vili nem látta az asztalon lévő labdát.

Mutassunk rá a két helyre, úgy hogy a gyermek lássa.

Cselekvésre vonatkozó kérdés: **Hová fog menni Vili a labdáért?**
Indoklásra vonatkozó kérdés: **Miért gondolja Vili, hogy az ágyon van a labda?**
Ellenőrző kérdés: **Hol látta Vili a labdát?**

Tanítás
A vélekedésre vonatkozó kérdésre adott helytelen válasz esetén.

Emlékezz csak vissza, Vili az ágyon látta a labdát, ezért Vili az ágyon fogja majd keresni.
Vili nem látta az asztalon lévő labdát, ezért nem is fogja ott keresni.

Mint minden más szinten is, amennyiben helyes a válasz, a tanár megerősíti azt, és tovább mélyíti a gyermek ismereteit azzal, hogy megkérdezi, „Hol fogja keresni" a tárgyat a szereplő, „Miért" fog így tenni, stb. Amennyiben helytelen a válasz, megadjuk a gyermeknek a helyes választ, s egyben el is magyarázzuk, miért pont úgy fog cselekedni a szereplő.

Általános elvek a tanításhoz

Akár helyes, akár helytelen választ ad a gyermek, mindig ismertetjük vele a kérdéses vélekedés mögött meghúzódó általános elvet:

Az emberek azt gondolják, hogy a tárgyak ott vannak, ahol látták őket. Ha valamit az emberek nem látnak, nem tudják, hogy ott van.

5. SZINT: A HAMIS VÉLEKEDÉSEK MEGÉRTÉSE

Ezen a szinten a gyermek azon képességét mérjük fel, mennyire érti, hogy az embereknek lehetnek *téves vélekedéseik*. Ez egy bevett eljárás a tudatelméleti következtetések vizsgálatára. Azt javasoljuk, hogy ennek a feladattípusnak két, széles körben elterjedt változatát alkalmazzák a tanításban is:

A. a *nem várt áthelyezéses* feladatot; és
B. a *nem várt tartalom* feladatot.

A jelen szakaszban számos olyan játékot mutatunk be, amelyek a hamis vélekedések megértésének tanításában alkalmazhatóak, majd a IV. részben is ismertetünk néhány számítógépes játékot, amelyek használhatóak a tanítás során. A kezdeti felmérésnek (a kiindulópont meghatározásának) mindegyik feladat-változat legalább egy-egy példáját alkalmaznia kell. Alább két példát mutatunk be arra, miként mérhető fel a hamis vélekedések megértése. Egy további tételt az alább javasolt eszközök felhasználásával kell kiválasztani.

Eszközök és felmérési eljárások

A. A *nem várt áthelyezéses* feladat.

1. Egy asztalra helyezhető babaház – többféle lehetséges „hellyel"
különféle játékbútorok.

2. Baba- vagy bábfigurák.
3. Tárolók, dobozok, tárgyak:
két erszény (egy fekete és egy piros);
két műanyag bögre (kék és sárga);
két hullámpapír doboz (egy sárga és egy piros);
két szekrény;
aprópénz;
labda;
esernyő;
locsolókanna;
vagy bármilyen más tárgyak, amelyek különösen érdeklik a gyermeket.

3.5. ábra: A hamis vélekedések megértésének tanítása és felmérése során alkalmazott eszközök és eljárások (nem várt áthelyezéses feladat)

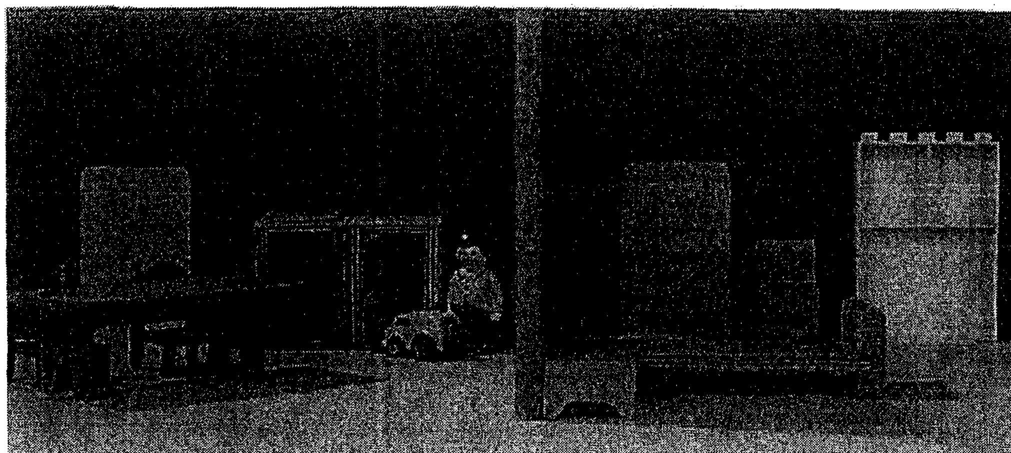
Íme egy példa egy nem várt áthelyezésen alapuló hamis vélekedés történetre, amelyben Kati és Vili szerepelnek, egy játékautó, illetve a babaház.

Játsszunk most Katival, Vilivel és ezzel a házzal.
Nézd csak, Kati az ágyra teszi a játékautóját.

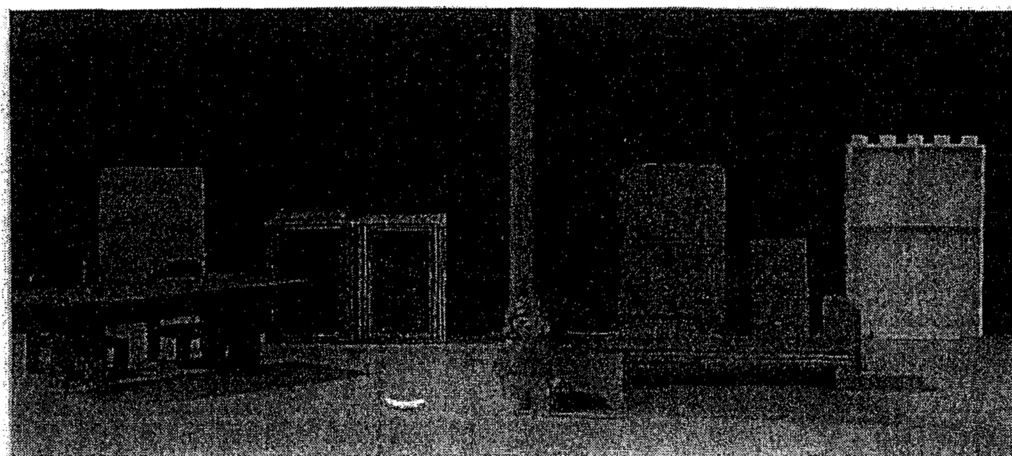

Kati kimegy a játszótérre játszani. Kati ki is ment már, és nem látja, mit csinál bent Vili.

Vili megvicceli Katit. Beteszi a játékautót a szekrénybe.

Most pedig Kati visszajön a játszótérről.

Vélekedésre vonatkozó kérdés: Mit gondol Kati, hol van az autó? [az ágyon]
Indoklásra vonatkozó kérdés: Miért gondolja azt, hogy az ágyon/szekrényben van?

Cselekvésre vonatkozó kérdés: Hová fog menni Kati, ha az autó kell neki?
Indoklásra vonatkozó kérdés: Miért fog az ágyhoz menni?

B. A *nem várt tartalom*–feladat.

Doboz:

zsírkrétás doboz
„Smarties” doboz
gyufásdoboz
gyurmás doboz.

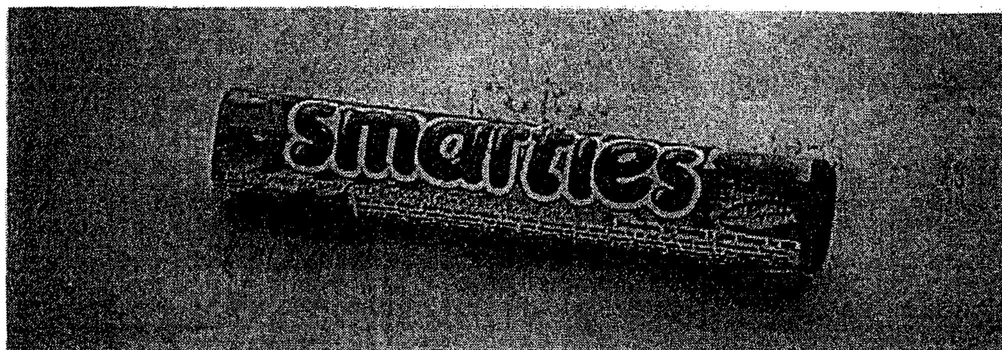
Nem várt tartalom:

játékautó
ceruza
műanyag gombok
homok, stb.

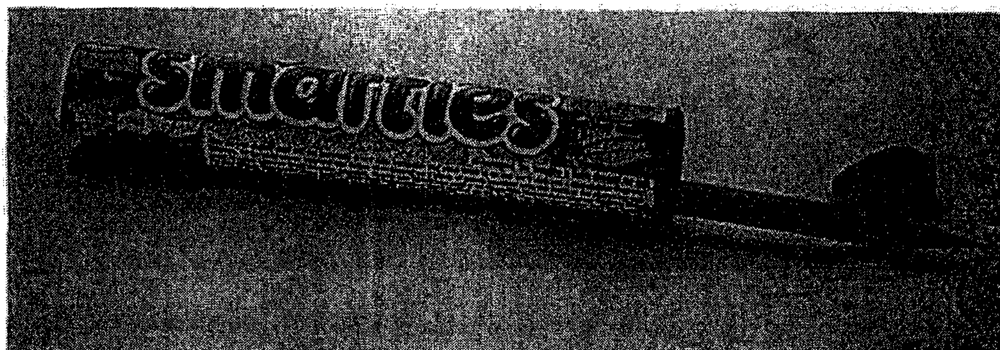
3.6. ábra: A hamis vélekedések megértésének tanítása és felmérése során alkalmazott eszközök és eljárások (nem várt tartalom feladat)

Íme egy példa egy nem várt tartalmon alapuló hamis vélekedés történetre, amelyben egy „Smarties" dobozt használunk, egy ceruzát és egy játékbabát.

Nézd csak, itt egy édességesdoboz.

Kezdeti vélekedésre vonatkozó kérdés: Mit gondolsz, mi van ebben a dobozban?

Gyere, nézzük meg, mi van benne igazából. Nyisd ki, légy szíves, a dobozt.

Látod, egy ceruza van benne. Most megint csukjuk be a dobozt.

Hamis vélekedésre vonatkozó kérdés: Mielőtt kinyitottuk a dobozt, mit gondoltál, mi van benne?
Valóságra vonatkozó kérdés: És mi van benne igazából?

Nézd csak, itt jön Rozi.

Mások vélekedésére vonatkozó kérdés: Jön Rozi, és ránéz erre a cukorkásdobozra; mit fog gondolni, mi van ebben a dobozban?

A kiindulópont meghatározása

(a) Nem várt áthelyezés

Eszközök: egy baba, egy fekete és egy piros erszény, egy fémpénz

Játsszunk egyet Klárival.

Nézd csak, Klárinak van egy pénze.

Itt van két erszény, egy fekete erszény és egy piros erszény.
Klári beteszi a pénzét a fekete erszénybe.

Klári most kimegy játszani.

Klári kisétál a szobából.

Klári már el is ment. Nem láthatja, amit mi csinálunk.

Vicceljük meg Klárit! Kivesszük a pénzét a fekete erszényből, és áttesszük a piros erszénybe.

Vélekedésre vonatkozó kérdés: **Itt jön Klári, jön vissza a játszótérről.**
Mit gondol Klári, hol van a pénz?

[A fekete erszényben]

Indoklásra vonatkozó kérdés: **Miért gondolja Klári, hogy a [fekete] erszényben van?**

(b) Nem várt tartalom

Eszközök: édességes csomag, gombok.

Nézd csak, itt egy csokis doboz.

Kezdeti vélekedésre vonatkozó kérdés: **Mit gondolsz, mi van ebben a dobozban?**

[Csoki]

Nézzük csak meg akkor, mi van benne. Nyisd ki, légy szíves, a dobozt!
Nézd csak, gombok vannak benne!
Most csukjuk be megint a dobozt!

Hamis vélekedésre vonatkozó kérdés: **Mielőtt kinyitottuk a dobozt, mit gondoltál, mi van benne?**

[Csoki]

Valóságra vonatkozó kérdés: **És mi van benne igazából?**

[Gombok]

Mások vélekedésére vonatkozó kérdés: **Ha Zsuzsi jön, és ránéz erre a csokis dobozra, mit fog gondolni, mi van benne?**

[Csoki]

Ha a gyermek az ezen a szinten (5.) lévő három feladat közül legalább egyben hibázik a felmérés során, ezen a szinten kell elkezdenünk a tanítást.

Tanítási eljárások

A tanár mintegy játékosan „megtréfálja" a játékfigurákat azzal, hogy más helyre helyezi tárgyaikat, illetve más, oda nem illő tárgyat helyez édességes dobozba, stb., majd megkérdezi a gyermeket, milyen vélekedéseik vannak a szereplőknek az eseményekre vonatkozóan.

1. példa: Nem várt áthelyezés.
Játsszunk egy kis játékot Klárival. Nézd csak, Klárinak van egy pénze.

Itt van két erszény, egy fekete erszény és egy piros erszény.

Klári a fekete erszénybe teszi a pénzét.
Klári most kimegy játszani.

Klári kisétál a szobából.

Látod, Klári már el is ment. Nem látja, amit most csinálunk.

Vicceljük meg Klárit! Kivesszük a pénzt a fekete erszényből, és betesszük a piros erszénybe.

Itt jön Klári, visszajött a játszótérről.

Vélekedésre vonatkozó kérdés: **Mit gondol Klári, hol van a pénz?**

Indoklásra vonatkozó kérdés: Miért **gondolja Klári, hogy a [fekete] erszényben van?**

Ellenőrző kérdés: **Hová tette Klári a pénzt az elején?**

Tanítás

Vélekedésre vonatkozó kérdésre adott helytelen válasz esetén.

Emlékezz csak vissza, Klári nem látta, amikor mi a piros erszénybe dugtuk a pénzt, ezért Klári nem is tudja, hogy a pénz ott van. Nem gondolja, hogy a piros erszényben van. Klári azt gondolja, hogy a pénz a fekete erszényben van, mert ő a fekete erszénybe tette.

2. példa: Nem várt tartalom.
Nézd csak, itt egy csokis doboz.

Kezdeti vélekedésre vonatkozó kérdés: **Mit gondolsz, mi van ebben a dobozban?**
[Csoki]

Nézzük csak meg akkor, mi van benne. Nyisd ki, légy szíves, a dobozt!
Nézd csak, gombok vannak benne! Vicces, ugye?
Most csukjuk be megint a dobozt!

Hamis vélekedésre vonatkozó kérdés: **Mielőtt kinyitottuk a dobozt, mit gondoltál, mi van benne?**
[Csoki]

Valóságra vonatkozó kérdés: **És mi van benne igazából?**
[Gombok]

Mások vélekedésére vonatkozó kérdés: **Ha Zsuzsi jön, és ránéz erre a csokis dobozra, mit fog gondolni, mi van benne?**
[Csoki]

Tanítás

Vélekedésre vonatkozó kérdésre adott helytelen válasz esetén.

Emlékezz csak vissza, Zsuzsi nem tudja, hogy ebben a csokis dobozban gombok vannak. Azt gondolja, csoki van benne, mert úgy néz ki, mint egy csokis doboz, ugye? Csak mi ketten tudjuk, hogy igazából gombok vannak benne.

Mint ahogyan a többi szinten is, amennyiben a gyermek válasza helyes, akkor megerősítjük azt, és tovább mélyítjük tudását azzal, hogy megkérdezzük, *mit* fog a szereplő gondolni, és *miért* azt gondolja. Amennyiben a válasz helytelen, megadjuk a helyes választ, és meg is indokoljuk, miért pont azt fogja gondolni a szereplő.

Általános elvek a tanításhoz

Akár helyes választ ad a gyermek, akár helytelent, mindig elmondjuk neki azt az általános elvet, amely a vélekedésekre vonatkozik:

Amennyiben az emberek nem tudnak róla, hogy egy dolog megváltozott, akkor azt fogják gondolni, hogy még mindig ugyanaz.

IV. RÉSZ
A MINTHA-JÁTÉK FEJLESZTÉSE

Ebben a részben az utolsó olyan mentális állapot típussal foglalkozunk, amelyre tanítási programunk kiterjed: a *mintha-játékkal*, vagy *tettetéssel*. A tanítási folyamatot itt is 5 szintre bontottuk fel.

A MINTHA-JÁTÉK ÖT SZINTJE

1. szint. Szenzo-motoros játék.
Ez az a szint, amikor a gyermek egyszerűen csak manipulál a játéktárgyakkal. Ide tartozik, ha ütögeti őket, ha csapkod velük, ha szopogatja őket. Ide tartoznak a ritualisztikus vagy sztereotip viselkedések is, mint például a játékok sorba rakása, vagy csoportosítása, pld. szín vagy méret alapján.

2. szint. Kialakulóban lévő funkcionális játék
Ez a szakasz akkor következik be, amikor a gyermek elkezdi a játéktárgyakat a társas konvencióknak megfelelően használni, ám még nem játszik velük mintha-játékot (pld. a csészét a csészealjra helyezi, tologatja az autót). Akkor állapítjuk meg, hogy a gyermek elérte ezt a szintet, ha egy tíz perces, videóra rögzített játékperiódusban legalább két példáját mutatja az ilyen játéktevékenységnek.

3. szint. Kialakult funkcionális játék
Akkor állapíthatjuk meg egy gyermeknél, hogy elérte ezt a szintet, ha legalább három vagy több példáját mutatja a funkcionális játéknak egy tíz perces játékperiódusban, ahol elegendő játéktárgy áll rendelkezésre.

4. (a) szint. Kialakulóban lévő mintha-játék
A mintha-játék a következő változatokat foglalja magában:

(i.) **Tárgyhelyettesítés:** amikor egy adott tárgy a gyermek tevékenységében egy másik tárgyat helyettesít. Például, a gyermek úgy csinálhat, mintha egy játékkocka egy autó lenne.

(ii.) **Tettetett tulajdonságok tulajdonítása:** ez azt jelenti, hogy a gyermek olyan tulajdonságok meglétét tetteti a játék közben, amelyekkel a tárgy nem rendelkezik. Erre példa az, amikor a gyermek a játék során megtörli a baba arcát, noha az nem is piszkos.

(iii.) **Képzeletbeli tárgyak/események használata:** ilyenkor az figyelhető meg, hogy a gyermek játék közben képzeletbeli tárgyakat használ; úgy cselekszik, mintha jelen lenne egy tárgy, amely valójában nincs jelen. Ilyen, amikor a gyermek például teát iszik az üres csészéből, vagy úgy csinál, mintha egy játékautó karambolozna.

Akkor állapíthatjuk meg, hogy egy gyermek ezen a szinten van, ha a gyermek *spontán módon* mutat egy vagy két példát az ilyen típusú viselkedések bármelyikére egy tíz perces, rögzített játékperiódusban, ahol elegendő játéktárgy áll a rendelkezésére.

4. (b) szint. A tettetés és valóság megkülönböztetése
Itt a tanár mutat be egy tettetett cselekvést, majd megkérdezi a gyermeket, vajon VALÓBAN megtette-e, vagy csak TETTETTE. Amennyiben a gyermek helyesen válaszol, erre a szintre soroljuk be. Később látunk majd példákat és a szükséges eszközök listáját.

5. szint. Kialakult mintha-játék
Erre a szintre akkor soroljuk be a gyermeket, ha a gyermek *spontán módon* legalább két vagy több példáját mutatja be a 4(a) pontnál felsorolt játéktípusoknak, egy 10 perces, rögzített játékperiódus során.

A MINTHA-JÁTÉK FELMÉRÉSE ÉS TANÍTÁSA

Az alábbiakban számos játéksémát és lehetséges játékeszközt javaslunk. Ugyanakkor hangsúlyozzuk, hogy annyi kreativitással és rugalmassággal igyekezzünk újabb játéktémákat kialakítani, amennyi csak telik tőlünk, s különösen olyanokat alakítsunk ki, amelyek jól illeszkednek az adott gyermek egyéni érdeklődéséhez. A gyermek mentális korát szintén figyelembe kell vennünk, amikor a megfelelő tevékenységeket kialakítjuk. Amikor autizmussal élő gyermekekkel dolgozunk, nagyon fontos, hogy ne önmagában az életkort (kronológiai kort) használjuk a játékeszközök kiválogatásának szempontjaként, hanem mindenfajta eszköznek, amennyire csak lehetséges, a gyermek fejlődési szintjéhez képest kell relevánsnak lennie.

Mivel nem könnyű a felmérést egy éppen folyamatban lévő játéktevékenység közben megvalósítani, azt javasoljuk, hogy amennyiben ez lehetséges, rögzítsük videoszalagra a játékperiódusokat, és későbbi alkalommal végezzük el ezek értékelését. A felmérés alapjául szolgáló játékperiódusoknak körülbelül 10 perceseknek kell lenniük.

Javasolt játéktémák és eszközök

Ebédidő
Játék főzőedények és játék étkészlet.

Vásárlás
Játékbabák, játék bevásárló eszközök (játékkosár, stb.)

A parkban
Játék emberfigurák;
babakocsi, baba, hinta, körhinta

Autóvezetés
Sok játék, játékautó, játék emberfigura
Utcatáblák, közlekedési lámpák, benzinkutak, garázsok, stb.

Beöltözés
Képek
Rendőrök, tűzoltók, boszorkány
Ruhák, stb.
Rendőrsapka, tűzoltósisak, boszorkánykalap
Kormánykerék, köpeny, varázspálca, stb.

Ezen témák és eszközök alkalmazásán túl azt is javasoljuk, hogy a tanár alkalmazzon további eszközöket, bármilyen olyan tárgyat, amely könnyen használható egy másik tárgy képzeletbeli helyettesítésére. Alább néhány példát sorolunk fel az ilyen „kacatokra."

„Kacatok"
fa építőkockák
színes dobozok
színes gyurmák
színes szövetdarabok
színes szalagok
színes papírdarabok, különböző formákra kivágva
foszforeszkáló színes karikák
alufólia darabok
cipőfűzők
rongylabdák
műanyag szívószálak
koktélkeverő kanalak
üres kartonlapok.

A kiindulópont meghatározása

A spontán mintha-játék felmérése – 1., 2., 3., 4(a) és 5. szintek

Bátorítsuk a gyermeket arra, hogy játsszon, a fent felsorolt játéktémák valamelyikét alkalmazva, és hagyjuk, hogy folytassa ezt 10 percig, anélkül, hogy segítenénk (kivéve, ha a gyermek teljesen „kilép" a játékhelyzetből, a játéktevékenységből). A gyermek játéktevékenységének szintjét a fentebb leírtaknak megfelelően határozzuk meg a rögzített videóanyag alapján.

Azon a szinten kezdjük majd a tanítást, amelyet a gyermek spontán játéktevékenysége során elér.

A valóság és tettetés megkülönböztetésének felmérése – 4b

A valóság és tettetés megkülönböztetési képességének felmérésére három példát javasolunk; ezek egyike egy tárgyhelyettesítési szituációra épül, a másik kettő pedig tettetett (mintha-) cselekvésekre. Azonban a tanár itt is szabadon kidolgozhatja ezeket az alaptémákat, az a fontos, hogy legalább három példán keresztül mérje fel a valóság/tettetés megkülönböztetésének képességét a gyermeknél.

1. példa. Tárgyhelyettesítés.
Eszközök: egy darab spárga.

Játsszunk egy kicsit!
Nézz csak ide! Itt van egy darab spárga. csináljunk úgy, mintha ez valami más lenne.
Csináljunk úgy, mintha ez egy [kígyó] lenne.

Csináljunk úgy, mintha a madzag egy kígyó lenne; adjunk ennek megfelelő hangokat, és mutassunk be ennek megfelelő cselekvéseket. Például, ezt mondhatja a tanár:
„Nézd csak, ez a kígyó itt csúszik végig a füvön… hallgasd csak, milyen hangot ad: szszszszszsz….”

Látod, úgy csinálok, azt játszom, mintha ez egy kígyó lenne. Akarod te is azt játszani, hogy ez egy kígyó?

Majd tegyük fel a tesztkérdéseket:

Valóságra vonatkozó kérdés: **Ez tényleg egy kígyó?**

Tettetésre vonatkozó kérdés: **Én most azt játszottam, hogy ez egy kígyó, vagy azt játszottam, hogy ez egy madzag?**

2. példa. Mintha-cselekvés (tettetett cselekvés): fogmosás.

Játsszunk megint egy kicsit, most valami mást!
Nézz csak engem! Azt játszom, mintha valamit csinálnék.
Úgy fogok csinálni, mintha megmosnám a fogam, mintha éppen fogat mosnék.

Csináljunk úgy, mintha egy képzeletbeli fogkefével éppen fogat mosnánk.

Látod, úgy csinálok, mintha fogat mosnék. Azt játszom, mintha fogat mosnék.
Játsszad el te is, mintha fogat mosnál, jó?

Csináljunk továbbra úgy, mintha éppen fogat mosnánk, és közben tegyük fel a tesztkérdéseket.

Valóságra vonatkozó kérdés: **Ez tényleg egy fogkefe?**

Tettetésre vonatkozó kérdés: **Én most eljátszottam, hogy fogat mostam, vagy tényleg megmostam a fogam?**

3. példa. Mintha-jelenet (tettetett jelenet): egy baba arcának megmosása.
Eszközök: egy játékbaba.

Játsszunk egy másik játékot!
Nézz csak engem! Azt játszom, mintha megmosnám ennek a babának az arcát. Úgy fogok csinálni, mintha tényleg piszkos lenne az arca.

Csináljunk úgy, mintha egy képzeletbeli szappannal és szivaccsal megmosnánk a baba arcát.

Látod, úgy csinálok, azt játszom, mintha tényleg piszkos lenne az arca, és jó alaposan meg kellene mosni. Akarod te is azt játszani, hogy jól meg kell őt mosdatni?

Csináljunk továbbra is úgy, mintha mosnánk a baba arcát, majd tegyük fel a tesztkérdéseket:

Valóságra vonatkozó kérdés: **Tényleg piszkos volt a baba arca?**

Tettetésre vonatkozó kérdés: **Én most eljátszottam, hogy piszkos az arca, vagy tényleg piszkos volt az arca?**

Akkor kell megkezdenünk a tettetés-valóság megkülönböztetésének tanítását, ha a három feladat bármelyikében a gyermek akár a valóságra vonatkozó kérdést, akár a tettetésre vonatkozó kérdést elhibázza.

Tanítási eljárások

A mintha játék szintjének fejlesztése

Miután meghatároztuk az adott gyermek esetében a kiindulási szintet, célunk természetesen az, hogy a gyermeket mintegy „feljuttassuk" a következő szintre. Például, ha a gyermek alapszintje a funkcionális játék (2. szint), akkor a gyermeket arra bátorítjuk, hogy minél többet játsszon ezen a szinten, hogy ezzel is segítsük, hogy eljusson a 3. szintre.

A 4.1.-4.3. keretekben arra mutatunk be példákat, hogy miként lehet a spontán, de nem különösebben képzeleti jellegű játékot egyre inkább szimbolikus és közös játéktevékenységgé alakítani.

Egy példa, a „Parkban" témájú játéktevékenység egy részletéből
Vili[1] egy nagyon jó képességű, kilenc és fél éves, autizmussal élő fiú. Verbális mentális kora 9 év.

[1] A „Vili" itt kitalált név.

4.1. KERET
A spontán játék egy példája átiratban

Vili kivette a hintát a dobozból, és előre-hátra lökdösi. Vili ezután a körhintát pörgette. Ezután kivett néhány műanyag gombot a kacatos dobozból, feldobálta őket a levegőbe, és elkapdosta őket. Vili kiválasztott egy játékbabát, és megpróbált egy kalapot a fejére tenni. Ezután egy szívószálat vett fel, és azon keresztül fújta ki a levegőt. Kivett néhány műanyag gyűrűt a kacatos dobozból, feldobta majd elkapta őket. Ezután egy karton kört vett elő, legyezte magát vele, aztán feldobálta a levegőbe és elkapdosta. Ezután Vili megint a körhintát pörgette, majd felemelte a körhintát, és maga előtt tartva pörgette. Ezután megint feldobálta és elkapdosta a műanyag gyűrűket. Ezután az egyiket végiggurította az asztalon, majd felemelte, és az ujján pörgette. Ezt követően megint néhány műanyag gombot dobot fel és kapdosott el, majd a kacatos dobozban kutatott, hogy még több műanyag gombot találjon. Mivel nem talált további gombokat, kartonlapokat vett ki, majd visszatette őket a dobozba. Ezután visszatért a játékokhoz, és a játékbabát betette a babakocsiba. Ezután megint egy műanyag karikát vett elő, és az ujján pörgette.

A 4.2 és a 4.3. keretek két példát mutatnak be, olyan tanítási tevékenységeket, amelyek a fenti spontán játéktevékenységet követték. Ezeket a tanítási szakaszokat a Vili és a tanár közötti párbeszédek formájában mutatjuk be. Az első példa egy játékperiódus elejéről származik, amikor a játéktevékenység még elsősorban a játéktárgyak *funkcionális* aspektusaira irányul. A második példát a játékperiódus közepéről emeltük ki, ahol a rendelkezésre álló „kacatok" segítségével a tanár egyre inkább szimbolikus játékmozzanatokat vezet be. Magyarázó jegyzeteket fűztünk az átiratokhoz, hogy világos legyen az Olvasó számára, pontosan mi is történik éppen.

4.2. keret. A spontán játék fejlesztése: 1.példa.

Átirat		**Magyarázó megjegyzések**
T	… Az egyiket tedd rá helyettem, légy szíves, mert én nem tudom egyedül mindegyiket.	*A tanár arra bátorítja Vilit, hogy tegye a játékfigurákat a körhintára, azaz hogy funkcionális módon használja a játéktárgyakat. Vili eleinte csak fel-alá járkál a szobában, majd leül a padlóra a tanár mellé, és segít neki a gyerekfigurákat a körhintára tenni.*
V	Mit csinálunk ezután?	
T	Te ráteszed azt, én meg ráteszem ezeket, látod milyen sokat kell még rátennünk?	
V	Hová? Ide?	
T	Igen, úgy.	
V	Oda.	*Amikor ez készen van, Vili hátrébb ül, és egy műanyag gombot dobál a levegőbe, és elkapdossa.*
T	Tedd fel a kezeit, és segíts neki kapaszkodni.	
V	Oda	
T	Így, pontosan. Segítenél nekem rátenni őket? Segíts rátenni ezt a kisfiút.	
V	Megpörgethetem jó gyorsan? Igen?	*A tanár visszacsalogatja Vilit a játékhelyzetbe azzal, hogy egy konkrét faladatra kéri meg. Vili vissza is tér a körhintához, és segítséget kér a*
T	Nézd csak segíts nekem rátenni őt, és utána megpörgethetjük, jó gyorsan, igen.	

V	Segíts nekem!	*feladathoz – a tanár meg is adja ezt a segítséget.*
T	Segítsek?	
V	Igen, mert nem tudom megcsinálni egyedül.	
T	Csak tedd így a karjait, ültesd le, és akkor már rá is tudod tenni. tedd oda a kezeit, úgy, pontosan. Tedd rá a másik kezét is.	
V	Ó!	
T	Úgy, mint azt. Oda, nagyon jó! Őt is rá tudnád tenni, én meg ezt a kislányt teszem oda.	*Vili tovább tevékenykedik a feladattal.*
V	Oda. Most ez csak játék?	
T	Igen, ez most csak játék, nem igazi. Szeretnéd te őt is odatenni? És tedd rá a kezeit is.	
V	Nem megy.	
T	Hoppá. Próbáld csak meg még egyszer!	
V	Nem.	*Vili hátrébb húzódik és a kezeibe temeti a fejét.*
T	Na, az már rendben van. Rá tudnád ezt is nyomni? Így, rendben is van. Na, most már öt gyereket felültettünk a körhintára.	*Nem hajlandó újra megpróbálni, hanem azt figyeli, ahogyan a tanár csinálja.* *A tanár ezután egy könnyebb feladatra kéri, hogy benntartsa a játékhelyzetben, és Vili ezúttal kooperál is. Pörgeti a gyerekeket a körhintán.*
V	Mit csináljak én?	
T	Meg tudnád pörgetni őket a körhintán?	
V	Épp azt csináltam, látod?	
T	Igen, már pörögnek. „Juhéj, hú de viccesen pörgünk!"	*A tanár némi „mintha" elemet visz a helyzetbe – megszólaltatja a gyerekeket.*
V	Sokat pörgessem őket?	
T	Most visszafelé mennek. Jobb, ha előre pörgetjük őket.	
V	Arrafelé?	*Vili hol erre, hol arra pörgeti a körhintát, és az egyik játékfigura leesik. Vili a tanárnak adja, hogy ő tegye vissza a körhintára.*
T	Igen, arra... Óóó, baleset!	
V	Óh ne...	
T	Jobb, ha segítünk. Megsérült? Óh szegény. Ez az, ültessük vissza megint. Jobb, ha most már két kézzel fogjuk.	*Vili a tanár segítségével visszateszi a figurát a körhintára.*
V	Gyere, vigyél haza engem.	
T	Pörgesd meg őket! Ez a fiú fogja tolni a babát.	*Vili megint kezdi elkezdeni az érdeklődését a feladat iránt – magában énekelget és kezdi megint a hintát pörgetni.*
V	Tolni a babát? Nézd csak!	
T	Told a babát, el kell vinni lefeküdni. Vagy már alszik is	*Vili kivonul a játékból – megint egy műanyaggombot vesz elő, és azt dobálja a levegőbe.* ...

4.3. keret. A spontán játék fejlesztése: 2.példa.

	Átirat	**Magyarázó megjegyzések**
T	... Mit csináljunk most? Mit szeretnél csinálni? Csinálunk egy tavat?	*A tanár a teljes „park" eszköztárat alkalmazza, funkcionális minőségben. A tanár fokozatosan elmozdul a játékok funkcionális tulajdonságaitól,*
V	Azt csináljuk?	

T	Igen, legyen az? Mit használjunk tónak?	*és a „kacatos" doboz alkalmazásával egyre több*
V	Azt csináljuk? Segítesz nekem?	*„mintha" elemet vezet be.*
T	Segíteni fogok neked.	*Vili a „kacatos" dobozhoz megy, és elkezd*
V	Nézd csak!	*turkálni benne. Egy háromszögletű kartonlapot*
T	Használjuk ezt tónak?	*talál, és a tanár arca felé legyez vele. A tanár*
V	Nem!	*azonnal bevonja a kartonlapot a játék*
T	Legyen az a tó?	*kontextusába – megkérdezve, szeles nap-e a mai.* *Vili a saját arca felé kezd legyezni vele.*
V	A fújdogáló szelet szeretem.	
T	Igen, te azt szereted? Ez egy szeles nap? Mit használjunk tónak?	*A tanár Vili figyelmét eltereli a kartonról és otthonáról, és azt javasolja, hogy egy zöld kört*
V	Szeretem a fújó dolgokat. Szeretek különböző dolgokat fújó szélnek használni.	*használjanak tónak.* *Vili megfogja a kört és a padlóra teszi. Majd megfog egy szívószálat és a szájába teszi – szól a*
T	Használjuk ezt tónak? Hagyjuk abba a játékot, és menjünk haza? Használjuk ezt tónak?	*tanárnak, hogy nézzen oda.* *A tanár visszatereli figyelmét a feladatra, és Vili válaszul elkezd „kacsát" keresni a „kacatos"*
V	Nézd csak!	*dobozban. Vili megint egy négyszöget talál, és*
T	Ó! Azt tedd le! Mi kell még nekünk egy tóban? Látsz kiskacsákat? Mit használhatnánk kacsának?	*legyezni kezd vele. A tanár egy kacsát csinál gyurmából. Vili talál még gyurmát. A tanár azt javasolja neki, csináljon ő is kacsát a gyurmából*
V	Majd én keresek valamit.	*A tanár segít Vilinek még több gyurmát találni.*
T	Mi ez, Vili? „Háp, háp, háp, háp, háp."	
V	Összeragaszthatom ezt?	
T	Abból fogsz egy másik kacsát csinálni? Csináljunk két kacsát? Szeretnéd?	
V	Nem látok többet.	
T	Itt van még egy kicsi.	
V	Használjuk azt?	
T	Tegyük bele a tóba?	*A tanár azt javasolja, tegyék a kacsákat a tóba.*
V	Ide be?	*Vili ezt teszi, majd megfogja az egész tavat, és a*
T	Igen, az nagyon jó! Hoppá, ügyesen, jobb lenne, ha letennéd a tavat. Tedd le a tavat.	*kacsákat azzal dobja fel a levegőbe, és kapja el őket.*
V	Nem.	*Amikor a tanár megkéri, hogy tegye le a tavat,*
T	Vili, csináljuk úgy, hogy a gyerekek megetetik a kacsákat?	*Vili kilép a játékhelyzetből.* *A tanár újabb javaslatot tesz, hogy visszatérítse –*
V	Csináljuk?	*a kacsák megetetésére.*
T	Keressek ennivalót a kacsáknak?	*Vili odajön és leül.*
V	Segítsek neked?	*Megint a dobozban turkál.*
T	Mit használjunk kacsa-ennivalónak?	
V	Nézd csak!	
T	Mi az?	*Vili felvesz egy ugrókötelet, és megmutatja a tanárnak.*
V	Egy ugrálókötél!	
T	Aha, egy ugrálókötél… Játsszuk azt, hogy ez valami más a parkban?	*A tanár megint használatba veszi, amit Vili talált, és beépíti a játékba.*
V	Ne.	*A tanár az ugrókötelet egy kis kupacban a tó*

T Játsszuk azt, hogy ez egy bokor? Tegyük a bokrot ide a tó mellé. Keressünk egy másik bokrot? Játszhatjuk azt, hogy ez egy bokor...?	*mellé teszi, és folytatja a játékot ugyanazzal a témával. Vili továbbra is a dobozban keresgél. Egy gombot talál, és azzal játszik.*

4(b) szint: A valós és a mintha-világ megkülönböztetésének tanítása

1. Példa. Tárgyhelyettesítés.
Eszközök: Egy darab spárga.

Amennyiben a gyermek nem tudta megválaszolni a Valóságra vonatkozó kérdést:

Tegyük világossá a gyermek számára, hogy abbahagyjuk a mintha-játékot, a tettetést.

Rendben, most abbahagyjuk a játékot. Nézzük csak meg a dolgot, hogy is van pontosan. Nézd csak, IGAZÁBÓL ez egy darab madzag, olyasmi, mint amivel bekötjük a cipőnket. Ez nem egy kígyó, ugye? Persze, hogy nem az, csak azt játszottuk, hogy kígyó. Mi is ez igazából... ez csak egy...

(Promptoljuk is a gyermeket, ha szükséges, míg meg nem adja a helyes választ!)

Amennyiben a gyermek nem tudta megválaszolni a Tettetésre vonatkozó kérdést:

Megint csináljunk úgy, mintha a spárga egy kígyó lenne.

Nézd csak ez egy darab madzag. *Mutassunk a spárgára.*
De én most AZT JÁTSZOM, hogy ez egy kígyó. *Adjuk elő, hogy a spárga egy kígyó, ameddig csak szükséges.*

Nézd csak, ez a kígyó feltekerődzik rád... Ó, remélem, nem fog megharapni engem... Jaj! Megharapott ez a gonosz kígyó!

Azt játsszuk most, hogy ez egy kígyó, vagy azt játsszuk most, hogy ez egy madzag?

Az játsszuk, hogy ez egy...

(Promptoljuk is a gyermeket, ha szükséges, míg meg nem adja a helyes választ!)

2. Példa. Tettetett cselekvés: fogmosás.

<u>Amennyiben a gyermek nem tudta megválaszolni a Valóságra vonatkozó kérdést:</u>

Tegyük világossá a gyermek számára, hogy abbahagyjuk a mintha-játékot (tettetést).

Rendben, most abbahagyjuk a játékot. Nézzük csak meg a dolgot, hogy is van pontosan. Nézd csak, IGAZÁBÓL ez nem egy fogkefe, ugye... Nézd, nincs is itt semmi... Mit is csináltunk? Mi csak azt...

(Promptoljuk is a gyermeket, ha szükséges, míg meg nem adja a helyes választ!)

<u>Amennyiben a gyermek nem tudta megválaszolni a Tettetésre vonatkozó kérdést:</u>

Megint csináljunk úgy, mintha fogat mosnánk.

Nézd csak, én most AZT JÁTSZOM, hogy megmosom a fogam. Egy csomó fogkrémet teszek a fogkefémre, és jó alaposan dörzsölöm a fogam. Jó alaposan, tisztára fogom mosni. Te is megmosod a fogad?

Csak játsszuk most, hogy fogat mosunk, vagy igazából megmossuk a fogunkat?

Mi most...

(Promptoljuk is a gyermeket, ha szükséges, míg meg nem adja a helyes választ!)

Mint minden más szinten is, itt is megerősítjük a helyes választ, és tovább mélyítjük a gyermek tudását azzal, hogy megkérdezzük, „Mit" játsszunk/tettetünk/csinálunk, stb. Amennyiben a válasz helytelen, megadjuk a helyes választ.

Általános elvek a tanításhoz

Itt a következő általános elveket tanítjuk:

Úgy csinálhatunk, mintha egy dolog valami más lenne.
Azt játszhatjuk, mintha egy dolog valami más lenne.

Egy dolog akkor is ugyanaz marad, ami volt, ha közben az emberek úgy csináltak, mintha valami más lenne.

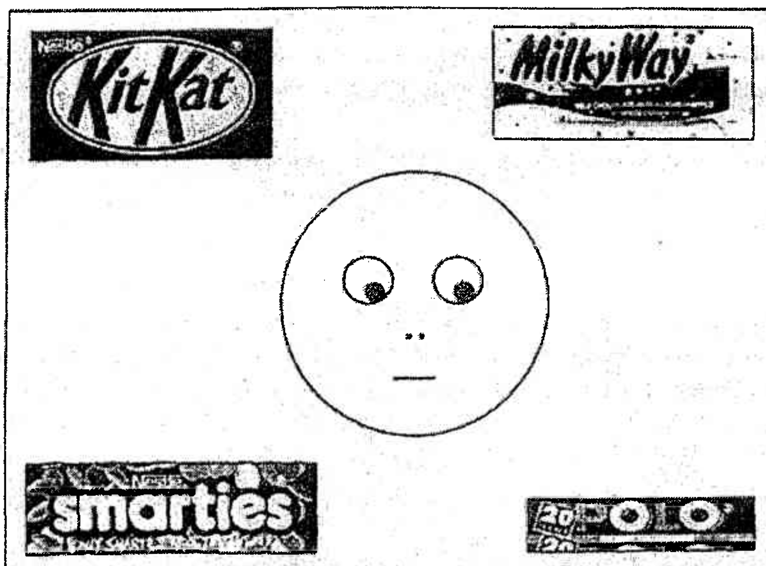
Az emberek játékból úgy csinálhatnak, mintha lenne ott valami, még ha a valóságban nincs is ott semmi.
(Az emberek azt játszhatják, mintha lenne ott valami, még ha a valóságban nincs is ott semmi.)

V. RÉSZ
A JÖVŐ CÉLJAI

Ebben a kalauzban csak olyan eljárásokat mutattunk be, amelyeket ténylegesen kipróbáltunk és teszteltünk akár kezelési, akár oktatási helyzetben. Szeretnénk azonban hangsúlyozni, hogy az itt leírt módszerek biztosan nem merítenek ki minden lehetséges utat arra, hogy autizmussal élő gyermekeknél elősegítsük az elme-olvasási képesség fejlődését. Ebben a záró fejezetben felvázolunk néhány lehetséges irányt, amely a jövőben e területen végzendő munkát vezérelheti.

EGY SZEMÉLY TEKINTETIRÁNYÁNAK HASZNÁLATA ARRA, HOGY KIKÖVETKEZTESSÜK, MIT SZERETNE A SZEMÉLY, MI IRÁNT ÉRDEKLŐDIK, VAGY MIT SZÁNDÉKOZHAT TENNI A KÖVETKEZŐKBEN

Újabb kísérleti eredmények[1] azt mutatják, hogy az autizmussal élő gyermekek viszonylag kevéssé vannak tudatában annak, egy személy tekintetének iránya mennyire fontos külső jele annak, mit akarhat a személy, mi iránt érdeklődik, mit szándékozik tenni. Amikor például egy olyan ábrát mutatunk nekik, amilyet az 5.1. ábrán látunk, és megkérdezzük tőlük, „Melyik édességet **akarja** Karcsi?", az autizmussal élő gyermekek gyakran nem alkalmazzák Karcsi tekintetének irányát arra, hogy abból Karcsi vágyára következtessenek. Ehelyett, saját kedvenc édességüket adják meg válaszként. Ezzel szemben azok a kisgyermekek, akik nem küzdenek autizmussal, egyfajta természetes mutatóként alkalmazzák egy személy tekintetirányát, hogy abból következtessék ki a személy céljait, vágyait, vagy érdeklődését. Ebből következik a gondolat, hogy ilyenfajta feladatokat használhatunk arra, hogy autizmussal élő gyermekeknek tanítsuk az elmék olvasását.

5.1. Ábra. melyik édességet akarja Karcsi? Baron-Cohen és mtsai, 1995, engedélyével.

FÉNYKÉPEK HASZNÁLATA ARRA, HOGY GONDOLATOKAT ÉS VÉLEKEDÉSEKET REPREZENTÁLJUNK

Egy másik újabban elvégzett vizsgálatunk(2) megmutatta, hogy ha autizmussal élő gyermekeket arra tanítunk, hogy „az elme olyasmi, mint egy fényképezőgép," akkor ez hozzásegítheti őket ahhoz, hogy megoldják a hamis vélekedés feladatokat. Jegyezzük itt meg, hogy jelen pillanatban arra nincs bizonyíték, hogy ez az új képesség lényeges mértékben általánossá válna, generalizálódna, egyszerűen azért említjük meg mégis itt, mert e metafora kiterjedtebb alkalmazása esetleg hasznosnak bizonyulhat majd.

A módszer csak annyiból áll, hogy azt mondjuk a gyermeknek, hogy mindig, amikor egy személy ránéz valamire, szemei egy fényképet csinálnak mindenről, ami abban a pillanatban előtte van. A tanár még kézzel foghatóbbá teheti ezt a gondolatot azzal, hogy azt mondja, amikor a személy **pislant** egyet, akkor **exponál, készíti a felvételt** a fényképezőgép. Amikor már megtanítottuk a gyermeket arra, hogy az embereknek ilyen fényképszerű képek vannak a fejében – s ezt az autizmussal élő gyermekek könnyen megértik, mert láttak már fényképezőgépet(3,4), a következő lépés az, hogy megtanítsuk a gyermeket arra, mindig, amikor valaki meg akar találni valamit, akkor megkeresik, hol van az adott tárgy a fejükben lévő **fényképen.** Amikor a tárgy már nincs az eredeti helyén, mert pld. elmozdították, akkor a személy fejében olyan fénykép van, amely nem illik össze a valósággal, ám a tanítás lényege annak megértetése a gyermekkel, hogy ebben az esetben is a már **idejétmúlt** fénykép az, ami jelezni fogja, hol fogja keresni az illető a kérdéses tárgyat. Első vizsgálataink alapján ez a módszer ígéretesnek tűnik.

Jegyezzük meg, hogy ez a módszer szintén igen kézzelfoghatóvá tehető. A mi vizsgálatunkban például először megismertettük a gyermekeket egy fényképezőgéppel (Polaroid fényképezőgépet használtunk, mert ez azonnal kiadja a fényképet – és ezzel azonnal adja a jutalmat is!). Majd egy bábu fejét használtuk, amin egy kis nyílás volt, s ebbe a gyermek be tudta dobni a Polaroid képeket azokról a színhelyekről, amelyeket a bábu „látott." Így az egész módszer igen sok örömmel járt a gyermek számára, s egyben pontosan illett az oktatási célokhoz is.

KÉPREGÉNY GONDOLATBUBORÉKOK HASZNÁLATA

Jelenleg végzett kutatásunk egy még ennél is egyszerűbb módszert alkalmaz, amely a fent leírt, fotók-a-fejben megközelítésre épül. Ez az új módszer képregényszerű gondolat-buborékokkal helyettesíti a fotókat. Azért egyszerűbb ez az eljárás, mert teljes egészében kivitelezhető rajzok segítségével – akár papírra tollal, akár táblára krétával rajzolt rajzokkal.

Talán el tudja képzelni az Olvasó, hogyan működik ez a módszer. Az első lépés az, hogy megtanítsuk a gyermeket a gondolat-buborékok konvenciójára, illetve arra, hogy az, mi van egy ember gondolatbuborékjában, az attól függ, mit **néz** az ember az adott pillanatban. A módszer többi lépése azonos azzal, amit fentebb leírtunk a fotókon alapuló módszernél, csak éppen kulcs-metaforaként nem a fotót, hanem a gondolat-buborékot használjuk.

Etikai kérdések

Tudatában vagyunk azokkal az etikai kérdésekkel, amelyeket felvet a módszerünk, melynek lényege, hogy azt mondjuk az autizmussal élő gyermekeknek, hogy az embereknek fényképek vagy gondolat-buborékok vannak a fejében. Mivel ez a szó szoros értelmében

nem igaz – mennyire azt ma tudjuk! –, ezért potenciálisan félrevezető. Valószínűleg **nem** túl hasznos az, ha azt mondjuk a gyermeknek, ez csak egy metafora, ám mi egy olyan megfogalmazást alkalmaztunk, amely megkerüli ezt a problémát: „Az embereknek olyasmi dolgok vannak a fejében, melyek **nagyon hasonlítanak** a fotókhoz, vagy a gondolat-buborékokhoz." Sok tanár esetleg nem tulajdonít túl nagy jelentőséget ennek a kérdésnek, és esetleg azt is gondolhatja, hogy ez az egész egy felesleges részlet, különösen, ha figyelembe vesszük, mekkora **haszonnal** jár az, ha azt mondjuk az autizmussal élő gyermekeknek, az embereknek fényképek vannak a fejében, s ez a haszon bőven ellensúlyozza azt az etikai aggodalmat, hogy ez félrevezető. Mi itt egyszerűen csak megfontolásra ajánljuk ezt a szempontot.

KÖZÖS FIGYELEM ÉS EMPÁTIA

Végül pedig, más tanárok esetleg úgy értékelhetik az ebben a kalauzban leírt módszereket, mint amelyek igencsak életidegenek és didaktikusak, s hogy a valódi elme-olvasást csak úgy alakíthatjuk ki, ha ennek fejlődési előfutáraira, prekurzoraira összpontosítunk, a közös figyelmi viselkedésekre[5,6] és/vagy az empátiára[7,8]. Ez az alternatív, interperszonálisabb megközelítés igen értékesnek bizonyulhat, s mi magunk is őszintén arra bíztatjuk a tanárokat, hogy dolgozzanak ezeken a területeken is, különösen a kevésbé jó nyelvi képességekkel rendelkező gyermekek esetében, akik számára az ebben a Kalauzban leírt eljárások kevésbé elérhetőek. Végül, had jegyezzük meg, hogy sejtésünk szerint az autizmussal élő gyermekek számára a módszerek kombinálása hozza majd a legnagyobb hasznot. Nagyon várjuk, hogy megismerhessük az Ön tapasztalatait is azzal kapcsolatban, mi az, ami működik, és mi az, ami nem. Próbálkoznunk kell.

HIVATKOZÁSOK AZ V. RÉSZHEZ

1. Baron-Cohen, S., Campbell, R, Karmiloff-Smith, A., Grant, J. és Walker, J. (1995). Are children with autism blind to the mentalistic significance of the eyes? *British Journal of Developmental Psychology.*
2. Swettenham, J.S., Gomez, J.-C., Baron-Cohen, S. és Walsh, S. (1996). What's inside a person's bead? Conceiving of the mind as a camera helps children with autism develop an alternative theory of mind. *Cognitive Neuropsychiatry.*
3. Leslie, A.M. és Thaiss, L. (1992). Domain specificity in conceptual development: evidence from autism. *Cognition,* 43, 225-251.
4. Leekham, S. és Perner, J. (1991). Does the autistic child have a metarepresentational deficit? *Cognition,* **40,** 203-218.
5. Baron-Cohen, S. (1989). Perceptual role-taking and protodeclarative pointing in autism. *British Journal of Developmental Psychology,* 7, 113-127.
6. Baron-Cohen, S. (1994). How to build a baby that can read minds: Cognitive mechanisms in mindreading. *Cahiers de Psychologie Cognitive/Current Psychology of Cognition,* 13(5), 513-552.
7. Yirmiya, N., Sigman, M., Kasari, C., és Mundy, P. (1992). Empathy and cognition in high functioning children with autism. *Child Development,* 63, 150-160.
8. Hobson, RP. (1993). Understanding persons: the role of affect. In: S. Baron-Cohen, H. Tager-Flusberg and DJ. Cohen (szerk.) *Understanding Other Minds.* Oxford: Oxford University Press.

Függelék
Példák jegyzőkönyvi űrlapokra

Minden egyes tanítási és felmérési alkalommal ki kell tölteni a jegyzőkönyvi űrlapokat, hogy a lehető legnagyobb szisztematikussággal tudjuk figyelemmel kísérni a fejlődést. Az alábbiakban kódlapokat mutatunk be a fejlődés rögzítésére az érzelmek és a vélekedések megértésének, illetve a játék területéről – de a tanárok maguk is kialakíthatják a számukra jól használható űrlapokat.

AZ ÉRZELMEK MEGÉRTÉSE: JEGYZŐKÖNYVI ŰRLAPOK

Az érzelmi megértés szintjei:

1. szint: Érzelmek felismerése fényképarcokról
2. szint: Érzelmek felismerése sematikus arcokról
3. szint: Szituációs alapú érzelmek felismerése
4. szint: Vágyakon alapuló érzelmek felismerése
5. szint: Vélekedéseken alapuló érzelmek felismerése

Utasítások az adminisztrációhoz

1. Induljunk el az 1. szintről, hogy rögzítsük a kiindulási szintet = azt, ahol a gyermek elkezd hibázni.
2. Ahhoz, hogy teljesítsen egy szintet, a gyermeknek mind a 4 feladatban helyesen kell válaszolnia.
3. A 3-5 szintek teljesítéséhez a gyermeknek elegendő az érzelmi kérdésekre helyesen válaszolnia, de az indoklásra vonatkozó kérdésre adott választ is rögzíteni kell.
4. Kezdjük azon a szinten a tanítást, ahol a gyermek hibázni kezd.
5. Ne lépjünk előre a következő *szintre, amíg a gyermek nem teljesít helyesen az előző* szinten.
6. Tartsuk észben, hogy a gyermek „visszafelé" is fejlődhet az egyes tanítási alkalmak között, nem csak előre.

ÉRZELMEK MEGÉRTÉSE: JEGYZŐKÖNYVI ŰRLAPOK

a gyermek neve:			
a tanár neve			
hányadik tanítási nap:		**dátum:**	

1. szint: Érzelmek felismerése fényképarcokról
(A ✓ helyes választ, a ✗ hibás választ jelez.)

ÉRZELEM-ARC	VÁLASZ	TOVÁBBI MEGJEGYZÉSEK
ÖRÖM	☐	
SZOMORÚSÁG	☐	
HARAG	☐	
FÉLELEM	☐	

ÉRZELMEK MEGÉRTÉSE: JEGYZŐKÖNYVI ŰRLAPOK

a gyermek neve:			
a tanár neve			
hányadik tanítási nap:		**dátum:**	

2. szint: Érzelmek felismerése sematikus arcokról (A ✓ helyes választ, a ✗ hibás választ jelez.)

ÉRZELEM-ARC	VÁLASZ	TOVÁBBI MEGJEGYZÉSEK
ÖRÖM	☐	
SZOMORÚSÁG	☐	
HARAG	☐	
FÉLELEM	☐	

ÉRZELMEK MEGÉRTÉSE: JEGYZŐKÖNYVI ŰRLAPOK

a gyermek neve:			
a tanár neve			
hányadik tanítási nap:		**dátum:**	

3. szint: Szituációs alapú érzelmek felismerése (A ✓ helyes választ, a ✗ hibás választ jelez.)

TÖRTÉNET SZÁMA	ÉRZELMI SZITUÁCIÓ	VÁLASZ	INDOKLÁS
	ÖRÖM	☐	
	SZOMORÚSÁG	☐	
	HARAG	☐	
	FÉLELEM	☐	
TOVÁBBI MEGJEGYZÉSEK:			

ÉRZELMEK MEGÉRTÉSE: JEGYZŐKÖNYVI ŰRLAPOK

a gyermek neve:			
a tanár neve			
hányadik tanítási nap:		**dátum:**	

4. szint: Vágyakon alapuló érzelmek felismerése
(A ✓ helyes választ, a ✕ hibás választ jelez.)

TÖRTÉNET SZÁMA	VÁGY	ÉRZELMI KIMENETEL	VÁLASZ	INDOKLÁS
	☐	ÖRÖM	☐	
	☐	SZOMORÚSÁG	☐	
TOVÁBBI MEGJEGYZÉSEK:				

ÉRZELMEK MEGÉRTÉSE: JEGYZŐKÖNYVI ŰRLAPOK

a gyermek neve:			
a tanár neve			
hányadik tanítási nap:		**dátum:**	

5. szint: Vélekedéseken alapuló érzelmek felismerése (A ✓ helyes választ, a ✗ hibás választ jelez.)

TÖRT.	VÁGY	VÉL.	ÉRZELEM	VÁLASZ ÉS INDOKLÁS	ÉRZELEM	VÁLASZ ÉS INDOKLÁS
☐	☐	☐	öröm	☐	öröm	☐
☐	☐	☐	szomorúság	☐	szomorúság	☐
☐	☐	☐	harag	☐	harag	☐
☐	☐	☐	félelem	☐	félelem	☐
TOVÁBBI MEGJEGYZÉSEK:						

AZ VÉLEKEDÉSEK MEGÉRTÉSE:
JEGYZŐKÖNYVI ŰRLAPOK

Az vélekedések megértésének szintjei:

1. szint: Egyszerű nézőpont-átvétel
2. szint: Komplex nézőpont-átvétel
3. szint: „A látás tudáshoz vezet"
4. szint: Igaz vélekedések
5. szint: Hamis vélekedések

Utasítások az adminisztrációhoz

1. Induljunk el az 1. szintről, hogy rögzítsük a kiindulási szintet = azt, ahol a gyermek elkezd hibázni.
2. Ahhoz, hogy teljesítsen egy szintet, a gyermeknek mind a 3 feladatban helyesen kell válaszolnia.
3. A 3. szint teljesítéséhez a gyermeknek helyesen kell válaszolnia a tudásra vonatkozó kérdésre.
4. A 4. és 5. szintek teljesítéséhez a gyermeknek helyesen kell megválaszolnia a vélekedésre vonatkozó kérdésre.
5. Azon a szinten kezdjük a tanítást, amelyen a gyermek bármelyik feladatban hibázik.
6. Ne lépjünk előre a következő szintre, amíg a gyermek nem teljesít helyesen az előző szinten.
7. Tartsuk észben, hogy a gyermek „visszafelé" is fejlődhet az egyes tanítási alkalmak között, nem csak előre.

VÉLEKEDÉSEK MEGÉRTÉSE: JEGYZŐKÖNYVI ŰRLAPOK

a gyermek neve:			
a tanár neve			
hányadik tanítási nap:		**dátum:**	

1. szint: Egyszerű nézőpont-átvétel
(A ✓ helyes választ, a ✕ hibás választ jelez.)

A TÉTEL RÉSZLETEI	ÉN LÁTOM?	TE LÁTOD?	TOVÁBBI MEGJEGYZÉSEK
1.	☐	☐	
2.	☐	☐	
3.	☐	☐	

VÉLEKEDÉSEK MEGÉRTÉSE: JEGYZŐKÖNYVI ŰRLAPOK

a gyermek neve:			
a tanár neve			
hányadik tanítási nap:		**dátum:**	

2. szint: Komplex nézőpont-átvétel
(A ✓ helyes választ, a ✗ hibás választ jelez.)

A TÉTEL RÉSZLETEI	ÉN LÁTOM?	TE LÁTOD?	TOVÁBBI MEGJEGYZÉSEK
1.	☐	☐	
2.	☐	☐	
3.	☐	☐	

VÉLEKEDÉSEK MEGÉRTÉSE: JEGYZŐKÖNYVI ŰRLAPOK

a gyermek neve:			
a tanár neve			
hányadik tanítási nap:		**dátum:**	

3. szint: „A látás tudáshoz vezet” (A ✓ helyes választ, a ✗ hibás választ jelez.)

A TÉTEL RÉSZLETEI	ÖNMAGÁVAL KAPCSOLATOS ÍTÉLET	INDOKLÁS
ÖNMAGA TUDJA		
1.	☐	
ÖNMAGA NEM TUDJA		
2.	☐	
A TÉTEL RÉSZLETEI	ÖNMAGÁVAL KAPCSOLATOS ÍTÉLET	INDOKLÁS
A MÁSIK TUDJA		
1.	☐	
A MÁSIK NEM TUDJA		
2.	☐	
TOVÁBBI MEGJEGYZÉSEK		

VÉLEKEDÉSEK MEGÉRTÉSE: JEGYZŐKÖNYVI ŰRLAPOK

a gyermek neve:			
a tanár neve			
hányadik tanítási nap:		**dátum:**	

4. szint: Igaz vélekedések (A ✓ helyes választ, a ✕ hibás választ jelez.)

A TÉTEL RÉSZLETEI	VÉLEKEDÉS	CSELEKVÉS	INDOKLÁS
1.	☐	☐	
2.	☐	☐	
3.	☐	☐	
TOVÁBBI MEGJEGYZÉSEK			

VÉLEKEDÉSEK MEGÉRTÉSE: JEGYZŐKÖNYVI ŰRLAPOK

a gyermek neve:			
a tanár neve			
hányadik tanítási nap:		**dátum:**	

5. szint: Hamis vélekedések
(A ✓ helyes választ, a ✕ hibás választ jelez.)

A TÉTEL RÉSZLETEI	VÉLEKEDÉS ÉS INDOKLÁSA	CSELEKVÉS ÉS INDOKLÁSA
NEM VÁRT ÁTHELYEZÉS (1)		
1.	☐	☐
NEM VÁRT ÁTHELYEZÉS (2)		
2.	☐	☐

A TÉTEL RÉSZLETEI	VÉLEKEDÉS (SAJÁT)	VÉLEKEDÉS (A MÁSIKÉ)	INDOKLÁS
NEM VÁR TARTALOM			
3.	☐	☐	
TOVÁBBI MEGJEGYZÉSEK			

MINTHA JÁTÉK: JEGYZŐKÖNYVI ŰRLAPOK

Figyeljük meg a gyermek *spontán játéktevékenységét*, és kódoljuk a következő szintekre:

1. szint: Szenzo-motoros játék
2. szint: Funkcionális játék (kettő vagy kevesebb példa)
3. szint: Funkcionális játék (kettőnél több példa)
4. szint: Mintha játék (kettő vagy kevesebb példa)
5. szint: Mintha játék (kettőnél több példa)

a gyermek neve:			
a tanár neve			
hányadik tanítási nap:		**dátum:**	
a spontán játék szintje:	☐		
A spontán játéktevékenységek leírása:			
a játék szintje tanítással:	☐		
A tanítás során mutatott játéktevékenységek leírása:			
TOVÁBBI MEGJEGYZÉSEK:			